

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อไปอินโดนีเซีย ครั้งแรก (พ.ศ.
2492) ซ้ายสุดคือ ประภาศรี ศิริวรสาร บรรณาธิการ “นครสาร”
ซึ่งได้รับเชิญไปพร้อมกัน. คนกลางเป็นรัฐมนตรีของอินโดนีเซีย
ที่มาต้อนรับ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับ ม.ร.ว.พัศว์พริ้ง เจ้าสาวในวัน
สมรส

หม่อมลจมีลา ทองใหญ่

ม.จ.ทองทิพย์ ทองใหญ่ และ หม่อม สดมิลลา ภาพถ่ายเมื่อ
พ.ศ.2454 ที่กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก

นักเรียนรัฐศาสตร์จุฬาว รุ่นสอง นัดพบสังสรรค์กัน เพื่อแสดง
ความรักอาจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่น้ำชอยสวนหลอ
ส่วนมากเป็นผู้บริหารการจังหวัด บางท่านก็เป็นอธิบดีไปแล้ว

พิธีไหว้ครูที่บ้านซอยสวนพลู

ร่วมแสดงความอาลัยและสลดใจในมรณกรรมของโจวเอ๋นไหล

ที่ทำอากาศยานดอนเมืองตอนเป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อตอนศึกฤทธิ์เป็นประธานสภา นายกวีสัญญาป่วย ซึ่งบางคนว่าเป็นไข้การเมือง ศึกฤทธิ์จึงบอกกับนักข่าวว่าจะต้องไปเยี่ยมให้รู้ว่าป่วยหนักหนาแค่ไหน

นักข่าวถามสัพยอกว่า “ถ้าหลงตาท่านยุให้หมากัดสะครับ? ศึกฤทธิ์บอกว่า ไม่กลัวหมา “ความจริงผมไม่ควรจะเป็นประธานสภา น่าจะเป็นขโมยมากกว่า เพราะไปที่ไหนหมามันไม่กัดผมหรือ ก็ผมคลุกคลีกับมันจนมีกลิ่นหมาเต็มตัว พอมันฮือๆ ผมก็บอกว่าย่ำทำ - เรามันพวกเดียวกัน.....มันก็กระดิกหาง”

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ออกรหาเสียงให้พรรคกิจสังคม

พลเอกเกรียงไกร บวรตานักข่าวที่กรมสัมมนาของนายกรัฐมนตรี

ได้พบว่าท่านนายกรัฐมนตรีร่างเก่ง
นะเจ้าคะ.....

ร่วมรายการโทรทัศน์ "อัลบั้มชีวิต" ซึ่งวิภาศ มณีวัต เป็นผู้จัด

ที่วิกาสนามเป้า

โหมโรง

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นั้นเป็นคนแปลก ตอนจะ
คลอดเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ เวลา ๐๗.๑๐ น.
ก็เลือกที่เกิดได้แปลกกว่าคนอื่น คือ แทนที่จะเกิดใน
โรงพยาบาล ในบ้าน หรือในปราสาทราชวัง กลับไป
เกิดในเรือกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงหน้าวัดสิงห์ อำเภอ
อินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี เนื่องจากว่าหม่อมมารดา ซึ่ง
มีครรภ์แก่ใกล้จะครบกำหนดคลอด กำลังเดินทางติดตาม
สวามี (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ) ไปยังจังหวัด
พิษณุโลก พอกำลัง เรือก็แวะจอดที่บ้านม้าหน้าวัดสิงห์
ตอนนั้นทางวัดกำลังมีงานเผาศพ พอรุ่งเช้าเรือถอยออกมา
ถึงกลางแม่น้ำ พอตีเวลาโมงเช้ากว่าเล็กน้อย พิณพาทย์
ของงานศพ ซึ่งกำลังทำพิธีเก็บกระดูกอยู่ ก็ทำเพลงสาธุการ

หม่อมแดง (สกุลกำเนิดเดิม “บุญนาค”) ก็กลอดลูกเป็นชาย

เพราะเกิดท่ามกลางเสียงปีพาทย์นี้เอง ตลอดชีวิตของ ม.ร.ว. กึกกัฏฐ์ ปราโมช จึงหนีเสียงปีพาทย์ระนาดโหม่งไม่พ้น กลายเป็นนักแสดงคนสำคัญแห่งยุคไป

ทำไมจึงชื่อแปลกกว่าใคร ๆ ว่า กึกกัฏฐ์?

เรื่องนี้เจ้าตัวได้ตอบไว้เองว่า เมื่อปี ๒๔๕๔ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถราชชนนี พระพันปีหลวง ได้เสด็จประพาสพิษณุโลก หม่อมแดงจึงได้พาบุตรคนเล็กขึ้นเฝ้าถวายตัวและขอพระราชทานนาม

ในขณะที่กำลังเฝ้าอยู่นั้น ทารกได้ร้องจ้าขึ้น และทันอาละวาดวุ่นวายมาก สมเด็จพระพันปี จึงมีพระราชเสาวนีย์ ว่า

“อ้ายคนนี้กัฏฐ์มากนัก ให้มันชื่อกึกกัฏฐ์เถอะ”

จนกระทั่งวังได้แล้ว หนูน้อยก็ยังแผลงฤทธิ์อยู่บ่อยๆ จนได้ชื่อว่าเป็นเด็กแก่นประจำครอบครัว ท่านบิดาจึงรับสั่งว่า

“เจ้าคนนั้นมันแก่นนัก ส่งไปเป็นนักเรียนแหล่มโกล์

เสียเถอะ” โดยหวังจะให้โรงเรียนของແ່ມ່ມໂຕ້ປຣາບ “ความแก่น” ของลูกชาย ดังนั้นบรรดาคุณหญิงคุณนายที่ไม่ทราบประวัติ จึงพากันแปลกใจเมื่อได้ยินตอนที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ว่า นายกฯ คนนี้เป็นศิษย์เก่าของ ร.ร. วัฒนาวิทยาลัย

คึกฤทธิ์ เขียนถึงความหลังในโรงเรียนวัฒนาฯ ของเขาไว้ว่า “วิชาที่ผมได้รับจากโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยนั้น เป็นวิชาที่ทำให้อบอุ่นอยู่เสมอ ไม่เหมือนวิชาที่ได้รับจากโรงเรียนและสำนักศึกษาอื่น ซึ่งทำให้ผมหนาวบ้าง ร้อนบ้าง ไม่เป็นปกติสุขได้เลย” ทั้งนี้เพราะวิชาที่เขาได้มาจาก ร.ร. วัฒนาฯ นั้น คือ การดักไหมพรม ซึ่งทำให้เขาสามารถดักเสื้อสวม เพื่อให้เกิดความอบอุ่นแก่เขาในฤดูหนาวได้

จากวัฒนาฯ เขามาเรียนต่อที่สวนกุหลาบ พอจบมัธยมหกก็ไปเรียนต่อที่พัลลิสสกูลในประเทศอังกฤษ เริ่มหัดเปียโนที่นั่น เพราะมีความรักดนตรีเป็นทุนอยู่แล้วในสายเลือด เนื่องจากหม่อมมารดาเล่นพิณพาทย์ได้ดีมาก และเมื่อตอนลูกชายคนนี้อายุได้เจ็ดขวบหม่อมแดงก็เคยหัด

ระนาบเอกให้อยู่พักหนึ่ง แต่พอโทชนกลั้มหมด ะ
ตอนแก่อายุกว่าหกสิบแล้ว กลับมาเล่นอีเล็คโทน

ผมเองเคยเรียนกับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อ
ครั้งท่านไปสอนอยู่ที่คณะบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จึงเรียกท่านได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่า “อาจารย์” เมื่อท่าน
ออกหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ก็ได้เมตตาเรียกตัวมาร่วมงาน
ด้วย แล้วก็ติดสอยห้อยตามกันเรื่อยมา ไปตระเวนไต่वाที่
และอภิปรายด้วยกันตามต่างจังหวัดก็บ่อย เพียงแต่ว่าตอน
ระยะหลังเมื่อท่านมาก่อตั้งพรรคกิจสังคม แล้วต่อมาได้ขึ้น
เป็นรัฐบาล ผมก็ถอยห่างออกมา เพราะผมเป็นโรคแพ้
การเมือง เข้าใกล้แล้วมักจะคันเคะเยอ จึงขอเป็นเพียงผู้ดู
อยู่ข้างสังเวียน

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ได้ร่ำรวยแก้วแหวนเงิน
ทองหรือที่ดิน แต่ท่านร่ำรวยอารมณ์ขัน และเป็นนักพูด
ชั้นยอด ดังนั้นเวลาที่คึกฤทธิ์มีความสุขที่สุด ไม่ใช่ตอนที่
นั่งบัญชางานอยู่ในท่าเนียบ แต่เป็นตอนที่ยืนพูดหาเสียง
อยู่บนหลังการรถกลางสนามหลวง....ท่ามกลางแฟนนับหมื่น
นั้นต่างหาก

เขาจะตะโกนกันว่า “พรรคประชาธิปัตย์มีนายควง เป็นหัวหน้า มี ม.ร.ว. เสนีย์ เป็นมือขวา คึกฤทธิ์ เป็นมือซ้าย....อันมือขวานั้นสำหรับตักข้าวปลาอาหารใส่ปากก็ถูกแล้ว ส่วนผมผู้เป็นมือซ้ายก็ต้องทำหน้าที่เซ็ดล้างไปตามระเบียบ”

ผู้คนซากรีนและปรบมือให้อย่างกึกก้องไปทั่วสนามหลวง เขาเป็น “ขวัญใจของประชาชน” อย่างแท้จริง เมื่อมาเป็น “อัยยาโตะเลาะห์ คีกโมนี” ของรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เขาก็เป็น “ขวัญใจของนักข่าว” เพราะสัมภาษณ์คึกฤทธิ์ที่ไร เป็นได้ซาทีนั้น ตอนกลางเดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๓ เมื่อเขากลับมาจากอังกฤษการเมืองภายในกำลังวิกฤติ หนังสือพิมพ์ไปรุมล้อมถามเขาที่ตอนเมืองว่า ระหว่างเขาไม่อยู่ ไปพักผ่อนเสียในอังกฤษนั้น มีคนปล่อยตัวเหยื่อที่กระทรวงพาณิชย์ เขาทราบหรือเปล่า?

คึกฤทธิ์ หัวหน้าพรรคกิจสังคมตอบว่า “รู้เหมือนกันทางหนังสือพิมพ์ แต่คุณถามใจ (รมค. ว่าการกระทรวงพาณิชย์) ไม่เป็นอะไรหรอก....คนที่ช่วยนั้นเหยื่อจะต้อง

กลานมาขึ้นบ้านเอง เรื่องนี้คนที่จับมาปล่อยนั้นแหละช่วย
เสือกไปเล่นกับเหี้ย”

ผู้สื่อข่าวยังติดใจเรื่องเหี้ย ๆ อยู่อีก จึงโยนคำถาม
ต่อเนื่องเข้าไปอีกว่า “อย่างนี้จะต้องไปทำบุญล้างชวย
ไหมครับ?”

กึกกัฏฐ จึงเฉลยให้ฟังว่า “คุณตามใจนะไม่ต้องทำ
อะไรหรอก...แต่คนที่ปล่อยนั้นแหละจะต้องทำบุญ เพราะ
มันช่วยเข้าไปแล้ว”

กึกกัฏฐชอบไปอังกฤษ เพราะเขาเติบโตขึ้นมาจาก
ที่นั่น มีเพื่อนฝูงเป็นคนอังกฤษอยู่มากมาย อย่างไรก็ตาม
ถึงแม้ว่าจะเป็นนักเรียนนอก แต่เขามีลักษณะอย่างหนึ่ง
ซึ่งนักเรียนนอกทั่วไปไม่มี นั่นคือความเป็นคนเจ้าบทเจ้า
กลอน เขาจำหลายตอนจาก “อิเหนา” และ “รามเกียรติ์”
ได้ดี เขาสามารถว่าสัทวากลอนสดได้เจ้อยเจ๊วไม่แพ้นัก
กลอนเยี่ยม ๆ ของเมืองไทย อย่าง คุณหญิง สมโรจน์
สวัสดิกุล ณ อยุธยา หรือ นายตำรา ณ เมืองใต้ ทั้งนี้
ก็เพราะเมื่อตอนเรียนอยู่ที่พัลลิสสกูลในอังกฤษ หม่อม
มารดาเกรงว่าลูกชายจะลืมภาษาไทย จึงจัดส่งหนังสือ

รามเกียรติ์, อิเหนา, และ ระเด่นลันได ไปให้อ่าน ความ
รักในกาพย์กลอนอักษรไทยจึงฝังจิตฝังใจเขามาแต่เด็ก จึง
ไม่น่าประหลาดที่เขาร้องเพลงฉ่อยได้กับแม่เพลงลือชื่อได้
ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแรงกันมากในงานฉลองวันเกิดที่บ้าน
ชอยสวนพลูในตอนเด็กๆ น่าเสียดายที่พอถึงช่วงนั้นบรรดา
แขกผู้มีเกียรติมักทยอยกันกลับไปหมดแล้ว ยังเหลือแต่ลูก
ศิษย์ลูกหา และญาติมิตรที่ใกล้ชิด เหล่าเบียร์บรรณศักดิ์
พร่องไปมากแล้ว ความซาเซ็กเริ่มจะสนุกสนานเจียวจ้าว
กันมากขึ้น พ่อเพลงกับแม่เพลงก็เล่นกลอนสดกันสองแ่ง
สองงามอย่างเผ็ดร้อนถึงใจพระเกษพระคุณ บรรดาลูกศิษย์
ลูกหาจึงเชียร์กันกรีกกรั่นให้หม่อมอาจารย์ลองแสดงคู่บ้าง
ก็ฤทธิทนต์ไม่ไหว จึงรำบ้อออกไปร่วมวงเพลงฉ่อยกับพ่อ
เพชรและแม่ทองอยู่เขาด้วย

ถ้าคุณผู้อ่านยังไม่รีบร้อนจะไปธุระที่ไหน ขอเชิญ
อยู่ฟังก็ฤทธิชัยบเพลงฉ่อยสักห้าห้าที่ รับรองว่าคุณไม่
เคยฟังมาก่อน ถึงนักการเมืองลูกพรรคกิจสังคมก็ไม่เคย
ฟัง เพราะตอนที่เพลงฉ่อยออกโรงนั้น บรรดานักการเมือง

ที่ไปอวยพร และร่วมรับประทานอาหารได้กลับกันไปหมด
แล้ว ก็เลยออกฟังของกิ

คืนนั้นเป็นคืนวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๒๒ ผมอัด
เทปเอาไว้....ต่อไปนี้จะเปิดให้ฟังนะครับ

(เสียงผู้ชาย) เอ็ง....เงิงเงอ....เฮ้ย

(กึกกัฏฐ) พี่ขอขอบใจแม่นวลละออ

ขอบใจแม่ทองหล่อยังรักยังใคร่

ขอบใจแม่ทองอยู่คนรู้จัก

ที่แม่มาสมัครก็จะรักใคร่

ผู้คนของพี่มีทำหน้าที่ทุกอย่าง

ยังขาดแต่คนล้างหน้าไก่

(เอ้ชา....นอยแม่)

เฮ้ยไอ้ไก่ของพี่ตัวนี้มันไก่แก่

จะเป็นอุหรือเป็นแจ่มนก็ไม่ใช่

เป็นไก่แกงหมกแรงหมกเรียว

เนื้อหนังมันก็เหี่ยวลงไป

แต่เวลารุ่งแจ้งแสงตะวัน

มันยังโก่งคอขันก็ยังได้

(เพชร)

เราชาติไก่อ๊ะแม่จะตักกัน

นี่เอ็งจะเล่นเติมพันชักเท่าใด

วันนี้ไอ้ลูกก็แข่งชน

ตั้งใจหวังจะชนเอาชนะ

ถ้าแม้ว่าตีเอ็งเข้าแผลท้าวเป็นฝ่าหอย

ก็เดี่ยย่าวเป็นรอยจะบอกให้

ก็เวลาจะตีมันตีปีกป๊อป

เดี่ยย่าวออกตังก็บจะบอกให้

(หญิง-ทองหล่อ)

แม่ทองหล่อขอคัดบทความ

แม่ร้องห้ามแล้วก็ออกไป

คุณชายท่านว่ามาเมื่อตะกี้

แม่ทองหล่อใจดีจำได้

ยามหนึ่งยามสอง

คุณชายถามกับน้องรู้ไหม

เมื่อถามถึงเมื่อยามสาม

ไปเสียเลยแม้งามพอจะจำได้

คิดขึ้นมาแม้งามสง่า

ไม่มีใครล้าหน้ารู้ไหม

ตอนนั้นแม้งามสง่า
 ไม่มีใครล้างหน้าไก่เลย
 ยามหนึ่งยามสองจะเรียกหาน้องไม่เป็นไร
 เอาเถอะ-เมื่อยามฟ้าสาง
 เรียกทองหล่อชิไปล้าง-หน้าไก่

(หญิง-ทองอยู่)

ทำได้แต่อีคอนหัวค้ำ
 คิก ๆ ก็จะทำก็ไม่ได้
 เตี้ยวนั้นแถมเป็นไก่แก่
 ช้ำช้ำ-แซ่แซ่-มันสบาย

(หญิง-พยอม)

กลัวจะเหี่ยวเหมือนตังบวบคัม
 กลัวจะไม่ขย่มเออว่าชื่นใจ
 เขาก็เชื่อนะแม่ไม้เปรี้ยว
 แกก้องแซ่ให้มันเหี่ยวคาไห
 ถ้าแม่นกลัวจะอ่อนชืเป็นบอนเผา
 แกค้อนหัวมันให้เข้าเสียให้ได้

(หญิง-มาลัย)

กลัวจะอ่อนเป็นบอนเผา
 ค้อนหัวไปเอารีกี่ได้
 แกจะหลงกายเราว่ามันไม่เผ่าไม่แก่

(กึกกฤษฎี)

นีร่ากายปรวนแปรเสียเมื่อตอนปลาย
 เขียรูปเสียงกลืนรสเขี้ยวระพ้อทางพระ
 ไม่ให้แกบักตวะมัวห้วงอาลัย
 แกไปหลงลอยคออยู่ในหน่อกระดอง
 หนทางมีท่าไม้ไม่มองเดินไป
 อันว่าตัวของฉันนี่
 ไม่รู้ว่าอายตม้นคืออะไร
 มันจะเป็นสัตว์สี่เท้าหรือสองเท้า
 หรือว่ามันเป็นลูกเต้าของใคร
 ริว่ามันเป็นผักเป็นปลาที่เขาหาเอาไว้กิน
 ริมันมีปีกบินร่อนได้
 ริว่ามันเป็นแก้อที่มีสปริงกำกับ
 พอห่มเข้าจับสองฉบับมันก็ไถ่ไป
 คำว่า สี่ สะกดด้วยตัว ส.
 ถ้าเปลี่ยนเป็นตัว ห. มันจะเหมือนกันไหม
 พี่หล่อจะพี่หล่อจ้าน้องจะว่าวอน
 ขอพี่หล่อจงสอนให้น้องเข้าใจ

รีวจะให้ศึกขอให้พี่ทองอยู่

จะเปิดเอาสี่ออกมาดูก็ได้

ผมโหมโรงไอ้เอ้มาจนคนดูชักจะเต็มโรงแล้ว....

ตอนนักเห็นจะถึงเวลาเริ่มการแสดงได้แล้ว

รักแรกเห็นที่ร้านถ่ายรูป

“นายาเฉลิมกรุง”

เมื่อตอนที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เพิ่งจะขึ้นเป็น
นายกรัฐมนตรีได้เพียงไม่กี่วัน ผมบังเอิญได้พบนักข่าว
ต่างประเทศคนหนึ่งในบาร์โรงแรมโอเรียนเต็ล นักข่าว
คนนี้เป็นผู้แทนของหนังสือพิมพ์ภาษาเยอรมัน ซึ่งรู้จัก
ประวัติคึกฤทธิ์ดีพอสมควร

“คุณพอใจไหม....ที่คึกฤทธิ์ได้เป็นนายกรัฐมนตรี?”

ผมถามด้วยความรู้สึกของเขา

“เมืองไทยควรจะพอใจ” เขาตอบ พลางพูดด้วย
อารมณ์สนุก เพราะตอนนั้นล่อเบียร์เข้าไปเยอะแล้ว ว่า
“เวลานี้ปัญหาทั้งต่างประเทศเป็นเรื่องสำคัญ คึกฤทธิ์จึง
เป็นบุคคลที่เหมาะสมที่สุด เพราะเขามีลูกเขยเป็นอเมริกัน
และมีแม่ยายเป็นรัสเซีย”

นั่นเป็นข้อวิจารณ์ที่ดูจะเกิดจากอารมณ์ขันเสียมากกว่า เพราะอันที่จริงการที่มีแม้อยเป็นรัสเซีย ก็คงจะช่วยเหลืออะไรได้ไม่มาก เพราะแม้อยของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์นั้นถึงจะเป็นคนรัสเซียจริง....แต่ก็เป็นรัสเซียขาว ผมเองผู้เขียนเรื่องนี้คุ้นเคยกับท่านก็ ผมเรียกท่านว่า “หม่อมย่า” และระหว่างที่ผมไปทำงานอยู่ในอังกฤษ ก็ได้แวะไปกราบท่านที่ห้องพักเนืองๆ ท่านมักจะเมตตาเอ็นดูเล่าเรื่องเก่าๆ ให้ฟัง . ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับรัสเซียหรือเกี่ยวกับเจ้านายในเมืองไทย ระหว่างนั้น (พ.ศ. ๒๔๙๘ - ๒๕๐๐) หม่อมย่าไปอยู่ลอนดอนก็เพราะหลานชาย (ม.ล.รองฤทธิ์ ปราโมช บุตรของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์) ไปเรียนหนังสืออยู่ในอังกฤษ ด้วยเธอยังเด็กนัก หม่อมยารักหลานชายคนนั้นมาก จึงตามไปอยู่คอยดูแลด้วยความเป็นห่วง

หม่อมย่า หรือตามเดิมว่า หม่อมสุคตมิตา ทองใหญ่ ใน พลตรีหม่อมเจ้าทองทิมาฯ ทองใหญ่ เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๓ ณ กรุงเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก ซึ่งเวลานั้นเปลี่ยนชื่อมาเป็น เลนินกราด ประเทศรัสเซีย ทั้งนี้เมื่อตอนไปอยู่ลอนดอน ที่ผมเล่าถึงเมื่อสักครู่นี้

หม่อมยาก็อายุหกสิบห้า ท่านเพิ่งจะถึงมรณะเมื่อปี ๒๕๒๓
นี่เอง

ในรัชสมัยนั้น ครอบครัวของหม่อมย่าไม่ใช่
ครอบครัวเล็ก ๆ เพราะหม่อมย่าเป็นธิดาคนโตของนายบาร์
ชูคอฟ ซึ่งมีตำแหน่งเป็น เลขาธิการของมหาวิทยาลัยศิลป
(Imperial Academy of Fine Arts) และ ปู่ของหม่อมย่า
นั้น เป็นข้าราชการในราชสำนักของเอ็มเปอเรอร์ถึงสามสมัย
คือตั้งแต่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ที่ ๒ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์
ที่ ๓ จนถึงพระเจ้านิโคลัสที่ ๒

หม่อมย่า หรือ หม่อมลุดมิลาและน้อง ๆ มีชีวิตอยู่
อย่างสุขสบาย พร้อมบิดามารดาภายใน Academy of
Fine Arts กรุงเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก ตั้งแต่เกิดจนกระทั่ง
บิดาสิ้นชีวิตลง ทุกสิ่งทุกอย่างก็เปลี่ยนไป มารดาต้อง
อาศัยเงินบำนาญของบิดาเลี้ยงดูชีวิตทั้งหมดถึงเจ็ดคน ซึ่ง
นับเป็นภาระที่หนักมาก ดังนั้นหม่อมท่านในฐานะเป็นพี่
สาวคนโต จึงได้ออกไปทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือ
ช่วยมารดาเลี้ยงตนเองและน้อง ๆ โดยหม่อมท่านออกไป
ทำงานนอกบ้านกับหน่วยราชการแห่งหนึ่ง จนกระทั่งได้

พบกับ ม.จ.ทองทิมาฯ ทองใหญ่ ซึ่งได้ไปศึกษาวิชาทหารอยู่ที่รัสเซีย ตั้งแต่ยังมีชั้นชาติได้ ๑๒ ปี ในขณะนั้น ม.จ.ทองทิมาฯ ได้รับพระราชทานยศเป็นนายร้อยตรี กรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ซึ่งเป็นกรมที่หุรหุราที่สุดในประเทศรัสเซียสมัยนั้น และยังได้ทรงเข้าโรงเรียนทหารม้าเฉพาะสำหรับนายทหารชั้นสูง (Cavalry School for Officers)

ความรักอันไม่มีพรมแดนก็เกิดขึ้น และต่อมาในต้นปี ๒๔๕๔ ซึ่งเป็นปีที่ทรงจบการศึกษา หม่อมเจ้าทองทิมาฯ ก็ได้สมรสกับหม่อมลุดมิลลา

หลังจากสมรสแล้วไม่กี่เดือน ม.จ.ทองทิมาฯ ก็เสด็จกลับเมืองไทย หม่อมลุดมิลลา ทองใหญ่ใคร่จะมาด้วย แต่ก็ยังขาดทุนทรัพย์ในการเดินทางขณะนั้น หม่อมลุดมิลลา ทองใหญ่ จึงต้องตามมาทีหลัง โดยนั่งรถไฟสายทรานส์ไซบีเรียมา เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๕๕ การเดินทางด้วยรถไฟก็ลำบากหน่อย แต่ค่าโดยสารถูก

หลังจากนั้นสองปีก็เกิดสงครามกลางเมืองและเกิดรัฐประหารในประเทศไทย

ผู้เขียนเรื่องนี้โชคได้ทันเป็นลูกศิษย์เรียนหนังสือ

- กับ ม.จ. ทองทิพย์ เพราะตอนนั้นท่านยังสอนอยู่ที่
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาที่ท่านสอนผู้เขียนคือ
ประวัติศาสตร์ จำได้ว่าตื่นเต้นมาก เพราะท่านสอนได้สนุก
ไม่เหมือนใคร มงโกลนั้นท่านไม่เรียก “มงโกล” แต่
เรียก “มะห่งน” ยังจำได้อยู่จนเดี๋ยวนี้ ตอนนั้นท่านทรง
ทราบระแคะระคายว่า ผู้เขียนกำลังออกหนังสือพิมพ์
(ความจริงเขียน) เคยรับสั่งว่า “ขออ่านมังซี...ขอเป็น
เม้มเบอร์ด้วยคนนะ....” น่าเสียดายที่ไม่ได้ทรงแต่งตำรา
ประวัติศาสตร์ไว้เลย จะมีเหลือก็แต่โน้ตคำสอนที่ลูกศิษย์
บันทึกเอาไว้ และต่อมาได้รวมพิมพ์เป็นเล่ม มีทั้งประวัติ
ศาสตร์ไทย กรีก และโรมัน เป็นหนังสือที่มีค่ามากอีก
ชุดหนึ่งในห้องสมุดของผู้เขียน.

ผมได้มาพบหม่อมลลุมมิลา ทองใหญ่ เมื่อท่านเป็น
“ยาย” แล้วแต่กระนั้นก็ยังพอมีเค้าให้มองเห็นได้ว่า เมื่อ
ตอนยังสาว หม่อมลลุมมิลาคงจะมีความงามและความมีเสน่ห์
มิใช่น้อย และอีกประการหนึ่ง ธิดาของหม่อมลลุมมิลา คือ
ม.ร.ว.ผ่องลักษณ์ และ ม.ร.ว.พัทตร์พริ้ง ก็เป็นพยาน

ได้คืออยู่แล้ว เพราะทั้งสองท่านนั้นคอนรุ่มสาว เรียกได้ว่า
มีความงามเป็นที่เลื่องลือไปทั่วสังคมกรุงเทพ ฯ ที่เดียว
และซื่อก็คล่องจองกันดี... ผ่องลักษณะ - พักตร์พริ้ง....ใครๆ
ก็กล่าวขวัญกันถึงว่า “รูปงามนามก็เพราะ”....เธอทั้งสอง
ในสมัยนั้น จึงกำลัง “หอม” อยู่ในหม่อมบุรุษหนุ่มทั้งหลาย
ได้ฟ้าบางกอก

มาจะกล่าวบทไป ถึง ม.ร.ว.กึกกฤษฎี ปราโมช ตอน
นั้นกำลังหนุ่มพ้อ เพิ่งกลับมาจากอังกฤษ เคยพบผู้หญิง
สวยๆ มากี่มากแล้ว แต่พอนั่งรถผ่านร้านถ่ายรูป “ฉายา
เฉลิมกรุง” ได้เหลือบไปเห็นรูปสตรีผู้หนึ่งติดโชว์ไว้ที่
หน้าร้าน....แวบเดียวเท่านั้น ...ก็ถูกศรรักปักใจทันที

“....ที่ได้ไปเห็นรูปคุณพักตร์ (มรว. พักตร์พริ้ง
ทองใหญ่) เขาก็เพราะว่าผมขับรถไปทำงานที่ธนาคาร
ไทยพาณิชย์ จากถนนพระอาทิตย์ก็ผ่านแถวเฉลิมกรุง
ทุกวัน บางทีก็ติดไฟ หรือตำรวจห้าม....เหลือบไปถูกเห็นรูป
เห็นหนแรกก็รักหนที่สองก็รักมากขึ้น เห็นอยู่เป็น
เดือนๆ....รักอัดอั้น หนไม่ไหว ก็ต้องค้นรนาหาทางไปรู้จัก
กับคุณพักตร์จนได้....ออกปากฝากรัก....ท่านก็รักผม จึง

ตกลงแต่งงานกัน... พอแต่งงานกันแล้วก็มีความสุขมาก....
 แล้วก็ย้ายไปอยู่ลำปาง หลังจากนั้นไม่นานก็ชักจะยุ่ง เพราะ
 สงครามมันเกิด..... ก็เลยเกิดเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนขึ้น
 ละซีตอนนี่.....ผมก็เป็นขุนแผนถูกเกณฑ์ไปทัพ แต่ว่า
 มันไม่มีขุนช้างเข้ามาหรือกตอนนั้น.... ผมก็ออกจากบ้าน
 ไปเป็นทหาร....” คึกฤทธิ์เล่าความหลังให้ผมฟัง

บุตรธิดาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ ม.ร.ว.
 พักตร์พริ้ง คือ

- ๑) ม.ล.ชาย รongฤทธิ์ ปราโมช เมื่อเรียนจบที่
 อังกฤษแล้ว ได้ไปเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกา
- ๒) ม.ล.หญิง วิสุมิตรา รัสท์ ได้สมรสกับ มร.
 รัสท์ ชาวอเมริกัน

กีกฤทธิ ท่ามกลาง“ด็อกเตอร์”

๑๔๙ ผู้มปัญญาอันบรือยระยิบระยับ

มรว.กีกฤทธิ ปราโมช นอกจากจะเป็นนักประพันธ์เอกแล้ว ยังเป็นนักแสดงปาฐกถาชั้นยอดอีกด้วย สมาคมต่างๆ มักจะเชิญให้ไปพูดบ่อยๆ เพราะแน่ใจได้ว่าถ้าลงผู้พูดเป็นคนมีชื่อเสียงขนาดกีกฤทธิ ซึ่งเคยแสดงภาพยนตร์ฮอลลีวู้ด คู่กับ มาร์ลีน แบรนโดมาแล้ว เป็นรับประกันได้ว่า จะต้องมีคนซื้อบัตรเข้าฟังแน่นขนัด และจะมีช่างภาพหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์แห่กันไปมากเป็นพิเศษ เพื่อรายงานข่าวให้มหาชนทราบ

ก่อนจะเริ่มแสดงปาฐกถา ท่านเจ้าภาพก็ต้องขึ้นมากล่าวแนะนำผู้พูดว่ามีความสำคัญอย่างไร สมาคมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาสละเวลามาพูด และอะไรอื่นๆ ที่ล้วนเป็นค่ายกย่อง แต่เนื่องจากกีกฤทธิเป็นยักษ์-

ใหญ่แห่งวงการนักพูด ดังนั้นบางครั้งผู้ที่ขึ้นมาแนะนำ ก็
แนะนำด้วยอาการสั่นเทาอย่างเห็นได้ชัด

แต่ที่โรงแรมมณเฑียร เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน
๒๕๑๘ ผู้แนะนำมิได้มีอาการสั่นเทาแม้แต่น้อย เพราะ
สนิทสนมคุ้นเคยกันดีกับคึกฤทธิ์ ทั้งแต่ครั้งคึกฤทธิ์เป็น
ประธานสภานิติบัญญัติ

วันนั้น คึกฤทธิ์ ได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาใน
ท่ามกลางนักวิชาการ ซึ่งล้วนแต่เป็น “ถืออกถืออ” ทั้งสิ้น
เช่น

ดร. ลิขิต ธีระเวคิน

ดร. ปราโมทย์ นาครทรรพ

ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ดร. เซอร์เบก ฟิลลิปส์ (คนนี้มีได้ขายหลอดไฟฟ้า
แต่เป็นนักวิชาการชาวอเมริกันที่มีชื่อโด่งดังมาก และไ้
ชื่อว่าคุ้นเคยกับปัญญาชนเมืองไทยเกือบจะทุกคน)

และดร. อื่นๆ อีกหลายกระบวนงันอยู่ระยิบระยับ

ดร. กมล สมวิเชียร รับหน้าที่ขึ้นกล่าวแนะนำคึกฤทธิ์
ด้วยสำเนียงหยอกล้ออย่างสนิทสนมว่า “พวกเรา ป.ม.
กัน....ท่านเองก็ ป.ม. ไม่แพ้พวกเรา (ฮา)....เรามันพวก

ป.ม. ด้วยกัน ท่านจึงมาพบกับเราอย่างกันเองในฐานะที่มี
ความผูกพันกัน....ขอเรียนเชิญ....หม่อมราชวงศ์ เสนีย์
ปราโมช-เอี้ย-กราบขอ ประทานโทษ....”

เป็นการล้อเลียนที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ถือ

คึกฤทธ ซึ่งขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี จึงเอ่ยขึ้น
เป็นคำแรกว่า

“อาจารย์กมล ทองปัตโชติ ...ขอประทานโทษ....”

เรียกเสียงฮาได้ครืนใหญ่ เพราะดร.กมล สมวิเชียร โคน
“ลูกเล่น” ของคึกฤทธ เข้าที่กักหุอย่างจังแล้ว

๕ ตอนขันศาล

เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธ ปราโมช ได้รับเชิญไปแสดง
ปาฐกถา ไม่ว่าจะในกรุงหรือต่างจังหวัด ผมมักจะตามไป
ฟังเสมอ แต่ตอนหลังๆ บางครั้งก็ไปบ้าง ไม่ได้ไปบ้าง
เพราะผมต้องอยู่ดูงาน นสพ. “ชาวกรุง” ให้เรียบร้อย

แต่ตอนคึกฤทธ ขันศาล ผมไม่ยอมพลาด รีบทำงาน
ไว้วงหน้า วันนั้นผมทำตัวให้ง่วง เพราะคิดว่า ในชีวิต
ของคึกฤทธ คงจะ “ขันศาล” ไม่บ่อยนัก

ปีนั้น ขึ้นศาลในคดีใหญ่เสียด้วย....คดี “หมิ่นทูต
อเมริกัน” --ครึกโครมดังใหญ่ไปถึงวอชิงตัน

วันนั้นผู้แทนของ “นิวยอร์ก ไทม์” จึงต้องไปฟัง
ว่า คีตกฤทธิจะแถลงต่อศาลว่าอย่างไร อเมริกาจะโดน
“แย็บ” หนักเบาแค่ไหน

ผมหันไปคุรอบๆ ห้อง ก่อนที่ผู้พิพากษาจะออก
นั่งบัลลังก์ เห็นผู้แทนของ “ลอนดอน ไทม์” และ ผู้
สื่อข่าวของ “อาซาฮี ซิมบุน” นั่งอยู่กับล่ำม

เพราะในศาลไทย ทุกคนพูดไทย ญี่ปุ่นฟังไม่รู้เรื่อง
แน่ แต่ญี่ปุ่นอยากจะทราบว่าคีตกฤทธิพูดในศาลว่าอย่างไร
บ้าง จึงต้องเคื้อคร้อนจ้างล่ำม มานั่งกระซิบกระซาบอยู่
ข้างๆ

พอผู้พิพากษาขึ้นนั่งบัลลังก์.... บรรยาอากาศก็เคร่ง-

เกรียก

เงียบ.... ไม่มีใครกล้ากระแอมกระไอ

เสียงทนายซักเบาะๆ แต่ไคยีนก้องไปทั่วห้อง

“จำเลยเกิดที่ไหน?”

“ผมเกิดกลางแม่น้ำครับ” คีตกฤทธิตอบเสียงเรียบๆ

ทุกคนซาบซึ้ง แต่พอระลึกได้ว่า กำลังอยู่ในศาล
มิใช่หอประชุม ทุกคนจึงรีบกลับเข้าสู่อาคารสำรวมโดยเร็ว
ผมขำเลิ่ดงู...ศาลเองยังต้องอมยิ้ม

ตอนหยุดพัก ...เมื่อออกมานอกห้องนั้นแล้ว ตึกกัฏฐ์
บอกกับนักข่าว “ลอนดอน ไทม์” ว่า “ผมพูดจริงๆ....
ไม่ได้เจตนาตีตัวรวนเลย....ก็ผมเกิดกลางแม่น้ำจริงๆ....
แล้วคุณจะให้ผมตอบว่าอย่างไรละ ?”

โอษฐ์กัฏฐ์

จากการออกไปตระเวนหาเสียง ตามหัวบ้านหัวเมือง
และในกรุง ตึกกัฏฐ์ได้สังเกตเห็นว่า “เมืองไทยต้องไปรอด
แน่” เพราะผู้คนยังสนใจเรื่องการเมือง

เขาไปพูดที่ไหน จะมีคนมานั่งฟังกันแน่นขนัด ไม่
ว่าจะเป็นที่ลำปาง หรือสุราษฎร์ธานี

แต่ตึกกัฏฐ์ยอมรับว่า ในสมัยอัครวินตรองเมืองนั้น
การเมืองกลายเป็นของเล่นที่มีภัย เป็นของต้องห้ามที่มีเงื่อน
ไซ หรือเทศกาลให้เล่นเหมือนกับประทัด หรือดอกไม้ไฟ
หรือผู้หญิง.... “ไม่ใช่เป็นของที่เล่นกันได้โดยทั่วไป และ

ทุกเวลา คนธรรมดาถ้าจะพูดเรื่องการเมือง ก็ต้องเหลียวซ้ายแลขวา คว้าปลอกคอกันแล้ว จึงกระซิบพูดกัน จนเป็นที่สังเกตได้ว่า ถ้าคนไทยนั่งกระซิบกันสองคน เป็นพูดเรื่องการเมือง ถ้าเกินสามคนขึ้นไป บางทีก็เป็นเรื่องลับคน

เพราะมีภัยเพิ่มขึ้นมาใหม่ นอกเหนือไปจากโจรภัย ราชภัย และอัคคีภัย นั่นคือ โฆษณภัย

“โฆษณภัยนี้ มาพร้อมกับระบอบประชาธิปไตย... อัจฉริยะจริงๆ” จิกฤตธีว่า “ประชาธิปไตยเดินเข้ามา แทนที่คนจะพูดได้เสรี กลับเป็นอย่างนี้ไปได้—แปลกแท้ๆ”

เมืองไทยเป็นเมืองรัฐประหารจริงหรือเปล่า

เพิ่งพิจารณาการเมืองสมัยคุณเผ่าแล้ว จิกฤตธีก็มีความเห็นว่านาน ๆ ก็มีรัฐประหารกันเสียที แต่ก็เห็นจะไม่มีวันนองเลือดได้ เพราะเราต้องไม่ลืมว่า คนไทยเราไม่เอากันจริงๆ ในทางการเมือง เราเล่นการเมืองกันเท่านั้น ฉะนั้น การรัฐประหารซึ่งเป็นการกระทำทางการเมืองอย่างหนึ่ง จึงเป็นการเล่นเหมือนกัน แล้วก็อย่าลืมกันเสียนะว่า คนไทยนั้นชอบเล่น

ตอนนั้น การเมืองของเรา การรัฐประหารยังเป็น
แฟชันอยู่ แต่ปัจจุบันนี้เหตุการณ์เปลี่ยนไปแล้วโดยสิ้นเชิง
การรัฐประหารเป็นไปไม่ได้อีกต่อไป นอกจากจะล้อกัน
เล่นแก๊กลุ่มตอนหน้าร้อน

ตอนนำโขนธรรมศาสตร์ไปแสดงที่สุราษฎร์ธานี

โขนธรรมศาสตร์ของกึกกัฏฐ นอกจากจะแสดงหน้า
พระที่นั่งในกรุงเทพ ฯ แล้ว ตอนหลังยังได้มีการรับเชิญ
ออกไปแสดงต่างจังหวัดด้วย เช่น ได้ไปเปิดการแสดงที่
สุราษฎร์ธานี มีชาวเมืองมาดูกันแน่น

คุณยายคนหนึ่งมาถามกึกกัฏฐว่า “ยี่เกท่านก็เล่น
แล้ว โขนก็แสดงแล้ว ละครทิวก็เคยเล่น มีอะไรใหม่คำ
ที่ท่านไม่เคยแสดง-?”

กึกกัฏฐ บอกกับคุณยายว่า “มีเยอะครับ-คุณยาย
มีงัว โนห์รา หนังกะลุ้ง หุ่นกระบอก หุ่นไหหลำไล่
ครับ พวกนี้ยังไม่เคยเล่น”

เด็กธรรมศาสตร์อมยิ้มไปตาม ๆ กัน

๑ บ้านชอยสวนพลู ไม่เคยเหงา

บ้านชอยสวนพลูของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่
เคยเหงา และวันที่ครึกครื้นที่สุดวันหนึ่ง ที่คนหนังสือพิมพ์
ยังจำกันได้จนทุกวันนี้ ก็คือ วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กุมภาพันธ์
๒๕๑๕

วันนั้นเป็นวันมงคลอย่างยิ่ง วงมโหรีเริ่มบรรเลง
ตั้งแต่ห้าโมงเย็น

ต้องอ่านบัตรเชิญ จึงจะรู้ว่า ที่นี่เขามีอะไรกัน

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ คุณเชื้อ สาริมาณ
(อธิบดีกรมศิลปากร) เป็นเจ้าภาพเชิญแขกเหรื่อมาหลั่งน้ำ
พระพุทธมนต์และประสาธน์พร เนื่องในพิธีสมรสของนัก-
เขียนฝีปากคม — ชรรค์ชัย บุนปาน กับเจ้าสาวผู้น่ารัก
ของเขา คือ คุณณลินี เหมนิริ

เนื่องจากเจ้าบ่าวกำลัง “โด่งดัง” อยู่ในโลกหนังสือพิมพ์ มีคนรู้จักทั่วคુંน้ำเจ้าพระยา และเลยไปถึงลุ่มน้ำมูล ป่าสัก และคาบิด้วย ดังนั้น ของชำร่วยซึ่งจะแจกในงาน จึงไม่มีอะไรจะเหมาะเท่ากับหนังสือสวย ๆ สักเล่มหนึ่ง

“แต่งงาน — หนังสือแจกต้องสี่ชมพูสี ถึงจะเก๋... และหวานหยดย้อย” เพื่อนพ้องที่ “สยามรัฐ” ออกความเห็น

จัตวา กลิ่นสุนทร ผู้จบออกมาจากศิลปากร ซึ่งกำลังนั่งเขียนเรื่องอยู่ที่ “สยามรัฐ” จึงได้รับมอบหมายให้สร้างปกหนังสือ สำหรับพิมพ์แจกในงานมงคลสมรสของขรรค์ชัย ซึ่งตอนนั้นเป็น “ทหารเอก” คนหนึ่งของค่ายสยามรัฐ แห่งอาคารราชดำเนิน เขียนหนังสือเร็วเหมือนจักรผัน

พี่ๆ และเพื่อน ๆ ในวงการเหยี่ยวข่าว ต่างก็เขียนคำอวยพร ส่งมาลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้กันอย่างเอิกเกริก ทุกคนอยากเห็นคู่บ่าวสาวมีความสุข

กึกกัฏฐิ “สมภารใหญ่” ให้คติพจน์สั้น ๆ เพียงประโยคเดียว แต่ลือลั่นไปทั่ววงการว่า

“ อ๋อ... ”
 “ ภาหนงส์อพมพ์ ”

ต้องทำให้เหมือนภูเขาทอง

ถูกหมาเหี่ยววรตบ้างก็ไม่วุ่สัค"

ความทรนทานเมื่อต้องเลิกสูบบุหรี่

หลายปีมาแล้ว ตั้งแต่ผมยังทำงานอยู่ที่หนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ผมโชคได้ออกไปเที่ยวต่างจังหวัดบ่อย ๆ กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งบางครั้งก็เป็นการ “ยกทีม สยามรัฐ” ไปไต่वाที่หรืออภิปรายในต่างจังหวัด บางครั้ง ก็เป็นการไปเที่ยวเฉย ๆ หรือตามศัพท์ของ “ชีวเมอริสต์” ว่า “ย้ายที่ถิ่นเหล่า”

มีบางครั้ง ผมก็ได้นอนห้องเดียวกับคึกฤทธิ์ พอ
คึกฤทธิ์ตื่นก็รีบไต่บันได เพราะฉับพลันที่ล้มตาคืน คึกฤทธิ์
จะต้องยื่นมือมาคลำหาบันได แล้วก็จับบันไดสับ ไฟวับขึ้น
แล้วตลอดวันก็สับไปเรื่อย ๆ จนในระยะหลัง นายแพทย์
ประจำตัวต้องขอร้องให้พยายามลดให้น้อยลง แต่เมื่อ
เป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ผมก็ยังเห็นท่านสับอยู่มากเหมือน
เดิม

ฉะนั้น เมื่อสมัยหนึ่ง (พ.ศ. ๒๔๙๖) กระทรวงการคลังได้ประกาศขึ้นราคาบุหรี่ กึกกัฏฐก็ได้เขียนวิจารณ์เป็นทำนองเสียดสีลงในสยามรัฐ ซึ่งผมต้องตัดเก็บเข้าแฟ้มเอาไว้ เพราะเป็นความเรียงประเภทเสียดสีที่เยี่ยมที่สุดชิ้นหนึ่ง....บรรยายถึงสภาพของคนทีติคบุหรื แล้วต้องมาอคบุหรื ...เพราะบุหรืแพงเสียจนสู้ไม่ไหว....ว่า เป็นภาวะที่สุดแสนทรมานเพียงไร ต้องเป็นนักสูบบุหรืชั้นหนึ่ง และนักเขียนชั้นยอดเยี่ยมจริงๆ จึงจะเขียนได้งดงามสเปศรวงถึงปานนั้น

กึกกัฏฐพรรณนาไว้ด้วยอารมณ์ขันที่ไม่เหมือนใคร..... เป็นใจความว่า

“เพื่อนฝูงของผู้เขียนหลายคนพากันเลิกสูบบุหรื เมื่อเห็นบุหรืขึ้นราคา ผู้เขียนเห็นเขเลิกก็ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะเลิกบ้าง คินหนึ่งเมื่อสูบบุหรืเป็นตัวสุดท้ายแล้วก็เข้านอนด้วยจิตใจบริสุทธิ์ผ่องแผ้วว่า ครังนี้เป็นครังที่ได้กระทำความดีอันยอดเยี่ยมที่ควรจะได้กระทำมานานแล้ว และนึกปลงธรรมสังเวชสงสารคนที่ยังลุ่มหลง ติคบุหรือยู่อีกเป็นอันมาก เกิดความคิดว่า ในวันรุ่งขึ้น จะต้องออกจากริก

เที่ยวสั่งสอนแนะนำให้คนเล็กสูบบุหรี่เอาบุญ เมื่อก่อนที่
จะหลับไปนั้น จิตใจเบิกบานมีความสุขเหมือนกับว่า เพิ่ง
สำเร็จเป็นพระอรหันต์ลงหยก ๆ

“ผู้เขียนไปลี้ภัยขึ้นขึ้นเมื่อตอนเช้ามีด มือก็ยื่นไป
คลำข้าง ๆ ที่นอนเหมือนกับว่าจะหาอะไรสักอย่างหนึ่ง แต่
คลำท่าไรก็ไม่พบ คลำอยู่ได้สักครู่หนึ่ง ก็หัดมือกลับ
อย่างรวดเร็วเหมือนถูกไฟลวก ความคิดแล่นปลาบขึ้นมาว่า
เราเลิกสูบบุหรี่แล้ว และอีกใจหนึ่งก็บอกกับตัวเองว่า ถ้า
อย่างนั้นจะตื่นขึ้นมาทำไม นอนอยู่อย่างนั้นจนตาย จะมีดี
กว่าหรือ ?

“ข้าวเช้าวันนั้นกลิ่นผัดคอกเหมือนกับทราย หรือ
ขี้เลื่อย ความรู้สึกว่าอิมแล้วก็ไม่มีบุหรี่ยสูบ ทำให้อิมเสีย
แต่แรก ก่อนที่จะลงมือกิน ข้าววันนั้นแตกเหลืองไปทั่ว
ผู้เขียนแหยงไปตูดบนฟ้า ๆ ก็เหลือง นกหกไม่มีจะร้องอย่าง
ที่เคยได้ยินมาทุกเช้า รู้สึกตะครันตะครอไม่ปกติ และตื่น
ฟ้าอากาศก็สว่างอาการดูเหมือนว่าวันนั้นจะเป็นวันสุดท้าย
ของโลก สายหน้อยก็ออกจากบ้านมาทำงานอย่างหมดเรี่ยว
แรง วันนั้นทั้งวัน มนุษย์ทั้งโลกเหม็นสาบ และมีหน้าตา

เหมือนนกกตบิศาจ ทุกคนดูเหมือนจะยิ้มเยาะเย้ยหยันในความอภัพของผู้เขียน บางคนก็มาถามทุกข์สุขอย่างประชดประชัน บางคนก็มาพูดเรื่องฐานะที่ไม่ใช่ฐานะของผู้เขียนเลย สักนิต ทุกคนดูเหมือนจะปองร้าย อยากจะซ้ำเติมความทุกข์ที่มีอยู่แล้วเพียบท่วมท้นหัวใจ

ช้ากลางวันๆ นั้น กลืนไม่ลงเลย ดูเหมือนกับว่าใครเอายาพิษหรือบรเพ็ดมาโรยไว้ทั่ว นิ่งคิดดูแล้วก็เริ่มจะเชื่อว่า มีใครอาฆาตมาดร้าย อาจเอายาพิษมาโรยไว้จริงๆ ทำให้เกิดสะดุ้งใจ เห็นว่าในโลกนี้มีแต่ศัตรู ทกบ้าย ความคิดเช่นนี้ก็มากยิ่งขึ้น เกิดหมกมุ่นคิดจะฆ่าคน ถ้าเขาคิดฆ่าเราได้ เราก็ฆ่าเขาได้ จะเอาไว้มั้ทำอะไร? ในที่สุด ก็ต้องรีบกลับบ้านแต่วันเป็นพิเศษ ขึ้นอยู่ไปเห็นแต่มนุษย์ที่เป็นศัตรู เดียวจะเกิดนอนงอเลื้อย

“คืนวันนั้น ผู้เขียนงอตัวเข็น เพราะตั้งใจเสียแล้วว่า จะอดข้าวตายเสียให้รู้แล้วรู้รอดไป เมื่ออดข้าวเข็นแล้วก็เข้านอน ตั้งใจภาวนาขอให้หลับไปเลย อย่าให้ตื่นขึ้นมาอีก แต่นอนเท่าไรก็ไม่หลับ ประเดี๋ยวร้อนประเดี๋ยวหนาว ในใจนั้นร้อนไปก้วยความทุกข์ของตน ของคนอื่น

ของบ้านเมือง จนรู้สึกเหมือนกับว่า ใครมาตั้งเท้าเกี่ยว
 ยางมะตอยราคอนนอนอยู่นอก เมื่อนอนไม่หลับเข้าจริงๆ ก็
 ต้องลุกขึ้นนั่งกอดเข่าอยู่คนเดียวในความมืด ความว่าเหว
 ความไร้คนเห็นใจ ความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้และ
 โลกหน้าประดังประตาไหลบ่าเข้ามาสู่ตัวเหมือนกับกระแสน้ำ
 อันเชี่ยว ผู้เขียนชบหน้าลงกับหัวเข้าแล้วก็ร้องไห้

“อย่างนี้เองที่เขาเรียกว่า ร้องไห้น้ำตาเซ็ดหัวเข้า”

“ผู้เขียนจะร้องให้อยู่นานเท่าไร ไม่ปรากฏ แต่รู้
 สึกว่า หมกเรียวแรง ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะฝกคอยเสีย
 ในคืนนี้ คิดแล้วก็ยื่นมือไปควานหาผ้าขาวม้าที่จำได้ว่า
 วางอยู่บนโต๊ะเล็กตรงหัวนอน....

“ผ้าขาวม้าหายไปไหนก็ไม่รู้ แม่แต่จะตายก็ยังไม่ขาด
 อุปกรณ์ ช่างอาภัพอะไรเช่นนั้น....นั่นอะไรถูกมือเข้ากตมๆ
 เหมือนถาดบุหรี กับบุหรีที่ดับไว้เมื่อคืนวานยังเหลืออยู่อีก
 นิดหนึ่ง....ไม่ซัดไฟวางอยู่ตรงข้างๆ นั้นเอง ไหนๆ ก็จ
 ตายแล้ว จะไปมัวถือสาอะไรกับความตั้งใจของตัวเอง
 ลองจุดกันบุหรีสูบดูเป็นครั้งสุดท้าย แล้วก็กำหน้าผูก
 กอตายไปตามเวรกรรม....

“อดับบุหรีเข้าไปเต็มรักสองพริค.....กันบุหรียังไม่

หมด พอจะคุกต่อไปได้อีก ร้อนปากหน้อยก็ช่างมัน....
 นั้นเสียงใครมาหัวเราะด้วยความรื่นเริงเบิกบาน อ้อ—เสียง
 ตึกแกร้ง เสียงจิ้งจกที่ขังฝาฟังกูเหมือนเสียงกู่รักมา
 กระซิบลอบประโลมใจอยู่ข้างหู ลมพัดถูกกิ่งไม้ใบไม้
 ไหวอยู่ข้าง ๆ เรือน ฟังกูเหมือนเสียงดนตรี พระจันทร์
 ข้างแรมส่องแสงสว่างอยู่กลางหาว แวตล่อมไปด้วยดวงดาว
 พร่างพรายเหมือนเพชรพลอย โลกมนุษย์เรานี้ ช่างสวย
 สดงดงามเสียนี้กระไร

“รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง ผู้เขียนก็เริ่มบำรงการศึกษาและ
 การสาธารณสุขของชาติ ด้วยการสูบบุหรี่ลดค่าครองชีพ”

“ลอนดอนใหม่” พุดถึงเมืองไทย

เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๖ น.ส.พ. ฉบับสำคัญ
 ของโลก คือ “ลอนดอนใหม่” ได้ลงพิมพ์บทความก่อน
 ข้างยาวเกี่ยวกับเมืองไทย

“ลอนดอน ใหม่” บอกว่า ลัทธิชาตินิยมอย่าง
 รุนแรงนั้น ไม่มีในเมืองไทย เพราะเมืองไทยไม่เคยเป็น
 เมืองขึ้นใคร เขาว่า ในเมืองไทยนั้น มีแต่ความพอใจ
 และการยอมรับเอาผลประโยชน์หรือกรรมสุดแล้วแต่เรื่อง เขาว่า

ลักษณะอาการเช่นนี้ เป็นของแปลกและน่าหวาดเสียวอยู่
สำหรับคนต่างชาติต่างภาษาที่ได้มาพบเห็นนั้น ต่างก็พ
กันเห็นว่า เป็นภาวะที่น่าสงบ น่าเอ็นดู และน่าเบื่อหน่าย
ไปพร้อม ๆ กัน

ผู้เขียนบทความของลอนดอนไทม์ ยกตัวอย่างเรื่อง
นี้จากหาคใหญ่ ในระหว่างที่มีการรัฐประหารในกรุงเทพฯ
เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๒๔๙๔ และบอกว่า ที่หาคใหญ่
ผู้คนมิได้ตื่นเต้นอะไรเลย เขาว่า ที่หาคใหญ่นั้นมีไฟฟ้า
ใช้เฉพาะตอนกลางคืน พอมีรัฐประหารเข้าก็เดินเครื่อง
ไฟฟ้าเป็นพิเศษในตอนกลางวัน เพื่อให้ประชาชนได้ฟัง
ข่าววิทยุเกี่ยวกับการรัฐประหาร ประชาชนก็ฟังวิทยุแล้ว
ต่อรองกันเป็นการใหญ่ว่า ใครจะอยู่ใครจะไป พอถึงเวลา
ที่โรงไฟฟ้าปิดเครื่อง ต่างคนก็ต่างแยกกันไปหาความสุข
สบายไปตามเรื่อง

คนเขียนเรื่องนั้น เขาลงท้ายด้วยการชมว่า เมือง
ไทยเป็นเมืองเอเชียแท้ ๆ อยู่เพียงเมืองเดียวในทวีปเอเชีย
เมืองอื่น ๆ ลอกแบบฝรั่งละจะไปหมดแล้ว

กึกกัฏฐ์อ่านเรื่องนี้ใน “ลอนดอนไทม์” แล้วกับบอก

“แหม — — อ่านเรื่องนี้แล้ว ผมโล่งใจไปเป็นกอง....
ผมัวไปหลงผิดอยู่เป็นนานว่า เมืองไทยเรานี้เป็นเมือง
ฝรั่งเมืองเดียวในเอเชีย ได้ยินฝรั่งเขาว่าอย่างนี้ก็โล่งใจ
แต่คิดไปอีกทีหนึ่งผมควรจะโกรธที่เขาไม่ยอมเห็นว่า เรา
เป็นฝรั่งก็ไมรู้”

นี่แหละ — — อารมณ์ขันของกฤต.....เขาชอบกิต
อะไรแผลง ๆ แหวกแนวเสมอ

คึกฤทธิ์ กับ เอียง ชารี

รองนายกรัฐมนตรีกำปงชวาท นายเอียง ชารี ได้แวะ
มาเมืองไทยเมื่อต้นเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๘ เพื่อ
ปรึกษาหารือกับฝ่ายไทย เรื่อง ปัญหาชายแดน

เมื่อ นายเอียง ชารี กลับไปแล้ว ได้มีผู้ใกล้ชิด
ไปเรียนถาม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีว่า
นายเอียง ชารี เป็นคนอย่างไร (คงจะหมายความว่า
ทำที่แข็งแกร่งหรือไม่)

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ตอบทันทีว่า

“นายเอียง ชารี เป็นอีกคนหนึ่งที่ผมอดรักไม่ได้....
เพราะเขาเป็นคนน่ารักจริงๆ ผมถามเขาว่ามาเมืองไทย
ทั้งที่อยากได้อะไรบ้างไหม”

เขาก็ตอบว่า “ท่านนายก ฯ ครับ ผมจะขอบคุณมาก
ถ้าหากได้จะเชิญหมุดกัน.....”

ผมก็บอกว่า “โอ้....คุณเอียง ชารี นี่มันเรื่องเล็ก
พรงี้ผมจะส่งไปให้ แกก็ชอบบอกชอบใจผมเสียยกใหญ่....”

หมอนวดแห่กันไปประท้วงถึงซอยสวนพลู

ปลายเดือนธันวาคม ๒๕๑๘ หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ
พาดหัวด้วยตัวหนาเชื่องว่า “กลุ่มหมอนวดประท้วง ยก
ขบวนไปร้องกึกกัฏฐที่บ้านซอยสวนพลู”

ก่อนหน้านั้นอาทิตย์หนึ่ง ตำรวจได้สั่งปิดโรงนวด
ไปหลายแห่ง เพราะมีหลักฐานว่าไม่ได้นวดเฉยๆ แต่ได้
ละเมิดกฎหมายประกอบการโสเภณีด้วย พวกหมอนวด
สาว ๆ ก็เดือดร้อน ร้องว่าตอนเทศบาลปีใหม่นี้ จะเป็น
ตอนที่ “ชายคี่” มาเล่นสั้งปิดกันตอนนั้นทำให้รายได้ขาด
และร้องท่อนายก ฯ ขอให้ขยายเวลาเปิดสถานที่อบนวด
สำหรับคืนวันเสาร์อีกด้วย คือขอให้ไปปิดเอา ๒.๐๐ น.

วันที่คณะหมอนวดสาวแห่กันไปที่ซอยสวนพลูนั้นเป็น
วันเสาร์ ซึ่งปกติเป็นวันที่นายกรัฐมนตรีนักจะมีอารมณ์ดี
เป็นพิเศษ เพราะว่างจากราชการ และมักจะมีเพื่อนสนิทไป
คุยเฮฮากันด้วยเรื่องสัพเพเหระที่ไม่เกี่ยวกับการเมือง เพราะ
เป็นที่รู้กันว่า วันสุตสัปดาห์นั้นกึกกัฏฐไม่ยอคิดถึงการ
เมืองเรื่องปวคหัวให้ปวคหนักเข้าไปอีก

ขณะที่กำลังคุยสนุกสนานอยู่กับเพื่อนฝูงสองสามคน
 เจ้าหน้าทีตำรวจที่อารักขาอยู่หน้าบ้าน ก็วิ่งหน้าตาตื่นเข้า
 มารายงานว่า “มากันอีกแล้วขอรับ....คราวนี้หมอนวนก
 กรับ มากันเยอะเสียด้วย คงจะถึงสามร้อยเท่าที่กระผม
 กระเนก”

ก็กฤทธิ หวัระระว่า ยกมือขึ้นห้ามทัพ แล้วบอก
 กับตำรวจว่า

“อย่านะ.....พวกหมอนวนกอย่าให้เข้ามา.....ปล่อยเข้า
 มาเฉพาะพวกแมงดา..... ผมอยากจะคุยกะเขาซักหน่อย”

+ + +

“คุณก็เคยทำอะไรต่อมิอะไรมาแล้วมากต่อมาก
 อะไรที่คุณภูมิใจที่สุด?.....”

ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๑๘ มร.
 เอเดรียน คอเวลล์ นักสร้างภาพยนตร์สารคดีทางโทรทัศน์
 มือเยี่ยมของโลก กับคณะได้เดินทางมาประเทศไทย เพื่อ
 ขอดำทำ “ชีวิตและงานของ กสิกรุทธิ ปราโมช” เพื่อ
 จะนำไปออกฉายทางโทรทัศน์ทั่วโลก ซึ่ง กสิกรุทธิ บอก
 ว่า ยินดีร่วมมือด้วย “....อยากจะทำให้ทำอะไรก็บอก ผมจะ
 ทำให้....ถ้าต้องการ การรัฐประหาร (เพื่อจะถ่ายหนัง) ก็

บอกมา ผมก็จะจัดให้”กึกกัฏฐ์พุททิกตลกด้วยอารมณ์
ขัน

ในการถ่ายทำฉากต่างๆ ก็ล้วนแต่เป็นชีวิตจริงทั้งสิ้น
กึกกัฏฐ์ ตอนทำงาน ตอนจัดพิธีไหว้ครูที่บ้านในซอย
สวนพลู ตอนนายกรัฐมนตรีไปลงนามถวายพระพรในวัน
เฉลิมพระชนมพรรษา และตอนจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำต้อนรับ
รัฐบาลการค้าจากปักกิ่งที่บ้านนายกฯ ซึ่งมีนางศิลปไทย
ให้ชมด้วย มีบางตอนเท่านั้นที่ใช้ภาพยนตร์เก่าช่วย เช่น
ตอนนายกฯ ลูกชิ้นพุกโต้กับฝ่ายค้านอย่างเผ็ดร้อนในสภา
ก็ได้ไปขอซื้อภาพยนตร์ข่าวตอนนั้นมาจากสถานีโทรทัศน์ใน
เมืองไทย รายการ “ชีวิตและงานของ กึกกัฏฐ์ ปราโมช”
นี้ ผู้จัดทำบอกว่าจะเสนอทางโทรทัศน์ยาวถึง ๕๘ นาที

ดังนั้น พอ กึกกัฏฐ์ จะไปพักผ่อนสุดสัปดาห์บน
ตอยขุนตาล คณะผู้ถ่ายทำบอกว่าจะขอตามขึ้นไปถ่ายหนัง
ด้วย เพราะผู้ทำรายการนี้ในยุโรปคงอยากจะได้เห็นว่าบ้าน
พักผ่อนบนยอดตอย ของนายกรัฐมนตรีเมืองไทยนั้น
สวยงามแค่ไหน มีคอกไม้อะไรบ้าง ฯลฯ

มร. คอเวลล์ พร้อมกับคณะซึ่งมีช่างถ่ายภาพ
และช่างบันทึกเสียงอีกสองคน พร้อมกับคุณสถาน ไพเราะห์

ที่ปรึกษาฝ่ายไทย ก็ได้เดินทางโดยรถควานเชียงใหม่ออกจากหัวลำโพง เมื่อเวลา ๑๗.๐๐ น. นอนหลับไปในรถ พอเช้าตรู่ ๖.๓๐ น. รถก็ถึงสถานีขุนตาล ขณะถ่ายหนังโทรทัศน์ ของ ATV (ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์คู่แข่งสำคัญของ บี.บี.ซี. ในอังกฤษ) ก็ลงจากรถควานแบกกล้องถ่ายหนัง เดินกะย่องกะแย่งขึ้นเขากันด้วยความเต็มอกเต็มใจ ส่วนอุปกรณ์การถ่ายทำอีกเจ็ดหีบก็ว่าจ้าง “ลูกหาบ” สี่คนให้หาบขึ้นไป

การเดินขึ้นเขา....ซึ่งมิใช่เดินทิวเปลา แต่มีกล้องถ่ายแบกไปด้วยมิใช่ของสนุกเลย แต่ฝรั่งคณะนี้มีไต่บัน เนืองจากได้เคยลำบากลำบากกันมามากแล้ว ชีวิตของนักทำหนังสารคดีเป็นชีวิตที่ต้องหนักเอา เบาสู้ กินง่ายนอนง่าย จะทำเป็น “เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ” หรือ ร้องจะกินแต่ขนมปังหรือสลัดเนื้อสัตว์นั้นไม่ได้เจอข้าวเหนียวก็ต้องกินข้าวเหนียว มีอะไรก็ต้องกินไธนั้น จะมานั่งเลือกอยู่ไม่ได้ และคณะทำหนังสารคดีคณะนี้ก็เคยต่อความลำบากมาแล้ว พวกเขาเคยไปทำสารคดีในบราซิล ใช้ชีวิตระกำลำบากอยู่สองปีเต็ม เพื่อทำสารคดีเรื่อง “THE TRIBE THAT HIDES FROM MAN” แสดงถึง ชีวิตของกลุ่มคนพื้นเมืองเก่า

แก่ของบราซิล (คงเป็นคล้าย ๆ พวกเงาะซาไก) ที่ถูกคนบราซิลปัจจุบันรังแกกีดกันต่าง ๆ นานา แต่มีพระอยู่รูปหนึ่งซึ่งอุทิศตัวต่อสู้เพื่อสิทธิของคน “กลุ่มน้อย” ที่นำสงสารพวกนี้ ภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ ไปประกวดที่ไหนก็คว้ารางวัลที่นั่น จนทำให้คณะของนายคอเวลล์ เป็น “มีชัยด้วย”เคยสร้างสารคดีที่ได้รางวัลชนะเลิศของโลกมาแล้ว และเมื่อสามปีก่อน นายคอเวลล์ กับช่างกล้องชุดเดียวกันนี้ของเขาก็ได้ไปถ่ายทำเรื่อง OPIUM WARLORD ที่ชานสเตท....ไปอยู่ไปกินกับพวกไทยใหญ่อยู่ปีครึ่ง.... นี่คือการงานแบบ “เอาจริง” ของพวก ที.วี. เมืองอังกฤษมิใช่จะไปประเดี้ยวประดำวก็จะเสร็จ ต้องไปอยู่กับพวกไทยใหญ่ทั้งปีครึ่ง ทาง ATV ผู้มีหน้าที่ต้องควักกระเป๋าจ่ายเงินสนับสนุนเพราะรู้ว่าของดี คือ รายการนี้นั้นทำยากต้องใช้ความอดุสาหะ ความร้กงาน และต้องลงทุนสูงสำหรับเรื่อง OPIUM WARLORD หมกไปสองล้านบาท ส่วนสำหรับเรื่อง “ชีวิตและงานของกึกกฏฐ” นทาง ATV ตั้งบไว้ให้หนึ่งล้านบาท....ถ้าไม่พอก็ค่อยว่ากันใหม่อีกที

นายคอเวลล์กับคณะ เดินขึ้นเขาไปราวชั่วโมงครึ่งก็ถึงบ้านพักของกึกกฏฐ

“สบายจริงบนนี้....” นายค้อเวลล์อุทานเมื่อวางของบนท่าลงแล้ว “อากาศก็อย่างประเสริฐ.... ไม่น่าเชื่อว่าเมืองไทยจะมีอากาศแบบสก็อตแลนด์ได้เหมือนกัน”

เช้าวันนั้น ก่อนที่คณะของ มร. ค้อเวลล์จะขึ้นไปถึงนายกรัฐมนตรีได้ตื่นแต่เช้า และทดลองทำขนมปังดู โดยเริ่มต้นตั้งแต่เนิ่นๆ....

อันที่จริงนั้น เป็นที่ทราบกันในหมู่ผู้ใกล้ชิดว่า นายกรัฐมนตรี (เช่นเดียวกับไอเซ็นเฮอว์) ชอบทำครัวเป็นที่สุด และเรื่องนี้ก็มีไขความลับอันใด เพราะครั้งหนึ่งเคยออกรายการโทรทัศน์ช่องเจ็ด แง่เปิดให้คนดูทั่วเมืองมาแล้ว

แต่คราวนี้นักสนุก..... และเป็นครั้งแรกในชีวิตที่อยากจะลองทำขนมปัง เพราะในครัวบนคอยขุนตาลมีเตาอบ จึงอยากจะลองดู

เมื่อนายค้อเวลล์ขึ้นไปถึงนั้น ได้เวลาจะต้องเอาขนมปังฝีมือนายกรัฐมนตรี ออกมาจากเตาอบพอดี

ก็กฎก็ตั้งกันเป็นอันมาก อยากจะดูว่าเมื่อถึงเวลาดึงเอาออกมาจากเตาอบแล้ว มันจะเป็นขนมปังหรือไม่....จะกรอบเกรียมสักแค่ไหน

เป็นความตื่นเต้น ทำนองเดียวกันกับนักเขียนหน้าใหม่ เพิ่งจะเขียนเรื่องแรก ก็อยากจะรู้ว่าเมื่อตีพิมพ์ออกมาแล้ว หน้าตามันจะเป็นอย่างไร

ความรู้สึกตื่นเต้นแบบนั้นแหละ ทำให้กึกกัฏฐไม่แก่ และยังกระชุ่มกระชวยผ่องใสอยู่เสมอ และเป็น “เก๋ล็คลั๊” ของการพักผ่อน เพราะเป็นการ “ลืมการเมือง” ได้อย่างสนิท.... ไม่มี “งาน” อยู่ในสมองของเขาอีกแล้ว

ความสนใจทั้งหมดของเขาขณะนี้ พุ่งไปรวมกันอยู่ที่ขนมปังชิ้นนั้น....ซึ่งเพิ่งจะยกออกมาจากเตาอบ

มันเป็นขนมปังก้อนแรกที่เขาสำเร็จรูปออกมาจากฝีมือของเขา

....เขามองมันด้วยความพอใจพอใจ มันก็ไม่ใช่อะ
....ใส่เข้าไปตั้งใจจะให้มันเป็นขนมปัง มันก็ออกมาเป็นขนมปัง
รูปร่างเข้าที่....ทำท่าจะหอม ๆ เอาหน้อยควยเข้าไป

เนยวางอยู่บนโต๊ะแล้ว

กึกกัฏฐ บอกกับ ท.ส. ประจำตัว (พลตรีเฟื่องเฉย
อนิรุทธเทวา) ว่า “คุณลองดูซิ....นี่ไงครับ....เนยอยู่นี่....”

ขนมปังร้อน ๆ ออกมาจากเตาอบ....ปากเนยลงไป
หน้อย.... อร่อยอย่าบอกใครเชียว

กึกกฏม็องชนมบั้งขึ้นด้วยความชื่นชม...ประจุ
เก็กหนุ่มของคุบทกลอนบทแรกในชีวิตของเขา ที่เขียน
สำเร็จออกมา และไ้ลงพิมพ์ในหนังสือ “ประจุใหม่”
หรือ “เอกชน” แทนที่จะต้องถูกโยนลงตะกร้าไป

คณะถ่ายทำภาพยนตร์สารคดีก็พลอยตื่นเต้นไปก้วย
เกินขึ้นมาถึงกำลังเหนื่อยๆ ที่แรกก็คิดจะพักสักครึ่งชั่วโมง
....แต่พอมารู้เห็นภาพนายกรัฐมนตรีกับชนมบั้ง ก็เลยนึกว่า
ภาพอย่างนี้อีกสิบปีก็จะไม่มีอุบัติขึ้นให้ดูอีกแล้ว....มีที่ไหน
นายกรัฐมนตรีนั่งอ่านทำชนมบั้ง !

ฉับพลันนั่นเอง.... ช่างกล้องก็วิ่งพล่านไปเฝ้ากล้อง
มาปรับเลนส์ใส่ฟิล์มก้วยความรีบร้อน..... ช่างเสียงก็คว้า
กระเป๋าทึบบันทึกเสียงออกมา....พร้อมที่จะทำงาน

นายคอเวลด์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสร้างกับออกช่าง
ภาพให้ลงมือ “ยิงภาพ” ใ้...ยิงให้ทุกมุมอย่างถั่วเปลือก
ฟิล์ม เก็บภาพไว้ให้มากที่สุด แล้วค่อยไปเลือกตัดทั้ง
เอาที่หลัง.... นี่คือการสั่งของเขา

แล้วนายคอเวลด์ ก็ชวนกึกกฏม็อง เพื่อภาพจะได้
ออกมา “อย่างธรรมชาติ”

เขาเอ่ยขึ้นตอนหนึ่งว่า “ท่านนายก ฯ ครับ.... ท่าน

นายก ฯ เคยทำหนังสือพิมพ์ เคยเขียนนวนิยาย เคยแสดงภาพยนตร์กับมาร์ลอน แบรนโด เคยเป็นนักปาฐก เคยเป็นนักการเมือง เคยเล่นโซน เล่นละครทีวี....เคยทำอะไรต่อมิอะไรหลายอย่าง.... อะไรละครับที่ท่านภูมิใจที่สุด ?”

กึกกัฏฐ์ ยิ้มน้อย ๆ แล้วกล่าวด้วยเสียงเรียบ ๆ ว่า

“สิ่งที่ผมภูมิใจที่สุด เรอะ.... ก็ชนมบ่งกอนันต์แหละโธ, จริง ๆ นะ ถ้าออกไปอีกสักสองสามนาที มันก็จะรอบคึกกว่านี้....เฮ้ย! ข้างในยังไม่ค่อยสนุกนี้หว่า....ลองเอากลับเข้าไปในเตาอบอีกสักห้านาที....”

เขาร้องส่งคนครัว

เสียงกลองภาพยนตร์ยังคงทำงานต่อไป....

นายคอเวลด์ ยิ้มน้อยยิ้มใหญ่.... เขานึกไม่ถึงว่าจะได้คำตอบเช่นนั้นจากกึกกัฏฐ์ ปราโมช....ผู้นำของประเทศซึ่งกำลังเป็นจุดเพ่งมองของคนทั้งโลก !

ก๊วยการม และอารมณ์ขันเช่นนั้น นายคอเวลด์ จึงมั่นใจเหลือเกินว่า รายการสารคดีเรื่องนี้ของเขา แม้จะยาวถึง ๕๘ นาที แต่จะสามารถตรึงคนดูไว้ได้ด้วยความปลอดภัยจนถึงแก่ต้นจบ

อึ้งเหงู มาลองภูมิภิกฤทธี

ได้เคยมีผู้เขียนมาถามภิกฤทธีว่า บัณฑิต ยาวหลาดเหงู ได้เคยเขียนวิจารณ์พระพุทธรูปว่า พระพุทธรูปนั้นไม่ได้เห็นพ้องกับการสักการะรูปปั้น พระพุทธรูปไม่มีตัวแทนเป็นรูปปั้น และนักสถาปัตยกรรมในสมัยโน้นต่างก็หลีกเลี่ยงการปั้นรูป เรื่องพระพุทธรูปเพิ่งจะมาทำกันวันหลังโดยไปจำแบบมาจากกรีก และโรมัน ซึ่งชอบปั้นรูป จึงอยากจะถามภิกฤทธีว่า ความเห็นของเหงูนั้นหนักแน่นพอที่ชาวพุทธจะทำลายรูปปั้นที่มนุษย์หลงกราบไหว้ แล้วมามุ่งสมาธิต่อสัจธรรมโดยเฉพาะ หรือยัง ?

คำถามอันนี้เท่ากับมาเคาะหน้าแข้งภิกฤทธี เขาจึงเขียนตอบว่า :

“การสร้างพระพุทธรูปก็ดี การสร้างปฏิมากรรมต่าง ๆ ก็ดี เป็นการแสดงอารมณ์ แสดงความรู้สึกของศิลปินในทางศาสนา สำหรับพระพุทธรูปได้ทรงห้ามการสร้างพระพุทธรูปไว้จริงและได้ขอให้สาวกยึดเอาพระธรรมเป็นเครื่องสักการะแทนพระองค์ แต่ต่อมาได้มีการสร้างเสมาธรรมจักรขึ้นบูชา แล้วก็กลายเป็นพระพุทธรูป แม้

ในศาสนาคริสต์เถียนบางนิกายที่ห้ามรูปเคารพเด็ดขาด ก็ยัง
 อุดสำหมีไม้กางเขนก็เท่ากัน สุดแล้วแต่ใจคน ถ้าเราไม่
 เชื่อต้องมลาย มุ่งหวังสักจรรรมจริงแล้วก็ไม่น่าจะไปเคียด
 ร้อน ศาสนาที่ผมเห็นว่าแน่ ก็มีแต่อิสลามเท่านั้น เพราะ
 เขาไม่มีอะไรในโบสถ์วิหารเลย แม้แต่เครื่องหมายก็ไม่มี
 คนไทยเราบูชาสักการะพระพุทธรูปมาหลายร้อยปี พระ-
 พุทธรูปบางองค์ก็ทรงงามในฐานะเป็นศิลปกรรมที่หาที่ตำหนิ
 มิได้คำพูดของเนห์รูซึ่งเป็นนักการเมืองคนหนึ่ง เห็นจะไม่
 มีน้ำหนักพอที่จะทำให้คนไทยถึงกับทำลายพระพุทธรูปลงได้
 เพราะคนไทยบางคนเช่นผม ผมจะไม่ยอมเชื่อท่านเนห์รู
 ของคุณอย่างงมงายเป็นแน่ เพราะผมรู้ว่าท่านเนห์รูท่านพูด
 ท่านเขียนไปอย่างนั้นเอง เขาจริงเข้าท่านก็ทำอะไรต่ออะไร
 ยิ่งกว่ากราบไหว้พระพุทธรูปเสียอีก เป็นต้นว่า นุ่งผ้าขาว
 ถอดเสื้อและสวมสังวาลย์พราหมณ์แล้วก็ไปไซโยให้ร้อง
 โศกคุ่มลงไปแม่น้ำ ที่ว่ากันว่าศักดิ์สิทธิ์ เอาเลนอุหัว
 ดูตัว นัยว่าล้างบาปได้สิ้น ผมถามคุณจริงๆ เถิด เพราะ
 คุณก็อยู่แก่สักจรรรมอยู่ คุณเชื่อไหมว่า ท่านเนห์รู ล้างบาป
 ได้จริงด้วยวิธีนี้ ผมเองนั้นไม่เชื่อ เมื่อไม่เชื่อแล้วก็จะ
 กราบไหว้พระพุทธรูปต่อไป เป็นการแสดงความเคารพ

๔๘ อารมณ์ขันตลกฤทธิ

คนอีกคนหนึ่ง ที่ผมเชื่อว่าเข้าถึงสัจธรรม รูปเนห์รู
กระโดดน้ำนั้น ฝรั่งเอามาลงหนังสือพิมพ์ขายไปทั่วโลก....
เขาคงไม่โกหก แม้แต่คำอธิบายของเนห์รูนั้น พอถูก
ยิบปั้ง ก็เรียกหาพระรามออกกันไป ผมเองก็ไม่เข้าใจว่า
เป็นสัจธรรมแบบไหน ถ้าเรียก “สิดา! สิดา!” เสียอีก
ยังจะพอเจอออก

กุ่มปรับของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้สร้างคติ “มาลानำไทย
เป็นมหาอำนาจ” คงจะนอนหลับสบายกว่านั้นบนเตียงแห่ง
อำนาจวาสนา ถ้าหากจะไม่มีปากกาของคึกฤทธิ์ ปราโมช
มากอยกวนใจล่อเลียนอยู่ทุก ๆ วันในหน้าหนังสือพิมพ์

คึกฤทธิ์เองในระยะหลังก็ได้เขียนขอภัยไว้ที่ได้เขียน
เป็นการละลาละลวงจอมเผด็จการผู้นั้น แต่ก็นั่นแหละ
หลีกเลี่ยงไม่วิจารณ์จอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเห็นจะ
ไม่ได้.... “เพราะท่านจอมพล เป็นบุคคลที่สำคัญหนัก
หนาในเมืองไทย ถ้าจะเปลี่ยนเมืองไทยเป็นอำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม ท่านจอมพลก็เหมือนองค์พระปฐม
เจดีย์.....คนที่อยู่ในตัวอำเภอเมืองคือ คึกฤทธิ์ ก็จะต้อง

มองเห็นแต่องค์พระเจดีย์อยู่ทุกวันเวลา ตั้งแต่ตื่นเช้า จน
เข้านอนไป ไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ จึงต้องพุดถึงอยู่บ่อยๆ”

“แต่การขออภัยท่านจอมพล โดยผู้เขียนก็เหมือนกับการไปขออภัยพระเจดีย์อีก” กฤตว่า “เพราะไม่มีทางทราบว่ พระเจดีย์จะอภัยให้หรือไม่ และผลนั้นก็เท่ากัน เพราะทราบโตที่พระเจดีย์ยังอยู่ และผู้เขียนยังอยู่ ก็จะต้องพุดถึงพระเจดีย์ต่อไปอีกเรื่อย ๆ จะเลิกได้โดยยาก เพราะองค์โตเหลือเกิน....”

ข่าวลือ

บ่ายวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๙

อากาศกำลังครึ้มฟ้าครึ้มฝน ลมพัดแรง เวลา ๑๖.๐๐ น.
แล้ว ผมกำลังเซ็นหนังสืออยู่ในห้องทำงาน เพื่อนร่วมงาน
คนหนึ่งเดินอย่างรีบเร่ง กระหืดกระหอบเข้ามาในห้อง
ถามผมโดยไม่ต้องมีคำนำว่า

“เอ๊ะ....คุณก็กฤตย์เป็นอะไรไปหรือเปล่า....?”

“ไม่เป็นไรหรอก” ผมว่าด้วยเสียงหนักแน่น ขณะ
นั้นท่านกำลังนอนพักฟื้นอยู่ที่โรงพยาบาลพร้อมมิตร

“เมื่อวานนี้ญาติส่งข่าวत्मन्नกระทา- ไม่ใส่ไข่-ไป
ให้รับประทาน ท่านสบายดีแล้ว...อีกสองอาทิตย์ก็กลับบ้านได้”

“คุณแน่ใจ-ผมได้ข่าวไม่ได้มาเกี่ยวตนเอง....”

“ข่าวมาจากไหน? ใครบอก?” ผมชักด้วยความ
ตกใจ

เขาออกชื่อนายช่างคนหนึ่งตำแหน่งสูงทางสำนักงาน
บางซื่อ และยืนยันว่านายช่างผู้นั้นกำลังตกใจมาก ได้รับ
หมุนโทรศัพท์แจ้งข่าวน่าสลดใจยิ่งนี้มาให้เขาทราบ

“พอวางหู....ผมก็เดินมาหาคุณนี่แหละ”

ผมเริ่มสอบสวนข่าวลืออันนี้โดยด่วน หมุนโทรศัพท์
ไปที่ “สยามรัฐ”-คุณนพพรไม่อยู่ หัวหน้าข่าวที่นั่นบอก
ว่าไม่เห็นมีข่าวน่าตกใจอะไร และไม่น่าจะมี ผมลองถาม
ไปที่ “ไทยรัฐ” เพื่อนฝูงทางโน้นบอกว่า “อาจเป็นข่าว
ลือ เพราะมีคนถามมาที่ผมสองรายแล้ว ยืนยันว่าได้ยิน
ข่าวนี้มาจากพ่อค้าชาวญี่ปุ่น”

เพื่อความแน่ใจ ผมโทรศัพท์ถามไปที่ ธนาคาร
กรุงเทพ ฯ พาณิชยการจำกัด สุริวงค์ เพราะ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
ปราโมช เป็นประธานกรรมการอยู่ที่นั่น

ผู้จัดการบอกว่า “ข่าวลือนะ....เพราะมีหนังสือพิมพ์
ฉบับหนึ่ง.....ออกเมื่อตอนเกือบสี่โมงเย็น.....พาดหัวตัว
เบ้อเริ่มว่า “กึกกัฏฐ์ตอบทวิชว่า ไม่ต้องขอโหสิ ผม
ยังไม่ตาย”

“เค็กมันเที่ยวชูหนังสือพิมพ์ขายอยู่ตามสี่แยก คนหนึ่ง
รยนต์ผ่านไป เห็นแวบ ๆ บรรทัดแรกว่า คึกฤทธิ์....
กับเห็นตัวสุดท้าย....ก็เลยเอาไปล็อกกันแซ่ด....ความจริงท่าน
ยังสบายคิ”

คืนนั้น เพื่อนโทรศัพท์มาถามผมเกี่ยวกับข่าวลือ
เรื่องนักสืบทำร้ายตอนท่มเศษ ๆ ซึ่งแสดงว่ายังมีคนรัก
คึกฤทธิ์อยู่เป็นอันมากทีเดียว

บ่ายวันรุ่งขึ้น “สยามรัฐ” จึงไก่ออกข่าวในหน้าหนึ่ง
ว่า

“ยังไม่ตายตามที่ล็อกกันทั้งเมืองเมื่อวาน แต่ก็เหลือ
เท่าที่เห็นแหละครับ” แล้วก็ตีพิมพ์ภาพ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
นอนอยู่บนเตียงในโรงพยาบาล รู้ดีกว่าท่าทางยังอิดโรย
แต่นัยน์ตายัง ช้เล่น อยู่เหมือนเดิม

ฉะนั้นข้างใต้ภาพ ทางกองบรรณาธิการสยามรัฐ จึง
ได้บรรยายด้วยความ ช้เล่น ต่อไปว่า

“อะไร ๆ ก็ทำมาหมดแล้ว สอนหนังสือประสิทธิ์
ประสาทวิชาให้แก่คนมา ๓๔ ปี ช่วยคนให้เป็นคนมีหน้ามีตา
ในสังคม มีอาชีพสุจริตมากมาย จนจำหน้าจำชื่อไม่ได้
ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย เพื่อความเป็นธรรมในสังคมมาร่วม

๔๐ ปี เคยถูกจับ เคยถูกฟ้องเป็นกบฏ — — ต่อสู้มันเรื่อยมา จนเดี๋ยวนี้ชักจะเสียนๆ ไม่รู้ว่า สู้เพื่ออะไร ไม่รู้ว่าสู้กับใคร เหมือนกัน ครับ-ทำมาหมดแล้ว เคยผันในความผันอัน เหลือเชื่อและสับสนทุกเมื่อมาแล้ว อย่างน้อยก็สองทศวรรษอย่างไม่หวั่นไหว อีกทั้งบิดาทองหลังองค์พระปฐมมามาแล้วไม่รู้กี่หมื่น องค์ จนสมภารชักจะสงสัยว่าเป็นนักขโมยพระ

ก็ไม่รู้ละ.... มากันถึงแค่นี้แล้ว พวกผมที่สยามรัฐหลาย คนที่ยังสงสัยใคร่ถามก็อยากจะถามพวกพ้องลูกศิษย์ลูกหาของท่านซึ่งมีอยู่ทั้งในที่สูงในที่ต่ำ โดยเฉพาะที่พรรคกิจสังคมว่าจะเอาอย่างไรกันต่อไป และก็ขอถามท่านตรง ๆ เสียในที่นี้เสียว่า พอหรือยัง?”

การที่กึกกัฏฐต้องเข้าโรงพยาบาลคราวนี้ หนังสือพิมพ์บางฉบับ เขียนข่าวอวดรู้เอาเองว่า เป็นเพราะท่านดื่มมาก แต่เท่าที่ทราบ ท่านก็ไม่ได้ดื่มมากมายอะไร

เรื่องดื่มนี้ผมทราบดี เพราะตอน “สยามรัฐ” เปิดใหม่ ๆ (พ.ศ. ๒๔๙๕) ผมตามต้อยๆ ไปถ้วยเสมอ ผมตั้งน้ำส้มท่านก็ไม่ว่าอะไร พวกเราตามท่านไปเป็นขบวน จนผู้อ่าน “สยามรัฐ” เขียนมากระเซ้าเย้าเหย้าว่า

“ทำไมหม่อมต้องพา Body guard จำนวนถึง

๒-๓ คน เวลานั้นสนุกไป “ก๊ิง” ที่ Ambassador Bar?”
 อิกฤทธิ์ ตอบกลับไปว่า

“ความจริง ผมเองก็นึกไม่ออกว่า Ambassador Bar
 นั้นอยู่ที่ไหน แต่เมื่อคุณได้เคยเห็นผมไปที่นั่น ก็เห็นจะได้
 เคยไปมาแล้วจริง คนที่ไปด้วยไม่ใช่ Body guard หรอกครับ
 แต่เป็นเพื่อนฝูงที่ไปกินเหล้าด้วยกัน ธรรมดาผมไปไหนก็ไป
 คนเดียว แต่ผมถือหลักอยู่ว่า เวลาจะกินเหล้า ต้องกินกัน
 หลายคนจึงจะดี ถ้าชอบกินเหล้าคนเดียวแล้ว จะเสียนิสัย
 เพราะนึกจะกินเมื่อไรก็กินได้ ต่อไปก็ ม.ค.ล.ว.”

ผมชอบตามอาจารย์อิกฤทธิ์ ไปในขบวนย้ายที่กิน
 เหล้า ทั้งๆ ที่ตัวเองไม่ค่อยสนักในเรื่องการก๊ิง ก็เพราะ
 ในระหว่าง “คุยอ่อนเกรียง” นั้น มักจะได้รับฟังเรื่อง
 สนุกๆ เสมอ เรื่องปอกษาประเภทนี้ ในเวลาธรรมดา ไม่
 ค่อยจะไหลออกมา ต้องมี “ก๊ิง” เข้าไปไหลานิดหน่อย
 จึงจะบรรเลงออกมา

อรรอยอย่าบอกใครเชียว

จอมพล ป. กับ “คอกแก้ว”

อารมณ์ขันของอิกฤทธิ์นั้น ถ้าสังเกตให้ดีจะเห็นว่า
 เป็นอารมณ์ขันแบบผู้ดี มีมุขตลกแฝงอยู่ด้วยเสมอ แม้

ว่าเกือบทุกครั้งจะมี “เป้า” แต่ “เป้า” ก็ไม่เคยโกรธ
ถึงเช่นคราวหนึ่ง มีนักอ่านเขียนมาว่าเล่นว่า

ปิ่นวันแม่ไซร์	เครื่องหมาย
ดอกมะลิประดับกาย	เพริศแพร้ว
เหตุใดเจาะจงผาย	เผยแผ่ มะลินา
โย บ่ แกมดอกแก้ว	โปรดแก้กัฏฐา

กึกกัฏฐอ่านโคลงบทนี้ให้พวกเราฟังด้วยอารมณ์
กรีกกรั่น แล้วก็นั่งลงตอบโต้ว่า

คุณความรักแม่นั้น	เยือกเย็น นักเขย
ปราศทุกข์ปราศลำเค็ญ	โทษร้าย
มะลิรินชื่นทรวงเป็น	โอสถ อีกพ่อ
ประทีนกลิ่นมะลิคล้าย	เทียบด้วยมารดา
ดอกแก้วกลแก้วยั่ว	อารมณ์ รักเขย
กรกอบแก้วมาคม	ร้าวร้อน
กลิ่นแก้วเล่ห์อภิมรย์	สาวหนุ่ม
เกรงแต่กลิ่นแก้วซ้อน	มะลิให้นวลหมอง

อ่านแล้วกลมกล่อมดีพิลึก ชวนให้อมยิ้ม แม้
กระทั่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือ หม่อมกอบแก้ว
อาภากร ก็คงต้องยิ้มไปด้วยกับกวีวาทย์ของกึกกัฏฐ

เรื่องของคนอยากเป็นนักการเมือง

ในสมัย “ประชาธิปไตยภายใต้ท้าวบุญ” นั้น มีเด็กหนุ่มๆ แวะเข้ามาขอคำแนะนำจากคึกฤทธิ์เสมอ ผมจำได้ว่า บ่ายวันหนึ่งหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ออกวางตลาดแล้ว พวกเรานั่งจับกลุ่มสรวลเสเฮฮากันอยู่ที่โรงพิมพ์ เพราะภาพยนตร์ก็โรงๆ ก็ดูเสียเกลี้ยงแล้ว ก็มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งแวะเข้ามาคุยด้วย ท่าทางของเขาเอาจริงเอาจังมาก ผมคุยยั่วเย้ากระเซ้าเหยหย่าอะไรๆ เพื่อนก็ไม่ขำ

ในที่สุด ก่อนจะลุกจากไป เขาเรียนถามคึกฤทธิ์ด้วยใบหน้าเกรงเกรียงว่า

“กระผมกำลังเป็นนักศึกษา แต่รักการเมืองมาก ตั้งใจว่า โตขึ้นอยากเป็นนักการเมืองเป็นที่หนึ่ง นักการทูตเป็นที่สอง รองลงไปเป็นนักการทหาร ผมจะมีวิธีดำเนินงานศึกษาค้นคว้าทำตนอย่างไรจึงจะสำเร็จ แต่ผมมีความวิตกอยู่ว่า เมื่อเป็นนักการเมืองแล้ว จะทำงานไม่ได้ตามอุดมคติเพราะประเทศของเราเป็น “มหาธิปไตย” พวกเขาพวกเรา...จนฝั่งสันดานเสียแล้ว...จะทำยังงัยดีครับ?”

คึกฤทธิ์ตอบว่า

“ง่ายนิดเดียว....คุณควรเริ่มเป็น “นักการทหาร”

ซึ่งคุณใส่ไว้ในอันกับสามเสียแต่เดี๋ยวนี้นี้ เมื่อคุณเป็น “นัก
การทหาร” แล้ว ต่อไปคุณจะเป็นนักการเมืองก็ได้ นักการ
ทูตก็ได้ ตลอดจนนักเศรษฐกิจนักวัฒนธรรม และนัก
อะไรต่ออะไรอีกมาก ถ้าพลาดพลั้งก็เป็นนักโทษ”

คิกฤทธปราชัยหาเสียง

อารมณ์ขันของคิกฤทธ ปราโมช นั้นมีหลายระดับ
ถ้ากับบรรดาทูตขรตรีเศียร ก็เป็นอารมณ์ขันแบบผู้คิ
อังกฤษ ถ้ากับสุภาพสตรี ก็เป็นอารมณ์ขันแบบกะหน่ง
กะหนิง ถ้ากับเด็กชนาคลูกศิษย์ลูกหา ก็เป็นอารมณ์ขัน
แบบโปกฮา

แต่เมื่อถึงคราวจะต้องออกปราชัยหาเสียง ซึ่งคน
ฟังต้องการให้สับแหลก คิกฤทธก็จะใช้อารมณ์ขันแบบ
ฟาดฟันห้ำหั่น ซึ่งใช้ได้ผลมาแล้วทุกครั้งในการปราชัย
สมัยหนุ่ม ๆ

และครั้งสุดท้าย เมื่อกลางเดือนมีนาคม ๒๕๑๙ นี
ที่อุบล มีชาวบ้านมาฟังประมาณ ๓,๐๐๐ คน สปีรตของ
นักหาเสียงมือเก่าก็ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นอย่างกระฉับกระเฉง

การปราศรัยช่วยลูกพรรคกิจสังคมหาเสียงวันนั้น ได้
 เริ่มต้นโดยนางฉออัน ศรีธัญรัตน์ ภรรยาผู้สมรสพรรค
 กิจสังคมคนหนึ่งยื่นถือพวงมาลัยหอบใหญ่อยู่ข้างบันไดเวที
 เพื่อส่งให้ใครต่อใครขึ้นไปคล้องคอกึกกัฏฐิ หลังจากนั้น
 กึกกัฏฐิก็เริ่มกล่าวปราศรัยว่า

“ที่รัฐบาลชุดก่อนตั้งใครต่อใครมาเป็นที่ปรึกษา
 นายกวนั้น เพราะบรรดา ส.ส. ต่างวิ่งเต้นมาอ้อนวอนขอ
 เป็นโน่นเป็นนี่ บางคนมาขอเป็นรัฐมนตรีเพียงสองเดือน
 เพื่อจะเอาประวัติไว้หน่อย แล้วจะปลดกัฏฐิ-หยั่งก็มี”

คนฟังชอบใจหัวเราะร่วน

กึกกัฏฐิประกาศกองที่อุบลด้วยอารมณ์ขันว่า “ผม
 เองต้องยอมรับว่าเป็นคนหน้าด้าน...” ผู้คนเงิบกริบ

กึกกัฏฐิสับแหลกต่อไปว่า “...ที่เกี่ยวตึงใครต่อใคร
 เป็นที่ปรึกษาจนถูกค้ำหน้า เพราะเห็นแก่พรรคพวกกัน
 รัฐมนตรีชุดก่อนบางคนได้เป็นหนอน เช่น รัฐมนตรี
 เกษตรและสหกรณ์ ใช้ตำแหน่งหาเสียง... จัดวางแผนนโยบาย
 เรื่องประกันราคาข้าวเปลือกมาตลอด ทั้งๆ ที่ไม่ใช่หน้าที่
 ของตน ก็เลยต้องปลดออกไป....เรื่องจริงมันเป็นอย่างนี้ครับ

“เรื่องประกันราคาข้าวนี้ผมถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ถ้า

หากว่าบังเอิญผมได้เป็นนายกฯ อีกก็จะประกันราคาข้าวโพดกับถั่วเหลือง หากจะมีผู้ใดมาชักชวน ก็จะจัดการไม่ไว้หน้าทันที”

พินลงไปอีกเปรี๊ยะหนึ่งโดยการถามประชาชนที่มาฟังปราศรัยด้วยเสียงแน่นหนักเอาจริงเอาจังว่า:-

“ผมถามจริง ๆ เถอะ-มีใครในที่นี้ต้องการให้ เศรษฐี จุลละทรัพย์ เป็นนายกฯ ไหม? ถ้าต้องการดักตักไปตักก็จะตามมา ส่วนคุณประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ หรือที่มีชื่อจีนว่า โต๋ ตง หม่ง ก็ได้ยินว่าอยากจะเป็นนายกฯ อยู่เหมือนกัน โดยบอกกับใคร ๆ ว่าเป็นคนขี้ขลาดมาแล้ว หมอบอกว่าจะไปเป็น จึงไปจับมือกับฝ่ายค้านหวังล้มรัฐบาล

“เลว! การเมืองอย่างนี้ไม่มีศีลธรรม ไม่มีหลักการอะไรทั้งสิ้น ผมก็เลยต้องยุบสภาเสียตามอำนาจที่มีอยู่ เพราะคนเป็นนายกฯ จะสั่งให้ใครไปรบกับใครก็ได้ หรือจะสั่งอะไรก็ได้ทั้งนั้น”

หลังจากปราศรัยเสร็จ มีคนฟังถามว่าเรื่อง กฎหมายเหนือกฎหมายจะแก้อย่างไร ม.ร.ว. ตีฆฎฐ์ ปราโมช ตอบประเด็นเรื่องนี้ว่า:-

“ใคร ๆ ต่างก็ท้าวว่าผมอ่อนแอ เป็นเผ่าสารพัดพิษ

บ้าง มะเขือเผาะบ้าง กฎหมู่บางครั้งก็ไม่ถูกต้อง เมื่อสองวันก่อนผมก็ส่งจับกรรมกรไปแล้ว อยากมาเล่นกฎหมู่กับผม ผมไม่เอาด้วย”

จากนั้น คึกฤทธิ์ พูดถึงปัญหาญวนอพยพว่า “ชาวญวนในไทยเหมือนเสียใจ จะพยายามส่งกลับให้หมด เพราะไม่ยอมรับกับใครแล้ว.....ประเทศลาวก็เหมือนกัน เขียบบ่าหัวใจผมอยู่ทุกวัน ก็ได้แต่อดทน” แล้วคึกฤทธิ์ ก็หันมาพูดถึงอเมริกาว่า

“ขณะนี้สหรัฐขอให้มีที่ปรึกษาอยู่ในไทยอีก ๔,๐๐๐ คน แต่ไทยเราจะไม่ยอมให้คนเหล่านี้มีอิทธิพลทางการเมืองอย่างที่ไหน เกิดมาก็เพิ่งเคยพบเคยเห็นเมืองไทยมีทูตอยู่ถึงสี่พันคน อย่างมากก็ควรจะมีแค่ ๓๐ กว่าคนเท่านั้น”

กล่าวกันว่าวันนั้น เป็นการพูดหาเสียงที่ “มัน” ที่สุขของหัวหน้าพรรคกิจสังคม

คึกฤทธิ์เที่ยวญี่ปุ่น

เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๕ คึกฤทธิ์ บอกกับพรรคพวกมิตรสหายที่โรงพิมพ์ “สยามรัฐ” ว่า “รถทั้งไว้นานๆ มักจะเป็นสนิม คนก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ผมจะไปอัดฉีดที่ญี่ปุ่นสัก ๒ อาทิตย์”

เมื่อกลับมาแล้ว อิกฤทธ์ ก็มาเล่าให้ฟังว่า

“คืนหนึ่งระหว่างที่ผมพักอยู่ที่โตเกียว เห็นรถตำรวจ มาคึกคัก ๆ ที่หน้าโรงแรม แถวหน้าโรงแรมที่ผมพักอยู่ นั้นเป็นสวนสาธารณะเขาเรียกว่า ฮิบิยาพาร์ค ใครที่เคย ไปญี่ปุ่นมาแล้วคงจะรู้จักดีทุกคน แถวฮิบิยาพาร์คนี่กลาง คืนมันก็มีต ๆ กรึม ๆ ออกจะเปลี่ยว ๆ อยู่ เหมือนกับ สวนลุม ๆ ของเราแหละ

“ในระหว่างที่ผมพักอยู่นั้น คืนหนึ่งปรากฏว่าได้มี ตำรวจเข้าไปจับชายหนุ่มหญิงสาว ที่กำลังกระทำการลามก ต่าง ๆ กันอยู่ในสวนสาธารณะแห่งนั้น เฉพาะคืนเดียว จับ ไปตั้งพันหกร้อยคู่—ไม่น่าเชื่อเลย ผมนั่งดูจากหน้าต่าง ไฮเต็ล เห็นรถตำรวจชนคนเป็นวรรคเป็นเวร ชนอยู่ต่ง นานก็ไม่รู้จักหมด ที่แรกก็ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องอะไรกัน ใจผม นะคิดว่าเกิดอุบัติเหตุ เพราะคนอะไรมันถึงได้มากมายอย่าง นั้น มันจะทำอะไรกันได้นอกจากอุบัติเหตุ

“รุ่งขึ้นอ่านหนังสือพิมพ์ ผมถึงได้ทราบว่า เป็นคดี ลามกอนาจารทั้งนั้น—ก็แล้วไป สั้นกระไรไปที

“นี่แสดงให้เห็นว่า ศีลธรรมของคนญี่ปุ่นทุกวันนี้ ในเมืองหลวงเองก็ยังหละหลวมถึงเพียงนี้ คนดีในญี่ปุ่น

เขากยังมีอีกมาก แล้วคนก็เหล่านี้นแหละก็พากันหนักรใจอย่างที่สุด ถ้าจะว่าไปแล้วก็หนักรใจยิ่งกว่าคนผู้ใหญ่ในเมืองไทยทุกวันนี้ ที่หนักรใจเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นหรือเยาวชนของเรา

แต่ว่าญี่ปุ่นเขาจะแก้ปัญหาคอนวัยรุ่นได้หรือไม่ นั่นไม่ใช่ปัญหาของเราคนไทย ปัญหาของเราคนไทยในขณะนี้ก็คือว่า เราจะป้องกันตัวเราอย่างไรที่จะไม่ให้ความชั่วความเลื่อมที่มันเกิดขึ้นในต่างประเทศนั้นไหลบ่าเข้ามาทำให้เด็กของเราเสียไปด้วย นี่เป็นปัญหาใหญ่ และเท่าที่ทราบรัฐบาลก็พยายามที่จะกวาดล้างภาพยนตร์ญี่ปุ่น ก็เพราะเรื่องนี้แหละ”

กึกกัฏฐ์ วิจารณ์หนังญี่ปุ่นต่อไปว่า “สำหรับหนังญี่ปุ่นพวกนี้นะผมขอรับตรง ๆ ว่า ถ้าฉายในญี่ปุ่นก็คงไม่เป็นอะไรและอาจจะมีผลดีก็ได้ มันเป็นการแสดงชีวิตของคนวัยรุ่นตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้นผู้ที่สนใจอยากจะศึกษา หรืออยากจะหาเหตุเพื่อแก้ไขปัญหาคอนวัยรุ่น ถ้าไปดูหนังพวกนี้แล้วก็อาจจะได้ความรู้มาก เมื่อรู้แล้วก็อาจจะหาทางแก้ปัญหาก็ได้ นั่นเป็นเหตุที่หนึ่งที่มีน้ออาจจะดีก็ได้

“เหตุที่สองก็คือ คนที่ไปดูนั่นเอง บางคนไปดูเข้าแล้ว เห็นอัยความชั่วหยาบต่างๆ ที่ปรากฏบนจอภาพยนตร์

อาจจะศุขใจได้คิดเปลี่ยนตัวกลับกลายเป็นคนดีไปได้ แต่สำหรับในเมืองไทยนั้นไม่มีประโยชน์อะไรเลยสักอย่างเดียว เพราะเด็กไทยของเราไม่ได้มีเบื้องหลังเหมือนเด็กญี่ปุ่น เราไม่ได้เคยมีประสบการณ์อย่างเดียวกัน กับที่เด็กญี่ปุ่นต้องรับเคราะห์กรรมมาเมื่อแพ้สงครามมาแล้ว และปัญหาของเด็กไทยที่จะตรงกันกับเด็กญี่ปุ่นก็หายากที่สุด คือแทบว่าจะไม่มีเลย เพราะฉะนั้นหนังสือญี่ปุ่นพวกนี้ ถ้าปล่อยให้เข้ามาฉายในเมืองไทยแล้ว ก็จะมีผลเพียงอย่างเดียว คือ เป็นตัวอย่างชั่วให้เด็กได้ดูได้ศึกษาเท่านั้น แล้วนอกจากนั้น เด็กไทยก็ไม่ว่านักญี่ปุ่น หนังสือญี่ปุ่นที่เข้ามาฉายเหล่านี้ก็อาศัยรู้เรื่องได้จากผู้พากย์ คนพากย์ก็จะพากย์ไปโดยเอาตลกตะนอง เอาความสนุกเป็นใหญ่ ไม่ตรงกับถ้อยความของเขานัก....นี่เรื่องมันก็จะยิ่งไปกันใหญ่”

จิตฤทธิลงท้าย แสดงความหนักใจต่อไปว่า

“นอกจากเรื่องหนังสือญี่ปุ่นแล้ว ผมก็ขอแทรกความเห็นสักนิดว่า หนังสือญี่ปุ่นก็ไม่ใช่เล่นเหมือนกัน หนังสือไทยในท่ากลับ หนังสือเปิดกรรราตรีในยุโรปอเมริกาต่าง ๆ เหล่านี้ มันเป็นเรื่องยั่วยุคมารมณทั้งสิ้น ถึงแม้ว่ามันจะไม่ผิดกฎหมายจิง ๆ แต่ว่าดูไปแล้วมันก็ต้องเห็นว่ามีเจตนาที่จะทำให้คนดูรู้สึกไปในทางนั้น เมื่อเอาออกฉาย

ตามโรงใต้ มันก็เป็นการทำให้เด็กไทยกลายเป็นฝรั่งชั้นเลว
ไปได้มากเหมือนกัน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ควรระมัดระวังให้มาก

“นอกจากนี้หนังบางเรื่อง ผมเห็นออกฉายทาง
โทรทัศน์ เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าในครอบครัวอเมริกัน แสดง
ให้เห็นว่าพ่อในครอบครัวนั้น เป็นอ้ายตัวตลกมีอะไรผิด ๆ
พลาด ๆ หนังเรื่องนั้นะ เขาก็มีเจตนาที่จะทำให้เด็ก
อเมริกันรักพ่อแม่ ถ้าดูด้วยใจของคนอเมริกันหรือรู้ขนบ-
ธรรมเนียม หรือ ความรู้สึกนึกคิดของอเมริกันแล้ว มัน
ก็เป็นหนังที่ดี แต่ว่าเรื่องความเคารพบิดามารดา ของ
อเมริกันกับคนไทยนั้นมันต่างกัน

“มันไม่ตรงกันครับ อเมริกันเขาไม่ได้นับถือพ่อแม่
อย่างที่เรานับถือ มันเป็นคนละเรื่องทีเดียว เขาอาจ
จะรักพ่อแม่ไปอีกอย่างหนึ่ง ผมจะยกตัวอย่างให้ฟัง มี
นักเรียนไทยคนหนึ่งไปอยู่ที่อเมริกา แล้วก็มีเพื่อนฝูงสนิท
สนมรักใคร่กัน วันหนึ่งเจอเพื่อนก็ล้อกันหยาบ ๆ แบบ
ไทย ๆ เด็กนักเรียนไทยก็ถามเด็กฝรั่งที่เป็นเพื่อนว่า พ่อ
เอ็งสบายดีรึอะ นี่ถ้าเป็นคนไทยถูกถามอย่างนั้นก็อาจจะโกรธ
หรือไม่โกรธเป็นเพื่อนรักกันจริงๆ ก็ต้องไล่เตะไล่ต่อย
กันละ เล่นถามกันอย่างนั้นมันเป็นการล้อเลียนกันจนาค
หนัก

“แต่ตรงกันข้าม เด็กอเมริกันไม่ได้รู้สึกอะไรเลย
ตรงเข้ามาจับมือเด็กไทยชอบอกชอบใจเป็นอันมาก แล้ว
ก็บอกว่า พุทโธ คนไทยนี่มันอารีอารอบ ไม่เจอหน้ากันตั้ง
นานออกส่าห์ถามถึงพ่อถึงแม่ว่าสบายดีเรอะ นับว่าคนไทย
นี่คงมีนิสัยดีมาก....”

นี่มันกลายเป็นยังงั้นไป เพราะเขาไม่เข้าใจเลย
ความเคารพนับถือปิตามารดา ของเขากับเรานั้นไม่ตรงกัน
ของเราๆ ตั้งไว้ในที่สูง จนกระทั่งใครเอ่ยถึงก็ไม่ได้ ของ
เขาเอ่ยถึงกลับกลายเป็นดี เขาหาว่าเรามีอหิยาศัยดี

“เพราะฉะนั้น อ้ายหนังเรื่องนี้เข้ามาฉายในเมือง
ไทย คนไทยดูแล้วมันก็เกิดความรู้สึกไปอีกอย่างหนึ่ง ถ้า
ดูๆ นานเข้าอาจจะทำให้หมดความเคารพปิตามารดาอย่าง
ที่เราเคยเคารพกันมา หรือถึงไม่หมด ก็อาจจะเลยทำให้
เด็กไทยรักพ่อรักแม่ อย่างที่เด็กอเมริกันรัก.....มันจะดี
หรือครับ ?”

“จะเผาโรงแรมรอลไปทำไม
มันเดินขบวนด้วยหรือ ?”

ปลายมีนาคม ๒๕๑๙ เกரியงมุล เลหาไฟโรจน์
เลขาธิการศูนย์นิสิต ฯ อาละวาดหนัก แต่ ม.ร.ว. ก็กดฤทธิ์

ปราโมช รักษาการณ์นายกรัฐมนตรีก็ยังใจเย็น ตู๋ด้วย
อารมณ์ขันตามแบบฉบับของท่าน

เกรียงกมล ประกาศกับนักข่าวว่า มีโครงการจะ
ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม
ไทยเสียใหม่ทั้งหมด นักข่าวจึงไปเรียนถามกึกกฤษฎีว่า รู
สึกอย่างไรต่อคำประกาศอันนี้

นายกรัฐมนตรีตอบว่า เขามีสิทธิ์จะประกาศเช่นนั้น
ได้ แต่ใครจะเห็นด้วยหรือไม่ นั่น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ผู้สื่อข่าวชักข้อไปว่า ถ้ากระทิงแดงไปวางระเบิด
ศูนย์การค้าเงินแดงที่บางกอกกบชาลจะทำอย่างไร

นายกรัฐมนตรีตอบว่า ได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปสอดส่อง
ดูแลไว้เรียบร้อยแล้ว

และที่มีข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า จะมีการ
วางเพลิงเผาโรงแรมรอยแยลนั้น นายกรัฐมนตรีสงสัย ตาม
นักข่าวว่า “เอ-ผมไม่เข้าใจว่าจะไปเผาโรงแรมรอยแยล
ทำไม มันเกินขอบวนกับเขาด้วยหรือ”

เมื่อได้รับคำตอบว่า ที่รอยแยลมีชาวยุโรปพักอยู่
มาก นายกรัฐมนตรีถึงกับอุทานว่า “ชักจะเลอะกันใหญ่”

ชีวิตคนจน ใน อ่องกง

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นคนชอบเที่ยว ปกติชอบธรรมชาติป่าเขาลำเนาไพรในต่างจังหวัด ที่ไปบ่อยก็ภาคเหนือเพราะอยู่คำเมืองได้อย่างคนลำปางคนหนึ่งทีเดียวทางไต้หวัน ๆ จะไปสักครั้ง สำหรับต่างประเทศนั้นชอบไปอังกฤษ เพราะเคยเรียนหนังสือที่นั่น คือ เข้าโรงเรียนกินนอนที่โรงเรียนเทรนต์แฮมมิลตัน จบแล้วก็ไปเข้ามหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เรียนวิชาที่ออกจะประหลาด มีใช้วิศวกรรม หรือ อักษรศาสตร์ แต่ในครั้งกระนั้นเรียกกันว่า MODERN GREAT วิชาที่จะต้องเรียนได้แก่ การเมือง ปรัชญา และเศรษฐศาสตร์ ตอนหลังจึงเปลี่ยนจากที่เคยเรียกว่า MODERN GREAT มาเรียกกันใหม่ว่าเรียน P.P.E. ซึ่งเป็นคำย่อของวิชาหลักที่ศึกษา คือ

Politics, Philosophy และ Economics ระหว่างอยู่ที่
ออกซฟอร์ด คึกฤตก็เคยถามโปรเฟสเซอร์ระหว่างดื่มเบียร์
ด้วยกันว่า อัยวิชาที่ผมนำมาเรียนอยู่นี้ จบแล้วเขาไปทำ
อะไรกันครับ ? อาจารย์ตอบว่า “จบแล้วก็ไปเป็นอุปราช
เมืองอินเดียได้สบาย”

การไปเที่ยวต่างประเทศนั้น แต่ละคราวเมื่อกลับมา
แล้ว คึกฤตก็จะมีเรื่องเฮฮามาเล่าให้เพื่อนฝูงฟังเสมอ
เป็นการย่อยอาหารหลังดินเนอร์ แต่บางครั้งเรื่องที่เล่า
ฟังดูแล้วก็น่าสลดใจ แต่ก็สลดใจแบบคึกฤต คือ ออก
แทรกอารมณ์ขันไม่ได้ เช่น เมื่อกลับจากฮ่องกง ก็มา
เล่าให้ฟังว่า ชีวิตคนจนในฮ่องกงนั้น ลำบากยากแค้น
เพียงไร

คึกฤต เล่าไว้ดังนี้:-

“คนที่ไม่เคยไปฮ่องกง หรือว่าคนที่เคยไปแล้ว แต่
ไม่ได้เหลียวแลดูความยากจนของคนที่ยังคง อาจะนึก
ไม่ถึงว่า ความร้อนนักก็ ความหนาวนักที่ยังคงนั้น มีผล
รุนแรงอย่างไรสำหรับคนที่ฐานะไม่ดี ซึ่งต้องอยู่กันอย่าง
เบียดเสียดที่สุด เพราะฮ่องกงซึ่งเป็นเกาะเล็กนิดเดียวนั้น
มีพลเมืองมากถึงสามล้านคน ยิ่งในระยะหลังด้วยแล้ว มี

ผู้ลี้ภัยจากจีนแดงเพิ่มเข้ามาอีก จนเมื่อประมาณสามเดือนที่แล้ว ลี้ภัยกันเข้ามาจากจีนแดงถึงวันละหมื่นคน จนทางอังกฤษซึ่งปกครองอยู่รับไม่ไหว ต้องจับตัวส่งกลับคืนไปยังประเทศจีนแดงหมด (ปี พ.ศ. ๒๕๐๕)

ขอข่าวกันกิน ดีกว่าขอที่อยู่อาศัย

กึกกฤษฎี เล่าต่อไปว่า

“ภาวะของคนฮ่องกงนั้น ถ้ายากจนแล้วเรียกได้ว่าลำบากที่สุด ที่น่าเห็นใจอย่างยิ่งก็คือเรื่องที่อยู่อาศัย บางคนหาบ้านอยู่ไม่ได้ ก็ต้องหาไม้ไผ่มาปลูกอยู่กันพอปะทะปะทั้งไปชั่วคราว ซึ่งอยู่ในสภาพที่เลวกว่าสภาพแหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพฯ เพราะที่ฮ่องกงนั้นจะอยู่กันอย่างปุ๊ปุ๊ ยิ่งกว่า บ้านช่องที่อยู่ก็เรียกได้ว่าไม่เป็นบ้าน ถึงแม้ว่าทางการที่นั่นจะได้จัดการปลูกแฟลตให้คนจนอยู่อาศัย แต่ก็คับแคบอยู่นั่นเอง เพราะคนจนที่เข้าไปอยู่รอบครัวหนึ่งก็มีคนเป็นจำนวนมาก ห้องพักก็เล็กจึงต้องเบียดเสียดกันมาก ยิ่งตอนอากาศร้อนด้วยแล้วต้องไม่สบายอย่างยิ่ง แทบจะอยู่ไม่ได้ทีเดียว สุขภาพของคนฮ่องกงตอนนี้เขาจึงพูดกันว่า “ขอข่าวกันกิน ดีกว่าขอที่อยู่อาศัย” ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงถ้าลำบากยากจน มาเจอจะกันเข้า ก็ให้เงินใช้ ให้

ข้าวยับประทาน พอจะช่วยกันได้ แต่ถ้ามาขอที่อยู่อาศัย
แล้วไม่มีทางจะช่วยกันได้เลย เพราะต่างคนก็ต่างจะต้อง
เอาตัวรอดในเรื่องนี้ คนที่มีฐานะคั้นนั้นไม่เป็นปัญหา เพราะ
เหตุว่ามีตึกใหญ่สำหรับเช่าอยู่ได้เป็นสัดส่วน แต่ว่าคนจน
นั้นหาที่อยู่ยากเป็นอย่างยิ่ง ในเมืองไทยเรานั้นทุกวันนี้
เจ้าของบ้านอาจจะแบ่งห้องในบ้านให้เช่า เป็นห้องๆ ไป
บางทีนักศึกษาบ้าง คนโสดบ้างก็มาเช่าอยู่ ถ้าหากสภาพ
เช่นนี้ในฮ่องกง เขาก็ถือว่าดีเต็มทีแล้ว เพราะที่ฮ่องกง
นั้นความเบียดเสียดกันมีอยู่มากเสียเหลือเกิน จนกระทั่ง
การให้เช่าห้องอยู่ตามบ้าน ก็เป็นไปได้เสียแล้ว ขณะ
นั้นเขาให้เช่าเพียงเตียงนอนเท่านั้น

แบ่งห้องให้เช่า ห้องละสิบเตียง

เจ้าของบ้านที่มีห้องให้เช่า จะต่อเตียงจนเกือบเต็ม
ห้องนั้นเป็นจำนวนหลายๆ เตียง สุดแต่ขนาดของห้อง
บางห้องก็อาจจะมีถึง ๑๐ เตียง ๒๐ เตียง บางห้องก็อาจ
จะต่ำกว่า ๑๐ เตียง และเตียงนั้นก็มิใช่เตียงที่ใหญ่ แต่
เป็นเตียงนอนเฉพาะตัว และต่อขึ้นไปเป็นสองชั้นหรือสาม
ชั้นสุดแต่ความสูงของเพดานห้อง

คึกฤทธิ์ เล่าสภาพ “คนเช่าเตียงอยู่” ต่อไปโดยละเอียดว่า

“ฝาทั้งสี่ด้านก็มีแต่เตียงอยู่รอบๆ ต่อกันขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนถึงเพดาน และกลางห้องถ้ามีที่ว่าง ก็จะต่อเตียงเช่นเดียวกันขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนถึงเพดาน ให้เหลือไว้แต่ทางเดินเท่านั้น

“เตียงแต่ละเตียงนี้ ก็เปิดรับให้คนอื่นมาเช่าอาศัย หมายความว่าผู้เช่ามีสิทธิเฉพาะในเตียงเท่านั้น เมื่อกลับมาจากการทำงาน ก็เข้าเตียง แล้วก็นอนเลย เพราะเหตุว่าในห้องที่เตียงนั้นตั้งอยู่ อาจจะไม่มียี่สำหรับไปทำอะไรอีก เจ้าของเขาปลูกเตียงเสียแน่นแล้ว หรือถึงแม้จะมีที่เหลืออยู่บ้างพอออกไปนั่งนอกเตียงได้ ก็อาจจะมีผู้ขัดข้อง หรือเจ้าของบ้านมาบอกว่า ว่ามานั่งก็ขัดขวางทางเดินของผู้อื่น หรือมากินที่ของผู้อื่น เพราะฉะนั้นคนที่เช่าเตียง ก็มีสิทธิอยู่เฉพาะในเตียงเท่านั้น และเมื่อผู้เช่ามีสิทธิเฉพาะในเตียง เจ้าของทุกอย่างของผู้เช่า ก็จะต้องเก็บไว้ในเตียงด้วยไม่มีที่อื่นจะใส่ แปลว่าเตียงนั้นเป็นที่นอน ที่เก็บของแล้วก็เป็นที่อยู่ เตียงก็ไม่ใช่เป็นขนาดใหญ่อะไร ระดับส่วนสูงก็จำกัด เพราะว่ามิใช่เตียงเปิดอย่างที่นอนกันในบ้านเรา

แต่เป็นเตียงสองชั้นหรือสามชั้น มีคนอื่นอยู่ข้างบนอีก ถ้า
นอนชั้นล่าง อาจจะมีคนอื่นเข้าเตียงนอนต่อชั้นไปข้างบน
อีกสองคนก็ได้

เพราะฉะนั้นเมื่อจำเป็นที่จะต้องเก็บเข้าของทั้งหมด
ไว้ในเตียง ก็มีการตักถูกรรรอบเตียงเพื่อกันของหาย และ
มีประตูเปิดปิดล็อกกุญแจได้ ประตูก็เป็นประตูเล็กๆ เตียง
ส่วนมากก็กลมดูเหมือนอย่างกับกรงขังสัตว์ กุญแจผู้เข้า
เตียงก็ถือไว้ เมื่อกลับมาก็เปิด ค่อยๆ ตะแคงตัวเข้าไปอยู่
ในเตียง ถ้าจะนั่งก็เห็นจะพอได้ แต่ส่วนมากก็ต้องนอน
ก็อยู่กินในเตียงนั้นแหละครับ”

เอาสฟออกจากเตียงลำบาก

“บางทีถ้าหากว่ามีคนอื่นอยู่ข้างบน ก็ต้องหาผ้า
พลาสติกมาซึ่งเป็นพาดานไว้ อาจจะมีอะไรร่วงลงมาก็ได้
โดยไม่รู้ตัว เหล่านี้ก็เป็นกรอยู่อย่างธรรมดา แล้วบางคน
อยู่ๆ ไปแล้วก็ไปตายในเตียง เจ้าของบ้านกว่าจะรู้ก็ตัวแข็ง
แล้ว ถ้าอย่างนั้นเชื่อว่าเจ้าของบ้านมักจะบ่นมากมายว่าเป็น
เคราะห์ร้าย เพราะว่าคนที่แข็งแล้วย่อมเอี้ยวตัวออกมาจาก
ประตูเล็กๆ ที่เป็นทางเข้าเตียงนั้นไม่ได้ จำเป็นต้องตัดลวด

ต้องมีรายจ่ายสูง ก่อนที่จะเอาศพออกไปได้เป็นเรืออะอะ
อีกทีก็มาก เจ้าของบ้านที่ให้เช่าเตียงก็ยอมไม่พอใจ

เหวี่ยงเข้าโรงจำนำ

เมื่อเตียงนั้นจะต้องใช้สำหรับเก็บของด้วยอย่างนี้ ผู้
ที่เช่าเตียงอยู่ก็ไม่สามารถเก็บของได้หมดเป็นธรรมดา คน
ในช่องก้นนั้น ก็ต้องมีเสื้อผ้าไว้ใช้ตามอากาศ เมืองช่องก
นั้นตอนหน้าหนาวก็หนาวพอๆ หนาวถึงต้องใช้ชุดสักหลาด
ไม่เช่นนั้นก็ทนหนาวไม่ไหว ถ้าว่าถึงหน้าร้อน ในบาง
โอกาสก็ร้อนกว่ากรุงเทพฯ เสียอีก ก็ต้องใช้เสื้อผ้ามาก
เพราะฉะนั้นพอเข้าหน้าร้อน คนที่เช่าเตียงอยู่ หรืออยู่
ในที่คับแคบ ก็มีที่เก็บของน้อย เขามักจะเอาเสื้อหนาว
จะมีก็ชุดก็ตามที่ ชุดหรือสองชุด เอาเสื้อหนาวนั้นไปจำนำ
ตามโรงจำนำ ความจริงไม่ต้องการเงินทองอะไรมาใช้ แต่
การเอาไปจำนำที่โรงจำนำเท่ากับว่าฝากของ โดยคิดว่า
ค่าดอกเบี้ยยที่ต้องเสียให้โรงจำนำนั้น เป็นค่าจ้างให้เขา
รับฝากของๆ ตนไว้ โดยที่ตนเองไม่ต้องมีภาระจะต้องเก็บเอง

จำนำได้ราคาค่อกลับไม่ชอบ

เพราะฉะนั้น คนที่จำนำเสื้อผ้า เมื่อสิ้นฤดูหนาว

เอาเสื้อสักหลาดไปจำนำนั่น ก็ยอมคิดจำนำให้ถูกที่สุด เพราะว่าไม่ได้จำนำเพราะต้องการเงิน แต่จำนำเพื่อฝากของ ฝ่ายเจ้าของโรงจำนำก็ต้องให้ผู้จำนำนั้นจำนำแพงกว่านั้น เป็นต้นว่า เสื้อทั้งชุดอาจจะไปจำนำเหรียญเดียว คิดเป็นเงินไทยก็ราวสามบาทกว่าๆ เจ้าของโรงจำนำก็จะเอะอะเอา เสื้อดีๆ ทำไมจำนำถูกอย่างนี้ ควรจำนำสักสิบเหรียญ ผู้จำนำก็ไม่ยอมจำนำสิบเหรียญ จะจำนำแค่เพียงเหรียญเดียวเท่านั้น เพราะไม่อยากเสียดอกเบี้ยสูง ฝ่ายเจ้าของโรงจำนำก็อยากได้ดอกเบี้ยมาก มองไม่เห็นว่าเป็นเพราะเหตุใด จึงจะต้องรับจ้างเก็บของให้คนถูกๆ ได้ดอกเบี้ยแต่น้อย นี่ก็เป็นเรื่องจะต้องถ่วงรอกันมาก กว่าจะตกลงกันได้

คนเช่าเตียงอยู่ ต้องใช้ส้วมสาธารณะ

“ความเป็นอยู่ของคนฮ่องกงก็ลำบากอย่างที่เล่านี้แหละ ที่เมื่อชาติที่อยู่ มีแต่เฉพาะเตียงนอน ซึ่งเช่าเอาไว้สำหรับนอน คนฮ่องกงส่วนใหญ่ที่มีฐานะไม่ดีก็ต้องใช้ชีวิตอยู่ ณ ที่ทำงาน หรือมีเงินนั้นก็อยู่ตามสวนสาธารณะ หรืออยู่ตามร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือโรงน้ำชา... ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เมื่อถึงเวลาเข้าบ้านก็ต้องมุดเข้าเตียงไปเลย

ไม่มีทางจะทำอะไรอื่น นอกจากนอนอย่างเดียว ถ้าจะนั่ง
ในเตียงก็งอไม่สะดวก แล้วก็คงจะไม่สบายตัว นอนให้
หลับๆ ไปให้พ้นทุกข์ไปเสียจะดีกว่า ชีวิตส่วนใหญ่ก็อยู่
ข้างนอก

“สำหรับเรื่องความสุขทางกายต่างๆ ก็ต้องใช้ที่
สาธารณะ ส้วมก็ต้องใช้ส้วมสาธารณะ เข้าชั้นจะไปทำงาน
ก็ออกจากเตียงแต่งตัวแล้วก็ไปนั่งร้านกาแฟ หรือร้านน้ำชา
สั่งน้ำชาจีนร้อนๆ มาสองถ้วย ถ้วยหนึ่งกับวันปาก แล้วก็
แกะล้างหน้านิดๆ หน่อยๆ อีกถ้วยหนึ่งก็รับประทาน เป็น
อันเสร็จสิ้นจบเรื่องในตอนเช้า มีหิวติดตัวไปก็ใช้กระจก
ในร้านกาแฟนั้นหิวให้เรียบร้อยแล้วก็ไปทำงานได้ ชีวิต
คนเป็นจำนวนล้านๆ ต้องอยู่แบบนั้นในฮ่องกง”

ฟังก็กฤตย์เลาแล้ว ก็รู้สึกว่ายู่สโลมแถวๆ กลองเตย
สบายกว่า

รักเมืองไทย...ต้องรักภาษาไทย

ผมเองเป็นคนไม่ค่อยชอบฟังวิทยุ นอกจากจะเป็นรายการดีๆ แปลกๆ จึงจะลองหมุนไปฟังดูบ้างเป็นครั้งคราว แต่ก็ประหลาดใจเวลาคุยกับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เพราะจะสังเกตได้ว่า ท่านชอบฟังวิทยุเป็นอย่างยิ่ง ไม่รู้ท่านเอาเวลาที่ไหนมาฟัง

เมื่อฟังวิทยุมากๆ เข้า ท่านก็เกิดความโมโห ที่มี การขยำขยี้และทิ้งทำลายภาษาไทยกันอย่างยับเยิน โดยการออกเสียงไม่ชัดบ้าง ออกเสียงผิดเพี้ยนบ้าง ซึ่งคนอื่นๆ อาจเห็นเป็นเรื่องเล็ก และพอกันได้

แต่คึกฤทธิ์ทนไม่ได้

ท่านพูดขึ้นกะพริบตา ในโต๊ะกินข้าวกลางวันที “สยามรัฐ” ว่า “คุณเคยฟังเขาอ่าน “ขุนช้าง-ขุนแผน” กันทางวิทยุบ้างหรือเปล่า?”

“เป็นอย่างไรหรือครับ ?” ผมชักด้วยความอยากรู้
เพราะฤทธิ์ที่ไม่ค่อยจะได้ฟังวิทยุนี้แหละ

“ท้าว ร เขาอ่านเป็น ล หมด แต่อ้ายที่เป็น ล กลับ
อ่านเป็น ร เสียนี้....คอยฟังนะ ชุนข้าง-ชุนแผน ของวิทยุ
เมืองไทยเขาอ่านกันตามสมัยนิยมหยั่ง...

พะจันทรจรแจ่มกะจ่างแจ้ง

ส่องแสงซ่อซู้ดไสว

นางแย้ม แย้มยิ้มอยู่ลิ้มไฟ

เหมือนที่ไล่ฝ้ายพิมเจ้ายิ้มแย้ม

ช่อนซู้ช่อออกละซอน

เหมือนเลาช่อนเป็นซู้คู่แฉ้ว

ช่อนกินส่งกินปะกินแกม

เหมือนกินแก้มโถมยงเมื่อส่งตัว

เรียมือนางกางกีบกะทักลัด

เหมือนมือเจ้าปอนิบัติพัทวิฬ

บานเย็นบานสะพรั่งผ่องบัว

เหมือนเย็นเข้าเ้ายั่วอยู่กับน้อง

มะริวันพันละกำขึ้นแกมจาก

ได้สามวันกำพากไปจากห้อง

จำปีเคียงไทรทะย้าผกาทอง
 พี่ไทรเค้าเฝ้าทองกว่าสองปี
 อบเชยเผยกลิ่นแก้วสุกม
 วันนี้ได้เชยชมสมสุขพี
 สายหยดกุกหลาบอาบอวลดี
 ขอหยุดชมจวบที่เกศสาวน้อย
 นางวันทองลือว่าช่างน่าชัง
 กำลังฟังเพินพอคอยู่พ่อยพ่อย
 ช่างยกช้อยอเล่นจนเรศรอย
 เชิญชมคงอีกสักหน่อยจะฟังฟ้าม

....อ่านแล้ว ก็ไม่สงสารนางวันทองหรือขุนแผน แต่ผม
 สงสาร พ่อขุนลมหำแหง!” กึกกั๊กสรุปลงท้าย พวกเรา
 หัวร่อกันคึกคัก

กึกกั๊กตักของหวานเข้าปากไปสองคำ แล้วยังไม่
 หมดโมโห ก็ส่ายายต่อไปอีกว่า

“บังเอิญเมื่อคืนวันที่ ๒๓ ตุลาคม ผมได้ดูการแถลง
 ของสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทางโทรทัศน์
 เป็นละครเรื่อง “ร่วมโพธิ์ทอง” มีอยู่ตอนหนึ่ง ที่พระบาท
 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จโรงงาน แลเห็น

ราษฎรหมอบเฝ้าฯ อยู่เต็มจอ มีเสียงซึ่งสมมติว่า เป็น
พระสุรเสียง ดังออกมาจากโทรทัศน์ว่า

“พวกเอ็งกินข้าวกินปากันแล้วรี?”

กึกกฏฐ์กระแทกกล່องบุหรืลงกับโต๊ะอย่างแรง พุค
เสียงเรียกว่า “พุทโธ! นี่ขนาดละครจุฬารของคุณวิลาศ
นะนี่....ยังเป็นไปได้ถึงเพียงนี้!”

ผมก็ไ้แต่พุทว่า “เรื่องนี้อาจารย์ต้องเขียนนะกรับ
คนอื่นพูอาจไม่มีใครฟัง แต่อาจารย์พุตต้องมีคนฟัง เขา
จะได้สังวรณกันไว้”

อีกสองสามวันต่อมา พวกเราก็ได้อ่านบทความของ
กึกกฏฐ์ ปราโมช ให้หัวเรื่อว่า “ช่วยด้วย!”

กึกกฏฐ์ ชันตันว่าดังนี้....

“บทความนี้ ผมเขียนขึ้นด้วยความร้อนใจ เมื่อมี
ความร้อนใจ ก็มักจะเรียกคนช่วย จึงให้หัวเรื่อว่า
“ช่วยด้วย!”

ทัว ร และ ล ในภาษาไทยทุกวันนี้ ไร้ความหมาย
เสียแล้ว เพราะคนไทยทุกวันนี้พวกหนึ่งคิดว่า อักษรทั้ง
สองนี้ใช้แทนกันได้ ไม่ช้าแต่เวลาออกเสียงเท่านั้น แต่
รวมทั้งใช้แทนกันในการเขียนหนังสือก็ได้ด้วย คตินี้กำลัง

ลูกกลมออกไปใหญ่โต อ่านหนังสือที่คนไทยเขียนมาถึง
และอ่านหนังสือพิมพ์ที่คนไทยทำ ก็มักจะพบความสับสน
อลหม่านอันเกิดจากการที่ ร และ ล แย่งกันแสดงตัว
“เครื่องราง” เป็น “เครื่องลง” นั้นพบอยู่บ่อยๆ “โรง”
กับ “โลง” นั้น เคียงกันดูเหมือนจะใช้แทนกันได้ “ละคร
ลงโลง” ดูเหมือนจะไม่มีใครเห็นแปลก กึกกัฏฐก็เกิดความ
จริง เพราะเมืองไทยเดี๋ยวนี้หาละครดีๆ คุยกาก ที่เคยเห็น
มานั้นพิลึกพิลั่นอย่างไม่น่าเชื่อ “เปล่งปลั่ง” กลายเป็น
“เปร่งปรัง” “แปร่งพั่น” เป็น “แปลงพั่น” “โลหิต”
เป็น “โรหิต” มีบ่อย “ตลิ่ง” เป็น “ตวัง” ก็เคยเห็น
 ฯลฯ แล้วจะทำอย่างไรกันดี?”

“ภาษาจีนไม่มีตัว ร มีแต่ตัว ล เพราะฉะนั้นอะไรๆ
ก็เขียนด้วยตัว ล หมก “ลำคาญ เจลัญ ลีบล้อน ลัฐท่ามะหนู
จับเขม่ากันไล” รู้แล้วรู้รอดไป ส่วนภาษาญี่ปุ่นไม่มีตัว ล
มีแต่ตัว ร เพราะฉะนั้นก็เขียนด้วยตัว ร หมก “รอยกะทง
ข้าวสารี ริงค่างบ่างชะนี เรียบเคียง ว่าพลางทางตระโหม
โรมเร้า” สั้นกระะหึไป แต่ภาษาไทยเรามีทั้ง ร และ ล
แต่ก่อนผมเคยนึกว่าเป็นบุญของภาษา แต่เดี๋ยวนี้กลายเป็น

กรรมเสียแล้ว เพราะคนไทยทุกวันนี้ ไม่เห็นความแตกต่าง หรือมีจะนั้นก็เห็นว่า ความแตกต่างถึงมีก็ไม่สำคัญ

ภาษาไทยเคยถ่ายทอดทั้งเสียงและอักขระ จากภาษาที่เขามี ร และ ล ไค้ ซึ่งภาษาจีนและญี่ปุ่นทำไม่ได้ erection ในภาษาอังกฤษ จีนออกเสียงว่า election ส่วน election ในภาษาอังกฤษ ญี่ปุ่นออกเสียงว่า erection สองคำนี้ต่างความหมายกัน พุคก็ไม่ได้กลายเป็นสัปคนไป • โดยไม่รู้ตัว คนไทยเกี่ยวนี้ก็พอ ๆ กับจีนและญี่ปุ่น แต่เพราะคนไทยออกเสียงได้ทั้ง ร และ ล แต่ไม่รู้จักออกเสียงให้ถูกที่ จึงวุ่นวายยิ่งกว่าจีนและญี่ปุ่น

กรมศิลปากรได้โฆษณาจานเสียงที่ฝรั่งเรียกว่า Long Play ทางโทรทัศน์ ผู้โฆษณาใช้ ร และ ล ตามใจสะดวก ได้ผลประหลาดอัครรรยักงอไปนี้

๑. รong เพลย์

แปลว่า เล่นผิด

๒. รong เพย์

แปลว่า จำยัธยผิด

๓. รong เพรย์

แปลว่า สวคมนตร์ผิด

๔. ลอง เพรย์

แปลว่า สวคมนตร์นาน

๕. ลอง เพ้ย

แปลว่า จ่ายเงินนาน

๖. ลอง เฟลย์

แปลว่า เล่นนาน (ดู)

ร และ ล ถ้าใช้คล้ายนี้หากคนออกเสียงได้ยาก
เต็มที กรมศิลปากรอีกนั่นแหละ ที่ออกมาโฆษณาทาง
โทรทัศน์ว่า “กรมศิลปากรจะแสดงนาฏศิลป์ จากบท
พระราชนิพนธ์ เลื่อง นิทชาภิต” แล้วมีต่อไปอีกหน่อย
ว่า ตอน “พระเจ้ากาหริบส่งตัวอาบู่หะซันกินไปให้
มารดา”

พอบทความเรื่องนี้ ก็พิมพ์ออกไปแล้ว ก็มีคน
โทรศัพท์มาบอกกึกกัฏฐ์ว่า “บทความเมื่อวานดีเหลือเกิน
ครับ.....ไม่ไหวจริงๆ ภาษาไทยตอนนี้วิบัติมาก ผมขอ
อนุญาตเอาบทความของอาจารย์ไปอัดโตะเนียว พิมพ์แจก
นักเรียนนะครับ.....เรื่องภาษาไทยนี้เดี๋ยวก็ต้องบับป่งกัน
อีกมาก....”

กบจำศีล

ระหว่างที่เป็นนายกรัฐมนตรีอยู่นั้น “เจ้าสามสี” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ออกจะมีชื่อเสียงเฟื่องฟูเป็นข่าวอยู่บ่อยๆ ฝรั่งมักจารู้จักหมด

นักข่าวรุ่นน้องคนหนึ่ง มาบอกกับผมว่า “ท่านนายกฯ มีความรู้เรื่องหมาคิงเลย.... ผมจึงฟังเพลินไปเลย เวลาท่านคุยเรื่องอุปนิสัยใจคอของหมา เปรียบเทียบให้ฟังระหว่างหมาฝรั่งกับหมาไทย”

ผมคิดว่านักข่าวคนนี้ คงจะไม่เคยอ่านเรื่องสั้นยอกเยียมของคึกฤทธิ์ ชื่อ “มอม” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนรู้จักสุนัขอย่างถึงแก่น และมีความรู้เกี่ยวกับสุนัขอย่างกว้างขวางที่สุด

เมื่อเรื่อง “มอม” พิมพ์ออกมาใหม่ๆ ผมเคยเรียน

กับท่านว่า “เรื่องนี้ของอาจารย์ถูกใจผมจังครับ....อาจารย์เขียนไค้ก็เหลือเกิน เป็นอีกแนวหนึ่งที่ไม่เคยมีนักเขียนไทยเขียนมาก่อน”

“เพราะผมทำใจเป็นหมาเวลาเขียน....มันถึงออกมาดี”

ท่านว่าของท่านเองอย่างนั้น ผมไม่ได้ว่า

อันที่จริง ลูกศิษย์ลูกหาที่ใกล้ชิด ทราบกันดีว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สนใจเรื่องความเป็นอยู่ของสัตว์ทุกชนิดและสามารถคุยเรื่องคางคกจิ้งจกคูกแมง หรือ ปลาฉลามได้อย่างสนุกสนาน มีเกล็ดความรู้แปลกๆ มาประกอบ รวากับว่าท่านเป็นนักสัตวศาสตร์ ผมเองไม่เคยพบใครที่รู้เรื่องความประพฤติกายวิภาคของสัตว์ไค้ก็เท่าท่าน

วันหนึ่ง ออกไปเที่ยวต่างประเทศด้วยกัน คุณเหมือนจะเป็นนครนายก ใครคนหนึ่งในกลุ่มพวกเรา ได้เรียนตามท่านว่า “คนโบราณพูดกันว่า กบจำศีล-มันจำศีลจริงหรือเปล่าครับ?”

“ถึงฤดูแล้ว กบมันก็จะเข้าไปอยู่ในรู ไม่กินอาหารเลยทั้งหลายเดือน โบราณท่านจึงว่า “กบจำศีล” ไรละ....”

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เล่าให้พวกเราฟังต่อไปอีกว่า

“มีสัตว์หลายชนิดที่เข้าอนเจียบไม่กินอาหารในบิ
 หนึ่งๆ และจะมีออกวิ่งค้นหาอาหารกินบิหนึ่งไม่กี่เดือน
 เท่านั้น อาการเช่นนี้ของสัตว์ ฝรั่งเรียกว่า Hibernation
 แปลกร่าวๆว่า อาการเหม็นต์ หรืออาการหน้าหนาว ที่
 เป็นเช่นนี้เพราะในฤดูหนาวในประเทศหนาวนั้นอาหารมี
 น้อย และอากาศก็หนาวมาก แต่ในฤดูร้อน อาหารมี
 อุดมสมบูรณ์ อากาศก็อบอุ่นสบาย สัตว์หลายชนิด—ทั้ง
 แกะหมีตัวโตๆ ลงมาจนถึงกระรอก กระแต และหนูตัว
 เล็กๆ—จึงหาอาหารกินเสียแต่ในฤดูร้อนจนอ้วน เก็บ
 อาหารไว้ในตัวด้วย อาหารนั้นกลายเป็นไขมัน พอเข้า
 หน้าหนาวก็ลงรู หรือเข้าไปอยู่ในที่สงบ ไม่มีอะไรบกวน
 ได้ แล้วก็เริ่มเข้าฌาณจนสู่ภวังค์ ที่ผมไม่เรียกว่านอนหลับ
 ก็เพราะในระยะนี้ทุกอย่างในตัวสัตว์อ่อนลงไปหมด เป็น
 * ตันว่าชีพจรก็อ่อนเต็มที ด้วยวิธีนี้สัตว์ก็อยู่ได้ด้วยไขมัน
 ของตัวเองจนตลอดหน้าหนาว ไม่ต้องกินอาหารใดๆ ทั้ง
 สิ้น เพราะร่างกายใช้พลังงานในอัตราน้อยที่สุด

“สำหรับเมืองไทยเราเป็นเมืองร้อน ไม่มีหน้าหนาว
 อย่างยุโรปก็จริง แต่กับเป็นสัตว์ที่ต้องอาศัยน้ำ และกิน

แมลงที่มีมากในหน้าฝนเป็นอาหาร ฉะนั้นพอเข้าหน้าฝน
กบก็หาอาหารกันได้มากมาย แต่พอถึงหน้าแล้งซึ่งอาหาร
กบขาดแคลนและอากาศไม่อำนวยให้สุขสบาย กบก็หาที่
ขึ้นๆ เข้า "จำศีล" เช่นเกี่ยวกับอาการของสัตว์ในเมือง
หนาว"

เพื่อนของผมเห็นว่า ท่านกำลังอารมณ์ดี จึงถาม
ต่อไปว่า "อีแร้งเขารู้ว่ามันสามารถมองเห็นทางไกลได้ตั้ง
ร้อยโยชน์จริงหรือครับ ?"

ม.ร.ว. ก็ฤทธิ จึงบรรยายความรู้เรื่องอีแร้งให้ฟังว่า
"สัตว์แต่ละชนิดดำรงชีพอยู่ได้ด้วยอาหารต่าง ๆ กัน
ธรรมชาติจึงสร้างความสามารถในการหาอาหาร และความ
สามารถที่จะรู้ที่อยู่ของอาหารเป็นพิเศษ ผีเสื้อเป็นสัตว์เล็ก
กว่าแร้ง หูตาก็จะไม่ไกลนัก แต่ผีเสื้อก็สามารถรู้ได้ว่ามี
ดอกไม้ที่ไหนมากเพื่อไปดูดน้ำหวานจากดอกไม้มาทำน้ำผึ้ง
เป็นอาหาร แร้งเป็นสัตว์ที่กินสัตว์ตายเพียงอย่างเดียว เช่น
เดียวกับผีเสื้อไม่กินอื่นนอกจากน้ำผึ้ง ธรรมชาติจึงสร้างญาณ
พิเศษให้แก่แร้ง สำหรับหาสัตว์ตายกินได้เสมอ แม้ว่าจะ
อยู่ไกล"

ท่านตอบท้ายลงเอยว่า

“แต่สัตว์บางอย่างที่กินอาหารได้ไม่เลือก อย่างที่ฝรั่งเรียกว่า Omnivorous เช่น คนเป็นต้น ธรรมชาติก็ไม่สร้างฉนวนพิเศษนี้ไว้ให้ เพราะเมื่อกินไม่เลือกแล้ว ก็มีอาหารกินได้รอบตัว เจอะอิฐ เจอะปูน หินกรวดหรือขวด เปลา่ๆ ก็กินได้....ไม่มีอดตาย”

เพื่อนผมอีกคนหนึ่ง ไม่สนใจเรื่องอีแร้ง แต่กลับไปสงสัยเรื่องช้าง จึงเรียนถามท่านว่า “มีคนบอกผมว่า ช้างไม่มีลูกอ้อนทะ-จริงหรือเปล่าครับ”

พวกเรามองหน้ากันแล้วก็อมยิ้ม ผมนึกในใจว่า อ้ายหมอนี่มันซักจะซอกแทรกสนใจลึกซึ้งเกินไปเสียแล้ว.... ไปคลำมาหรือไง ถึงได้สงสัย

แต่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่านเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ท่านจึงอธิบายว่า

“สัตว์ตัวผู้ทุกชนิดต้องมีอ้อนทะ มิฉะนั้นก็ไม่สามารถจะสืบพันธุ์ได้ ชั่วแต่อ้อนทะของสัตว์ แต่ละชนิดอาจมีรูปพรรณสัณฐานแตกต่างกัน และมีตำแหน่งที่อยู่ในร่างกายแตกต่างกัน.... ของช้างนั้นอยู่ในท้องจึงมองไม่เห็น-คุณนี่ก็แปลก ไล่ตัวผู้ดมไปไม่ยกสังเกต.... ไปสังเกตเอาช้าง ซึ่งไม่ค่อยจะได้เห็นทุกวัน”

ของขวัญวันเกิดจากนักข่าว

งานวันเกิดที่บ้านชอยสวนพลูเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๑๕ กึกกัฏฐ์เป็นพิเศษ บารการรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดของกึกกัฏฐ์ ไปอวยพรกันทีละคนสองคนจนครบชุด กลุ่ม “สยามรัฐ” อยู่ทางปีกขวา กลุ่ม “ไชนธรรมศาสตร์” จับกลุ่มกันอยู่ทางซ้าย แต่ที่ไปถึงตั้งแต่ก่อนพลบค่ำ คือ กลุ่มนักข่าวที่เคยจกพบนายกรัฐมนตรี กึกกัฏฐ์ อยู่ที่หน้าทำเนียบเกือบจะทุกวัน

กว่นท่ามามากแล้ว ก็เลยคิดถึงท่านในวันเกิด ซึ่งก็บังเอิญเป็นวันที่ท่านกลายเป็นอดีตนายก ฯ เสียด้วย บรรดานักข่าวการเมืองจึงได้พร้อมใจกันมาราบอวยพร และมอบของขวัญคือ ปากกา “เซฟเฟอร์” ถ้ามอง สลักตัวอักษรเล็กเสียจนอ่านแทบไม่ออกว่า “นักข่าว ๑๙” โดยให้ “เจ้” วิภา สุขกิจ เป็นผู้มอบ

ตัวแทนนักข่าวมอบแล้ว ก็อดวิจารณ์ประจบข่าวไม่ได้ว่า

“ท่านโชคดี เพราะนักข่าวไม่เคยซื้อปากกาให้นายกเลย”

กึกกัฏฐ์ก็สนองถ้อย ตอบสวนออกไปว่า

“ไม่ใช่โชคดีหรอกครับ แต่เป็นเพราะว่าไม่มีนายกฯ

คนไหนอยู่คอยรับข้างหากละเจี.... บางคนก็ถูกรถถังไล่กระเจิง บางคนก็หนีระหกระเหินไปจบชีวิตที่ญี่ปุ่น หรือไม่ก็บินไปบอสตัน....ก็เลยไม่ได้มายืนรอรับเจ้อย่างผม”

นักข่าวทุกคนนึกในใจว่า “จริงของท่านแฮะ....”

อารมณ์ขันของกีกฤทธีนั้น ถ้าตริกครองนานนักก็มักจะไม่สู้ดี แต่ถ้าสวนออกไปจากปากกระบอกปืน.....เปรี้ยง ๆ ละก็ “มัน” อย่างบอกใครเชียว

เมื่อท่านพลตการเลือกตั้งจากการลงสมัครในเขตคุติต พรรคประชาธิปไตยได้คะแนนเสียงข้างมาก ก็ต้องเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล นักข่าวก็ไปต่อแยะถามจะให้กีกฤทธีวิจารณ์อีกตามเคย

“ก็ที่แล้วนี่ครับ.....พรรคประชาธิปไตยเป็นหม้ายชั้นหมากมานาน คราวนี้จะได้เป็นรัฐบาลเสียที”

นักข่าวก็รุกต่อไปอีกว่า “หากพรรคประชาธิปไตยตั้งรัฐบาลไม่สำเร็จ ท่านจะไปรวมกับพรรคประชาธิปไตยใหม่ครับ?”

“ถ้าจะรวม....ต้องมาหาผมนะ จะให้ผมไปหาแต่เข้ามืดเวลาจะเข้าส้วมนะ ไม่เอาด้วยหรอก....ก็อ....ผมจะต้องเข้าส้วมด้วยเหมือนกัน”

ก็ต้องหย่ากับสามีคนแรก ระหว่างนั้นก็ทำงานในโรงงานเกี่ยวกับเครื่องบิน เป็นพนักงานพ่นสี ต่อมาก็เป็นพนักงานทำร่มชูชีพรวมความว่าต้องทำงานอย่างหนักตลอดมา จนกระทั่งมีผู้ไปพบเข้าและเห็นว่าสวยพอที่จะเล่นหนังได้ก็มีผู้ชักนำมาเล่นหนัง แล้วเปลี่ยนชื่อเปลี่ยนเสียงเสียใหม่ ในที่สุดก็กลายเป็นดารารายยนตร์ที่มีชื่อเสียงขึ้น และมีรายได้สูงยิ่งคนหนึ่ง

หลังจากเป็นดาราแล้ว มาริลิน มอนโรว์ ก็ได้แต่งงานอีกสองหน หนแรกแต่งงานกับนักกีฬาชื่อคนหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเสียงมากในอเมริกา เป็นนักกีฬาเล่นเบสบอลล์ แต่ว่าอยู่กันไม่ยืดยึดก็ต้องหย่าร้างกันอีก และได้แต่งงานเป็นคนที่สามกับนักแข่งบทธลคอนนามอูโมซ คือ อาเธอร์ มิลเลอร์ ซึ่งตอนหลังได้เป็นถึงนายกสมาคมฟุตบอลของอเมริกา แต่แล้วก็ต้องเลิกกันอีก อยู่ด้วยกันไม่ตลอด

เป็นอันว่าแต่งงานสามครั้ง ก็ต้องหย่าร้างกันไปทั้งสามครั้ง

ชีวิตส่วนตัวของมาริลิน มอนโรว์ ก็เห็นจะไม่มีความสุขนัก เพราะเหตุว่าต้องประสบกับความผิดหวัง ต้องประสบกับการหย่าร้าง ขึ้นต้นด้วยการหย่าร้างของบิคารมารคา

แล้วก็ไปใช้ชีวิตระกำลำบากในฐานะที่เป็นเต็กกำพร้า ตลอดจน
จนต้องเข้าโรงงานทำงานหนัก แล้วก็เริ่มมีสามี แต่ก็
เคราะห์ร้ายเหลือคี่ ชีวิตแต่งงานต้องอับปางถึงสามครั้ง
สามครา เหล่านี้ก็ย่อมจะก่อให้เกิดความทุกข์มาตลอด

และเมื่อเป็นทाराแล้ว ก็ปรากฏว่ามาริลิน มอนโรว์
ได้พยายามหาความสุขในชีวิตด้วยความฟุ่มเฟือยต่าง ๆ แต่
ว่าเมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ ก็พอจะสันนิษฐานได้ว่า เงินที่หาได้
นั้นไม่สามารถที่จะซื้อความสุขที่แท้จริงให้แก่เธอได้ และ
ในที่สุดเมื่อทุกข์หนักเข้าไม่มีทางออก ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยว
ไม่มีเครื่องปลอบใจ ก็ต้องประหารตัวเองให้ตายไปเป็นอัน
หมดเรื่องหมดราวไป

กีกฤทธิ์กล่าวด้วยความสงสารว่า “ความจริงมาริลิน
มอนโรว์ ได้ผูกแยมัพรายไว้หลายครั้งถึงความไร้ประโยชน์
ของชื่อเสียงเงินทอง เธอได้เคยพูดไว้ครั้งหนึ่งว่า ชื่อเสียง
นั้นมันเหมือนไข่ปลาเคียว ซึ่งถ้าหาก ๆ ได้รับประทานที่
มันก็อร่อยดี แต่ถ้าต้องถูกบังคับให้รับประทานทุกวัน
มันก็เป็นของน่าเบื่อหน่ายอย่างยิ่ง”

แล้วกีกฤทธิ์ ก็หวนกลับมาพูดถึงสาวไทยว่า “คน
หนุ่มคนสาวในเมืองไทยทุกวันนี้ รู้สึกว่าฆ่าตัวตายง่ายพอๆ

กับการาหนังสือลึกลับ เปิดหนังสือพิมพ์ก็จะพบว่ามิกี้
คนหนุ่มคนสาวฆ่าตัวตาย ไปเข้าโรงแรมฆ่าตัวตายบ้าง
อะไรบ้างแทบจะทุกวัน ก็แสดงให้เห็นว่าเด็กที่กำลังเติบโต
ขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวนี้ ได้ผ่านการอบรมหรือผ่านชีวิต
เมื่อตอนเป็นเด็กมาอย่างค่อนข้างจะบกพร่องอยู่บ้าง ชีวิต
ที่ผ่านมามันเป็นเด็กนั้นอาจไม่สมบูรณ์อาจไม่ทันกัน และ
ยังขาดหลักที่จะยึดถือได้หลายประการ เมื่อเติบโตเป็นหนุ่ม
เป็นสาวขึ้นแล้ว จึงได้มีอารมณ์วูวาม ฆ่ากันได้ง่าย ฆ่า
คนอื่นได้ง่าย ฆ่าตัวเองได้ง่าย ถึงที่เป็นข่าวหนังสือพิมพ์
ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

กึกกฐิกล่าวแสดงทรรศนะต่อไปว่า

“การศึกษาอย่างเดียว ผมรู้สึกว่าจะออกจะไม่พอที่จะ
แก้ปัญหา จะต้องอาศัยการอบรมทางบ้านอย่างหนักพอ
สมควร แล้วก็ตลอดจนกระทั่งความรักความเอ็นดูจากบิดา
มารดาหรือจากผู้ใหญ่ ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจ
ต่อเด็กเป็นสิ่งที่เด็กวัยหนุ่มสาวต้องการอย่างที่สุด

กึกกฐิ กล่าวต่อไปว่า ในระยะนี้เองก็มีข่าวต่าง
ประเทศมาว่า นักเรียนไทยไปฆ่ากันตายที่เมืองนอก บัก
นี้ทางการอเมริกันเขาก็จะส่งตัวผู้ชาย ซึ่งเป็นผู้ฆ่าผู้หญิง

ทายนั่นขึ้นศาล ในข้อหาที่ว่าฆ่าตนตายโดยเจตนา ผู้ที่ฆ่า
ผู้หญิงตายในอเมริกา ก็ปรากฏว่าเป็นผู้มีการศึกษาสูงไป
จากเมืองไทย สอบได้เป็นบัณฑิตไปจากเมืองไทย แล้ว
ก็ไปเรียนต่อ ที่ว่านี้ผมก็ไม่ได้ทำนิติเขียนบัณฑิตอย่างไร
หรอก แต่อยากจะแสดงให้เห็นว่า แม้แต่ตนเป็นบัณฑิต
แล้ว บางทีก็ลุแก่อารมณ์วู่วาม กระทำทวามผิดต่างๆ เช่น
ฆ่าตนตายได้ เพราะฉะนั้นการศึกษาอย่างเดียวกันไม่เพียง
พอ ผู้ปกครองเด็กทั้งหลายจะปล่อยให้เด็กได้รับการสั่ง
สอนเฉพาะทางโรงเรียนทางมหาวิทยาลัยนั้น เห็นจะไม่พอ
แน่ จะต้องมีการอบรมทางบ้านด้วย ต้องมีคนที่รักเด็ก
และคนที่เด็กรัก ยิ่งไปกว่าครูบาอาจารย์อีก จึงจะพอ”

ถกถกกับการเดินทางในอวกาศ

ปลายกุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ ชาวที่้อออิงไปทั้งโลกก็ถือ
การแข่งกันส่งจรวดขึ้นไปเหนือโลก ระหว่างอเมริกาและ
สหภาพโซเวียต

ถกถก ใต้วิจารณ์เกี่ยวกับการเดินทางในอวกาศ
ของนาซาโตเถลีนแห่งพรรัตนาวิกโยธินว่า “ผลสำเร็จของ
อเมริกาในครั้งนี จะเป็นประโยชน์ต่อความรู้ของมนุษย์
เราในทางวิทยาศาสตร์โดยทั่วกัน”

กึกกฤษฎ์ เอาใจใส่ติดตามเกี่ยวกับรายละเอียดของ
เขา ได้นำมาเล่าให้พวกเราฟังที่โต๊ะอาหารกลางวันว่า ขณะ
นี้พอจะรู้ได้แล้วว่ายานอวกาศ เมอคิวรี ของอเมริกัน ตลอดจน
จรวดเครื่องยนต์จรวดต่างๆ ในยานอวกาศนั้น เป็นสิ่งที่ใช้
การไต่จริงโดยปลอดภัยสำหรับมนุษย์ จะเดินทางไปใน
อวกาศนอกโลกได้ นี่เป็นความรู้ประการแรก

ความรู้ประการที่สองก็คือ มนุษย์เราสามารถทำยาน
พาหนะขึ้นใหม่อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะแล่นเร็วถึงห้าไมล์
ภายใน ๑ วินาที หรือประมาณหมื่นแปดพันไมล์ต่อหนึ่ง
ชั่วโมงซึ่งเป็นการเดินทางที่รวดเร็วที่สุดที่มนุษย์เคยทำได้
และในระหว่างที่นาซาโตเกดลิน เดินทางรอบโลกสามครั้ง
นั้น เขารายงานว่า เขาได้แลเห็นพระอาทิตย์ตกถึงสี่หน
หรือพุด่ง่ายๆ ก็คือ เขาได้แลเห็นกลางวันสามครั้ง กลาง
คืนสี่ครั้ง ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมง นับว่าเป็นเรื่องที่ค่อนข้าง
จะอัศจรรย์อยู่

และประการที่สาม เราได้รับความรู้ว่ามนุษย์เรานั้น
สามารถเผชิญต่อภาวะอันผิดปกติได้ แล้วก็ยังสามารถ
ทำกิจการต่างๆ ได้โดยไม่เสียสติในภาวะอันผิดปกตินั้น
ที่เรียกว่าผิดธรรมชาติก็คือ ภาวะไม่มีน้ำหนัก

ยานอวกาศได้ออกไปพ้นความดึงดูดของโลก และ

• เมื่อได้ออกไปแล้ว ทุกอย่างในยานอวกาศจึงลอยตัวอยู่ได้
เฉย ๆ ไม่มีความดึงดูดจากโลก หรือไม่มีน้ำหนักที่จะทำ
ให้วัตถุต่าง ๆ นั้นตกลงเบื่องต่ำ นายเกล็นได้กล่าวว่า ใน
ขณะที่เขาเดินทางอยู่เช่นนั้น มือเขาก็ดึงกล้องถ่ายรูปอยู่
กล้องหนึ่ง และขณะที่ถือกล้องถ่ายรูปอยู่นั้นเกิดมีฐานะที่จะ
ต้องใช้มือไปทำกิจการอื่น แทนที่เขาจะวางกล้องถ่ายรูปลง
บนพื้น หรือบนที่รองรับอย่างหนึ่งอย่างใด เขาก็ปล่อย
มือจากกล้องถ่ายรูป เอามือนั้นไปทำกิจการอื่นต่อไป แต่
กล้องถ่ายรูปนั้นก็ลอยอยู่ในอวกาศเฉย ๆ เพราะกล้องถ่ายรูป
นั้นไม่มีน้ำหนัก หรือไม่มีความดึงดูดของโลกเสียแล้ว
จึงไม่ตก

• นายเกล็นเล่าต่อไปว่าเขารู้สึกชอบภาวะที่ปราศจาก
น้ำหนักนั้นมาก แล้วรู้สึกว่ามีความสุขใจในขณะที่ตัวเขา
และวัตถุอื่นๆ รอบตัวไม่มีน้ำหนัก ไม่มีความดึงดูดจาก
โลกเลย เพื่อนเขาล้อกันว่า นายเกล็นได้เป็นผู้ที่ติดภาวะ
ที่ไม่มีน้ำหนักนี้เสียแล้ว นายเกล็นแก้ก๊วยอมรับว่า เขาอาจ
จะติดก็ได้ เพราะรู้สึกมันสบายจริงๆ

พวกเราได้ยินแล้วทั้งๆ คำถามไม่ค่อยจะชัดเลย

แต่ก็ถูกต้อง ก็สวนหมัดออกไปทันทีว่า

“เป็นการละครสัตว์.... เพราะนางสงกรานต์ทุกองค์
 ซี่สัตว์ที่ไม่น่าจะซี่ได้ เป็นทั้งน่านกยูงบ้าง อะไบบ้าง และ
 ซี่มาในท่าโลดโผนพิศดารทีเดียว. เป็นทั้งน่านอนตะแคง
 หลับตาก็มึ....”

“ไข่เปิด”

บันทึกประจำวันส่วนตัวของผม เล่มประจำ พ.ศ.
๒๔๙๔ เมื่อตอนบันทึกก็มีความรู้สึกว่ารรรรคา แต่เมื่อ
มาพลิกดูตอนนี้ (๒๕๒๔) เห็นมีน่าสนใจอยู่หลายตอน.
เรื่องบันทึกประจำวันเป็นเรื่องแปลก อย่างเช่น แฮโรลด์
นิโคลสัน นักเขียนเอกของอังกฤษชอบเขียนบันทึกประจำ
วัน หรือที่เรียกกันหรรรว่า “อนุทิน” เป็นที่สุด งาน
ประพันธ์ต่าง ๆ ก็เขียน แต่พอว่างนิตว่างหน้อยเป็นต้อง
ชอบบันทึก “อนุทิน” ให้ได้ไม่ยอมขาด เมื่อวายชนม์ไป
แล้ว บุตรชายคนหนึ่งซึ่งมีหัวทางซีตเขียน ก็เอาบันทึก
ของบิดามาชำระ....ผมก็ไม่แนใจว่า “ชำระ” จะเป็นคำที่
ถูกต้อง แต่หมายความว่าเอามาพิจารณาตัดต่อ บางตอน
ที่รุงรังเป็นเรื่องส่วนตัวหุยมหุยมมากไป หรือเพ้อเจ้อมาก
ไปหน้อยก็ตัดออกเสียบ้าง คือ ชำระ ให้แลดูสวยงามขึ้น

แล้วก็จัดพิมพ์ออกมาเป็นเล่ม ปรากฏว่าขายดิบขายดี จน
ผมคิดว่าถ้าอีตาแฮโรลด์ นิโคลสัน แก่ทราบเข้าด้วยญาณ
‘วิถีใด ๆ’ คงมีทั้งตีใจและเสียใจ ตีใจที่บันทึกของแก (ซึ่ง
ไม่เคยคิดว่าจะพิมพ์) กลายเป็นของที่มีคุณค่า แต่คงเสียใจ
ที่งานประพันธ์ชิ้นอื่นๆ ที่อุทิศสาคงแรงกันกว่าแต่งด้วย
ความยากลำบากสุดประมาณนั้น คนกลับเฉยๆ แต่กลับ
มาตื่นตันทนกับบันทึกซึ่งไม่ต้องกันกว่าอะไรเลย เพียงแต่
อะไรเกิดขึ้น หรือไปคุยกับใครว่าอย่างไร พอกลับมาถึง
บ้าน ก่อนเข้านอน ก็นั่งลงบันทึกไว้ ซึ่งเมื่อเจ้าตัวตาย
ไปแล้ว เจ้าสิ่งที่ทำได้ง่ายๆ สะทวักๆ นี้กลับมีคนซื้อหากัน
ขายดิบขายดีไปได้ นี่ก็อาจจะแปลได้ว่า นายแฮโรลด์
นิโคลสัน นั้น แก่หาไม่รู้ว่ เสน่ห์ปากกาของแกอยู่ตรง
ไหน ทั้งๆ ที่แกก็หากินกับตัวหนังสือมาตลอดชีวิต ตั้งแต่
หนุ่มจนแก่

สมุดบันทึกมักจะทำนาสนใจ ก็เพราะเหตุการณ์บาง
อย่างที่เกิดขึ้นนั้น ครั้นสามสิบปีล่วงไปแล้ว ก็ฟังดูแทบไม่
น่าเชื่อ อย่างเช่นเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๔ สมุด
บันทึกบอกว่ ได้มีคำสั่งคณะกรรมการควบคุมราคาสินค้า
ว่ ถ้าหากใครมีไข่เบีคอยู่ในครอบครองเกินกว่า ๒๕ ฟอง
จะต้องไปแจ้งที่สถานีตำรวจ

ตอนนั้นผมไปนั่งทำงานอยู่กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่หนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” อาคารราชดำเนิน แล้ว ในตอนแรกๆ คุณประยูร จรรยาวัณช์ ยังมีได้เข้ามาร่วมวงด้วย ตลอดปี ๒๔๙๔ เราจึงมี คุณสงบ แจ่ม พันธ์ ยืนไต่รุ่งเป็นคนเขียนการ์ตูนการเมืองอยู่คนเดียว วันไหนมีเรื่อง โครงการทางการเมือง การคิดหา “ประเด็น” หรือ “หัวข้อเรื่อง” สำหรับนำมาถกเถียง เป็นภาพล้อก็ทำได้ง่าย แต่บางวันก็ปวดหัว เพราะผมเห็นคุณสงบนั่งตาลอย ไม่รู้จะเขียนอะไรดี ซึ่งถ้าเป็นแบบนั้น บรรณาธิการ คือ คุณสละ ลิขิตกุล ก็จะตะโกนข้ามโต๊ะมาว่า “นั่งคิดโง่เลียงไปก่อนก็แล้วกัน....รอกะเดียว คุณชายมา ก็คงจะมีไอเดียดี ๆ....”

คุณสงบเป็นคนขยัน มักจะไปถึงที่ทำงาน ทั้งแต่แปดโมงเช้าก็นั่งอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ไป จนกว่าราวๆ สิบโมง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์จึงจะมาถึง

ห้องเย็นสำหรับผู้อำนวยการ “สยามรัฐ” นั่งเขียนหนังสือฉันนี่มี แต่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ก็ชอบมานั่งคุยเฮฮากับพวกเรา ข้างนอกมากกว่า ถ้าวันไหนยังไม่ได้การ์ตูนพอราวๆ จวนสิบเอ็ดโมง คุณสละ ก็จะปรารภขึ้นมาว่า “แยะแล้วครับ.... คุณชาย การ์ตูนวันนี้ยังไม่มีเลย....เขียนอะไรดีครับ?”

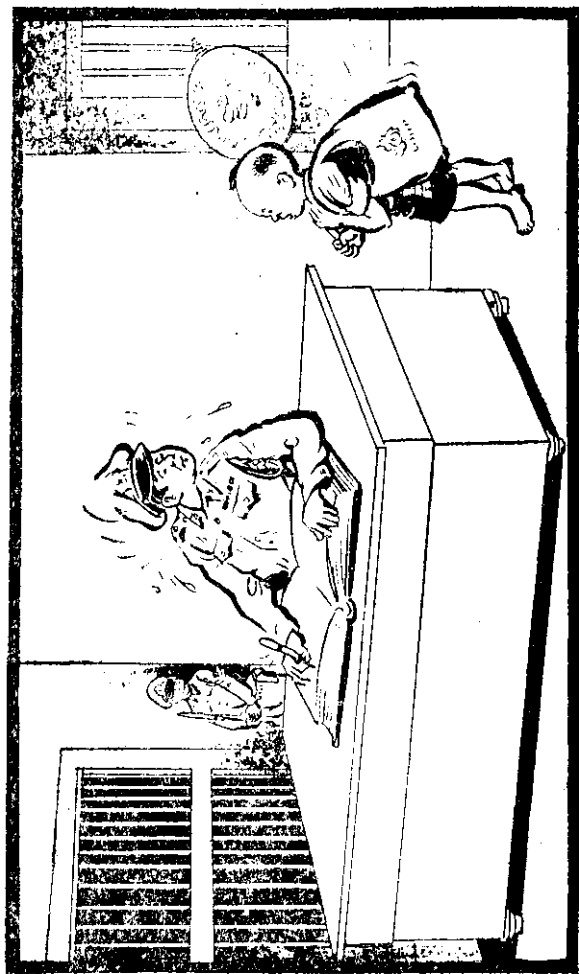
วันนั้นไม่มีขบถ ไม่มีรัฐประหาร ไม่มีรัฐมนตรีกนไหนดไปเมืองนอก ไม่มีอะไรถึงถึงโครมคราม เป็นวันซึ่งค่อนข้างเงียบ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช วางหนังสือพิมพ์ลงแล้วก็บอกว่า “ก็เห็นมีแต่ข่าวไข่มุกทะเล-คุณเห็นหรือยัง ไกรมีไว้ในครอบครองเกิน ๒๔ ฟอง....ต้องไปแจ้งโปลิศนะ”

บรรณาธิการฟังแล้วก็เฉยๆ นักเขียนการ์ตูนก็ยังงๆ อยู่....นึกไม่ออกว่า จะปรั่งขึ้นมาเป็นภาพล้อการเมืองได้อย่างไร

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ จึงแนะต่อไปว่า “ก็เขียนเป็นรูปเกี๋ยวกี้....หลวงพี่ไปบิณฑบาตเมื่อเช้า ได้ไข่เค็มมา ๒๖ ฟอง มันก็ต้องมาแจ้งความกะตำรวจซี่.....เพราะมันเกินยี่สิบห้าฟองแล้วนี่!”

“สบายมาก! เอาเลย! เอาเลย!” บรรณาธิการหัวเราะเอิ๊กอ๊าก พะยักพะเยิกมาทางคุณสงบ บอกว่า “หวานเลย-เขียนรูปเกี๋ยวกี้ผมจุกอ้ายแกละ นึ่ง่ายจะตาลงมือไ้แล้ว!”

จึงเป็นอันว่า ภายในสิบห้านาทีให้หลังก็ได้การ์ตูนการเมืองรูปนี้มา

“หลวงพี่ให้ผมมาแจ้งว่า เมื่อเข้ามณฑลเทศาภิบาลได้ ๒๒ พฤษภาคม กับครึ่งชักรับ”

อารมณ์ขันเรื่อง “ไข่เป็ด” ของ ถิกฤทธ์ ที่ยกตัวอย่างมานี้ แสดงว่าเขามีอารมณ์ขันของชาวบ้านแบบไทยแท้ บรรณาธิการเองเมื่อได้ฟังข่าว “ไข่เป็ด” ก็เพียงแค่นึกถึงภาพร้านค้าไข่เป็ดตามปากตรอก บางคนอาจคิดไปถึงคนเลี้ยงเป็ดแถวพนัสนิคม หรือคิดถึงตำรวจ ที่อาจต้องไปยืนนับไข่เป็ดอยู่ในตลาดประจวบฯ ซึ่งก็ไม่มีแก่นขัน แต่ถิกฤทธ์สามารถมองได้ไกลกว่าคนทั้งหลาย และมีมุมมองที่พิศดารกว่ามากมาย....มองจนได้การ์ตูนที่เป็นไทยแท้ ไม่ได้ทำให้ใครให้เสียหาย ไม่ได้มั่วร้ายทำลายใครเป็นส่วนตัว แต่ผู้อ่านเห็นแล้วก็ต้อง “อมยิ้ม” ทุกคน ถิกฤทธ์จึงเหมาะสำหรับงานหนังสือพิมพ์ เพราะมีอารมณ์สนุกมาเจือจานให้แก่ผู้อ่านได้ทุกวัน หนังสือพิมพ์ที่คืนนั้นจะต้องชักนำผู้อ่านในด้านความคิด เพิ่มพูนสติปัญญาและหล่อหลอมประชาชาติเพื่อประโยชน์ของสังคม แต่ขณะเดียวกันก็ควรจะให้ความบันเทิงแก่คนอ่านด้วย ไม่เช่นนั้นก็จะเกรงเครียดแห้งแล้งเกินไปไม่ชวนอ่าน หรือ เรียกตามภาษาหนังสือพิมพ์ว่าอ่านแล้วไม่ “ติด” หนังสือพิมพ์ที่ดีจะต้องมีเสน่ห์ตรงไหนสักอย่างที่ทำให้คน “ติด”. เสน่ห์

ที่ทำให้ “คนคิด” ได้ทั้งเมือง ก็คือ อารมณ์สนุก นี่เอง เพราะคนที่จ่ายเงินไปบาทหนึ่ง หรือสามบาทนั้น มิได้ต้องการฟังเล็คเชอร์ แต่อยากได้เพื่อนคุยมากกว่า ใครคุยสนุกก็ซื้อกันบ่อย ใครคุยหยาบโตน หรือคุยแห้งแล้งจืดชืดก็จะทิ้ง แล้วไปหาฉบับอื่นต่อไป เพราะทั้งแผงไม่ได้มีหนังสือพิมพ์อยู่เพียงฉบับเดียว

หลังโรงโขน

คนดูโขนใครๆ ก็แย่งจะนั่งดูแถวหน้าๆ แต่ผมชอบเดินอ้อมเข้าไปข้างหลัง เพราะหลังโรงมีอะไรดีๆ น่าดูกว่าหน้าโรงเยอะ

นั่นปะไร....จริงอย่างผมว่าไหมล่ะ บอกแล้วว่าหลังโรงมีของดี.... ผมพูดกับแห่มที่ผมพาไปด้วยว่า “ยูจะถ่ายรูปก็เอาเลยซี.... รูปดึกฤทธิ์แต่งเป็นทศกัณฐ์กำลังนั่งดื่มเบียร์อยู่ใต้ต้นไม้หยิ่งงาไม่ได้ง่าย ๆ นา....”

แห่มชอบใจ ยกกล้องขึ้นยิง....ยิงเอาๆ หลายรูป

“นี่ไปเก็บตกแห่มมาจากที่ไหนล่ะ....คุณวิลาศ ?”

อาจารย์ ม.ร.ว. ดึกฤทธิ์ ในชุดทศกัณฐ์ถามผม “มาถึงก็ถ่ายเอาๆ....ไม่พูดไม่จา”

ผมจึงได้พาแห่ม่มเข้าไปแนะนำว่า เธอเป็นคนหนังสือพิมพ์มาจากนิวยอร์ก และได้รับคำแนะนำจากสถานทูตอเมริกันในญี่ปุ่นว่า เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว มีสิ่งที่พึงกระทำอยู่สองอย่าง คือ ไปกราบพระนอนวัดโพธิ์ และไปคุยกับกึกกัฏฐ หรือจะเปลือยไปกราบกึกกัฏฐก่อน แล้วไปคุยกับพระนอนวัดโพธิ์ ก็คงได้ผลเท่ากัน คือ เป็นสิริมงคลแก่ตัว

แห่ม่มแกไม่ถ่ายรูปเลยๆ แกถามกึกกัฏฐว่า “เริ่มหัดมาตั้งแต่กี่ขวบ และการเล่นโซนนี้นี้มีประวัติมาอย่างไร เป็นนาฏศิลป์ที่ไทยได้มาจากอินเดียใช่หรือเปล่า?”

กึกกัฏฐ ยิ้มอย่างอารมณ์ดี เมื่อตอบว่า “ผมจะต้องออกไปร่ำอยู่ในอีกไม่กี่นาทีนี้แล้ว ยังจะให้ผมต้องมานั่งเล็คเชอร์เรื่องประวัติโซนนี้อีกหรืทนหั่ว..... อยากรู้จริง ๆ พรุ่งนี้ไปที่โรงพิมพ์ซี จะบรรยายประกอบเพลงให้ฟัง....”

ผมเลยต้องสะกิดแห่ม่มว่า “กราบลาท่านเถอะ... เราได้รูปหลังโรงมาเยอะแล้ว ไปถ่ายหน้าโรงกันมั่งดีกว่า ประเดี๋ยวท่านก็จะออกแสดงแล้ว.....ยูจะได้ถ่ายตอนกำลังแสดงให้เต็มรัก ต้องไปหามุมเตรียมตัวท่าเอาไว้ก่อน”

เรื่องหลังโรงโซนนี้นักจะมีเกร็ดสนุกๆ เล่ากันไม่รู้

จักจิบ โดยเฉพาะโซนธรรมศาสตร์ของคึกฤทธิ์ เพราะ
 ♦ ผู้แสดงล้วนแต่เป็นนักเรียนธรรมศาสตร์ทั้งนั้น.... กำลังกิน
 กำลังชน.... มักมีเรื่องแปลก ๆ

เช่นว่าพิธีครอบและไหว้ครู

ใครหัดโซน ก็ต้องเข้าพิธีไหว้ครู ถือเป็นเรื่อง
 สำคัญขาดไม่ได้

ปีนั้น โซนธรรมศาสตร์จัดให้มีพิธีครอบและไหว้ครู
 ♦ ครั้งใหญ่ประจำปีขึ้นที่ท้องพระโรงวังหน้า ในโรงเรียน
 นาฏศิลป์ กรมศิลปากร บรรดานักศึกษาโซนทั้งหลาย
 ทั้งหญิงและชาย ทั้งเก่าและใหม่ ต่างก็ไปร่วมพิธีโดย
 พร้อมเพรียงกัน

สำหรับ “เรื่องแปลกแต่จริง” ที่เกิดขึ้นในวันนั้น
 ผมคิดว่า ผมจะขอให้คุณสมบัติ ภูภาณุจณ์ คาราโซน
 ♦ คนหนึ่งที่ได้เข้าพิธีไหว้ครูด้วย เป็นคนเล่า จะตื่นตื่น
 ระทึกใจดีกว่าที่ผมจะเล่าเอง

ต่อไปนี้ ผมจะเปิดเทป ให้คุณสมบัติ เล่าให้ฟัง

“....วันนั้นคึกคักมากครับ ผมจะไปแต่เช้ามีดเลย

เมื่อใกล้ฤกษ์ยามตามกำหนด นักศึกษาทุกคนก็เข้าไปนั่ง
 พับเพียบเรียงแถวอยู่ต่อหน้าที่บูชา ซึ่งเรียงรายไปด้วยศิระ

โซนทุกซอก เครื่องดนตรีปีพาทย์ทั้งหมดถูกเชิญมาไว้ในฐานะ “ครู” ของการนาฏศิลป์ทั้งปวง

จากนั้นเมื่อครูผู้ประกอบพิธี จุกรูปเทียนครบหน้าบูชา.... แล้วก็เริ่มสวดมนต์

บรรยากาศในขณะนั้นเงียบสงบ เครื่องขิมและเยือกเย็น นอกจากเสียงสวดมนต์เบา ๆ แล้ว ก็มีแต่เพียงเสียงหายใจเท่านั้นที่ทุกคนได้ยิน

พอสวดมนต์จบ ครูผู้ประกอบพิธีก็ทำการ “เรียกเพลง” เพื่อใช้ร่ายรำในการประกอบพิธี

เพลงนั้นเริ่มต้นด้วยเสียงกลอง

เพียงชั่วเสี้ยววินาที ขณะที่กลองทุ้มแรกสั่นเสียงลงก่อนที่ระนาด ปี่ม้อง กลองตะโพน จะโหมระรัวขึ้น ทุกคนก็ใจหายวาบ

เมื่อร่างของนักศึกษาหญิงคนหนึ่ง กระโดดแผ่ตัวจากแถวที่สาม ข้ามนักศึกษาสองแถวหน้า ออกไปยังหน้าที่ประกอบพิธี ถ้วยเนื้อตัวที่สั่นระริก

ร่างนั้นก็ล้มลงกราบต่อหน้าบูชา แล้วกระโดดขึ้นนั่งบนเตียง หลับตา และแสดงอาการทำท่า แต่งเนื้อแต่งตัว

“ครูเข้า....” ทุกคนก็นั่งอยู่ในใจ ท่ามกลางความ

ตกตะลึงพรึงเพริด

การไหว้ครูโซน เมื่อเริ่มค้นพิธีไปแล้วทุกอย่างจะ
ถือเป็นการศักดิ์สิทธิ์ ไม่อาจจะหยุดลงได้กลางคัน ครู
ผู้ประกอบพิธีจึงยังคงรำเพลงอยู่ที่นั่น ขณะที่ร่างนั้นสั่น
พับ ๆ อยู่บนเตียงข้างตัว

ก่อนที่เรื่องราวจะดำเนินต่อไปประการใด ทุกคนก็
เห็นอาจารย์กึกฤทธิ์ลุกออกจากที่นั่ง เดินไปยังหน้าพิธี

ถึงตรงหน้าร่างสั่นเทิ้มนั้นอาจารย์ก็หยุด ยกมือขึ้น
ไหว้ แล้วก็จับศีรษะของร่างนั้นไว้ พร้อมกับก้มหน้าลง
กล่าวข้อความหมุ่หมิบอยู่ครู่หนึ่ง จบแล้วก็ยกมือไหว้อีกครั้ง
ร่างสั่นนั้นหยุด จากนั้นก็เริ่มชวนเซ แล้วในที่สุด
....ล้มคา

เพื่อนฝูงสี่ห้าคนออกไปประคองกลับเข้ามานั่ง

พิธีจึงได้ดำเนินต่อไปท่ามกลางความโล่งใจของทุก
คน จนกระทั่งจบ....ทุกคนก็ก้มลงกราบ

คุณ สมบัติ ภูกายจน์ ผู้อยู่ในเหตุการณ์วันนั้น ได้
บอกกับผมว่า “อาจารย์กึกฤทธิ์ ท่านสอนท่าไชนได้ ผม
ทราบดีครับ....เพราะท่านสอนพวกเรามาหลายรุ่นแล้ว แต่

ผมเพิ่งรู้วันนี้เองว่า ท่านยังอุตส่าห์มีความสามารถในการ
เชิดครุออกจากร่าง ได้อีกด้วย.... ยังงี้เสด็จปู่ เสด็จย่า
หรือเสด็จก๋งที่ไหนหรือจะมาเทียบ”

ใครอยากฟังเรื่องนี้อีกที และยาวกว่านี้ ให้ไปที่
โรงพิมพ์สยามรัฐ อาคารหก ราชดำเนิน ในเวลาราชการ
เพราะคุณสมบัติ ภูภาณจน์ เคียนเป็นบรรณาธิการ
“สยามรัฐ” รายวัน ดังนั้นหากคุณแวะไปที่ “สยามรัฐ”
เป็นต้องพบแน่

เว้นเสียแต่ว่า วันนั้นบังเอิญ บ.ก. สยามรัฐ ถูก
ตำรวจเชิญพบด่วน

ครั้งแรกในชีวิตการเขียน บทกวี วิจารณ์โทรทัศน์

เมื่อหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ออกวางตลาดวันแรก
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กำลังอยู่ในระหว่างอารมณ์แจ่ม
ใส พวกเราชาวคณะลูกศิษย์ลูกหาก็เบิกบานกันเต็มที่ ขณะ
ที่กำลังคุยเฮฮากันเพลินอยู่นั่นเอง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
ก็โผล่ออกมาว่า

“คีนี่ไปคุยเเกกันดีไหม-คุณวิลาศ ?”

ขอสารภาพตามตรงว่า ผมตกใจ

ท่านอาจารย์ คึกฤทธิ์ เคยชวนผมไปคุยนั่งบ่อยๆ
แต่วันนั้นมาแปลกแฮะ

ชวนไปคุยเเกนายหอมหวล

“นายหอมหวลกะผมรู้จักขอบพอกันคื...ผมไปแกกง
จะดีใจมาก” ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กล่าวต๋อไป แล้วก็แย้มให้

ฟังถึงจุดประสงค์อันแท้จริงออกมาว่า “สยามรัฐเราต้องไม่ให้เหมือนใคร หนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ เขาวิจารณ์หนังสือกัน แต่สยามรัฐต้องวิจารณ์เย้ยเกมนันถึงจะโก้”

เมื่อได้ยินเช่นนั้น พวกเราก็เข้าใจว่า ทำไมอยู่ที่ฯ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงได้มาออกปากชวนพวกเรา ไปดูยี่เกนายหอมหวล

เวลาไปเที่ยวยุโรป ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จะเพลิดเพลินกับการขับเลต์และโอเปร่า ท่านมีความรู้ในเรื่องเหล่านั้นเป็นอย่างดี แต่ความเป็นคนไทยของท่านก็ยังมีอยู่เต็มตัว เพลงลูกทุ่งก็ฟังได้.....ไม่ใช่ฟังได้เฉยๆ แถมยังฟังสนุกเสียอีกด้วย วันหนึ่ง ประมาณต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ พอมาถึงโรงพิมพ์ในตอนสี่โมงเช้า ท่านก็เอ่ยถามคุณสละ ลิขิตกุล ว่า “คุณสละ...เมื่อคืนนี้คุณดูรายการเพลงลูกทุ่งของช่องสี่หรือเปล่า?”

“มีอะไรก็หรือครับ—คุณชาย บังเอิญผมไม่ได้กลับบ้าน ก็เลยไม่ได้ดูครับ” คุณสละ ลิขิตกุล ตอบ

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงได้เริ่มวิจารณ์รายการที.วี. ลูกทุ่งให้คุณสละฟังเป็นฉากๆ ไป พวกเราห้อมล้อมเข้ามาฟังกันด้วยอารมณ์ครึกครื้น พอสิ้นสุดกระแสความ

ของการวิจารณ์แล้ว คุณสละก็อาราธนาทันทีว่า “คุณชาย
เขียนสิครับ.....รับรองสยามรัฐต้องขายดีแน่” ก็กฤทธิ
วิจารณ์ ที.วี. ใคร ๆ ก็ต้องอยากอ่าน”

“ตกลง” ท่านรับคำแล้วก็เดินหายเข้าไปในห้องเย็น
เพียงไม่ถึงครึ่งชั่วโมง ท่านก็เปิดประตูออกมา และ
เอาต้นฉบับมายื่นให้คุณสละ ดิฉันทกุล

วันนั้นเป็นครั้งแรก ที่ ม.ร.ว. กฤทธิ ปราโมช
ได้เขียนวิจารณ์รายการโทรทัศน์ และก็ดูเหมือนจะเป็น
ครั้งสุดท้าย เพราะหลังจากนั้นแล้วไม่เห็นเขียนอีกเลย

จึงขอนำมาลงให้อ่านกันในหน้าถัดไป.....โดยได้คัด
มาจาก น.ส.พ. สยามรัฐ ฉบับประจำวันที่ ๑๑ สิงหาคม
๒๕๐๗ เข้าใจว่าหลายท่านคงยังไม่เคยอ่าน และบางท่าน
อาจจะยังไม่เกิดด้วยซ้ำไป

วิจารณ์โทรทัศน์

เพลงลูกทุ่งที่ช่อง ๔

รายการนี้ได้มีมานานแล้วที่ช่อง ๔ และผมเองก็ได้

ติดตามดูมานานแล้วด้วยความสนใจและขอพูดอย่างไม่อาย ว่าด้วยความประทับใจ คราวนี้จึงใคร่ขอวิจารณ์โทรทัศน์ สักครั้ง ทั้งที่ไม่เคยทำ เมื่อแรกก็นึกว่าจะใช้นามปากกา อย่างที่เห็นคนอื่นเขาทำกัน แต่พอจับปากกาแล้ว ก็เกิดความรู้สึกที่เรียกว่า “เกียม” เพราะการใช้นามปากกาก็เป็น สิ่งที่ไม่เคยทำอีกเหมือนกัน จะทำสิ่งที่ไม่เคยทำในคราวเดียวกันถึงสองอย่างก็ออกจะเกินกำลัง จึงขอใช้นามจริง ไว้ท้ายคอลัมน์นี้

ใครจะชมรายการเพลงลูกทุ่งนี้มีมากหรือน้อยผมไม่ทราบ แต่คนที่ชมแล้วจะต้องตลกอกตลกใจ ก็คนไทยที่อยู่ตามไร่นาป่าเขาอีกเป็นจำนวนมากมายหลายล้านคนนั้น คงจะไม่มีโทรทัศน์ดู อย่างไรก็ตามก็ผู้ที่มาแสดงในรายการนี้เป็นประจำเช่น ทูล ทองใจ, ชาย เมืองสิงห์ และพร ภิรมย์ ก็คงจะเป็นที่รู้จักกันในหมู่คนไทยหลายล้านคนนั้นอยู่แล้ว ส่วนผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และถือว่าตนเองมีรสนิยมทางดนตรีสูง ดูถูกเหล่า เทคนั กูฏกฤ และกูฏเพลงที่ร้องกันตามงานวัด คงจะไม่สนใจชมหรือฟังรายการนี้ ทั้งที่มีโทรทัศน์อยู่ใกล้มือ ในที่นี้จึงใคร่ขอชม

เชยโทรทัศน์ช่อง ๔ ด้วยความจริงใจที่นำเอารายการนี้มา
ออกโทรทัศน์ทำให้เกิดความรู้และความคิดอะไรหลายอย่าง

ดนตรีฝรั่ง ได้เข้ามาเมืองไทยหลายร้อยปีมาแล้ว
และได้กลายเป็นเพลง ฝรั่งควง ฝรั่งรำเท้า วิลันดาโอด
ไปแล้วก็มาก ในตอนหลังเกิดความรู้สึกทางชาตินิยมมาก
ขึ้น จึงไม่ยอมรับว่าเพลงฝรั่งเป็นเพลงฝรั่ง แต่เรียกเสีย
ว่า “เพลงสากล” หรือดนตรีสากล เพลงสากลเพลงแรก
ที่จำกันได้ในเมืองไทย คือเพลงที่เอาเนื้อร้องภาษาไทยใส่
เข้าไปในทำนองฝรั่งและร้องโดยไม่มีเอื้อน คุณเหมือนจะ
ได้แก่เพลง “สาวเอยจะบอกให้” ว่ากันว่าเป็นพระนิพนธ์
ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ต่อมา
ก็มีเพลง “Swanee River” มีเนื้อร้องเป็นไทยซึ่งไม่ยัก
ใช้ “ข้ามโขงไปสู่แคว้นไทย” แต่เป็น “เรียม-เรียมรัก
น้องมานาน น้องเอยน้องจงฟัง” และเพลงประเภท “คุณ
หลวง-คุณหลวง อยู่กระถางยุทธรนา” อีกหลายเพลง แต่
ทั้งหมดนี้ก็เลือนรางหายไป เพราะคนไทยยังไม่ยอมรับว่า
เป็น “ฮิต”. “เพลงสากล” หรือเพลงฝรั่งจังหวะต่าง ๆ
มาเฟื่องฟูกันในยุคปฏิวัติรัฐประหาร และยุคพัฒนานั้นมาก

แต่ก็อยู่เฉพาะในกรุงเทพ ฯ และในคนส่วนน้อย คนไทยส่วนใหญ่ในชนบท ยังนิยมฟังคนขับร้องชนิดฟังเอาเรื่อง และต้องร้องให้ยืดยาวฟังกันอึด เช่นเดียวกับที่เคยชอบฟังแหล่ เทศน์หรือฟังสวดทำขวัญนาค หรือมิฉะนั้นก็ชอบฟังเพลงลิเกที่มีสำนวนโวหารเป็นของตัวเอง ไม่เหมือนเพลงอื่นใด

เพลงที่นำมาร้องในรายการลูกทุ่งเมื่อคืนนี้เป็นเพลงชนิดที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าชื่อเพลงเหล่านั้นจะฟังดูหยาบคายเพียงไร เช่น “ไหนว่าไม่ดื่ม” ร้องโดย ผ่องศรี วรนุช หรือ “โอบดาว” ร้องโดย ธนาวัลย์ ลูกเมืองชล หรือ “ดำเนินที่รัก” ร้องโดย เมืองแมน สมยาประเสริฐ ทุกเพลงมีเนื้อความยืดยาวคืบตำดั่งอกถึงใจคืบนัก ถึงจะไม่มีสำนวนและสำเนียงแพรวพราวเหมือน ทูล ทองใจ หรือ ลงลูกคอได้ทีไม่เท่า ชาย เมืองสิงห์ ก็ยังเป็นเพลงประเภทที่คนไทยส่วนใหญ่ยังชอบฟังอยู่ เพลงเหล่านี้อาจอ้างได้ว่าเป็น “เพลงสากล” เพราะถ้าฟังให้ดี ๆ จะได้ยินเครื่องดนตรีสากลเล่นให้จังหวะอยู่ แต่เมื่อมัวจับเนื้อความที่ร้องอยู่เสียแล้ว ก็ไม่ได้ยินเสียงดนตรี ส่วนทำนองนั้นฟังก็

เหมือนกันทุกเพลง ไม่มีอะไรสกิดหูให้เห็นว่าแตกต่างกัน
สรุปความไคว่ว่าทั้ง “เพลงสากล” และ “ดนตรีสากล”
นั้นเป็นเพียงพาหะแห่งถ้อยคำจากความในใจของผู้แต่งเนื้อ
เพลง เหมือนกับทำนองสวดทำนองเทศน์ที่เคยใช้กันมา
แล้ว ไม่ได้เอาเพราะกันที่ตรงนั้น แต่เอาจับใจกันที่
เนื้อความ

เป็นอันว่าดนตรีฝรั่งที่มากกระทบคนไทยส่วนใหญ่ใน
ชนบทนั้นมิได้ทำให้ความชอบความชังของคนไทยเปลี่ยน
แปลงไปอย่างไร ตรงกันข้าม “เพลงสากล” หรือดนตรี
ฝรั่งนั้นต้องปรับตนเองให้เข้ากับใจและความเคยชินของคน
ไทยส่วนใหญ่ด้วยซ้ำไป และถ้าหากว่าเมืองไทยเราจะให้
แผ่นเสียงทองคำกับนักร้องคนใดด้วยความนิยมของประชา-
ชนจริง ๆ ก็คือสอบจำนวนว่าแผ่นเสียงของใครขายไ้มาก
ที่สุดแล้ว คนที่จะได้แผ่นเสียงทองคำก็เห็นจะไม่ใช่มุณ
สุเทพหรือคุณฉันทศรี แต่จะต้องเป็นคุณสมยศ คุณทูล
ทองใจ หรือคุณชาย เมืองสิงห์ เป็นแน่แท้ เพราะคน
ไทยหลายล้านคนเขาชอบของเขาอย่างนั้น ทั้งหมดนี้เป็น
ความรู้ความคิดที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้ดูรายการ “เพลงลูกทุ่ง”

ของโทรทัศน์ช่อง ๔ เมื่อเย็นวันจันทร์

จากประกอบนั้นทำเป็นไร่นาและบ้านในชนบทก็พอจะดูได้ไม่รบกวนตา แต่เครื่องแต่งกายของนักร้องนั้นดูเหมือนมีใครเจตนาให้ “เซย” มากไปหน่อยด้วยวิธีบังคับให้นักร้องชายคาดผ้าขาวม้า และนักร้องหญิงนุ่งผ้าถุงพับหน้ายาวถึงข้อเท้า ความจริงคนไทยนอกกรุงเทพ ฯ ทุกวันนี้ก็แต่งตัวเหมือน ๆ กับคนในกรุงเทพ ฯ ผู้หญิงก็นุ่งกระโปรง ผู้ชายก็นุ่งกางเกงฝรั่ง มีผ้าขาวม้าก็เก็บไว้ผละติดอาบนํ้าที่บ้าน ไม่ได้คาดติดตัวอยู่ตลอดเวลา ยิ่งดูรสนิยมทางดนตรีซึ่งแตกต่างกันระหว่างคนกรุงเทพ ฯ กับคนบ้านนอก และยิ่งมองเห็นความนึกคิดของคนกรุงเทพ ฯ ว่าคนบ้านนอกจะต้องแต่งตัวอย่างไรแล้ว ก็ยังทำให้คิดไปว่าสังคมเมืองไทยนั้นแบ่งแยกออกจากกันและกำลังห่างไกลกันออกไปเป็นหนักหนา ในระหว่างสังคมของคนในกรุง และสังคมของบ้านนอกนี้ใครจะ “เซย” กว่าใครก็บอกไม่ถูก

กึกกัฏฐ ปราโมช

๑๑ สิงหาคม ๒๕๐๗

คึกฤทธิ์ กับ การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับนักเขียน โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่จะต้องเขียนเรื่องลงหนังสือพิมพ์ทุกๆ วันอย่าง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ด้วยแล้ว การท่องเที่ยวจำเป็นอย่างที่สุด

คึกฤทธิ์ จึงไปต่างประเทศบ่อย แต่ไปครั้งไหนๆ ก็เห็นจะไม่สนุกเท่ากับไปกัมพูชาเมื่อครั้งที่ยังเป็นผู้อำนวยการนั่งประจำอยู่ที่หนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” การเดินทางครั้งนั้น ไประยะใกล้ निकเคียว แค่นกที่สุดและมโหฬารที่สุด ยิ่งกว่าครั้งไหนๆ เพราะได้ยกขบวนคาราวาเพลินไปครบทีม....คึกฤทธิ์เดินนำหน้า ตามติดด้วยสมภารใหญ่ “ฮิวเมอริสต์” ถัดไปก็-ประหยัด ศ. นาคะนาท บรรณาธิการ “สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์” และหัวหน้ารังท้าย คือ ประยูร

จรรยาวัณห์ นักเขียนการ์ตูนมือเยี่ยมแห่งยุค ซึ่งต้องการจะ
“ย้ายที่กินเหล้า” กล้วยเหมือนกัน

ผลจากการท่องเที่ยวครั้งนั้น ก็คือ หนังสือเล่มโต
ขนาดเชื่องเรื่อง “กุกเขมร”เขียนเรื่องและถ่ายภาพ
ประกอบตลอดเล่มโดย กึกกัฏฐ์ ปราโมช ประกับการ์ตูน
ช่วยมพราวไปทั้งเล่ม โดย ประยูร จรรยาวัณห์ ซึ่ง
รัฐมนตรีเขมร ตอนก่อนจะกลายเป็นทอมมิวนิสต์ เคย
บอกกับเพื่อนชาวไทย หลังจากอ่านหนังสือเล่มนี้จบลง
แล้วว่า

“ไม่เคยมีใครเข้าใจเขมรได้ดีเท่ากึกกัฏฐ์ นักเขียน
ฝรั่งเคยเขียนเรื่องเมืองเขมรมาเยอะแล้ว แต่ก็ไม่เข้าใจ
ถึงแก่นอย่างหนังสือเล่มนี้”

ครั้นถึงภูผาสตาหมัน

พระทรงฤทธิ์พิศพรรณบุปผา

กึกกัฏฐ์นั้นไปเรียนอยู่ที่เมืองอังกฤษ ตั้งแต่เด็ก ๆ
เรียกได้ว่าไปเติบโตเป็นหนุ่มที่อังกฤษ จึงคุ้นเคยกับ
กับเมืองฝรั่งเท่าไรนัก แต่กลับตื่นเต้นมากเมื่อได้ไปเห็น
อินโดนีเซียเป็นครั้งแรก เพราะนึกไม่ถึงว่า จะคล้ายคลึง

กับเมืองไทยเอามากมายถึงอย่างนั้น ตอนที่ก๊กฤทธิ์ไปนั้น (พ.ศ. ๒๔๙๒) อินโตนีเซียจนๆ จะได้เอกราชอยู่แล้ว กำลังต่อสู้กับอิทธิพล และความเป็นพาลเกรของคัทซ์ อยู่ในช่วงสฤทท้าย

ม.ร.ว. ก๊กฤทธิ์ ปราโมช ได้เล่าให้ฟังว่า ลักษณะที่เขาได้ไปอินโตนีเซียนั้น ก็ไปอย่างนางบุษบา คือ ถูกลมหอบเอาไป โดยเกือบจะเรียกว่าไม่รู้เนื้อรู้ตัว ลมหอบเอาไปตกลงที่แรก ก็คือ เมืองภูเก็ตติงจิ ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของเกาะสุมาตรา เมืองนี้ทำให้ก๊กฤทธิ์คิดไปถึงพระราชนิพนธ์ “อิเหนา” ที่ว่า.... “ครั้นถึงภูผาสถานั้น พระทรงฤทธิ์พิศพรรณบุปผา” เพราะเมืองภูเก็ตติงจิ เป็น “ภูผาสถานั้น” จริงๆ กล่าวคือ ตั้งอยู่บนเขา (ภูผา) และเป็นสวนดอกไม้ไปทั้งเมือง (สถานนั้นแปลว่า “สวน”) และเขาก็ได้ พิศพรรณบุปผาจริงๆ ประกอบกับมีสภาพสตรีถูกลมหอบไปด้วยกันจากกรุงเทพ ฯ สองคน (คนหนึ่งคือ มาลี พันธุมจินดา สนิทวงศ์—นักข่าวมีชื่อในสมัยนั้น) เมื่อผู้หญิงไทยที่ไปด้วยได้เห็นดอกไม้หลากหลายก็เกี่ยวก๊วกันเป็นที่รันทรวงมาก

ก๊กฤทธิ์มาเล่าให้ฟังว่า “เมืองนี้อยู่บนภูเขา อากาศ

จึงเยือกเย็น ดอกไม้พันธุ์ฝรั่งปลูกได้ดีเท่า หรือดีกว่าในยุโรปและอเมริกา ดอกโต ๆ ทั้งนั้นเต็มไปด้วยหมดแม้น้แต่หน้ากระท่อมเล็กกระท่อมน้อย ที่เป็นพืชนั้นก็มีดอกกรักรัและดาวกระจาย ที่สู่เมืองไทยไม่ได้ก็คือคันเยอร์เบราร์ เพราะไม่มีช้อน และมีแต่สีแดงไม่บานเต็มที่....เป็นรูปพริกข้าวเข้อยู่ยังงั้นเอง ตรงนี้ก็ควรจะเป็นที่สังเกตสำหรับนักเลงต้นไม้ไว้ว่า เยอร์เบราร์ที่กรุงเทพ ฯ ได้ชื่อว่างามที่สุดในโลก ไม่มีที่ไหนเท่า”

กึกกัฏฐ์ จิบبرانดีแล้วก็เล่าต่อด้วยอารมณ์ครั้นตรงว่า

“นั่งรถผ่านเมืองซมูมิประเทศไปได้พักหนึ่ง นึกในใจว่าทุกอย่างก็เหมือนเมืองไทย แต่ยั้งชาดอะไรอยู่อย่างหนึ่ง นึกอยู่เป็นนานจึงได้นึกออก และพอนึกออกแล้วก็ต้องหันมาออกอุทานกับคุณมาลีที่ไปด้วยกันว่า “ตาย ตาย ไม่มีเจ็ก!” ทำให้เป็นเรื่องเกี้ยวก๊าวเอิกเกริกกันไปอีกพักหนึ่ง อย่างว่าแต่เจ็กเลย คนชาติอื่นก็ไม่มี มีแต่คนพื้นเมืองทั้งนั้นเดินกันพลุกพล่าน ตามเขาดูได้ความว่า ในเกาะสุมาตราไม่ได้กวตขันในเรื่องคนเข้าเมือง ใครอยากจะไปต้งรกรากอยู่ก็เชิญ....ไม่ได้หวงห้าม แต่ที่ไม่ได้กลายเป็น

เมืองจีน หรือเมืองแขก (ชนิอื่น ๆ) ไป ก็เพราะว่าคน
พื้นเมืองเขาทำตัวเขาได้ขรุขระกลืนไม่ลง... ชาตินอื่นเข้าไป
แข่งขันในอาชีพต่างๆ แล้วต้องแพ้กลับไปหมด อาเฮียเก
ชอบเสื่ออ่อนหมอนใบ เข้าไปอยู่ได้ไม่นานเท่าไรก็ต้อง
กลับ มิหนำซ้ำกลับตัวเปล่าทั้งเสื่อทั้งหมอนไว้ให้แก่คน
พื้นเมือง เหลือแต่กางเกงขาก๊วยกลับไปเมืองจีน หรือมา
ขายเท้าช้วยอยู่เมืองไทย”

ครั้นแล้วลมก็ชอบศึกฤทธิ์ต่อไปอีก....ชอบเอาไปตก
ลงที่อกเมืองหนึ่ง ชื่อ ยกยาคาร์ตา ซึ่งศึกฤทธิ์อธิบายให้
ฟังว่า

“เสียงฝรั่งเขาเรียกว่า ยกยาคาร์ตา แต่เมื่อชักไซรั
ถูกก็ได้อความว่าเป็นเสียงเพี้ยน ชื่อจริงของเมืองนี้ คือ
“อโยธยา” หรือ “อโยธยากรต” เป็นภาษาสันสกฤต
ได้ฟังแล้วผมก็เป็นทีแจ่มแจ้งเป็นอันมาก สิ่งแรกที่เห็นใน
เมืองนี้ก็คือทหารไทย ยืนระเกะระกะเต็มไปหมด....ครั้น
สะกุงใจมองอีกทีหนึ่ง จึงรู้ว่าเป็นทหารอินโดนีเซีย แต่
ช่างเหมือนกันนี่กะไร ตั้งแต่เครื่องแบบสีทากก็แถมเขียว
หมวกหนึบ เกล่อนทีคือ ตลอดจนอ้ายโอบ ทำทางก็เป็น

ทหารเกณฑ์ใหม่พร้อมบริบูรณ์ ผมถามคนที่เขาไปด้วยว่า
 ที่นี่จะให้พวกเราไปพักที่โฮเต็ลไหนกัน เขาตอบว่าพัก
 โฮเต็ลไม่ได้ เพราะเป็นแขกเมืองใหญ่โตหรรษา ต้องพัก
 ที่ ประเสนัน พอได้ยินเข้าเหมือนอะไรแตกดังเปรี้ยงใน
 หัวสมอง พระราชนิพนธ์อิเหนา ผุดขึ้นมาตัวโต ๆ ที่เดียว
 “จึงจัดประเสนันอากง ให้องค์นักดาอาศรัย....” เป็น
 อันว่าถึงบางอ้อโดยสมบูรณ์ และปราศจากเงื่อนไข

ระหว่างอยู่ที่นั่น คนชวาก็มาถามชื่อแซ่ เมื่อทราบ
 ว่าเป็นหม่อมราชวงศ์ คนชวาก็เทียบให้เสร็จว่า เท่ากับ
 “ระเด่น” ยิ่งกว่านั้น พอทราบว่า เผอิญได้เคยหลุดเข้าไป
 ไปเป็นรัฐมนตรีกับเขามาหนึ่งครั้งด้วย รัฐมนตรีนั้น
 ภาษาชวาเรียกว่า “มนตรี” ฉะ

“รุ่งขึ้น เขาเชิญผมไปคุยหนึ่ง พบคนชวาที่มาคุย
 ด้วยกันก่อน เขาคุยหนึ่งนั่งคุยอยู่กับเพื่อนอยู่ข้างหลังติด ๆ
 กัน ผมเหลือบชำเลื่องไปคุย เห็นเขากำลังชิมอมมาแล้วก็
 เรียกว่า “ระเด่นมนตรี” ชัดเจนเท่ากับเรียกอิเหนาที่เดียว
 เล่นเอาผมอายหน้าแดงเป็นผลมาถึงสุดไปเลย!”

ไปอเมริกาครั้งสุดท้าย

เพื่อออกบัญชาการเมืองกับ ดร. คิสชินเจอร์

เมื่อได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้เดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อ “เบิกม่านไม้ไผ่” จับมือกับท่านประธานเหมาเจ๋อตุง ครั้นออกจากตำแหน่งนั้นแล้ว กลับมานอนอ่านหนังสือเล่นอยู่ที่บ้านไถ่ไม่นาน ก็ได้ออกเที่ยวครั้งใหญ่อีกครั้ง โดยได้รับโทรเลขด่วนจากสหยาเก่า คือ จอห์น แกสเบร์ธ บอกมาว่า ให้รีบจัดแจงเดินทางไปอเมริกาค่วน เพราะจะให้ไปร่วมอภิปรายพูดคุยบัญชาการเมืองเรื่องโลกที่สาม กับ ดร. เฮนรี คิสชินเจอร์

รายการนี้เป็นรายการโทรทัศน์ของ บี.บี.ซี. แต่กำหนดให้ไปอัดเสียงและบันทึกภาพกันที่ เวมมอนต์ ในสหรัฐฯ เพราะผู้จัดรายการคือ โปรเฟสเซอร์ จอห์น เค็นเนดี แกสเบร์ธ แกมีบ้านอยู่ในรัฐเวอร์มอนต์ ก็เลยนัดบรรดานักคิดและนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ของโลก เช่น นาย เอ็ดเวิร์ด ฮีท อธิการบดีฯ อังกฤษ นาง เซอร์ลี วิลเลียมส์ รัฐมนตรีอังกฤษ และ แจ็ค ไซนส์ หัวหน้าใหญ่ของสหภาพแรงงานในอังกฤษ ให้เดินทางไปพบกันที่เมืองนิวเฟน อันเป็นเมืองเล็กๆ แต่มีธรรมชาติสวยงาม

ประทับใจ ผู้ร่วมรายการทุกคนพักที่โรงแรม ใกล้ ๆ บ้าน
ของโปรเฟสเซอร์ แกลเบิร์ต ยกเว้นคึกฤทธิ์คนเดียว พอ
ไปถึงภรรยาของนายแกลเบิร์ตก็เค้นเคยขอให้อาศัยที่
บ้านแกลเบอะ แต่คึกฤทธิ์เกรงว่าจะเป็นการรบกวนเกินไป
จึงบอกว่าขอบคุณ ขอไปพักโรงแรมกับ ดร. คิสชินเจอร์
และคนอื่น ๆ ก็แล้วกัน

อัศจรรย์บันทึกภาพกันที่โรงแรมสองหน แล้วก็ย้าย
สถานที่ไปนั่งล้อมวงร่วมสนทนาเรื่องโฉมหน้าการเศรษฐกิจ
และการเมืองของโลกในอนาคตกันต่อไปอีก ที่บ้านของ
โปรเฟสเซอร์ แกลเบิร์ต เมื่อจบระยะที่อเมริกาแล้ว คึกฤทธิ์
จึงเดินทางต่อไปอังกฤษ เพื่อรับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัย
ออกซฟอร์ด

ไปเที่ยวอังกฤษหนหลังนี้ (ปลายสิงหาคม ๒๕๑๙)
ไม่ค่อยสนุกก็มากนัก เพราะอังกฤษกำลังฝืดเคือง และ
เกิดภาวะแห้งแล้งที่สุดในรอบสองร้อยปี จนถึงกับแทบจะ
ต้องปันส่วนน้ำกันอยู่แล้ว คึกฤทธิ์กลับมาถึงบ้านสวนพลู
ก็มาเล่าให้ผมฟังว่า

“ฉัน ไม่น่าใช้คัพพาร์คใบโก๋ร่น....แห้งแล้งไปหมด....
คุณตุ้มซี....” พลาญยกแขนให้ดู “ผมกลับจากอังกฤษ
คราวนี้ ทวีคำเกรียมนักเพ็งกลับจากอิสาน”

“ร้องไห้รักเมีย”

คุณลุงนักเรียนนอกเขาข้างบ้านผม เคยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับท่านอาจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไว้อย่างน่าฟังว่า

“หม่อมคึกฤทธิ์นั้น ชื่อของท่านนับว่าแปลก ตัวของท่านก็ชอบทำอะไรแปลกๆ แล้วพอกระโดดขึ้นไปบนเวทีการเมืองก็เจอเอาคู่ปรับที่ชื่อ จอมพลแปลก”

“ความแปลก” ที่ว่านี้ ที่แท้คือ “ความเป็นตัวของตัวเอง” ใครที่มีความคิดเฉียบคม ย่อมไม่อยากจะเลียนแบบใคร เมื่อจะทำอะไรสักอย่าง จึงสามารถทำได้พิสดารกว่าคนอื่น ๆ

ลักษณะของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังกล่าวนั้น เห็นที่จะรับถ่ายทอดมาจากท่านบิดา เพราะว่า พระวรวงศ์

เธอ พระองค์เจ้าคำรบ ท่านก็ทรงมีความคิดที่พิสดาร
แหวกแนว ไม่ซ้ำใครเหมือนกัน

หลักฐานพยานที่เห็นได้ชัดก็คือ ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ หม่อมแคง ปราโมช “เมียรัก” ของท่าน เป็น
ธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่เจ้าภาพจะต้องมีหนังสือแจกบรรดา
แขกหรือที่ไปในงานนั้น ทุกคนที่ได้รับแจกหนังสือไปจะ
ต้องนึกชมในใจว่า คนเขียนเขาช่างคิดจริง ๆ และต้อง
เป็นคน “มีหัวทางการประพันธ์” จึงจะสามารถคิดเขียน
ออกมาเช่นนั้นได้.

เพราะหนังสือแจกงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมแคง
นั้น ท่านบิดาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนไว้บน
หน้าปกว่า

“ร้องไห้รักเมีย”

....ก็เป็นที่สุด

เป็นหนังสือที่เรียกได้ว่า ล้ายๆหรือล้ำสมัยเขี้ยวตะ
สไต้ในการเขียนก็มีลวดลายนักประพันธ์ อ่านได้
เพลินทีเดียว เป็นหนังสือแจกงานศพ ที่มีค่ามากที่สุด
เล่มหนึ่ง ซึ่งกลายเป็นหนังสือประเภทหายากไปแล้ว ผม

เองเคยเสาะหามาหาก็กว่าจะได้ จึงขอขอบคุณ คุณไพโรจน์
สุวรรณเสถียร มิตรรัก ที่ได้กรุณาถ่ายจำเานามาให้

หนังสือเล่มนี้ขึ้นต้นด้วยการยกข้อความในวรรณคดี
มาอ้างให้เห็นว่า เมื่อนางในดวงใจอันเป็นที่รักต้องจากไป
พระเอกในวรรณคดีคร่ำครวญว่าอย่างไร เช่นพระเวสสันดร
ทรงกรรแสงเมื่อนางมัทรีสลับ. โดยพระเวสสันดรทรง
สำคัญผิด คิดว่านางสิ้นชีวิตไปเสียแล้ว จึงได้รำพันออกมา
ว่า

“ไออนิจจามัทรีเจ้าพี่เอ๋ย บุญพื่อนน้อยแล้วนะเจ้าเพื่อน
ยาก เจ้ามาตายจากพี่ไปในวัก เจ้าจะเอาบ้าชู้หรือนี่หรือเป็น
บ้าช้า จะเอาบรรณศาลานี้หรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง จะ
เอาแต่เสียงสรวิกกอันร่ำร้องมาเป็นกลองประโคมใน จะเอา
แต่เสียงจกกระจันแลเรไรต่างแตรสังข์แลพิณพาทย์ จะเอาแต่
เมฆหมอกในอากาศกันเป็นพาดาน จะเอาแต่ยุ่งยางในป่า
พระหิมพานต์มาต่างฉัตรเงินแลฉัตรทอง จะเอาแต่แสงพระ-
จันทร์อันผูกผ่องมาต่างประทีปแก้วงามโอภาส อนิจจามัทรี
เอ๋ยมาตายเอนี่จนหาไร้ญาติอยู่กลางกอง”

ก่อนรำพันนี้ เป็นข้อความที่ไพเราะที่สุดตอนหนึ่ง
ใน “มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี” นักเลงหนังสือรุ่น

เก่านั้นมากจำกันได้ขึ้นใจ เพราะสำนวนอุปมาอุปมันั้น
เป็นยอด

ต่อจากนั้น ก็ยกมาให้เห็นอีกว่า พระรามร้องให้
รักนางสีดาอย่างไร....

ลองฟังกุน้อยไหมครับ ?

“ไอ้อนิจจาสีดาเอ๋ย

โฉนเคยมาม้วยสังขาร

พืดอกส่ำหทัยยามคิดตามมา

จนถึงฝั่งมหาสาคร

หมายจะฆ่าโคตรวงศ์พงศ์ยักษ์

เพราะความรักความเสียตายนายสมร

ยังมีทันจะคิดการรณรอน

เจ้าม้วยมรณมรณาน่าปราณี

เจ้าพี่เอ๋ยอุทิศส่ำพาทรากศพ

ให้มาพบผัวรักเมื่อเป็นผี

รำพลางทางทรงพระไศกี

คงชีวิพระนารายณ์จะวายปราณ”

อันกับต่อมาก็ถึงขุนแผน ซึ่งได้คร่ำครวญโศกสะอื้น
ถึงวันทองว่าดังนี้

ชุณแผนนั้นหน้าชบกับหลังเมื่อย
 สท่อนสทีกสอิกสอื่นให้
 ออกปากน้ำตาไหลลงราดเรียว
 เสียดแรงทรมานตัวทั้งผัวเมีย
 เชียดินเลี้ยงกันเหมือนหนึ่งนก
 เทียวอาศัยในตงพงษ์
 สู้ผลัดผ้านุ่งทำมุ้งปก
 ชุคเผือกมันกินตามถันรก
 ตกยากเท่าไรไม่ไกลกัน
 ช้ามห้วยทรายโตรกชะโงกชวัก
 หักใบไม้คลุมเป็นซุ้มกัน
 ระวังนางล้างทัพเสียนับพัน
 แต่สักวันมิได้พราดไปจากตัว
 ถึงสุดแสนลำบากยากไร้
 เจ้าผู้จนทนได้ไปกับผัว
 จนพฤกษาหายากกินรากบัว
 ชันข้าวข้าวสากเม็ดไม่พานพบ
 แปรเคื่อนเรือนชานมิได้เห็น

แสนเชิญพาน้องวันทองหลบ
 ครันมีครรรักยามาสมทบ
 ก็ปรารภคอยระวังแต่ตั้งท้อง
 พี่ขับม้ามาพอสบค้อย่าง
 กลัวกระเทือนครรภ์นางจะหมางหมอง
 คำเข้าพี่เฝ้าประทับประคอง
 จนเห็นท้องแก่เกรงจลาจล
 จึงพาเจ้าเข้าหาพระพิจิตร
 ก็ไต่รอกชีวิตไม่ขัดสน
 ถ้าเขามาเสียในป่าทั้งสองคน
 ไม่น้อยใจเหมือนมาจนในครั้ง^๕
 ไหนไหนทุกข์ยากนั้นมากมาย
 ก็กัมหน้าพากันตายไปเมืองผี
 ก็เผอิญไม่ตายวายชีวิ
 ถึงกรุงศรีอยุธยาไต่ว่าความ
 ครันชนะโปรตปรานประทานให้
 พี่^๖ใจว่าสิ้นซึ่งเสียนหนาม
 ไม่เสียทีที่อุทิศสัพพะพยายาม
 แต่เวรตามตัวต้องไปติดคุก

ทนลำบากตรากตรำทุกค่ำเช้า
 ทั้งห้วงเจ้าทองใสไม่มีสุข
 อ้ายขุนช้างชิงช้ากระหน่ำทุกข์
 ดังไฟลุกขึ้นในอกสั๊กหกกอง
 เหมือนเจ้าตายจากพี่ทีหนึ่งแล้ว
 ต้องคลาตแคล้วพี่ตั้งแต่เร้าหมอง
 อยู่ในคุกทุกข์ถึงคณิงตรอง
 สองทุกข์สามทุกข์เข้าทับใจ
 ทุกข์ถึงเพื่อนยากเจ้าจากพี่
 ไปคลอคลุกร้ายคิดหาเห็นไม่
 หญิงชายตายเป็นประการใด
 เป็นหลายปีล่วงไปมิได้รู้
 ต่อพลายงามตามพบจึงบอกเล่า
 จึงรู้ว่าตัวเจ้านั้นยังอยู่
 หมายว่าออกได้จะตามดู
 สู้กันอีกสักครั้งไม่ฟังเลย
 เศษบุญพลายงามมาตามขอ
 ก็พอไปเชียงใหม่มิใช่เลย
 กลับมาจากเชียงใหม่ได้เสบาย

เผอิญเลยลืมเจ้าเสียจนปี
 ครันลกรักซักพาเจ้ามาห้อง
 เหมือนวันทองเกิดใหม่ได้พบพี่
 ก็เย็นใจอยู่ว่าภัยจะไม่มี
 จะอยู่ดีด้วยกันคุ้มวันตาย
 ได้พบผัวพูดกันในกลางคืน
 พอนอนตื่นไม่ทันตะวันสาย
 ก็เกิดความลามวุ่นซนระคาย
 ลงปลายน้องรักจักวายชนม์
 ออกเอ๋ยเคยยากก็หนักหนา
 ศึกเสื่อสูมาเป็นหลายหน
 ร้อยทัพพันทัพไม่อับจน
 ไพรพลกองทัพไม่ยับเยิน
 ถึงศาสตราอาวุธเป็นท่าฝน
 ก็คุ้มคนไว้ได้ไม่ฉุกเฉิน
 ฝีมือลาวเซียงใหม่ไม่มีเกิน
 แดกตะเพินเพราะพระเวทวิเศษดี
 แต่ชั้นม้าอาวุธก็ไม่เข้า
 เอาไฟเผาไฟดับลงกับที่

จนเลื่องชื่อภาษาทั้งธานี
 ครั่งนี้คิดมาน่าน้อยใจ
 คนอื่นหมิ่นแสนก็คุ้มรอด
 ยอดรักคนเดียวไม่คุ้มได้
 จำเพาะเด็กดวงจิตต์ปลิดเอาไป
 ช่างกระไรพันที่จะบ้องกัน
 แม้นข้าศึกสือกมอล้อมกรุง
 อย่าหมายมุ่งว่าจะได้ไฉนวรยศ
 แต่คนเดียวจะอาสาเข้าฝ่าฟัน
 ให้สิบพันสิบหมื่นไม่ย่อท้อ
 นี่จิตใจด้วยพระทูลกระหม่อมแก้ว
 ได้สั่งแล้วว่ามีให้ผู้ใดขอ
 เสด็จกลับเข้าวังไม่ร้องขอ
 คอยน้องเด็กด้วยพระอาญา
 โอ้พระคุณทูลกระหม่อมของลูกเอ๋ย
 กระไรเลยกริ้วกราดเป็นหนักหนา
 ถ้าโปรดปรานประทานซึ่งชีวา
 พระจะทรงปรารภนาที่เมืองใด
 แยกฝรังลาวลือฤๅมอนุพะมา

จะผูกคอมันมาถวายให้
จะขอแต่วันทองที่คงใจ
เป็นไรก็ตามแต่เวลา”

ทางค่านขันข้างของเราก็ไม่ย่อยเหมือนกัน ได้ร่ำ
ร่ำพันถึงนางวันทองว่าดังนี้ :

“ฝ่ายขุนช้างนั่งเหงาไม่เข้าใกล้
ร้องไห้หน้าซาวราวกับผี
เสียใจไหลเอ่อเพื่อพาที
กราวน้ตายแน่แล้วแม่คุณ
พุทไธอยู่หัดหัดคมาพลัดกัน
ไ้แม่วันทองตายเพราะอายขุน
เนื้อหนังเจ้าจะพังลงเป็นจุณ
เพราะอายคุณไ้เงาเข้ากราบทูล
ลูกเข้าเจ็บไข้แม่ไปเยือน
ลูกก็คิดเชื่อนว่าแม่แระไปสูญ
เขาก็มาบอกเล่าเป็นคำมุล
อายหัวปุ่นผมเกลี้ยงขึ้นเถียงไป
ถึงลูกทูลเหตุสุดคั้นปลาย
ที่จริงหาได้ตายเพราะลูกไม่

พระองค์ทรงชักว่ารักใคร

แม่สองใจคิดยากหากเลโล

ให้การไหลหลงทรงโกรธเกรี้ยว

ถ้ารักข้างข้างเดียวชนมโก

จะได้อยู่เรือนเย่าเสาโตโต

แกงเทโพกินเล่นให้เย็นใจ

แม่มาตายกลางคืนเขานินทา

แม่ยกฟ้าผ่าบาตรกระจากใหญ่

จะหาไหนเหมือนแม่แต่ไป

แม่นไม้ไค้เช่นนี้ไม่มีเมีย

เรือนเย่าเข้าของถวายพระ

จะสละโกนหนวดไปบวชเสีย

ถึงลูกคุณหลานหม่อมจะยอมเยีย

มีเมียไปทำไมไม่เหมือนกัน

จะภาวนาให้หนักช้ำประกาศา

แต่หัวคำรำไปจนไถ่ขัน

ร้อยวาษาพันวาษาไม่ราวัน

ฉันแต่นางทั้งห้ากว่าจะตาย”

ส่วนพระอภัยมณี พระเอกของสุนทรภู่ ร้องให้รัก

นางผีเสื้อสมุทร....ซึ่งไม่สวยเลย แต่ก็อาลัยรักภัยความ
 สงสาร....เพราะถึงอย่างไร ครั้งหนึ่งนางก็เคยปรนนิบัติ
 มา....

“พระจึงชวนแขกฝรั่งพร้อม

ลงจากจอมเขาเขินถึงเนินผา
 เห็นศพนางพลางพิศดูพักตรา
 ชลนาคลอบเนตรสังเวชใจ
 ลดพระองค์ลงนั่งข้างศิโรตม์
 ษะมาโทษนางยักษ์ที่ตกไซย
 พิไรรำพร่ำว่าค้ายอาไฉน
 สอนให้ใจหายเสียตายนาง
 นิจจาเอ๋ยเคยอยู่ในคุหา
 เจ้าอุตสาห์ปรนนิบัติไม่ขัดขวาง
 จนเกิดบุครสุคตสวาทนราสร้าง
 เจ้าอ้างว่างวิญญาจึงมาตาม
 ได้พบกันวันเมื่อถึงเกาะแก้ว
 พิห้ามแล้วเจ้าก็ยังไม่ฟังห้าม
 เวียนระวังตั้งจิตต์แต่ติดตาม
 จนถึงความมรณานิกาไฉน

สงสารนักภิกษิณีเจ้าพี่เอ๋ย
 เป็นคู่เซยเคียงชิดพิศมัย
 ถึงรูปชั่วตัวคำแต่น้ำใจ
 จะหาไหนได้เหมือนเจ้าเยาวมาลัย
 คึงแก่นนี้มีแต่จะแลกลับ
 จนสิ้นดับกาลาปาวสาน
 จนม้วยดินสิ้นฟ้าและบาดาล
 มิได้พานพบสมรเหมือนก่อนมา
 พี่แบ่งบุญบรรพชิตอุทิศให้
 เจ้าจงไปสู่สวรรค์ให้บรรพชา
 อันชาตินี้มีกรรมจำนรา
 เมื่อชาติหน้าขอให้พบประสบกัน
 เป็นมนุสส์ครุฑาเทวาทิราช
 อย่ารู้ขาดเสน่หาจนอาสว
 ให้สมวงศ์พงศ์ประยูรตระกูลกัน
 อย่าต่างพันธุ์ ผิดเพื่อนเหมือนเช่นนี้
 พระคราวญคร่ำไรให้ส่อน
 สุกจะขึ้นแข่งอารมณ์พระโสมศรี
 ทั้งทุกข์ถึงอุกยาในวารี

แต่คืนนี้มีได้เห็นว่า เป็นตาย
 ทั้งเสียเมียเสียบุตรสุดสลด
 แสนกำสรดทรวงจะแยกแตกสลาย
 สอนอ่อนอ่อนองค์ไม่ทรงกาย
 พระโณมฉายชวนชมสลดลง”

อีกคู่หนึ่งก็คือ ลักษณะวงศ์ร้องไห้รักนางเกษร ซึ่ง
 เป็นผีปาก “สุนทรภู่” เหมือนกัน. แต่คิดว่าหลายท่านคง
 จะยังไม่เคยอ่าน ลักษณะวงศ์รำพันรักออกมาว่าดังนี้ :-

“เปิดพระโกศมิ่งมิตรพิศพักตร์
 ไต่กลสลักทรวงไหม้ฤทัยหมอง
 สอนอ่อนกรกอดพระโกศทอง
 ชลเนตรตกต้องพระปรางนาง
 เอาผ้าทรงลงเช็ดชลเนตร
 ภูวเรศมิได้คิดอางขนาง
 สอนโหยโรยแรงกรรแสงพลาง
 ใ้ว่าปรางแม่อังอุณละมุนมือ
 พระน้องแก้วอยู่ใยในพระโกศ
 ยังคุมโทษไกรธเกรี้ยวพิเจียวหรือ
 แม่อย่าให้ชาวเมืองเขาเลื่องลือ

ตลอดชั่วฟ้าฟัวไปทั่วทิศ

เชิญพระน้องไปบรรทมบนบรรจรรณ

ที่จะนอนอิงแอบแนบสนิท

เสียแรงพี่อันวอนสมรมิตร

เจ้าดวงจิตต์มิได้ลืมพระเนตรแล

เสียตายนางปรางงามเมื่อยามรัก

พิศพักตร์ผ่องเทียบเปรียบดวงแข

วันนี้เศร้าศรีสวัสดิ์วิบัติแปร

พระพักตร์แพ้นั้นเพ่งไม่เปล่งนวล

น้ำพระทัยนุชนาฏสวาทพี่

เมื่อแรกศรีนางงามทราชมสงวน

พี่เคียงข้างงามชื่นทุกคืนชวน

จะหยิกข่วนพี่มิบอกพระอัยกา

เมื่อวันจากสมรมิตรพิศวาส

ไปตามชนนีนาฏนาถา

เจ้าทอดองค์ลงทรงพระโศกา

วอนอำล่านักสิทธิ์จะติดตาม

พระตาบศพลอบน้องนางร้องไห้

ยิ่งพิโรธกส่งไม่ฟังห้าม

ช่างฉ้อฉนวนอนวิงทุกสิ่งความ
 เจ้าโงมงามแสนสุขสวาทเรียม
 ปางพี่ตามชนนินพระปิ่นภพ
 สำเร็จรบหม่อมารอันหาญเหี่ยม
 พักคิดถึงทราชมชให้ตรมเตรียม
 กลับมารับทราชมเสวียมก็พบกัณ
 โอ้ทีนี้ปางใดจะได้พบ
 เจ้างามลบคัตช่องไปสู่สุวรรณค์
 น้ำพระทัยแก้วตาสุดาจันทร์
 สาระพันมิให้ชำระกำใจ
 จะหางามสามภพตลบหา
 จะหาเหมือนแก้วตาไม่หาได้
 จะหาจิตต์เหมือนนุชนุสน์สุดใจ
 ทว่าทั้งไครโลกียไม่มีปาน
 ปางคำเนินเดินบำพนาสนท
 ประสาจนปรีดิ์เปรมเกษมสานต์
 เห็นบุบผาพวงทัดตระบัดบาน
 ยุพาภานวนถามนามกร
 พี่บอกแล้วงามขำยังชำดาม

แม่เข้าแถมยวนความสโมสร
 เห็นวิหคต่างต่างที่กลางดอน
 ก็วิ่งวอนถามนามสกุณา
 พี่แกล้งเชือนเบือนบอกให้ผิดชื่อ
 ก็หยิกย้อยค้อนเนตรให้เซษฐา
 เออวันนี้ไหนเล่าเจ้าชายา
 ไม่เจรจาซักชวนให้ชื่นใจ
 เมื่อยามร้อนเคยนอนที่เนินผา
 แม่เอาใบพฤกษามาพัดให้
 เมื่อยามหนาวแนบข้างไม่ห่างไกล
 พี่เคยได้รับขวัญทุกวันคืน
 โอ้วันนี้มีนุชสุตสวาท
 ไม่ร่วมอาสน์เคียงแขนงมาเชยขึ้น
 มาทั้งให้พี่โคกทุกวันคืน
 จะชักขึ้นเคืองแค้นไม่ควรเลย
 พี่สู้ทั้งธานีพระ ปีนเศศ
 เพราะเป็นห่วงดวงเนตรน้องเอ๋ย
 มากลับมาคู่ชมภิรมย์เชย
 ผู้ใดเลยเขาจะชมว่าเชยชาย

จะแบกหน้าพาเข้าไปเวียงไชย
 เขารู้ไปว่าพี่ม่านางโถมฉาย
 จะเลื่องชื่อลือท้าวจนตัวตาย
 พี่จะบ้ายเบือนหน้าไปหาใคร
 มีขอกินเวียงไชยให้ใครหยาม
 จะตายตามมึงมิตรพิศมัย
 นำสงสารจักรพินทรร้องค้นไป
 สอนให้กอดโกศไม่วางร"

เมื่อได้คัดเอาคำร้องให้รักเมียของท่านกวีต่าง ๆ มา
 แสดงไว้แล้ว ก็ถึงคราวที่ผู้นิพนธ์ จะ "ร้องให้รักเมีย"
 ของท่านเองบ้าง

พระองค์เจ้าคำรบ ได้ทรงรำพันว่า

"แดง ภรรยาของข้าพเจ้าเป็นสตรีที่มีคุณธรรมอัน
 ประเสริฐ นับว่าเป็นโชคลาภอันดียิ่งในชีวิตของข้าพเจ้าที่ได้
 เธอมาเป็นภรรยา เธอเป็นหญิงที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว
 ความ ประสงค์อันใหญ่ยิ่งในชีวิตของเธอก็คือความสุข ความ
 เจริญแห่งสามีและบุตรธิดาของเธอเท่านั้น เธอได้นำมาซึ่ง
 ความสุขความเจริญนี้ด้วยความสำเร็จสมประสงค์ กล่าวคือ
 ได้ปรนนิบัติข้าพเจ้าให้ได้รับความสุขกายสุขใจด้วยตนเองมาเป็น

เวลาร่วมสี่สิบปี เธอได้ช่วยข้าพเจ้าหาทรัพย์ ได้ให้ความ
อุปการะช่วยเหลือแก่ญาติของข้าพเจ้า ทั้งก่อนที่เธอจะ
คำนึงถึงญาติของเธอเอง และได้ช่วยข้าพเจ้าหาทรัพย์อัน
ประเสริฐยิ่งไว้ให้แก่บุตรธิดา ทรัพย์ที่กล่าวนี้ คือการศึกษา
และความอบรมให้อยู่ในศีลธรรมอันดี

เมื่อข้าพเจ้าได้อยู่กินเป็นสามีภรรยากับเธอนั้น ทั้งเธอ
และข้าพเจ้าต่างคนก็ปราศจากทรัพย์สมบัติติดตัวมา ได้เริ่ม
ร่วมชีวิตซึ่งกันและกันด้วยความจนทั้งสองฝ่าย เวลานั้น
ข้าพเจ้ารับราชการทหารได้รับพระราชทานเงินเดือนไม่กี่สิบ
บาท ถ้าแม้ว่าเธอได้ทำหน้าที่แม่เรือนที่ดีชั่วแต่เพียงจัดการ
บ้านให้ข้าพเจ้าวางใจได้ เพื่อสามารถรับราชการได้เป็นที่
เรียบร้อยก็จะเป็นพระคุณหนักหนาอยู่แล้ว แต่เธอก็หาได้ทำ
แต่เท่านั้นไม่ ในฐานะที่เธอเป็นภรรยาที่ดียิ่งขึ้นไป เธอจึง
มิได้นั่งคอยใช้แต่เงินเดือนสามี กลับชวนขายช่วยสามีหา
ทรัพย์เพิ่มเติมไว้เป็นหลักฐานต่อไป คือได้ซื้อสวนไว้แห่งหนึ่ง
ในคลองบางกอกใหญ่ และได้เริ่มลงมือหาผลประโยชน์เล็กๆ
น้อย ๆ ตามประสาชาวสวนต่อมา บรรดาผลไม้ที่มีในสวนก็
ได้ขายเขาบ้าง แลกข้าวเปลือกมาไว้เลี้ยงครอบครัวบ้าง กลัวย
นั้นขายได้ทั้งผลทั้งใบทอง ส่วนกาบกล้วยที่เหลืออยู่เธอก็ยัง

อุทิศสัปดาห์เวลามาขวนเอาไว้ใช้เป็นเชือกติดต่อไปด้วย นับว่าไม่มีอะไรเสียเปล่า เวลาเช้าๆ เมื่อข้าพเจ้าได้ออกจากบ้าน เพื่อไปทำหน้าที่ราชการแล้ว และเมื่อเธอได้จัดการบ้านเรือน และดูแลลูกเสร็จ เธอก็จัดการบรรทุกผลไม้และสินค้าสวนอื่น ๆ ลงเรือ มีบ่าวผู้หนึ่งแจวท้ายตัวเธอเองพายหัว ไปเที่ยวส่งเขาที่ตลาดบ้าง ที่อื่น ๆ บ้าง พอเย็นลงก็กลับบ้าน ถ้าไม่มีข้าวเปลือกกกลับมาเต็มเรือก็มีธัญญาธมาเต็มพิก วันใดที่เธอมิได้ไปตลาดก็ลงใต้ถนนกับกระต๋องตำข้าวไว้รับประทาน เมื่อนึกถึงว่าเธอได้เกิดมาในตระกูลสูงและตั้งแต่เยาว์วัยก็ได้มีเจ้านายในพระบรมมหาราชวังประทานพระอุปการะเลี้ยงดูตลอดมาโดยมิเคยต้องงานหนัก การที่เธอทำได้ถึงเช่นนี้นับว่าเธอมีมานะอดทนน่าสรรเสริญ

ในการใด ๆ ที่เธอได้กระทำไปนั้นได้กระทำไปด้วยใจคออันกว้างขวางกล้าได้กล้าเสียอย่างที่เราเรียกกันว่าใจนักเลง เธอมิใช่เป็นคนมักได้และมิได้เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่นจนเกินไป เงินทองที่ช่วยกันหามาได้ครั้งนั้นก็แบ่งเก็บไว้บ้างตามสมควร นอกนั้นเอาไปสมนาคุณมารดาข้าพเจ้าบ้าง ทำบุญบ้าง และแจกจ่ายเป็นบำเหน็จรางวัลแก่คนที่ได้ใช้เป็นประโยชน์บ้างเสมอไป เมื่อครั้งนั้นการตำรวจและการปกครองยังไม่เจริญ

เช่นสมัยนี้ และในแถบที่เปลี่ยวเช่นบ้านข้าพเจ้าในเวลานั้น
 โจรภัยและการทำร้ายต่าง ๆ ก็มีหนาอยู่ แต่อาศัยที่ภรรยา
 ของข้าพเจ้าประพาศิคนให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอกแก่เพื่อนบ้าน
 ทั้งใกล้และไกลทั่วไป ครอบครัวของข้าพเจ้าจึงได้อยู่มาได้
 โดยปราศจากอันตราย หนึ่ง ต่อมาภายหลังเมื่อข้าพเจ้ารับ
 ราชการมีผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชามากขึ้น เธอก็ได้ใช้อุปนิสัย
 อันดีงามนี้กระทำให้บุคคลผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชาของข้าพเจ้านั้น
 บังเกิดความรักใคร่ชอบพอในข้าพเจ้าและเธอเป็นส่วนตัวอีก
 ชั้นหนึ่ง ทำให้การควบคุมในหน้าที่ราชการของข้าพเจ้าสะดวก
 ขึ้นเป็นอันมาก

ครั้นเมื่อข้าพเจ้าต้องออกไปรับราชการทหารในมณฑล
 ฝ่ายเหนือ เธอก็ได้ตามข้าพเจ้าออกไปด้วยโดยมีคิดเห็นแก่
 ความลำบาก คิดเอาแต่ความรักและหน้าที่ของภรรยาเป็นที่ตั้ง
 การคมนาคมสมัยนั้นก็กั้นการผิดกับสมัยนี้มาก มีแต่เรือก่อ
 กับหลังม้าเป็นพื้น เธอก็มิได้ย่อท้อต่อความลำบากสุดทน
 ตามสามีไปจนถึงที่สุด ชุนแผนกว่าจะพาเมียออกมาได้ก็ต้องถึง
 กับชักดาบออกขู่บังคับ ข้าพเจ้าเคยได้ว่าข้าพเจ้ามีลาภดีกว่า
 ชุนแผนในการที่ภรรยาผอมไปบ้างด้วยโดยมิต้องบังคับ อัน
 ความไม่เห็นแก่ตัวของเธอนั้นทำให้เธอมีความอดทนต่อความ

ลำบากยิ่งขึ้น เวลาที่เธอเจ็บไข้จึงไม่สู้จะยอมบอกใคร เพราะเกรงว่าจะทำให้คนอื่นได้รับความร้อนใจ การที่เธอต้องเสียชีวิตก็เพราะเหตุนี้

นอกจากคุณงามความดีของเธอที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เธอยังเป็นผู้ที่มีจิตใจเลื่อมใสหนักแน่นในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามพระพุทธโอวาท เมื่อหาโอกาสได้ก็ไปรับฟังพระธรรมเทศนา เพื่อประดับสติปัญญาของตนอยู่เนืองนิจ และได้ส่งเสริมพระศาสนาโดยบำเพ็ญกุศลตามกำลังและฐานะของตน เป็นต้นว่าได้ดักบาตรถวายสังฆทาน และผ้าพระกฐินอยู่เสมอโดยมิได้เคยขาด นอกจากนั้นยังได้อุปสมบทกุลบุตรเข้าเป็นภิกษุในพระศาสนาเป็นบางครั้งบางคราวด้วย

เธอได้มีความกล้าหาญอดทน เมตตากรุณาและตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมสมกับที่ได้กำเนิดมาเป็นหญิงไทยทุกประการ ก็เมื่อภรรยาที่รักของข้าพเจ้าผู้ซึ่งได้ก่อร่างสร้างตัว และร่วมทุกข์สุขมาด้วยกันเกือบตลอดชีวิตได้มალ่วงลับไปทั้งนี้ ย่อมยังให้บังเกิดทุกข์โศกนันทแก่ข้าพเจ้าผู้อยู่ทางหลังเป็นธรรมดา ฉะนั้นจึงได้เขียนคำไว้อาลัยเธอไว้ในที่นี้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจถึงคุณความดี ที่เธอได้ทำมาแล้วแต่จนหลัง

ข้าพเจ้าขอขอบพระทัย และขอบใจบรรดาญาติมิตรทั้ง
หลายที่ได้เสด็จมา และมาในงานพระราชทานเพลิงศพภรรยา
ข้าพเจ้าโดยทั่วกัน

กำรบ

๐ ๐ ๐

หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมแดง
ปราโมช เล่มนี้ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้จัดพิมพ์ไว้
เพราะมีนักเลงหนังสือเรียกร้องอยากจะได้อ่านกันมาก

“คุณตั้งศาลเจ้าเข้าช ผมจะเขียนใบเชี่ยมช้ให้... รับรองรวยตายเลย”

ผมเป็นคนมีโชคก็หลายอย่าง อย่างที่สำคัญที่สุดก็คือ
ได้มีโอกาสดำรงงาน และใกล้ชิดสนิทสนมกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์
ปราโมช...ผู้มีอารมณ์ขันอย่างยอก และเขียนหนังสือได้
อย่างเยี่ยม

ในการสนทนากับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่าน
จะรู้สึกประหลาดใจว่า เขาช่างจกจำคำกลอนจากวรรณคดี
เก่า ๆ ของไทยได้มากมายอะไรอย่างนั้น

เมื่อเกิดอารมณ์ขันขึ้นมาในระหว่างการคุย ท่าน
กลางเหล้ายาปลาปิ้งและควั่นบุหรี่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
จะเอ่ยอ้างบางตอนจากเรื่อง รามเกียรติ์ “ขุนช้าง-ขุนแผน”
อิเหนา หรือ เพลงยาวสมัยกรุงเก่า ขึ้นมาได้อย่างเหมาะ

เจาะกับเรื่องที่กำลังพูดถึงอยู่ ทำให้ผู้ฟังอยากกลับไปอ่านวรรณคดีนั้น ๆ อีก

ปัญหาจึงเกิดขึ้นในใจผู้ฟังว่า กีกฤทธ์ใช้เวลาช่วงไหนในชีวิตอ่านวรรณคดีเหล่านั้น ในเมื่อเขาต้องจากเมืองไทยไปเรียนหนังสือที่อังกฤษตั้งแต่ยังเล็ก แล้วก็ไปเติบโตเจริญวัยเป็นหนุ่มที่โน่น หรือจะมาจับอ่าน “อิเหนา” เอาตอนที่จบออกฟอร์ตกลับมาเมืองไทยแล้ว ?

ตำแหน่งแรกในการทำงานของกีกฤทธ์ก็คือ ได้รับแต่งตั้งให้ไปเป็น ผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาลำปาง ผมก็นึกไม่ออกว่า ผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ จะมีเวลาอ่าน “อิเหนา”....

จากการสอบถามประกอบ ผมเชื่อว่า ม.ร.ว.กีกฤทธ์ ปราโมช ได้เริ่มลิ้มรสบทกลอนไทย ๆ อันไพเราะเหล่านั้น ตอนเรียนอยู่ที่โรงเรียนสวนกุหลาบก่อนจะไปนอกและจำได้ว่ามีแววเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนรักทางนี้มาแต่เด็ก เมื่อไปอยู่อังกฤษแล้วทางบ้านปรารถนาจะส่งเสริม “แววกวี” นั้นต่อไป จึงพยายามจัดส่งหนังสือวรรณคดีจำพวก “อิเหนา” ไปให้เนือง ๆ กีกฤทธ์อ่านวรรณคดีเหล่านั้นแทบทวนไปมาด้วยความรัก และด้วยความคิดถึงบ้าน มิใช่อ่านอย่างตำรา

เพราะไม่มีใครคอยมาบังคับหรือมาชักใช้รื่องคัพท์แสง
ให้รำคาญ จึงสนุกและเพลิดเพลินไปกับรสอักษรสุนทร-
ศิลป์เหล่านั้นเป็นอย่างยิ่ง เวลาพูดคุยกับเพื่อนฝูง พอถึง
ตอนสนุกๆ กลอนเหล่านั้นจึงไหลออกมาเอง

ความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนมาแต่เด็ก ทำให้
“นักเรียนนอก” กึกกัฏฐ สามารถเขียนกลอนสักรวาทได้
คล่อง และเป็นสักรวาทที่เหน็บแนมเหตุการณ์บ้านเมือง มี
อารมณ์ขันเฮฮาเสียด้วย ดังนั้นเมื่อกึกกัฏฐนำเอา “สักรวาท”
ของเขาออกมาอวดแฟนในหน้าหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ”
คนอ่านจึงติดกันงอมแงมทั่วเมือง เพราะกลอนเหล่านั้น
ถูกใจและถึงใจ เช่นในสมัยที่มีข่าวว่า ผู้แทนกินจอบกิน
เสียมกัน กึกกัฏฐก็ปล่อย “ทีเด็ด” ออกมาเป็น “สักรวาท”
ว่า-

๑ สักรวาทกรกินไม่สิ้นเรื่อง

ทั้งกินบ้านกินเมืองกินรถถัง

อีกจอบเสียมธนบัตรอัดประทัง

กินกระทั่งก้อนหินกินสินบน

กินอะไรกินได้ใครไม่ว่า

ถึงที่สุดกินหมาข้างถนน

อาหารไทยสมัยนี้ที่ชอบกล
แม้กินคนกันเมื่อไรไม่สู้เอยา

ในยุคอัจฉริยะของอธิปัตย์ดำรงค์ เผ่า ศรียานนท์ ได้
มีเสียงลือกันหนาหูว่า ตำรวจซ่อมผู้ต้องหาเป็นว่าเล่น
ก็กฤตกรรมก็กระทุ้งออกมาใน "สักรว" เป็นข้อความดังนี้

๑ สักรวเสียงเชื่อว่าหมาคำเดียว

ไปลิตเจียร้องลั่นสนั่นทั่ว
ข่าวซ่อมผู้ต้องหาน่าเกรงกลัว
มิใช่ชั่วร้ายยวดตำรวจเรา
ยिनระบือลือลั่นเกิดคันปาก
กรรมวิบากมีบิดาหมาคำเก่า
ถูกใครว่าเจ็บแค้นแทนไม่เบา
วานคุณเผ่าช่วยแก้แผลคันเอย

การโกงกินนั้นมีมานานแล้ว พอพบโอกาสเหมาะ
สักรวก็กฤตกรรมก็พุ่งเข้าใส่เจ้าพวกโกงกินอย่างหนักหน่วง
เหมือนกัน ถึงบทสักรวข้างล่างนี้

๑ สักรวเข้าพรรษาในครานี้

ประเพณีมีอยู่รู้กันทั่ว

นักเลงเหล้าตเหล้าเล็กเมาแล้ว
 นักเลงข้าวเหนียวลัวบาปกรรม
 หากนักโกงนักกินสันทั้งหลาย
 อีกดาวร้ายดาวบ้อมซุ่มคนคว่ำ
 จะตเวนกรณีย์ที่เคยทำ
 เป็นประจำพรรษานคงดีเอย

พอสักราบทน ลงพิมพ์ไปแล้ว อีกสองวันต่อมา
 ผู้อ่านก็เขียนตอบมา และลงชื่อผู้เขียนว่า “สืบทวีทยุ-ยาม
 ประทุมวังปารุสกวัน” สักราบของ “สืบทวีทยุ” ว่าดังนี้-

๑ สักราบพังกึกกัฏฐ์แกล้งซัดเขียน
 กล่าวคำเนียนคนโกงกินสันทั้งผอง
 พวกค้ำฝืนกินสุราของยาของ
 แดมขอร้องดาวทั้งหลายทั้งร้ายดี
 ให้เวนข้าวการร้ายในพรรษา
 หันเข้ามาถือศีลพระชินสีห์
 แต่หม่อมเล้าเข้าพรรษาด้วยครัน
 หรือจะหนีแหกพรรษาคอบมาเอย

ชักสนุกละซี—เพราะคนอ่านท่านใดตเข้ามาเล่นถั่ว

วันที่อมาคึกฤทธิกรำบ้อออกมาตอบ “สิบตรีทุย” ในหน้า
 สักรวาของ “สยามรัฐ”

๑ สักรวาตอบปัญหาหมาคำถาม

มีข้อความเข้าพรรษาหรือว่าหนิ

สอบสวนทางสักรวาทำเข้าที่

ตอบไม่คี่สักรศอกจะตอกตาย

อันสามเดือนเป็นเวลาพรรษาเข้า

นอกพรรษามีถึงเก้ามากกว่าหลาย

อันเหล่ายาปลาลังสิ่งอบาย

ผมเว้นวายนอกพรรษาคึกว่าเอย

นี่แหละอารมณ์ขันของคึกฤทธิละ....ใครบ้างจะคาดคิด
 ว่าคำตอบของเขา จะแหวกออกไปในรูปนี้!

ในช่วงระยะปีแรกของ “สยามรัฐ” นั้น ไทยกับ
 สหรัฐกระชับความเป็นมิตรกันแน่นหนามาก เพราะเมื่อ
 สงครามเกาหลีอุบัติขึ้น (ซึ่งตรงกันพอดีกับวันก่อกำเนิด
 “สยามรัฐ”) ไทยเป็นชาติแรกที่แสดงความจำนงส่งทหาร
 ไปร่วมรบในสมรภูมิเกาหลี ท่านผู้นำก็แสดงความมั่นใจว่า
 อเมริกาต้องชนะแน่ คึกฤทธิหัวเราะที ๆ อยู่ที่อาคารทก
 ถนนราชดำเนิน แล้วก็นั่งลงเขียนบทสักรวา—ว่าดังนี้

๑ สักรวาอเมริกาแม่น้ำแพ
 ไทยจะแก้ผ้าวิ่งจริงหรือนั้น
 ท่านผู้นำสัมภาษณ์จากจกรรจ์
 ผมนึกพรันจริงเจียวชักเสียวพุง
 ออกีเป็นเคยแต่เล่นเข้าตึกแขก
 ถึงอกแตกสองกุดยังมีนุ่ง
 คราวนี้หนอมมีแต่เนื้อเป็นเหยื่อยง
 แม่นว่าลงแซมแพะแยะจริงเอ๋ย ?

กรณีศึกเกาหลี ทำให้ชาวโลกได้รู้จักแม่ทัพอเมริกัน
 คนสำคัญ ที่มีนามระบือว่า ชุนพลแม็คอาเธอร์ แต่ต่อ
 มาได้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นอย่างรุนแรง ระหว่างชุนพล
 แม็คอาเธอร์กับประธานาธิบดีทรูแมน จนทรูแมนต้องสั่ง
 ปลดแม็คอาเธอร์ ซึ่งเป็นชาวกรีกโครมไปทั่วโลก อิกฤท
 ได้วิจารณ์เรื่องนี้ออกมาเป็น “สักรวา” ว่า

๑ สักรวาทรูแมนแสนทรหด
 สั่งให้ปลดแม่ทัพใหญ่ในสนาม
 ฝ่ายแม็คอาเธอร์ก็ดื้อยอมตาม
 ไม่เกิดความขัดขังขัดแย้งกัน

จุมพรีรังอกโง้งโค้งเกะกะ
 ลูบไม่ปะแต่สักคราคว่ำชัน
 จุมพไทยล้วนแต่จ้อยน้อยทุกอัน
 ลูบหน้าพลันปะทุกทีดีไหมเอ๋ย ฯ

เมื่อความนิยมเขียนสักรวาทในหมู่คนอ่านมีมากขึ้น ก็
 เริ่มจะมองเห็นคำว่าใครบ้างที่ตนถนัดในเชิงนี้ ในที่สุดก็
 สามารถรวมกลุ่มตั้ง “วงสักรวาท” กันขึ้นมาได้....นี่เอง
 เป็นมูลเหตุจูงใจให้เกิดความคิดที่จะเล่นสักรวาทหน้าที่นั่ง
 คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ฅ อัยยยา คุณศุภร บุณนาค
 คุณมนตรี ตราโมท อาจารย์เปลื้อง ฅ นคร และนักกวี
 ฝีปากอีกหลายคน ต่างได้เข้าร่วมวงเล่นสักรวาทกันเป็น
 ที่ถุกครั้น จะกัศักรวามาลงไว้ในที่นี้ก็ยากยาวเกินไป

แต่มีอยู่เรื่องหนึ่ง ที่อยากจะบันทึกลงไว้ ก็คือ คำ
 วันหนึ่ง หลังจากเล่นสักรวาทจบแล้ว มีพวกเราในกอง
 บรรณาธิการ “สยามรัฐ” คนหนึ่งเอ่ยขึ้นว่า ถ้ากลอน
 เขียมซี ก็เป็นลักษณะการแต่งแบบไทยแท้ก็อย่างหนึ่ง
 แม้แต่ “ศรีบูรพา” ในสมัยรุ่นหนุ่ม ก็ยังเคยถูกขอร้อง
 ให้ประพันธ์กลอนเขียมซี แต่กลอนเขียมซีทั่วๆ ไปในยุค
 ปัจจุบันนั้นอ่านแล้วตะกุกตะกัก วก ๆ เงิน ๆ ฟังแทบไม่ได้

คึกฤทธิ์จึงโผล่ออกมาว่า “คุณทั้งศาลเจ้าเข้าซี ...ผมจะเขียนใบเขียนซีให้...รับรองรวยตายเลย”

อีกสองอาทิตย์ต่อมา ผมจึงได้ขอร้องให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ลองเขียนใบเขียนซีดูบ้าง เพราะคิดว่าเขียนซีของเจ้าพ่อคึกฤทธิ์ คงจะเอ็กอักดีพิลึก และในที่สุดผมก็ได้กลอนเขียนซีมาจริง ๆ... ลองอ่านดูเถอะครับ
ทั้งหมดมีอยู่ด้วยกัน ๑๕ ใบ

ใบที่ ๑ พึงหวังถูกทางเลข

อติเรก लाभ ผลคตมาหา

ที่ป่วยไข้หายหมดปลดโรคา

ถึงเป็นบ้าเหลือแต่บอพอประทัง

ถามเนื้อคู่สู่สมภิรมย์รัก

ไม่ยากนักที่เขาตีพอมีมั่ง

ใครเลือกได้ใบนี้ว่าดีจัง

เหมือนได้นั่งแพ่ศการ์คปราดเปรี้ยวเอย

ใบที่ ๒ มองเห็นไม่เป็นเรื่อง

จะซุ่นเคื่องซัดซ้องเกินหมองหมาง

ที่เคยรักเคยใคร่ให้ระคาย

เสียงสดางค์ไม่เข้าเรื่องเปเลื่องจริง ๆ

ถามบ่่วยใช้หายยากลำบากอยู่
ถ้าคิดสู้ความเขาจะเข้าป้ง
ถามเนื้อคู่สนิทแนบไว้แอบอิง
ไม่ไหวจริงเป็นนักเลงโจงเงงเอย

ใบที่ ๓ งามเหมือนเมื่อเดือนฉาย
ใครทอดได้ใบนี้ตกที่สบาย
แม่นเป็นชายแน่นถึนครฐมนคร
เป็นสตรีแม่นมันท่านผู้หญิง
คัจฉริง ๆ คุไปเกิดประเสริฐศรี
ทั้งลาภยศเงินทองของดี ๆ
จะได้ฟรีหลังบ้านนับล้านเอย

ใบที่ ๔ คีเหมือนกันอย่าหวั่นไหว
จะมีแต่ความสุขสนุกใจ
คิดอะไรก็สำเร็จเสร็จสมปอง
ระวังสัตว์สี่เท้าอย่าเข้าใกล้
ระวังคนร้ายใหญ่สี่เนื้อสอง
แต่ยังมีเทพอำนาจช่วยคุ้มครอง

ตามทำนองใบที่ ๔ ว่าดีเอย

ใบที่ ๕ ชายหน้าเกิดหัวแถม
ต้องกล่อมเกลี้ยงไปสักหน้อยค่อยยังชั่ว
อย่าประมาทให้รู้จักรักษาตัว
ระวังผิวมีเมียน้อยคอยควบคุม
แม้เป็นชายตั้งหน้ารักษาเก๊า
จึงจะดีขึ้นสักหน้อยไม่คอยกลุ้ม
เรื่องการเมืองไม่สู้ถามห้ามชุมนุม
พอจะคุมตัวได้ไม่ร้ายเอย

ใบที่ ๖ ตกที่นั่งสุวรรณหงษ์
ยามเมื่อเกศสุริยมาชูช่วย
พอคืนร่างสร้างโคกโขกอำนาจ
ถึงเคยจนกลับรวยไม่เป็นไร
ถามถึงคำว่าหล้อล่อโฉม
งามประโลมลานจิตพิศมัย
เป็นเชื้อสายรัฐประหารผู้ชาญชัย
ถามเจ็บไข้ทายว่าโรคคุดคุดเอย

ใบที่ ๑ เด็กคงปวงลาถอย
 ทั้งใหญ่น้อยคงจะได้ไม่ต้องหา
 ระวังคนตึนและนินทา
 จะมีมาจากมิตรใกล้ชิดทั่ว
 ถามของหายทายเป็นที่ท่า
 คนผิวดำจงหลีกหน้าอย่าเกลือกกลั้ว
 ถามสอบไล่ว่าไต่ไม่ต้องกลัว
 ใบนี้ขัวร์ โอ.เค. ว่าแก่เอย

ใบที่ ๒ ไม่สู้ดีมีโชคร้าย
 จะแทนหน้ากับผู้ใหญ่ให้เสียศรี
 แม้นเลี้ยงหมูหมูตายวายชีวิ
 ถึงมีเมียเมียหนีตามชู้ไป
 จะค้าขายมีกำไรก็ใช้หมด
 จะไปไหนตกรถกลับไม่ได้
 จงรีบเร่งระวังตัวกลัวโพลกัย
 อย่าไปไหนอยู่กับที่ดีกว่าเอย

ใบที่ ๓ เจ้าไปไม่ค้ำ

ถามถึงลาภลาภก็พอ ๆ ตัว
 ถามถึงผิวผิวก็พอ ๆ มี
 ถามถึงเมียเมียก็พอหาได้
 ถามเจ็บไข้ไข้ก็พอหลักหนี
 ถามเป็นความก็พอสูดคิ
 ถึงโบนี่เสียงทำไมไม่รู้เอ๋ย

ใบที่ ๑๐ ธิพริตตินิดน้อย

เหมือนหิ้งห้อยข้างแรมพลอมแพลงแสง
 ควรเข้าหาผู้ใหญ่ไว้เป็นแรง
 พอเกาะแข้งสงเสียเหมือนเหยือก
 อันเนื้อคูมีแน่แต่ต้องรอ
 ฐานะพอไปได้ไม่สูงส่ง
 ถามเจ็บไข้หายหรือบอกตรง ๆ
 ลาภนั้นคงมีแน่แต่น้อยเอ๋ย

ใบที่ ๑๑ ปานเสด็จจากสวรรค์

ทั้งลาภยศวาสนาสารพัน
 ถูกรางวัลลอคเตอร์ที่หนึ่งเลย
 อุตส่าห์ทายให้ประเสริฐเลิศอย่างนี้

จะเข้า^๕ขามหาอะไรเอ๋ย
 รับผิดชอบเครื่องเช่นเช่นอย่างเคย
 มาส่งเวรเร็วหน้อยอย่าคอยนาน

ใบที่ ๑๒ ต้องเกณฑ์พิเรนทร์อยู่
 แม่นเป็นเด็กมีเคราะห์เขาลงคร
 จะต้องอุปสรรคที่หนักนาน
 จะกอบกิจคิดให้คือยา^๕ขี้ขลาด
 เราก็อคติเชื่อไทยในทหาร
 ทำสวนครัวเลี้ยงสัตว์คักสันดาน
 เพื่อรัฐบาลของไทยไซโย! เอ๋ย

ใบที่ ๑๓ งามทรอยู่เป็นนิตย์
 ไม่มีติดขัดข้องของประสงค์
 คิดสิ่งใดได้ตามความจํางค์
 อย่าไปหลงเชื่อฝรั่งคลังโซคร้าย
 ถามถึงคู่ชูชีวิตว่าพิศนัก
 ถึงไขหนักหมอไม่รับก็กลับหาย
 ถามถึงบุตรในครรภ์นั้นเป็นชาย
 คงสบายไปจนแก่แน่นักเอ๋ย

ใบที่ ๑๔ เปรียบเหมือนซี่เรือสองแฉก

พระเคราะห์แฉกดีชั่วกลัวกันอยู่

อย่าประมาทพลาดผิดพินิจดู

ถ้าความวู่วามจะลุ่มจมนที

เมื่อถึงคราวจะต้องสู้ก็สู้ไป

สู้ไม่ได้ก็จงปลีกคิดหลักหนี

รู้รักษาดั้วรอดเป็นยอดดี

ชื่อไม่มีอยู่ในคุกไม่ทุกข์เลย

ใบที่ ๑๕ เหมือนปลาหมอตายเพราะปาก

จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา

ถึงตัวตายไว้ชื่อให้ลือชา

ว่าชาติปลาหมอนก็มีพิษ

ถ้าใครเลวจริงไซ้ร้ออย่าไว้หน้า

ไม่เกรงขามตามคำกัดให้ติด

ถึงหมดแรงเกล็ดแห้งยังแผดงฤทธิ์

สุขชีวิตปลาหมอนไม่ท้อเลย

ผมอยากจะให้ท่านลองกลับไปอ่านใบที่ ๔ คู่อีกสักที
เพราะตามความรู้สึกของผม ใบที่ ๔ นี่แหละที่แปลกแหวก
แนวออกไปมาจากเชียนซีกาลเจ้าอื่น ๆ

๕ เรื่องแมว ๆ

กระบวนขี้เล่นกันแล้ว เห็นจะไม่มีใครเกินคนไทย
ไปได้ ดังนั้นพอเห็นว่า หนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ”
กระโดดออกมาเล่นกับคนอ่าน บรรดาแฟน “สยามรัฐ”
จากทุกสารทิศทั่วประเทศ ก็ส่งจดหมายเข้ามาเล่นด้วย เป็น
ที่สนุกเอิกเกริก จ.ม. เหล่านั้บางฉบับพอ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
ปราโมช ฉีกซองออกอ่านแล้วก็นั่งยิ้มอยู่คนเดียว ผมนั่ง
ทำงานอยู่ตรงโต๊ะข้าง ๆ ติดตามไม่ได้ว่า “หัวเราะอะไร
ครับ-อาจารย์?”

มีคนอ่านคนหนึ่งเขียนถามคึกฤทธิ์มา ว่าดังนี้:

“ด้วยตามที่หนังสือพิมพ์ “สยามรัฐ” ของท่านลง
บอกว่า ผู้ชายนั้นเหมือนแมวตัวผู้ ไปไหน ๆ แล้วก็ต้อง
กลับมาบ้าน ให้คนเลี้ยงแมวทำเฉย ๆ เสีย บัดนี้แมวของ

จินยังไม้กลับ ทำเฉยมานานแล้ว ทั้ง ๆ ที่บ้านก็มีทุกสิ่ง
ทุกอย่างพร้อมบริบูรณ์ แล้วจะเรียกว่าเป็นแมวอะไรคะ”

กึกกัฏฐ ตอบว่า

“บางทีคงจะถูกใครเขาจับขังไว้กระมัง ทำไมคุณไม่
ออกตาม บางทีจะได้คืน”

ผู้ถามชักต่อไปว่า “อนึ่งเนื่องจากแมวตัวผู้ตัวนี้
ไม่ยอมกลับบ้าน ผู้เลี้ยงแมวนี้เกิดเปลี่ยวเปล่าใจ มองแล้ว
มองอีกก็ไม่เห็นใครจะดี มาเกิดพอใจนี้รักตัวหม่อมขึ้น
มาจะทำอย่างไรดี ขอความกรุณาหม่อมโปรดเฉลยด้วยใจ
จริงด้วย”

ลงท้ายมาใน จ.ม. ว่า

รักมานานแล้ว

“ผู้เลี้ยงแมว”

กึกกัฏฐตอบคำเดียวว่า

“หง่าว!”

x

x

x

ต่อมาหลังจากนั้นอีกราว ๆ สิบเดือน คนขี้เล่นอีก
คนหนึ่งก็เขียนมาถามอีก

คราวนี้ไม่เกี่ยวกับแมว แต่เกี่ยวกับอก ตามมาเป็น
กลอนเสียด้วย มีข้อความว่าดังนี้—

อกหนูแพบแปบคิดไม่พึดตั้ง
 คุคุจคงคล้ายแผ่นแบนแตกแต่
 ไม่ชวนชายให้ชะม้ายชำเลื่องแล
 หม่อมชาหม่อม หนูแย้ แย้จริง ๆ
 อกสู่ส่าใส่ยกทรงพุงทรงปรี๊ด
 สว่าทส่วิทตามประสาบรรดาหญิง
 พอชายชิตสนิทแนบเข้าแอบอิง
 เพียงนั่งฟังก็รู้เช่นเป็นของปลอม
 รักกับชายหมายว่าแน่แต่แรกเริ่ม
 ครั้นประเดมิจับต้องของถนอม
 ก็ทิ้งขว้างห่างไปให้หนูครอม
 เพราะของปลอมทำพิษจิกระทม
 ทำไฉนจะให้เต่งเบ่งอวบอัด
 ก้าวสะเทินเดินสะบัดดูเหมาะสม
 ในตัวหญิงสิ่งเด่นชูอยู่ที่นม
 แต่หนูชมชื่นใจนมไม่มี
 หม่อมฉลาคปราชญ์เปรี๊ยะทุกเรื่องรู้

สมเป็นครูผู้เลิศประเสริฐศรี
 วิธีใดให้ออกนอกกรอบกัฏฐ
 จะให้จูบฟรี ๆ หนึ่งทีเถย ฯ

“น.ส.แพบ”

กึกกัฏฐตอบว่าดังนี้....

เจ้าข้าเอ๋ยเอาอะไรมาได้ตาม

ใครรู้ความโปรดด้วยช่วยผมบ้าง
 เคยรู้รอบตอบปัญหาหลายทาง
 ถึงขั้นนี้ถูกข้างต้องยอมจน
 ใครมีอายอย่างใดโปรดไขด้วย
 นึกว่าช่วยก่อสร้างทางกุศล
 ให้ดูแบ่งแบ่งตังตังกันชน
 ของรดยนตร์อย่างคิมชีเอย.

เสน่ห์ของการ ตอบปัญหาประจำวันใน “สยามรัฐ”
 นั้น อยู่ที่อารมณ์ขัน แต่มีเหมือนกันบางครั้งผู้อ่านอยาก
 ให้กึกกัฏฐตอบจริงๆ และกำชับมาด้วยว่าอย่าตอบตลก
 อย่างเช่นฉบับนี้เป็นตัวอย่าง

“เมื่อไรกาแปลกแกจึงจะเกิดความละอาย ยอมสละ

อำนาจให้คนอื่นเขาปกครองบ้านเมืองดูบ้าง ทั้ง ๆ ที่เห็น
ความสามารถของตัวอยู่ท่าตาว่า ไปไม่ไหวแล้ว ไม่ใช่
สาโดย ลาออก แล้วเขาขึ้นไปจิ้ม “เขา” ให้ตกเก้าอี้
(ขอหม่อมมอญได้ตอบเสียง ๆ หรือแบบตลก ๆ)”

ก็ฤทธิ์เขียนตอบไปว่าดังนี้....

“แล้วก็คนอื่น ที่จะเข้ามาปกครองบ้านเมืองแทนตา
แปลกนะ ไปนั่งอยู่ที่ไหนกันหมดละ ไม่แสดงตัวกันออก
มาเสียที ผมจะได้เลือกดูว่าตาแปลกแกควรจะลาออกหรือ
ยัง อย่างตากวง ตาเสนีย์ หรือตาอะไรต่ออะไรที่ว่าดี ๆ
กันนั้นนะไม่ไหวหรอกคุณ ถึงตาแปลกแกไม่จิ้มอย่างคุณ
ว่า คนอื่นเขาก็จะมาจิ้ม แล้วจะยิ่งร้ายไปใหญ่ คุณอย่า
ไปลืมเสียว่า คนที่นั่งวิจารณ์มวณนอกเวทีพูท่ง่าย ว่าคน
นั้นไปไม่ไหวแล้ว คนนี้ดีแน่ แต่ถ้าให้ตัวเองขึ้นชกดูจริงๆ
ก็ไม่ไหวทั้งเพ ยิ่งแล้วไปกว่าคนที่เขาถูกวิจารณ์ไปอีก คน
ที่เขาจะขึ้นไปนั่งอยู่ได้ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และอยู่
ได้นานกว่าคนอื่นทุกครั้ง เขาก็ต้องมีอะไรในตัวเขาคือเป็น
พิเศษ ถ้าเขาขนาดๆ เกี่ยวกับเรา หรือเลวกว่าเรา เขา
ก็ไม่ได้ไปนั่งอยู่อย่างนั้นเป็นแน่ ปัญหาไม่ได้ตอบ

เฉียง แล้วไม่ได้ติดตลก ถ้าคุณอ่านแล้วเห็นขัน คุณก็
เป็นบ้าง”

× × ×

ปัญหาการเมืองที่ถามมาแรงๆ นั้น บางทีผู้ตอบก็
ตอบแบบที่เรียกกันในวงนักพูดว่า “เตะลูกออก” แต่คน
อ่านบางคนนึกว่า ที่เตะลูกออก ก็เพราะกลัวอ่านาจมีค
เพราะยุคนั้นเป็นยุคเผด็จการเห็นกันชัดๆ อยู่แล้ว

ผู้อ่านชื่อ “วิบูล เทพหัสดินฯ” จึงเขียนมาถาม
คึกฤทธิ์ ว่า

“การตอบปัญหาต่าง ๆ ของหม่อม บางปัญหาเห็น
ท่าจะเข้าปึง สันเกตว่ามักจะเฉียงๆ และทำเป็นตลกไปเสีย
หม่อมมกลัวมือมีคไซ้ไหม?”

คึกฤทธิ์ตอบว่า

“ถ้ากลัวมือมีคก็คงกลัวมาเสียนานแล้ว แต่ที่ทำ
อย่างนั้นก็เพราะปากผมสงวนลิขสิทธิ์ ถ้าจะคำใครก็ชอบ
ตัวเอง ไม่ชอบให้คนอื่นมาอาศัยปากผมคำคนเล่นโดยวิธี
ตั้งปัญหามาถาม วิธีตอบเฉียงเสียบ้าง หรือติดตลกเสีย
บ้างนั้น โบราณเขาเรียกว่า “มารยาท” คุณเคยไคยิน
บ้างไหม?”

ท่านที่เคยอ่าน “สยามรัฐ” ในระยะสองสามปีแรก จะเห็นว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เล่นกับคนอ่านทางภาคเหนือได้ครั้นแรงกว่าภาคอื่น เพราะคึกฤทธิ์อยู่จำเมืองได้ แม้จะไม่ใช่คนเหนือ แต่พอกลับจากเมืองนอกได้ไม่นาน ก็ต้องไปทำงานที่ลำปาง คึกฤทธิ์จึงพูดภาษาเหนือได้เหมือนคนลำปาง เวลาคนเชียงใหม่แะมากุ่ยด้วยที่โรงพิมพ์ ก็จะอยู่จำเมืองเฮฮากันเป็นที่ครึกครื้น ส่วนทางใต้นั้น คึกฤทธิ์เพิ่งจะมาคุ้นคอนหลัง เมื่อได้ก่อตั้งพรรคกิจสังคมขึ้นมาแล้ว ต้องลงไปไต่บ่อยๆ เพื่อช่วยลูกพรรคแถวนครศรีธรรมราช และสุราษฎร์หาเสียง

ในปีแรกที่ออก “สยามรัฐ” มีคนทางเหนือเขียนถามมาว่า

“หม่อมเจ้าไจภาษาเมืองเชียงใหม่ดี ขอถามว่า หอยแมลงภู่คืออะไรกันแน่ กระผมไม่เข้าใจจริงๆ จึงขอถามคุณโปรดอธิบายให้ด้วย หากอธิบายแล้ว อยากรู้ว่าของหม่อมมีบ้างไหม ถ้ามีมีกี่ตัว-สวยไหม?”

คึกฤทธิ์ร้องออกมาสนั่นๆ เป็นคำตอบว่า

“ถามอะหยังจะอื่น!”

ศาสนา

กับ

อารมณ์ขัน

เนื่องจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้
ร่ำรวยอารมณ์ขัน ในสมัยหนึ่งจึงเป็น ดารา ในวง
อภิปรายและโต้วาที โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหัวข้อ
ของการอภิปรายเป็นเรื่อง “หนัก” ที่ออกจะชวนให้
หลับด้วยแล้ว ผู้จัดก็ต้องมาเชิญคึกฤทธิ์ให้ไป
ร่วมวงด้วย เพราะแน่ใจว่าคึกฤทธิ์จะต้องขัดคอคน
อื่นและพูดจาขวางโลกให้คนฟังฮาจนเป็นทลกรีกกรัน
แต่ในขณะเดียวกันก็จะฝากข้อคิดที่เป็นสาระไว้ด้วย
เสมอ

ผมจำได้ว่า เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
สมัยที่ผมยังทำงานอยู่ที่บริษัทเอสโซ่ ทางกลุ่มพุทธ

ศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดให้มีการ
อภิปรายเรื่อง “พุทธศาสนามีส่วนอย่างไรในสังคม
ยุคพัฒนา”

ผู้ที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมอภิปราย มี—

นายทอง อภัยวงศ์

นายเสฐียร พันธงชัย

อาจารย์เนอทิพย์ เสมรสุต

ม.ร.ว.กึกกฤษ ปรามโฆ

โดยมีคุณปุ๋ย โรจนบุรานนท์ เป็นผู้ดำเนินการ
อภิปราย

การอภิปรายในวันนั้นครึกครื้นและมีสาระอย่าง
ยิ่ง เพราะผู้อภิปรายล้วนแต่เป็นขนาด “คาราใหญ่”
ทั้งสิ้น มีประชาชนแน่นขนัดจนล้นหอประชุมใหญ่
ธรรมศาสตร์ นายทองอภัยวงศ์นั้นขึ้นชื่อในทาง
อารมณ์ขัน เมื่อโคจรมาเจอเอาเด็กกฤษ .. ก็รับรอง
ได้ว่า สนุกแน่.

รายการอภิปรายใหญ่ๆ ขนาดนี้ เห็นจะหาฟัง
ไม่ได้อีกแล้ว เพราะขณะนั้น (พ.ศ. ๒๕๒๔) คุณทอง

และคุณปู่ก็สิ้นบุญไปแล้ว คั้งนั้นเพื่การรักษาแบบ
ฉบับของไวยาหารและสไตล์การพูดของนักอภิปราย
ข้อคั้งเหล่านั้นไว้สำหรับนักพูดรุ่นหลังจะได้สังเกต
ศึกษา ผมจึงขออนุญาตนำบันทึกการอภิปรายครั้ง
สำคัญนี้มาลงไว้อย่างละเอียดทุกถ้อยคำ

พุทธศาสนามีส่วนอย่างไร ในสังคมไทยยุคพัฒนา

พระคุณเจ้าและนักศึกษาทั้งหลาย ผมมีความยินดี
ที่มีโอกาสรับใช้มหาวิทยาลัยนี้ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของผม
อีกครั้งหนึ่ง (ปรบมือ) การอภิปรายในวันนี้ ก็เป็นหัวข้อ
เรื่องที่สำคัญมาก ผมเข้าใจว่าคงจะเป็นต่อเนื่องจากที่
อาจารย์หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ฯ ได้เคยบรรยายไว้แล้ว คือ
เรื่องสังคมไทยยุคพัฒนา ปัญหาที่เราจะอภิปรายกันก็คือ
ว่า พระพุทธศาสนามีส่วนอย่างไรในสังคมยุคพัฒนานี้
การอภิปรายของเรา เมื่อมีผู้อภิปรายที่มีความสามารถและ
คุณวุฒิอย่างคุณทองอภัยวงศ์ หรือ คุณชายคึกฤทธิ์ ฯ อย่าง
นี้ ปรากฏว่าเวลาของเรามากจะน้อยเสมอ ไม่มีเวลานาน
พอที่จะอภิปรายได้ทั่วถึง เพราะฉะนั้น เพื่อให้เวลา
ของการอภิปรายนี้มีมาก และมีประโยชน์แก่ท่านผู้ฟัง ผม

จะขอยกเว้นที่จะกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้มาร่วมรายการวันนี้ เพราะแต่ละท่านเป็นผู้ที่ทำงานทั้งหลายรู้จักหน้ากันดีอยู่แล้ว ก็เป็นผู้ที่ชำนาญการพูดได้เคยมาอยู่ในเวทีนี้อยู่เสมอ ผมเพียงแต่จะขอเรียนให้ทราบชื่อของท่านแต่ละท่านเท่านั้น ท่านแรกทางขวามือสุดของผมคือ คุณเนือทิพย์ เสมรสุต (ปรบมือ) ถัดมาคือ พันตรี กวง อภัยวงศ์ (ปรบมือ) ทางซ้ายคือคุณชาย ม.ร.ว. กิกฤทธิ ปราโมช (ปรบมือ) และคุณเสฐียร พันธรัณย์ (ปรบมือ)

ในการอภิปราย-ในการบรรยายของ ม.ร.ว.กิกฤทธิ ปราโมช เรื่องสังคมไทยในยุคพัฒนา ที่หอประชุมคราวที่แล้วนั้น ผมอยากจะทบทวนความทรงจำของท่านเสียก่อนว่า ท่านได้พูดไว้ว่าอย่างไร เพื่อที่เราจะได้อภิปรายต่อเนื่องกันไปเลยทีเดียว ผมคิดว่า ข้อสรุปในการบรรยายของท่านในวันนั้นก็มิใช่ว่า การพัฒนาบ้านเมืองหรือประเทศชาติของเรานั้นจะต้องมีเป้าหมาย หรือมีอุดมการณ์ จะต้องกำหนดให้แน่ชัด จะให้สังคมของเราเป็นอย่างไร และจะต้องมีปรัชญาหรือจริยธรรมในการพัฒนาอย่างไร โดยเฉพาะจะต้องพึงเล็งในด้านค่าทางจิตใจของประชาชนเป็นพิเศษ มิฉะนั้น การพัฒนาของเราจะเป็นการพัฒนา

คามยดากรรม หาเป้าหมายไม่ได้จึงจะทำให้เกิดปัญหา
ยุ่งยากอย่างมากมาย การพัฒนาเมืองไทยในหลังสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ นั้นเป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ท่านว่า
เป็นการพัฒนาที่ไม่มีจุดหมาย ไม่มีเป้าหมาย คล้ายกับเป็น
เรื่องของผู้ที่มีอำนาจจะบันดาลแก่ราษฎร เพื่อให้
ราษฎรสำนึกถึงพระเดชพระคุณของท่าน โดยเฉพาะใน
ปัจจุบันก็เพื่อที่จะให้ราษฎรทั้งหลายเห็นว่า ความสมบูรณ์
พูนสุ้นนั้น ไม่จำเป็นจะต้องได้รับมาจากคอมมิวนิสต์ เพราะ
ว่ารัฐบาลก็สามารถที่จะให้ได้ และให้ได้มากกว่า แต่ก็
ไม่สามารถจะแสดงให้เห็นประชาชนเข้าใจได้ว่า การพัฒนาที่
จะให้ความสุขสมบูรณ์นั้นเป็นผลของประชาธิปไตย การ
พัฒนายุคปัจจุบันนี้ มีลักษณะที่จะให้ประชาชนคนไทยมี
ความมั่งคั่งร่ำรวยขึ้น มีการศึกษามากขึ้น สูงมากขึ้นเป็น
การพัฒนาแบบที่จะทำให้มีมากขึ้นแต่เท่านั้น รูปโฉมของ
การพัฒนาปัจจุบันแสดงชัดว่า เป็นการพัฒนาเพื่อเงินเป็น
จุดสำคัญ จึงทำให้คุณค่าในทางใจของคนนั้นสูญหายไป
หมด คีลธรรมเสื่อมลงด้วยเหตุนี้ การก้าวไปแบบฝรั่ง
โดยขาดอารักขสัมปทา คือการรักษาวัฒนธรรมไทยเดิมของ
เราไว้ เป็นเหตุให้วัฒนธรรมฝรั่งทั้งที่เป็นคุณและโทษ

ไหลบ่าเข้ามาโดยไม่มีการเลือกใช้ให้ถูกทาง ก็ทำให้เกิดความวุ่นวายไม่เป็นระเบียบ และเกิดปัญหายุ่งยากต่างๆ มาก เพราะถ้าการพัฒนาเป็นไปโดยไม่มีจุดหมายแล้ว ก็จะต้องเป็นอย่างนั้น หลักการของการพัฒนาที่จะได้ผลอย่างสมบูรณ์จะต้องมีเป้าหมายหรือมีอุดมการณ์ จะต้องมีการศึกษาและจริยธรรมในทางการปกครอง ทางจิตใจและวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการเลิกของเก่าเสียบ้าง แล้วรับของใหม่เท่าที่เหมาะสม มีกำหนดขอบเขตที่หมายชัดเจน และกำหนดความสัมพันธ์และหน้าที่ของประชาชนในสังคมไว้ ให้ทราบโดยแน่ชัดเป็นหลักอันจะพึงยึดถือได้ อันนี้ก็คือนิสัยที่ท่านอาจารย์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ฯ ได้พูดไว้ในคำบรรยายเมื่อวันก่อนนั้น ผมคิดว่าเราควรจะได้พูดกันต่อไปว่า สังคมของคนไทยเราในเวลานี้มันเสื่อมอย่างไรถึงได้มีการพัฒนา เราควรมีเป้าหมายในการพัฒนาอย่างไร และพระพุทธศาสนาจะเข้าไปมีส่วนในสังคมยุคพัฒนานั้นอย่างไร ผมขอความกรุณาให้คุณทองเอกยวงศ์ ได้เริ่มการอภิปรายก่อน (ปรบมือ).....

นายทอง อภัยวงศ์

พระคุณเจ้าและนักศึกษาทั้งหลาย การที่ผมจะพูด
ต่อไปนี้ ผมก็ไม่กล้ารับรองว่าจะเป็นการถูกต้องหรือไม่
ท่านก็เอาไปพิจารณาเอาเอง คือผมเข้าใจว่า คำว่า
พัฒนานี้แหละ เราใช้ศัพท์สวຍ ว่า พัฒนา ที่นี้ความ
เข้าใจของผม คำว่า พัฒนานี้ก็แปลว่าอย่างธรรมดาชาว
บ้านร้านค้าตก ก็คือว่า ปรับปรุงให้มันมีความเจริญขึ้น
ถ้าเราเห็นว่าไม่เจริญ เราก็ปรับปรุงให้เจริญ ไม่ว่าอะไร
ละ เราปรับปรุงให้มันดีขึ้น การปรับปรุงนี้มีอยู่ ๒ ทาง

ทางที่ ๑ ก็ทางวัตถุ

ทางที่ ๒ ก็ทางจิตใจ

มันมีอยู่สองทาง ที่นี้ถ้าจะพูดอย่างคุณชายคึกฤทธิ์
ได้แสดงมาแล้วก็ว่า การที่เราจะเอาอะไร เราจะต้องมีจุด
หมายนั้น ผมเห็นด้วย ความที่เราจะพัฒนาก่อนที่เราจะ
พัฒนาอะไรคือพูดกันง่าย ๆ ก็คือว่า ก่อนที่เราจะปรับปรุง
อะไร เราต้องรู้เสียก่อนว่าอะไรมันเสีย อะไรมันขาด
ถ้าเราไม่รู้แน่ว่าอะไรมันเสีย อะไรมันขาด แล้วเราจะไป
ปรับปรุงยังงี้ เราก็สุม่ปรับไปสั่งไปยังงั้น เมื่อครั้งกระโน้น
ผมจะได้ว่า ครั้งหนึ่งเราก็ปรับปรุงจะให้ชาวไร่ชาวนาต่างๆ

นอนเตียง (หัวเราะ) ผมก็เลยชักคอเขาเมื่อครั้งกระโน้น
 บอกว่า ไอ้นอนเตียงนะคนมันก็อยากจะนอนด้วยกันทั้งนั้น
 แต่มันเอาเตียงไปวางที่ไหน ไปวางที่กระต๊อบก็พัง ไอ้
 เตียงนะที่กระต๊อบพังเลยทะลุลงมาข้างล่างเลยนี่ อย่างนี้
 คือเราไม่คู่เสียก่อนว่า เราควรจะปรับปรุงอะไร แล้วเรา
 ก็บอกว่า เอาแกกินหมู กินไก่ กินเบ็ด จะได้มีโปรตีน มี
 วิตามินอะไรใหญ่โต ก็ไอ้หมู ไอ้เบ็ด ไอ้ไก่ มันก็อยู่ใต้ถุน
 บ้าน แกล่เลี้ยงของแกอยู่แกไม่กิน แกจะขายนี่ (หัวเราะ)
 แกก็จะไปกินไอ้ น้ำพริก แกกินปลาร้า แกกินอะไรต่อ
 อะไรของแก แกชอบอย่างนั้นนี่ ผักกะเจต อะไรต่อ
 อะไรตามเรื่องไปนี่ไปเสียยุคหนึ่งแล้ว มายุคใหม่นี้เราจะ
 ปรับปรุง พัฒนา เราก็คงได้ข่าวมาว่าอย่างนี้ คนที่
 ถูกพัฒนานะ เขาบ่นกันว่า แหมยิ่งพัฒนาไปนี่นะ ผมยัง
 ไม่มีส탕ค์ใหญ่ (หัวเราะ) ไอ้ผมก็สงสัยเกี่ยวพังกู ที่นี้มัน
 ก็มาตรงกับไอ้ที่ผมว่านี่ว่า ก่อนเราจะพัฒนานะ เราไม่ได้
 ศึกษาเสียก่อนว่า ในกลุ่มนั้น ชุมชนนั้น อำเภอนั้นมัน
 ต้องการอะไร ให้มันแน่นอนเสียก่อน เราไปถึงก็ไม่ต้อง
 ละ เอาเลย คือเขาแปลว่า เรานี้ไปถึงก็เอาขนมปังไปให้
 คนชาวบ้านกิน ก็มันไม่เคยกินนี่ ก็เหมือนอย่างภาคเหนือ
 เราจะไปปรับปรุงให้มันกินข้าวเจ้า ทำอย่างไรก็ตาม มัน

กินไม่อิ่มนี่ ภาคตะวันออกก็เหมือนกัน หรือคนภาคกลาง จะให้มันกินข้าวเหนียวกันนอนหมด (หัวเราะ) เรื่องมันอย่างนั้น ที่นี้ ไ้ปัญหาเรื่องนี้ผมก็เลยไปพบประสพชัยการ— อีกอันหนึ่งก็คือว่า ผมไปคุยๆ ไปบ้านนอกก่อน เขาเชิญไปปราศรัยที่นั่นที่นี้ หาสถาบันเข้าสมาคมบ้าง อะไรว้าง ผมก็ไปฉลองศรัทธาเขา นายอำเภอแห่งหนึ่งเขามานั่งบอกว่า ท่านครับ แหมเมืองผมนี้แย่ บอกแย่ยังไร? ก็บอกว่าแย่ที่เวลากองพัฒนาเขามาพัฒนานกันเสร็จแล้วกลับไปแล้ว ผมไม่รู้จะทำยังไง ก็บอกว่า อ้าว แล้วกัน เขาทำไว้เสร็จเรียบร้อยแล้วทำไมคุณทำไม่ได้? ไม่มีสตางค์จะไปพัฒนาอะไร ผมตาย นี่แสดงถึงว่าการที่เราไปพัฒนา เราไม่ได้ไปหาความ—เราไม่ได้ทำอย่างที่อาจารย์ศีกฤทธิฯ ท่านว่า คือว่าเราไม่ได้ศึกษาเสียก่อนว่า เราจะทำอย่างไร แต่การพัฒนาที่ผมว่ามันมีอยู่สองทาง ทางหนึ่งก็ทางวัตถุ ทางหนึ่งก็ทางจิตใจ ทางวัตถุและทางจิตใจนี้ พระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องไว้อย่างไร ผมก็มานั่งคิดๆ จะคิดผิดหรือถูกก็ไม่รู้ ก็คือว่า การที่เราจะพัฒนาอะไรก็คิด ก็อยากจะทำอย่างเหมือนพระที่ท่านไปสอน ถ้าคนไม่ค่อยเลื่อมใสในพระองค์นั้น ท่านเทศน์ไปก็เปล่า ท่านเทศน์

ไปมันก็สาธุ เรื่องที่เหลือในจิตใจก็ไม่ค่อยจะมี แต่ทว่า
 พระองค์นั้นได้ทำตัวของท่านเองเป็นที่เชื่อถือนับถือแก่ประ
 สกสภาในตำบลละแวกนั้น ถึงท่านจะเทศน์อ่อนกว่าองค์อื่น
 ก็ตาม ความเข้าใจ ความเชื่อ ความเลื่อมใสของคนใน
 นั้นก็มีขึ้นและเกิดผล คนที่จะไปพัฒนาคณะเหล่านั้นมีความ
 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำตัวให้เป็นที่เชื่อถือ นับถือ และ
 นี้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ตัวเองจะต้องมีความ
 สำเหนียกในตัวเองว่าเป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ของคน
 อื่น เพราะฉะนั้น คนที่ไปพัฒนากับพระที่จะสั่งสอนนั้นก็
 เหมือนกัน แต่คนหนึ่งมีจิ๋ว อีกคนหนึ่งไม่มีเท่านั้น นี้
 ความเห็นของคนมีความรู้สึกอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ที่เราจะ
 เอาคนไปพัฒนาสักเท่าไรคน ๆ นั้นไปแล้วไปทำความเดือด
 ร้อนให้แก่เขา การพัฒนานั้นก็ไม่ได้ประโยชน์ อีกอย่างหนึ่ง
 ไปถึงก็ประพटीไม่เป็นเรื่อง ไม่ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง ไม่
 ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่เขา แสดงจากจิตใจจริง ๆ คน
 ก็ไม่มีความเลื่อมใส การพัฒนานี้ไม่มีหลักเกณฑ์นี้ประการ
 แรก ประการที่สอง ในโครงการพัฒนา เราก็ไม่มีหลัก
 เราไม่รู้ว่าเขาไปพัฒนาคณะนั้นด้วยเรื่องอะไร มันต้อง
 การอะไร แล้วเราไปถึงก็เอาไปทั้งคันเลย ผลสุดท้ายกลับ

มาก็ถูกคำถามหลัง เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ ผมเองก็ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางนี้ แต่ทว่าพูดกันอย่างคนธรรมดาสามัญ เพราะพระพุทธเจ้าท่านว่าการให้ทานกับคน ต้องให้ทานให้ถูกเรื่อง ถ้าไม่ถูกเรื่องมันก็เป็นภัยก็แปลว่า อย่างฝรั่งเขาบอกว่าเมื่อให้ทานให้คนที่รับทานนั้น บริโภคทานนั้นได้ พูดกันอย่างนี้ แต่จะถูกไม่ถูกไม่รู้ เราเอาทานไปเขาบริโภคไม่ได้ มันจะได้ कुछอะไร มันก็นำความระยำเข้ามาเท่านั้น พวกที่ไปนอกจะทำทางวัตถุแล้ว ก็ต้องทางจิตใจด้วย ถ้าเราไปเอาพวกปริญญาเอก, โท ไปกันใหญ่ ไปแบบฝรั่งหมด คนไทยไม่เป็นฝรั่งนี้ จะทำอย่างไร มันก็จะเป็นครึ่งฝรั่งก็ไม่ใช่จะเป็นอะไรก็ไม่เชิง ผลสุดท้ายก็สับสนอลหม่านไปหมดนี่ก็แปลว่าไม่มีหลักมุ่งหมาย เช่น เขามานั่งกับให้เราผูกคอบ้าง นี่ ซึ่งวัฒนธรรมเดิมของเราที่ผูกคือนีรอนจะตายอยู่แล้ว ยิ่งร้อนด้วย ยิ่งมาพันคอกันด้วย (ปรบมือ) นี่คือนำทางที่ผิด จริงอยู่ เมื่อโลกเราเจริญขึ้นมา ทั้งนักศึกษาเอง ผู้ใหญ่เอง เราจะยึดเอาประเพณีโบราณ ๑๐๐% ไม่ได้ก็ต้องเปลี่ยน การเปลี่ยนนี้อย่างฝรั่งเขาเรียกว่า Adapt คืออย่าไปรับมาทั้งคัน ให้ Adapt คือจัดให้มันกลมกล่อม

เข้าใจ แต่นี่เราพยายามที่จะ Adapt กันตะบันเลย ก็เสร็จ
 เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว ผมก็คิดว่า การที่ทำอย่างคุณชายฯ
 เคยแสดงมาอย่างท่านประธานว่า ก็คือว่า ไม่มีจุดมุ่งหมาย
 เราก็อไป ถือว่า ฉันมีอำนาจฉันก็สั่ง สุดท้ายมันก็ไม่ได้
 ความเจริญทางพุทธศาสนาจะช่วยอย่างมากมาย ถ้าผู้ที่ไป
 พัฒนาได้ศึกษาพระพุทธศาสนาในขั้นต้นเสียบ้าง แล้ว
 ไปทำตัวให้ถูกต้องเป็นที่เลื่อมใส จะช่วยให้การพัฒนามี
 ลักษณะสวยงามขึ้น งามขึ้น ผมว่าอย่างนั้น

ป๋วย

ขอบคุณมากครับ ผมนึกว่า คุณคงฯฯ ที่เคารพ
 คงมีอารมณ์ค้างอยู่ ท่านจึงได้ไปวิจารณ์เรื่องการพัฒนา
 ชุมชน แทนที่จะพูดถึงเรื่องทำอะไร พระพุทธศาสนา
 จึงจะมีส่วนในสังคมยุคพัฒนา แต่ถึงกระนั้น ข้อคิดเห็น
 ของท่านก็เป็นข้อคิดเห็นที่มีประโยชน์แก่การสนใจที่จะ
 ศึกษาอยู่เป็นอันมาก และที่ท่านอภิปรายไปนั้น ก็มีข้อ
 คิดที่เราน่าจะพิจารณาต่อไป

เนือทิพย์

พระคุณเจ้า นักศึกษา ผู้มีเกียรติ จินันท์รักขอบ
 คุณและยินดีในการที่ได้มีโอกาสมาอภิปรายที่นี้อีกเป็นครั้ง

ที่สอง วันนี้ท่านประธานได้บอกให้ดิฉันพูดถึงว่า พระพุทธศาสนามีส่วนอย่างไรในสังคมยุคพัฒนา ดิฉันก็อยากจะเรียนว่ามีมากทีเดียว สำหรับบทบาทของพุทธศาสนาในสังคมยุคพัฒนานี้ ท่านอาจารย์คง... ถึงแม้ว่าท่านผู้ดำเนินการอภิปรายท่านว่าจะมีอารมณ์ค้างอยู่ก็ตามแต่ดิฉันว่า อารมณ์ค้างของท่านนั้น ก็ยังได้เนื้อหาสาระอยู่มาก เช่นกับว่าท่านบอกว่า การพัฒนาสังคมแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ พัฒนาในค้ำนวัตถุ กับพัฒนาในค้ำนจิตใจ ดิฉันก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่แน่นอนทีเดียวว่า การที่เราจะพัฒนา ก็จำเป็นต้องอยู่ที่จะเพ่งเล็งอยู่ว่า บ้านเมืองเราจำเป็นต้องจะต้องมีการพัฒนาในค้ำนวัตถุ เป็นต้นว่า มีอาคารบ้านเรือน ถนนหนทางสวยงามใหญ่โต อันนี้เรียกว่าเป็นการพัฒนาในค้ำนวัตถุ แต่พระพุทธศาสนาของเรานั้น มีส่วนช่วยพัฒนาทั้งทาง ๒ ทาง คือ ทางค้ำนวัตถุกับทางค้ำนจิตใจ แต่พระพุทธศาสนานั้น ที่รู้สึกว่าจะเริ่มต้นของการพัฒนาในส่วนพุทธศาสนานั้น ก็มีความเพ่งเล็งไปว่า เราควรจะพัฒนาในค้ำนจิตใจเสียก่อน สังคมทุกแห่ง ถ้าหากว่าจิตใจของคนยังไม่ได้รับการพัฒนาดีแล้ว สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่พิการ จะดีไปไม่ได้ การพัฒนาสังคม ก็คือการ

พัฒนาคนๆ ก็คือการพัฒนาใจคนนั่นเอง ถ้าหากว่าท่านมีศรัทธา
 รามอาคารบ้านเรือนสวยงาม แต่ถ้าว่าจิตใจยังไม่พร้อม
 อาคารบ้านเมืองนั้น ก็จะเรียกว่าพัฒนาไปยังไม่ได้ เพราะ
 ฉะนั้นพระพุทธศาสนาของเรา ก็มีพื้นฐานในการที่พัฒนา
 คนในด้านจิตใจ โดยที่เอาหลักธรรมะของพระพุทธองค์
 สอนใส่ลงไปในการพัฒนาจิตใจคน ทำอย่างไรจะทำให้
 สังคมมีสันติ ทำอย่างไรจะทำให้สังคมไม่เกิดวุ่นวาย เพราะ
 ฉะนั้นหลักธรรมที่สังคมจะมีก็เป็นต้นว่า เมื่อเข้าสังคมแล้ว
 ทุกคนจะต้องบริสุทธิ์ใจ จะต้องแสดงต่อกันอย่างเปิดเผย
 ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ทุกคำพูดที่หลุดออกไป จะต้อง
 เป็นสัจจะวาจา ถ้าหากว่ามีความปกปิดซ่อนเร้นกันอยู่ทุก
 คนย่อมเข้าหากัน ขอรับกระผม, เจ้าคะ, เจ้าขา แต่จิตใจ
 เต็มไปด้วยความเหี้ยมเกรียม ความคดโกง ความไม่ซื่อ
 สัตย์สุจริตอันนี้สังคมก็ไม่เจริญ เพราะฉะนั้น หลักธรรม
 ของพระพุทธเจ้า จึงเอาความซื่อสัตย์ลงไปพัฒนาจิตใจคน
 นอกจากความซื่อสัตย์แล้ว ก็จำเป็นจะต้องอาศัยความเสีย
 สละ คนเราทุกคนอยู่ได้ด้วยการเสียสละ ไม่ใช่ว่าชาติตาย
 ก็ถือว่าตัวตาย ทุกคนพร้อมที่จะเสียสละตัวของตัวให้ชาติ
 ศักดิ์ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นอาจารย์สอนในที่นี้หรือในจุฬา ฯ

แต่กับนักศึกษาแล้ว ก็ฉันนึกตามทุกระยะในความเคลื่อนไหวของนักศึกษา มีความรู้สึกว่ นักศึกษานี้จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสังคม เพราะว่าป็นวัยที่กำลังเริ่มรับสิ่งที้งามต่างๆ เพราะฉะนั้น ก็อยากให้นักศึกษานี้มีการเสียสละและทุกคนจะพร้อมในการที่จะอุทิศตน เพื่อส่วนรวมเพื่อชาติ เพื่อประเทศของเรา อันนี้เป็นหลักธรรมะของสมเด็จพระพุทธองค์ ไม่มีอะไรที่จะรวมเป็นสังคมกลุ่มใหญ่เท่านั้นศึกษาในมหาวิทยาลัย และแรงของท่าน มีोन้อยๆ ของนักศึกษาหญิงนี้จะจรรโลงประเทศไทยให้ดำเนินรุ่งเรืองอยู่ชั่วกัลปาวสาน ก็ขอให้ท่านนำหลักธรรมในข้อที่เสียสละ นอกจากนั้นความเมตตากรุณาต่อกันนี้เป็นหลักธรรมอันสำคัญยิ่ง พระสงฆ์มีส่วนสัมพันธ์ในการที่ช่วยพัฒนาจิตใจคน พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย ท่านเป็นผู้ที่พัฒนาจิตใจคนได้ดีมาก เพราะว่าประชาชนเราหรือพุทธบริษัทของเรา ถ้าแม้ว่าพระพุทธก็เกิดความสนใจ ถ้าท่านเอาพระไปเทศนา ผู้ฟังก็จะสนใจ อย่างมากทีเดียว แต่ถ้าเอาดิฉันไปพูด ประโยชน์คนที่จะศรัทธา น้อยกว่าพระ เพราะเหตุว่าเรานี้นับถือพระอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญอย่างที่สุดในด้านพัฒนา

จิตใจของคน ชาวไทยเรานี้ขาดพระไม่ได้ มีพิธีกรรมอะไร
 จะต้องนิมนต์เข้าไปด้วย เพราะฉะนั้น จึงเห็นความสำคัญ
 ว่า พุทธศาสนามีส่วนสำคัญมาก แม้แต่พัฒนาจำนวนคน
 พระก็ต้องมีส่วนร่วมไปด้วย อันนี้ดิฉันคิดว่า ท่านผู้
 ดำเนินการอภิปราย ท่านคงเห็นด้วยกับดิฉัน เช่น ในงาน
 มงคลสมรสจะต้องพัฒนาจำนวนคน ถ้าขาดพระสงฆ์เสีย
 ก็รู้สึกว่ ทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะมีจิตใจไม่สบาย ทั้งนี้
 ทั้งนั้นก็แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญมาก
 ที่สุดในการที่จะพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน ดิฉันจะเล่า
 เรื่องสั้น ๆ ให้ท่านฟังเรื่องหนึ่ง คือ มีเรื่องเล่าว่า แม่
 คนหนึ่งแก่ทร้ายเหลือเกิน วันหนึ่งลูกทำผิด พอทำผิดแก
 ก็โกรธ จับไม้เรียวไต่ก็เขียนตีสูกแกที่เดียว ขณะที่ตีสูก
 อยู่ นั้น บังเอิญพระสงฆ์เดินผ่านไป แม่วางไม้เรียวทันที
 ที่เดียว ตีไม่ได้เพราะเห็นว่าพระเดินผ่านมา เสร็จแล้วก็
 ร้องว่า “มึงนะมึง ถ้ากูไม่เห็นแก่พระละก็ กูตีตายที่เดียว
 วันนี้” นี่ละ อันนี้แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ท่านเป็นผู้ที่
 มีความสำคัญอย่างไร เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงมีความรู้สึกว่
 พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญมาก ช่วยพัฒนาทั้งในก้นจิต
 ใจและก้นวัตถุ ดิฉันจะเล่าต่อไปอีกนิคหนึ่ง ดิฉันได้เรียน

ท่านมาแล้วว่า ที่พูดไปนั้นเป็นการพัฒนาในด้านจิตใจ
 นะคะ และท่านไปร่อยล่าสิว่า พระพุทธศาสนานั้นช่วย
 พัฒนาทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจ ถ้าท่านจะพัฒนาสังคม
 ท่านต้องพัฒนาคนเสียก่อน ถ้าท่านจะพัฒนาคน ท่านต้อง
 พัฒนาจิตใจคนให้พร้อมเสียก่อน อย่างที่ฟังอาจารย์ดวงฯ
 ท่านอภิปรายมาแล้ว ก็แสดงให้เห็นว่า คนที่ไปทำการ
 พัฒนานั้น ต้องให้จิตใจพร้อมเสียก่อน ก็เป็นคนที่มี
 ความซื่อสัตย์สุจริต และพร้อมที่จะเสียแม้แต่ชีวิต เพื่อ
 ประโยชน์ของบ้านเมือง เพื่อชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์
 เราก็พร้อมที่สุดที่จะเสียสละได้ จึงจะสมควรที่จะพัฒนาการ
 และจะพัฒนาท้องถิ่น ที่นี้ดิฉันขอเรียนอีกนิดหนึ่งว่า
 พระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาในด้านวัตถุอย่างไร ดิฉันอยาก
 จะเรียนว่า พระพุทธศาสนานั้นช่วยพัฒนาในด้านวัตถุ
 อย่างมากทีเดียว ถ้าท่านพิจารณาในด้านต่างๆ ท่านจะ
 เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นส่งเสริมพัฒนาในด้านนี้มาก จะ
 เห็นได้จากเช่นว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่าง
 หนึ่ง ประการที่สอง จากสิ่งที่ได้พัฒนาขึ้นด้วยอิทธิพล
 ทางพระพุทธศาสนา ถ้าท่านอ่านมงคล ๓๘ ประการ ของ
 สมเด็จพระพุทธองค์แล้ว ท่านคงจะเห็นว่า มงคลข้อ ๑๘

ใน ๓๘ ประการนั้นคือ อนุวัชกรรม ซึ่งเป็นมงคลที่
สมเด็จพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ว่า มนุษย์เราทั้งหลาย
นั้นเมื่อเกิดมาแล้วต้องทำงาน และงานนั้นต้องเป็นงานที่มี
ประโยชน์ ไม่มีโทษ แก่ตนเองและผู้อื่นจึงจะเป็นมงคล
อันอุดม อนุวัชกรรม คืองานที่ไม่มีโทษที่พระพุทธองค์
ได้ทรงสั่งสอนไว้เป็นต้นว่า พัฒนาทางค่าน้ำใจ เช่น
ก่อสร้างสิ่งสาธารณะต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้แก่
สาธารณชน เช่น สร้างสะพานถนน อันนี้เป็นการพัฒนา
ทั้งนี้ และสาวกของสมเด็จพระพุทธองค์ก็พัฒนาได้
จริงๆ เช่น คุรุบาครีวิชัย ที่พัฒนาถนนขึ้นคอยสุเทพ
พอท่านลุกขึ้นเท่านั้นเอง ประชาชนพลเมืองได้ร่วมกัน
ไปช่วยพัฒนา ซึ่งไม่ต้องเสียค่าจ้างอะไรเลย เพียง
แต่ช่วยค่าผูกของสาวกของสมเด็จพระพุทธองค์เท่านั้นเอง
จึงจะเห็นว่า การพัฒนาทางวัตถุนั้น พุทธศาสนาได้
มีบทบาทอย่างสำคัญทีเดียว แต่การที่ท่านจะทำอะไรนั้น
ท่านต้องคิดว่าทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ไม่ใช่เรียกร้อง
เพื่อจะให้ตัวของท่านเองนั้นเป็นผู้เด่นในสังคม ท่านเป็น
สาวกของสมเด็จพระพุทธองค์ ท่านเป็นตัวอย่างในการที่
จะทำให้ประชาชนร่วมกับท่านพัฒนา และเราทั้งหลายซึ่ง

เป็นพุทธบริษัทจะทำสิ่งใดก็ตาม จะพัฒนาอาคารบ้านเรือน หรือสิ่งใดก็ตาม ท่านจะต้องนึกว่า การพัฒนาสิ่งนั้นจะต้องทำด้วยความสุจริตใจ ทำอย่างประหยัด เสียหน่อยแต่ได้เงินมาก อันนี้เป็นหลักในการพัฒนากันวัดต่างๆ

ประการที่สอง จากสิ่งที่พัฒนาด้วยอิทธิพลทางพุทธศาสนา เราจะเห็นว่า โบราณวัตถุของประเทศไทยนั้น ที่เกี่ยวกับปูชนียวัตถุนั้น ในประเทศไทยเรามีมาก เช่น พระปรางค์วัดอรุณ พระพุทธไสยาสน์ วัดโพธิ์ สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุที่เกิดขึ้นโดยอิทธิพลทางศาสนา เป็นประโยชน์ที่จะเรียกร้องให้ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาและมาอยู่ ถึงเขาจะไม่ใช่ชาวพุทธ แต่เขาก็มาชมศิลปวัตถุ อันนี้เป็นอิทธิพลทางพุทธศาสนา นอกจากนั้น พระพุทธศาสนาซึ่งท่านทั้งหลายก็ทราบแล้วว่าเริ่มมาจากอินเดียก่อน แต่ปูชนียวัตถุต่างๆ ก็ทำให้อินเดียเด่นมากทีเดียว แม้แต่ชาวอเมริกันเองเมื่อทราบว่าพุทธศาสนามีคุณค่าอย่างไร และอุตสาหกรรมสร้างตึกหลังใหญ่เป็นพุทธวิหารที่สารนาถ ที่เกี่ยวกับทางพุทธศาสนา ไม่ใช่ทางศาสนาอื่นเลย อันนี้ก็เป็นที่อิทธิพลทางศาสนา ที่เห็นเพราะว่าจริง ๆ จนกระทั่งชาวต่างประเทศเขาสนใจ จากนั้น

ถ้าท่านนึกให้ซึ้งต่อไปว่า ข้าราชการผู้ใหญ่ของเราหลายคน เป็นลูกศิษย์วัดหรือผู้ปกครองมักจะนำเอาบุตรไปไว้ในวัด เพื่อให้พระสงฆ์สอนหนังสือ อันนั้นก็แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนานี้พัฒนาอย่างไร พระสงฆ์เป็นตัวจักรอันสำคัญท่านทำด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ใจ ในการที่จะสร้างถนนหนทาง ไม่มีรางวัลไม่มีอะไรให้ท่าน เพราะฉะนั้น ถัดนี้จึงเห็นว่า พระพุทธศาสนานี้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ขอขอบพระคุณ (ปรบมือ) ปรีย

เป็นคำอภิปรายที่น่าฟัง แต่ผมรู้สึกจะไม่เห็นด้วยกับ ท่านผู้อภิปรายในข้อเล็กน้อยข้อเดียวที่ว่า พระช่วยพัฒนา จำนวนคน (หัวเราะ) ยังสงสัยอยู่เป็นอันมาก นอกจากนั้น ที่ว่า เรามีปูชนียสถานและโบราณวัตถุเพื่อจะให้ชาวต่างประเทศดู ผมรู้สึกว่า ไม่สู้จะเห็นด้วยนัก แต่เป็นเรื่องปลีกย่อย ผมขออนุญาตที่จะล้อท่านเล่น เพราะเหตุว่า ที่แรก ที่เดียว การสร้างปูชนียสถานเหล่านั้นจะไม่ได้มีเจตนาที่จะให้ฝรั่งดูหรือ แต่มาดูที่หัตถ์นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ท่านก็พูดแล้วว่า พระพุทธศาสนามีส่วนอย่างไรในสังคมเวลานี้ แต่ทว่าผมยังรักที่จะฟังคำอภิปรายที่ว่า สังคมยุคพัฒนา

เป็นอย่างไร มันมีความเสื่อมโทรมอย่างไร มีเป้าหมาย
อย่างไร เมื่อมีเป้าหมายอันนั้นแล้ว เราจึงจะให้พระพุทธร
ศาสนาเข้าไปแก้ไขให้ถูกต้อง สมมุติว่า ผู้ที่จะให้ความกระ
จ้างแจ้งกับเราในเรื่องนี้ ก็เห็นจะได้จากคุณชยศักดิ์กฤตย์ ๖
เข้าเป็นผู้พูดในเรื่องสังคมไทยในยุคพัฒนามานานแล้วที่
มหาวิทยาลัยแห่งนี้ จึงใคร่จะขอเชิญคุณชยศักดิ์กฤตย์ ๖ อภิปราย
(ปรบมือ)

ชยศักดิ์กฤตย์ ๖

ผมเห็นว่าเรื่องที่เรากำลังอภิปรายกันนี้เป็นเรื่องที่
ใหญ่โตมาก คือใหญ่โตขนาดที่ว่าเมืองไทยเราขณะนี้กำลัง
พัฒนานกันอย่างยิ่งยวดกันทุกวันนี้ จะเป็นไปในทางใด
จะรอดหรือไม่ก็อยู่ที่ส่วนที่คณะ พระพุทธรศาสนาที่จะเข้า
มามีส่วนในการพัฒนาประเทศ แต่ก่อนเท่าที่ผมได้ฟังคำ
อภิปรายมา รู้สึกว่าการพัฒนานี้ เท่าที่ผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ
พูดมาก็พูดเหมือนจะเป็นไปตามแนวที่ผมเข้าใจว่า เป็น
ความหมายของคำว่าพัฒนาในเมืองไทย คือ สักแต่ว่าทำ
อะไรที่เกิดมาก ๆ ขึ้น ก็เป็นการพัฒนา ถ้ามีติดอยู่แล้ว
๕ หลัง ทำให้เกิดขึ้นมา ๑๐ หลัง เป็นการพัฒนา มี
อยู่แล้ว ๓๐ ล้านคน พัฒนาเข้าออกลูกมาก ๆ นิมนต์

พระมาช่วย (ฮา) ก็เป็นการพัฒนา ด้วยเหตุที่ความเข้าใจการพัฒนาของเรามีอยู่อย่างนี้ ผมจึงเห็นว่า การพัฒนาเป็นภัยต่อประเทศอย่างมากมาย เพราะเราต่างมุ่งแต่จะทำให้เกิดมากแต่อย่างเดียว เราไม่คิดไปในทางอื่น เมื่อเราเห็นว่า การพัฒนาเป็นแต่เพียงสักแต่ทำให้มากขึ้นก็ดีแล้ว ในที่สุดเราก็จะไม่มีอะไรอยู่ในกรอบหรือจะควบคุมกันได้ ต่างคนก็แต่จะทำให้มาก หาเงินให้มาก มีลูกให้มาก สร้างวัดให้มาก สร้างพระเจดีย์ให้มาก เพื่อจะให้ มีนักท่องเที่ยวยุโรปจะได้เข้ามาดูให้มาก และมันก็จะไปกันใหญ่ และเราก็อาจจะไม่มีอะไรเหลือ สังคมของไทยเราก็จะเปลี่ยนสภาพไป จนในที่สุดแม้แต่คนที่อยู่ในยุคนี้ อีก ๑๐ ปีข้างหน้าก็อาจจะจำไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ผมจึงได้เคยกล่าวไว้ว่า ในการพัฒนานั้น เราจำเป็นจะต้องมีหลักจะต้องมีสิ่งที่เป็นเครื่องยึดถือในทางใจ เท่าที่เห็นในเมืองไทยทุกวันนี้ ผมก็มองไม่เห็นอื่น นอกจากพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่เป็นหลักที่เราจะยึดถือได้ พระพุทธศาสนาในที่นี้ก็หมายถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา และแนวชีวิตของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่ผมเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ ความ

จริงพระพุทธศาสนาในแง่^{นี้} ได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา
ชาติไทยมาแล้วทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่าครั้งใดที่บ้านเมือง
ประสบภัยพิบัติ เป็นต้นว่าเสียแก่ข้าศึก จำเป็นที่จะต้อง
สร้างบ้านเมืองกันใหม่ให้ดีกว่าเก่า ให้แข็งแรงกว่าเก่า
การพัฒนาทุกครั้ง ทำไปในแนวของพระพุทธศาสนา^{ทั้งชั้น}
ไม่เคยที่ครั้งใดที่เราจะว่างเว้นพุทธศาสนาเลย ยกตัวอย่าง
เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่ข้าศึกไป และต่อมาได้มีการ
สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น ก็เห็นได้ว่า สิ่งหนึ่งที่ได้รับ
แรงกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๑ คือ การสังคายนาเป็นสิ่งแรก
ที่ท่านต้องทำ เพราะท่านเห็นความสำคัญในทางพระพุท-
ทธศาสนา ท่านต้องตั้งหลักพระพุทธศาสนาให้มันเสียก่อน
แล้ว ท่านจึงจะเริ่มสร้างบ้านเรือนต่อไป ^{ทั้งนี้}เพราะ
เหตุว่า ในชีวิตของคนไทยเรา ตั้งแต่ตั้งประเทศไทยมา
จนถึงทุกวันนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่แวดล้อมตัวเรานั้น เป็น
สิ่งที่พระพุทธศาสนาได้ให้ไว้แก่เราเกือบ^{ทั้งชั้น} เกือบจะ
ไม่มีอะไรอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ศิลปทุกชนิดของเราไม่ว่าจะ
เป็นจิตรกรรม หรือปฏิมากรรมและวรรณคดี เป็นเรื่องที่
อยู่ในพระพุทธศาสนา^{ทั้งชั้น} ยกตัวอย่างเช่นปฏิมากรรม
อย่าง^{นี้}แทบจะเรียกว่าคนไทยไม่มี^{ชั้น}นรูปอื่น นอกจากรูป

พระพุทธเจ้า พระพุทธรูปเป็นปฏิมากรรมอย่างเดียวของ
ประเทศไทย แล้วก็แสดงออกซึ่งศิลปะอย่างสูงของคนไทย
ตั้งแต่สมัยโบราณจนบัดนี้ เราเพิ่งจะมานับรูปคนอื่น วัตถุ
อื่นในยุคปัจจุบันเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง แต่ก่อนนั้นไม่เคย
มี มีแต่รูปพระพุทธเจ้า ภาพเขียนก็มีวรรณคดี โดยมาก
เป็นเรื่องที่เอามาจากชาดก ซึ่งเป็นเรื่องของพระพุทธ-
ศาสนา เอามาประดิษฐ์ประดับประดาร้อยกรองกันต่อไป
ให้เป็นทีที่เจริญใจแก่คนที่ได้พบเห็น สถาปัตยกรรมของ
เราก็เนื่องมาจากสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนา คือมา
จากวัดวาอาราม จนในที่สุดก็กลายเป็นปราสาทราชวัง
และบ้านช่องราษฎร แม้แต่ชีวิตประจำวันของคนไทยทุก
คน มารยาทที่เราติดต่อกัน แม้แต่จะเป็นข้าวเข้าปาก ก็
เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา ถ้าใครเคยบวชเรียนก็จะรู้
จักคำว่า วาสกัจยวัตร คือมารยาท พระพุทธเจ้าได้สอน
สาวกของท่านไว้ทีเดียวว่า จะเบิบบ้างเข้าปาก ก็อย่าให้
เปื้อนนิ้วมือเกินหนึ่งองคุลี เป็นต้น คนไทยเราก็ครับมา
ปฏิบัติ แม้แต่จะรับประทานข้าว จะติดต่อกัน เคารพ
นบนอบกัน จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน นับถือพ่อ แม่ ครู
อาจารย์ พี่น้อง เหล่านี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

ทั้งสัน หรือแม้แต่คนไทยที่นับถือศาสนาอื่น แต่ถ้าหาก
ใช้ประเพณีไทย ใช้มารยาทไทย ขนบธรรมเนียมไทย
แล้ว ก็ต้องยอมรับเอามารยาทประเพณีและธรรมเนียม ซึ่ง
ได้มาจากพระพุทธศาสนานี้ว่า เป็นของๆตน เหล่านี้
จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาได้มีส่วนสำคัญในการสร้าง
คนไทย สร้างชีวิตแบบไทย สร้างความรู้สึกนึกคิดที่เป็น
ไทยตลอดมา ไม่มีสิ่งใดอื่น พอถึงยุคพัฒนา เราจะเห็น
ได้ว่า สถานการณ์ทุกอย่างเต็มไปด้วยความวุ่นวาย ใน
ประการแรก เพราะความเข้าใจผิดของคำว่าพัฒนา นึก
ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้มาก สิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแบบฝรั่ง
จีน พม่า เราไม่สนใจ ขอให้มากขึ้นไว้เป็นพอ สุดแต่
ใจคนจะคิดไป สุดแต่จะหาเงินมาสร้างให้มากได้ขึ้น และ
สุดแต่จะไถ้งบประมาณแผ่นดิน มาในกิจการหน้าที่ของแต่ละ
คน ใครได้มาใครก็สร้างให้มากขึ้น จนกระทั่งทุกวันนี้
ถ้าจะพูดกันจริงๆแล้ว ผมพูดถึงงบประมาณแผ่นดิน ก็
อดไม่ได้ คุยไปก็คล้ายๆกับทุกคนพยายามที่จะแข่งการ
พัฒนาทุกกระทรวงทบวงกรม ในการแต่ละปีของบประมาณ
แผ่นดินแต่ละกรมกองนั้น เป็นประเทศเอกราชไม่
คำนึงถึงกรมกองอื่น ซึ่งเป็นของรัฐบาลเดียวกัน หรือ

ของประชาชนอันเดียวกัน ต่างฝ่ายต่างพยายามที่จะเอาเงิน
งบประมาณไปให้ได้มากที่สุด เท่าที่ตนจะทำได้ เพื่อ
พัฒนาเฉพาะทางด้านของตนเท่านั้น การพัฒนานี้ก็การทำ
ให้มากขึ้น ขยายงานออกไปสร้างสิ่งก่อสร้าง ซ่อมที่ดิน
มาสร้างสิ่งก่อสร้าง บรรจุข้าราชการเพิ่มขึ้น ซ่อมเครื่อง
พิมพ์เครื่องพิมพ์เพิ่ม ซ่อมรถจักรยานเพิ่ม รถประจำ
ตำแหน่งเพิ่ม นี่แหละคือการพัฒนาที่มีอยู่ในเมืองไทยทุก
วันนี้ (ปรบมือ) ผมยังมองไม่เห็นว่ามันจะมีผลอย่างไร
แต่เท่าที่มองเห็นแล้ว ผลนั้นก็คือความวุ่นวาย โดยไม่
ต้องสงสัย และความเข้าใจผิดในทางที่เรื่องพัฒนานี้เอง
(ขอประทานโทษ ผมไม่ได้ตั้งใจจะไปทักท้วงคุณเหนือทิพย์)
แต่เป็นสิ่งที่เห็นกันทั่วไปทีเดียว เหตุผลจากการพัฒนา
อันวุ่นวาย ทำให้เราเข้าใจผิดในสิ่งต่างๆ มากมายเหลือ
เกิน วัตถุอาaramในศาสนาพุทธ ซึ่งบรรพบุรุษของเรา
ได้สร้างไว้ ก็เพื่อเป็นเครื่องจรรโลงใจ เพื่อเป็นที่พึ่งใน
ทางใจของคนไทยนั้น บัดนี้มีคนไม่น้อยที่เห็นว่า เป็น
สถานที่สำหรับล่อนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในเมืองไทย แล้ว
ก็เข้ามาเราก็จะมีรายได้ของประเทศเพิ่มขึ้น เราก็คิดกัน
แต่เพียงเท่านั้น ถ้าหากว่าใครคิดจะทุนบำรุงวัด บางคน

ก็อาจจะคิดว่า ควรจะทำให้นิยมชมชื่น แม้แต่พระมหากษัตริย์ บางทีเราคิดไปในทางล่อนนัगत่องเทียว กรฐิน พยุหยาตราทุกปีต้องมี เพื่อพวกฝรั่งจะได้มาดู โดยที่พวกเราลืมความหมายของสิ่งเหล่านั้น เราเคยถือว่าศักดิ์สิทธิ์และเป็นของสูง เราเอาลดลงมาอยู่ แต่เพื่อที่จะให้ฝรั่งดูและชอบ เป็นสิ่งที่ผมรู้สึกว่ เราออกจะลืมตัวกันมากไป ที่ลืมตัวเพราะเหตุว่ เราขาดสิ่งยึดเหนี่ยว เราไม่เข้าใจในสิ่งที่เราควรยึดเหนี่ยว และบางทีสิ่งที่เราควรจะยึดเหนี่ยวนั่นเอง ก็ไม่เข้าใจตัวเอง พระพุทธรศาสนาทุกวันนี้ ผมก็ไม่แน่ใจนักว่ วงการพระพุทธรศาสนาเนั้นเข้าใจฐานะของตัวเองอย่างไบบ้างหรือไม่ ไม่แน่ใจว่ ท่านได้ศึกษาประวัติของท่านเองหรือเปล่าว่ ในอดีตท่านได้ทำอะไรมาใหว้แก่ชาติไทย ท่านได้เคยสั่งสอนอบรมประชาชนให้เป็นคนดี ท่านได้เคยทำบำเพ็ญคนให้เห็นตัวอย่างที่ดี เพื่อให้เป็นประจักษ์พยานและเห็นได้ทุกยุคทุกสมัยว่ ธรรมที่พระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ เป็นธรรมที่ปฏิบัติได้ ท่านจะนึกอย่างเนี้บ้างหรือเปล่า หรือหาไม่ก็ยังไม่ทราบ เพราะถ้าจะพูดกันไปแล้ว ก็ขอประทานโทษด้วย ท่านนั่งอยู่เนี้ก็หลายองค์ ก็อ พระท่านก็

บุญชนกคนไทยนี้แหละ บางทีท่านก็อาจจะเผลอ ๆ ไปว่า
 การพัฒนานักคือการสร้างโบสถ์ให้มาก ศาลาการเปรียญ
 ให้มาก วิหารให้มาก และก็จะไร้อะไรให้มาก ถึง
 ใต้เห็นออกเรียรายกันตะไป ไม่เลือกที่เลือกทางทุกวันนี้
 (ปรบมือ) และเนื่องจากการที่ไม่เข้าใจในหลักของการ
 พัฒนา นึกว่าถ้าทำให้ใหญ่ให้มากให้แข็งแรง เป็นการ
 พัฒนาแล้ว ในที่สุดแม้แต่วงการพระศาสนาเอง ก็ลัดตัว
 ลงมาที่จะพัฒนาแบบนี้ โดยที่ยอมเสียหลักอันน่าเคารพ
 ซึ่งผมรู้สึกเป็นเรื่องที่ผมโหม่นสออยู่เสมอ พระอารามบาง
 แห่งในกรุงเทพ ฯ ยอมให้นักไสยศาสตร์เข้าไปใช้ศาลาวัด
 อุโบสถกุฎี เล่นกลต่าง ๆ แสดงอิทธิฤทธิ์ทางไสยศาสตร์
 เพื่อเก็บเงินซ่อมพระอุโบสถ แต่ถึงอย่างนั้นก็พอทำเนา
 เราได้เคยอ่านข่าวกันมาว่า แม้แต่พระภิกษุสงฆ์ก็ลัดองค์
 ท่านลงมาใช้วิธีการของไสยศาสตร์ เพื่อที่จะพัฒนาวัด กุ
 หมอ ทวงเงินจากอากาศ ล่องหนหายตัว บอกหวย ทำ
 อะไรต่าง ๆ ซึ่งก็ไม่ใช่เพื่ออะไรของท่าน แต่เพราะเหตุว่า
 อยากทำวัดให้ใหญ่โตให้ทันคนอื่นเขา มันเป็นเรื่องของการ
 ก่อสร้าง มันเป็นเรื่องของทำสิ่งในทางวัตถุให้เกิดขึ้น ที่ว่า
 พระพุทธศาสนาสอนว่า หรือมีการสอนให้มีการพัฒนาทาง

โลกนั้น อย่างที่คุณเนื้อหทัย ๆ ว่า จะว่าไปก็ไม่ผิด แต่
 ขณะเดียวกัน ท่านก็สอนไว้ด้วยว่า อย่าไปพัฒนาในทาง
 วัตถุหรือในทางโลกเท่านั้น หรือแต่อย่างเดียว มีพระคาถา
 อันหนึ่งที่ว่า นสียาวัมโนโลกะ บัณฑิตชชอบแปลว่า อย่า
 ทำตนให้เป็นคนรกลอก คำว่าวฒนาภิแปลว่ารก ความ
 จริงใจผมรักอยากจะแปลว่า สอนว่าอย่าทำตนให้เป็นคน
 เจริญแต่ทางโลกเท่านั้น ท่านเห็นจะได้หมายความว่า
 รกโลกอย่างที่เราเข้าใจกัน ในปัจจุบันคืออย่าทำให้เจริญ
 แต่เฉพาะในทางโลก มันมีความเจริญสิ่งอื่น ซึ่งเราควร
 จะสนใจ และควรจะได้คำนึงนึกคึกอยู่ ไม่ใช่สักแต่ว่า
 สมภารองค์ไหนสร้างโบสถ์เก่ง ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของพระ
 ภิกษุ หรือของสมภารแล้วโดยครบถ้วน ถ้าเราคิดกันแต่
 เพียงนั้นแล้ว พระพุทธศาสนาก็ออกจะไม่จำเป็นที่จะต้อง
 สั่งสอนกันต่อไป ใครจะเป็นสมภารก็ควรจะได้เรียนสถาปัตยกรรม
 หรือเรียนประชาสัมพันธ์ อะไรไปในแนวนั้น จะได้สร้าง
 ตึกสร้างวิหารกันให้หรูหรา ไม่จำเป็นจะต้องไปคำนึงถึง
 เรื่องอื่น เพราะฉะนั้นหน้าที่ของพระพุทธศาสนา หรือ
 ส่วนที่พระพุทธศาสนาควรจะได้ทำในยุคพัฒนานี้ ก็คือ
 ควรจะเป็นหลักที่ยึดของคนที่ตกอยู่ในความวุ่นวาย ไม่ควร

จะเป็นตึก การสำคัญในทางที่จะระงับความวุ่นวาย สิ่ง
ความวุ่นวายที่ผมกล่าวถึงนี้ เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้น
ในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นยุคใดหรือประเทศใดทั้งสิ้น
เพราะการพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยน จะอยู่คงที่
ไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงนั้น บางทีก็จะเปลี่ยนลงไปจนถึง
ขั้นรากฐาน บางทีก็จะเปลี่ยนเฉพาะแต่กิ่งแต่ก้าน แต่การ
เปลี่ยนแปลงเมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะต้องมีความวุ่นวาย และ
ความวุ่นวายนั้น สำหรับประเทศไทยเรา ผมยังไม่เห็นมี
ผู้ใด สถาปนาคิด จะระงับได้ดีเท่าพระพุทธศาสนา อย่าง
ที่ท่านได้เคยทำมาแล้วในอดีต และก็ควรจะทำต่อไปก่อน
ที่ท่านจะทำหน้าที่นั้นหรือจะมีส่วนนั้น ท่านจะต้องรู้จัก
หน้าที่ของท่าน รู้จักตนเองของท่านเสียก่อนว่า อยู่ใน
ฐานะอย่างไร เราพูดกันมานานมากถึงหน้าที่ของพระ เรา
มักจะบอกว่าพระควรจะออกไปพัฒนา ไปตัดถนน เช่น
พระศรีวิชัย หรือมิเช่นนั้น ก็ไปช่วยชาวบ้านขุดคลอง
ลอกคลอง ตลอดจนกระทั่งไปสอนหนังสือ ไปสอนจริย-
ธรรมชาวบ้าน ผมอยากจะขอประทอนโทษท่านที่มีความ
เห็นเช่นนั้น เพราะใจจริงของผมไม่เห็นด้วย ผมเห็นว่า
หน้าที่ของพระที่สำคัญในยุคพัฒนานี้คือความเป็นพระโดย

สมบุรณ์ เป็นพระที่สมบุรณ์ด้วยศีล อยู่เพียงในวัดก็พอ และนิยายหรือนิทานที่คุณเนื้อที่พื้ ๆ เล่ามาเมื่อกัน ผมรู้สึกประทับใจมาก เป็นตัวอย่างอันดีที่สุด สำหรับเรื่องที่ผมจะพูดถึง คือ คุณเนื้อที่พื้ ๆ บอกว่า แม่กำลังติดลูกอย่างตุ้ย เห็นพระท่านเดินมา มือที่ถือไม้กีดตลงที่เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่เพราะพระท่านไม่ได้บอกว่าไม่ให้ดี พระท่านไม่ได้ทำอะไร ท่านมีกิจธุระก็เดินผ่านไป แต่นั่นคือการทำหน้าที่ของพระแล้ว การสละโลกออกครองผ้าเหลืองอยู่ในศีล ๒๒๗ ของพระพุทธเจ้าเป็นสัญลักษณ์ของพรหมวิหารเป็นสัญลักษณ์ของเมตตา แม่ที่กำลังติดลูกอยู่ในอารมณ์โกรธด้วยโทสะจริตอย่างแรง เห็นพระเดินมาเพียงเท่านั้น กระบังสิ่งที่ชั่วที่อยู่ในใจได้หมด เลิกติดลูกนี้เป็นตำนานอย่างดีที่สุดที่ได้เห็นถึงหน้าที่ของพระ ถ้าพระท่านจะเป็นแต่เพียงสมณะ ซึ่งปฏิบัติตามศีลวินัยของพระพุทธเจ้าโดยครบถ้วนสมบุรณ์แล้ว ผมคิดว่ามันเป็นการกระทำขั้นแรกที่จะทำให้คนไทยในยุคพัฒนานี้ มีหลักที่จะยึดถือได้ ถ้าหากว่าโลกภายนอกแห่งการพัฒนานี้มีความวุ่นวายสุดที่จะทนทานได้ ถ้าหากว่าโลกภายนอกเกิดความเดือดร้อนไม่ทราบว่าจะไปทางใด ถ้าหากว่าเราสามารถที่

จะเข้าไปในวัดได้ เพื่อหาความสงบ แม้ชั่วครู่ชั่วคราว เพื่อหาทางที่จะปลีกตัวออกจากความวุ่นวาย เพื่อให้เกิดความรู้ แม้แต่ชั่วครู่ชั่วคราวว่า ยังมีสิ่งอื่นซึ่งไม่ใช่การพัฒนาที่ยั่งยืน ยังมีธรรมชาติที่ไม่ได้อยู่ในกาลเวลา มีความจริงซึ่งพิสูจน์ได้ และมีวัดเป็นสถานที่รักษาความจริงนั้น มีพระเป็นผู้พิสูจน์ความจริงนั้น ให้เราได้เห็น ถ้าหากว่าเรามีแค่เพียงแค่นี้ ผมว่าการพัฒนานั้นจะอย่างไร ผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นมันก็ไม่มาก เท่าที่เราจะลืมนักคิดศาสนาเสีย นี่เป็นหน้าที่สำคัญ ผมเข้าใจว่า เป็นเรื่องของหน้าที่ของพระพุทธศาสนาในยุคพัฒนานี้ ชีวิตในวัดชีวิตของสมณชน ผมรู้สึกยินดีเหลือเกินที่คนไทยเรายังมีประเพณีที่จะส่งกุลบุตรเข้าบวชในพระพุทธศาสนาเมื่ออายุครบความจริงการบำเพ็ญชีวิตของพระก็คือ การบำเพ็ญชีวิตแบบพระพุทธเจ้า หรือเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าได้บำเพ็ญมาไม่มีอะไรผิดกันเลย พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญชีวิตเช่นนั้น มาเมื่อ ๒๕๐๐ ปีกว่ามาแล้วจนถึงบัดนี้ ก็ยังมีคนบำเพ็ญชีวิตเช่นนั้นอยู่ และคนที่บำเพ็ญชีวิตเช่นนั้น มีอยู่ไม่น้อยในเมืองไทย และเป็นผู้ที่ปฏิบัติได้และเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะอย่างไร ได้เข้าไปใช้ชีวิตมาก

น้อยตามแต่ตนเองจะสมัครใจ หรือศรัทธา นี่เป็นโอกาส
ที่ดีที่สุดสำหรับคนไทยในยุคพัฒนาที่จะหาทางสงบ ระวัง
ที่จะหาทางให้เข้าถึงความจริง ซึ่งสำคัญกว่าการพัฒนา
สำคัญกว่าการจะทำอะไรให้เกิดขึ้นมาก ผมเห็นว่าหน้าที่
ของศาสนาพุทธมีอยู่เช่นนี้ และการพัฒนาประเทศนั้น ถ้า
มีแต่การพัฒนาอย่างเดียวทางวัตถุ ไม่มีความเข้าใจอันแท้
จริง ไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวอันแท้จริงแล้ว ผมว่าไม่มีผลดีเป็น
แน่นอน การพัฒนาจะมีผลดีได้จะต้องเป็นการพัฒนาที่
สมบูรณ์ที่มีครบไม่ใช่หนักไปในทางใดทางหนึ่ง อะไรที่
ขาดในทางพัฒนาทางวัตถุ ศาสนาพุทธนั่นเองเป็นสถาบัน
ที่จะทำให้บริบูรณ์ และความบริบูรณ์นี้ พระท่านเรียกว่า
สัมปทา ความจริง ขาดความบริบูรณ์หรือขาดสัมปทา
เป็นอุปสรรคของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นไปในทางวัตถุ
หรือในทางใจ ถ้าหากว่าขาดความขยัน ก็พัฒนาไปไม่ได้
ไม่ว่าจะเป็นในทางวัตถุหรือในทางใจ ศาสนาพุทธก็มีหลัก
ที่พอจะยึดได้ ท่านเรียกว่า อุดจาสัมปทาในการพัฒนา
ถ้าหากว่าเราไม่คำนึงว่า สิ่งใดควรจะรักษา สิ่งใดควรจะ
ปล่อยไป สิ่งใดควรจะเลิก เราเอาแต่เลิกของเก่าอย่างเดียว
สร้างของใหม่อย่างเดียว ไม่คำนึงถึงเก่าเลย วัดพระแก้ว

มีมานาน ไม่ชอบใจรื้อทั้งเสีย สร้างตึก ๒๐ ชั้น เอา
 พระแก้วมรกตไปไว้ข้างบนอย่างนี้ ท่านเรียกว่าวิถาวร
 พัฒนา มันไม่ไหว แต่ถ้าหากว่าจะพัฒนาแล้ว มันจะ
 ต้องมีการอารักขสัมปทา คือการรักษาสงคิของงามที่ยึดได้
 ถือได้เป็นประโยชน์เอาไว้ และสลัดทิ้งเฉพาะของที่ไม่จำ
 เป็น อย่างนี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ศาสนาพุทธเป็น
 หลักให้ยึดถือได้ในหลักอารักขสัมปทา ยิ่งกว่านั้นในยามนี้
 ไม่ว่าจะเป็นในทางส่วนตัวหรือในทางการเมืองหรือในทาง
 อื่นๆ ในประเทศที่ยังหย่อนพัฒนา หรือในประเทศที่กำลัง
 พัฒนานี้ ถ้าอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ดู จะเห็นได้ว่า ประเทศ
 เหล่านี้รวมทั้งประเทศไทยเรากว้ย มีประเทศมหาอำนาจ
 กอยแก่งแย่งชิงกันอยู่เสมอ ที่จะเข้ามาผูกมิตร ที่จะเข้ามา
 เป็นมิตร วัตถุประสงค์ก็คือ จะเอาเข้าเป็นพวกของตน
 เพราะโลกเราทุกวันนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย ใครมีพวก
 มากฝ่ายนี้ก็ต้องชนะ พวกกันง่าย ๆ สรุปแล้วก็ลงอยู่เท่า
 นี้ เพราะฉะนั้นประเทศไทยซึ่งกำลังเป็นประเทศที่กำลัง
 พัฒนา จะต้องยึดหลักพระพุทธศาสนา ที่ท่านเรียกว่า
 ศัลยาดมมิตร สัมปทาโดยเคร่งครัด หลักนี้ก็คือการบริบูรณ์
 ในการคบมิตรที่ดี และจะคบใครเราจะต้องเลือก เราจะ

รับความช่วยเหลือจากใคร เราจะต้องเลือก เราจะต้องดู
วัตถุประสงค์ จะต้องดูว่าเหมาะสมกับสถานการณ์ที่แวก
ล้อมเราอยู่หรือไม่ เหมาะสมกับสภาพของเราหรือไม่ ไม่
ใช่สักแต่ว่าเขาให้ก็เอา--ไปหมด ไม่ใช่สักแต่ว่าเขายื่นให้
เราก็กับมาโดยไม่มีข้อผูกพันอะไรติดมา เราก็ก็นึกหรือว่า
ได้มาแล้วจะทำให้เราต้องเสียทรัพย์มากขึ้นไปอีกเท่าไร เรา
ก็ไม่คำนึงถึงอย่างนี้ เป็นต้น ฝรั่งให้เรือรบขนาดบรรทุก
เครื่องบินมา ๑ ลำ ตีใจรับมาแล้ว นึกว่าพัฒนาแล้ว ความ
จริงไม่ใช่ เพราะได้เรือมาแล้ว จะต้องจ้างทหารเรือส่งอีก
ก็หมีนคนหรือก็พันคน กว่าเรือรบจะเล่นได้ ต้องซื้อน้ำมัน
ฝรั่งนั้นเองเอามาใช้เรือรบ ไม่เช่นนั้นก็จะจอดทิ้งอยู่
เปล่า ๆ เป็นเรื่องเสียทรัพย์ทั้งนั้น เราก็ก็นึกคิดว่า ใครจะ
ให้อะไรกัน จะมาเป็นมิตรเราก็ก็นึกดูหลัก ซึ่งพระพุทธ
ศาสนาเท่านั้นที่จะสอนให้เราทำได้หรือยึดถือได้ และในยุค
พัฒนานี้เอง อุปสรรคอีกอย่างหนึ่งที่ผมเห็น ไม่ว่าจะเป็น
ในกรุงเทพฯ หรือที่ไหน สรุปลแล้ว กรุงเทพฯ ก็นึก หรือ
จังหวัดใดก็ตาม ที่พัฒนาขึ้นมาแล้ว ผลที่ปรากฏก็คือ มีสิ่ง
ที่เป็นอบายมุขติดตามมา หรือสิ่งที่ล่อใจให้คนใช้จ่ายเงิน
รายได้ของตนโดยที่ไม่จำเป็น ร้านรวงต่างๆ ขึ้นมานำเอา

สินค้าใหม่เข้าไปเสนอต่อผู้ซื้อ ใครเห็นสักแต่ว่าชอบของใหม่ก็ซื้อ ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นแก่ภาวะความเป็นอยู่ หรือการครองชีพของคนนั้นเลยก็ได้ เสียทรัพย์สินไปโดยใช่เหตุ นอกจากนั้นก็ต้องมีไนท์คลับ มีบริการอาบอบนวด มีสถานที่รับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งฟังคนศรีท้าว และมีอื่นๆ อีกมาก และจนกระทั่งถึงว่า คนที่จะพัฒนาจริงแล้ว จะต้องขีรตแก่ง มีเครื่องปรับอากาศ เพราะไม่เช่นนั้นจะหย่อนพัฒนา คุณค่าใครไม่ได้ เหล่านี้เป็นเครื่องชักนำให้เสียทรัพย์สินโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ เป็นผลแห่งการพัฒนาอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เฉพาะแต่ในเมืองไทยที่ไทยพัฒนาจะต้องเกิดสถานการณ์เสียทรัพย์สินไม่เข้าเรื่องนั้นขึ้น นี่ก็อีกเหมือนกัน ถ้าไม่ยึดศาสนาพุทธแล้วจะยึดอะไร เพราะในเรื่องนี้ศาสนาพุทธก็สอนหลักที่เรียกว่า สมมัชฌิมาสัมปทา คือการใช้จ่ายสม่าเสมอไม่ผิดปกติ ไม่สูงไม่ต่ำไปจนเกินเหตุ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างอันน้อยที่มีอยู่ในศาสนาพุทธ ซึ่งผมยกให้เห็นเท่านั้น แล้วก็ด้วยความหวังจริงๆ ที่มาพูดในวันนี้ว่า ท่านทั้งหลายที่ได้ฟังจะได้แลเห็นความสำคัญของพระศาสนา และเห็นความสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้สืบศาสนา เกิดความเคารพเลื่อมใส เกิดความ

ยึดมั่นทางใจ และใช้พระพุทธรูปศาสนานั้นเป็นที่ยึดเหนี่ยว
เป็นที่พึ่ง เป็นที่ระงับความวุ่นวาย ซึ่งจะต้องเกิดจากการ
พัฒนาอย่างแน่นนอน ไม่มีที่สงสัย ในขณะเดียวกัน ก็อยาก
จะขอกราบฝากความหวังไปยังภิกษุสงฆ์ ซึ่งท่านได้กรุณา
มานั่งฟัง ณ ที่นี้ว่า การพัฒนานั้นถ้าจะพูดกันตรงๆ แล้ว
คือพัฒนาอย่างที่คุณเนื้อทักขิยานั้น ไม่ใช่เรื่องของพระ
ถ้าหากว่าใครเขาจะมานิมนต์ไปเพื่อพัฒนาจำนวนพลเมือง
แล้ว โปรดกรุณาอย่ารับนิมนต์เลย (ฮาและปรบมือ)

ป๊อ

ผมเองก็ได้รับความรู้และข้อคิดเห็นจากคำอภิปราย
ของท่านเป็นอันมาก กราบน้อมอยากจะขอพึ่งผู้ซึ่งได้เคยอยู่
ในสมณวิสัย คือ คุณเสฐียร ๖ เพื่อที่จะให้ข้อคิดของท่าน
ต่อไป ขอเชิญท่านมหา (ปรบมือ)

เสฐียร

พระคุณเจ้านักศึกษาของข้าพเจ้าและท่านประธาน
การอภิปรายของเราในวันนี้ ให้ชื่อว่าพระพุทธรูปศาสนามี
ส่วนอย่างไรในสังคมยุคพัฒนา แต่ไม่แน่ใจว่าชื่อนี้จะถูก

ต้อง เพราะว่าอยากจะพูดว่า สังคมของเราในทุกวันนี้
 หาใช่อยู่ในยุคพัฒนาไม่ แต่หากอยู่ในยุคแห่งความเสื่อม
 โทรมเป็นอันมาก ความเสื่อมโทรมในยุคนี้มีอย่างไรนั้น
 ท่านผู้อภิปรายในตอนก่อนๆ มีท่านอาจารย์กฤต ๖ เป็น
 ต้น และท่านอาจารย์ควง ๖ ค้วย ตลอดจนกระทั่งคุณเนื่อ
 ทิพย์ ๖ ก็ได้บอกจุดแห่งความเสื่อมโทรมไปหมดแล้ว แต่
 อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องขอขอบคุณนักศึกษาอยู่อย่างหนึ่ง
 ว่า ถึงอย่างไรท่านก็มีความเป็นห่วงใยต่อสังคมนี้จะเสื่อม
 หรือจะเจริญก็ตามว่า ยังไม่มีความเจริญเต็มที่ ความดำริ
 นี้เป็นความดำริชอบอันเกิดจากปัญญาชอบ สมกับที่ได้
 ชื่อว่าชุมนุมศึกษาพุทธศาสตร์และประเพณี ในเรื่องว่า
 พุทธศาสนามีส่วนอย่างไรในสังคมนั้น ท่านประธานท่าน
 คงจะจำได้ กราวหนึ่งเมื่อราวเดือนกุมภาพันธ์มานี้ ณ เวที
 แห่งนี้ เราได้มีการอภิปรายถวายหน้าพระที่นั่ง ได้มีหน้า
 สองหน้าที่ได้ปรากฏอยู่ในที่นี้ คือหน้าในวันนั้น คือหน้า
 ของคุณควง ๖ คนหนึ่ง และหน้าของข้าพเจ้าอีกคนหนึ่ง
 ท่านคงจะฟังเรื่องต่างๆ ที่คุณควง ๖ ได้เล่ามาแล้ว ที่จริง
 ก็ไม่สู้จะผิดอะไรกันนักกับที่ได้พูดเรื่องกราวโน้น และอีก
 หน้าหนึ่งที่จะพูดในวันนี้ ก็คงจะไม่ผิดอะไรกันนัก แต่

ทว่า—ยากจะจับให้ถึงจุดว่า พุทธศาสนานั้นมีส่วนอย่างไร
ในสังคมที่กำลังเสื่อมอยู่ ผมยอมรับข้อคิดอันหนึ่ง ซึ่ง
เป็นข้อคิดที่ดีที่สุด และเป็นข้อเท็จจริงอย่างยิ่ง คือ ข้อคิด
ที่ว่า ของคุณก็กฤตวิธ^๕ ที่ว่า ชาติประเทศจะไป—รอดหรือ
ไม่รอดในยามเช่นนี้ มีอยู่สถาบันเดียวที่จะเชิดชูหรือประ-
คับประคองไว้ได้ สิ่งนั้นคือสถาบันพุทธศาสนา ในขณะที่
ที่เข้ามาสู่ประตูห้องประชุมนี้ ได้รับหนังสือแจกเล่มหนึ่ง
และเชื่อว่าได้รับกันหลายคนแล้ว เป็นคำพูดของท่านนายกรัฐมนตรี
มีอยู่ตอนหนึ่งพูดประชุมในการสัมมนานิสิตนัก-
ศึกษาอาสาสมัคร มีคำพูดว่า “ข้าพเจ้าขอฝากข้อคิดเห็น
ไว้ให้ที่ประชุมพิจารณาด้วยว่า เนื่องจากขณะนี้ประเทศ
ไทยตกเป็นเป้าหมายของการแทรกซึมบ่อนทำลาย จากภัย
คอมมิวนิสต์อย่างหนัก ฉะนั้น ขอให้นักศึกษาทั้งหลาย
นอกจากจะช่วยรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ จงได้มีส่วน
ป้องกันภัยอันตรายนั้นของประเทศด้วย โดยการสร้างสรรค์
สามัคคีให้แน่นแฟ้น อุทิศตนทั้งชีวิตและร่างกายให้แก่
ประเทศชาติ เพื่อช่วยกันสนับสนุนงานพัฒนาบ้านเมืองใน
ยุคนี้ให้ทุกท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีความ
ผาสุกสมบูรณ์ยิ่งขึ้น” เป้าหมายในการที่ท่านนายกรัฐมนตรี

พูดกับสัมมานิสิตวันนั้น จับได้สองเบ้า เบ้าหนึ่งคือ ให้เราทั้งหลายเห็นว่าการจะพัฒนาประเทศในยุคนี้ มีภัยอันหนักอย่างหนึ่ง คือ ภัยจากคอมมิวนิสต์ คือ ภัยจากประเทศมหาอำนาจ ซึ่งกำลังยื้อแย่งความเป็นมิตรจากประเทศไทย ถึงที่คุณคิกฤทฺธได้ว่ามาแล้วอีกเบ้าหนึ่ง ท่านนายกฯ ขอร้องว่า ในการช่วยกันคราวนี้ขอให้ช่วยกันด้วยสามัคคีธรรม เพราะฉะนั้น ที่ท่านนายกฯ พูดวันนั้น ก็เป็นเรื่องแสดงอยู่ว่า การจะพัฒนาในคราวนี้หรือในยุคนี้ ประการแรกที่เป็นหลักที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องสร้างสามัคคีธรรม ให้มากที่สุด ถ้าทราบใดไม่สามารถสร้างสามัคคีธรรมได้แล้ว ทราบนั้นการป้องกันภัยจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งกำลังรุกรานอยู่นั้น ก็ไม่สามารถจะป้องกันได้ และการที่จะให้มีสามัคคีธรรมนั้น ก็ไม่มีอะไรอีกแล้ว นอกจากคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ พระพุทธศาสนานี้เอง แต่ทว่า การที่เราจะให้สามัคคีธรรมนั้น เราจะได้ด้วยวิธีใด ในหลักของการพัฒนาประเทศ นั้นนอนเรายังยอมรับกันว่า มีการพัฒนาทางวัตถุและทางจิตใจ แต่ทว่าในที่นี้ ผมเองจะขอพูดในเรื่องทางจิตใจให้มากหน่อย พูดย่างๆ ก็คือ พุทธธรรมให้สมกับที่ท่านประ-

ธานท์กว่า ผมก็เป็นมหาเปรียญมาแล้ว ในเรื่องปฏิบัติ
ธรรมในพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา นั้น ท่านปั้นธรรมออกเป็น
เป็น ๓ ประเภท ผมต้องขอร้องต่อพระคุณเจ้าที่จะต้องมา
นั่งเทศน์ เพื่อให้สมกับที่ได้บวชเรียนมาแล้ว ท่านปั้น
ธรรมออกเป็น ๓ ประเภทนั้น เป็นหลักในการพัฒนา
ประเทศซึ่งไม่สามารถจะทิ้งได้ แม้ในข้อใดข้อหนึ่ง ธรรม
๓ ประเภท คือ

๑. ภาษาบาลีเรียกว่า ปเวนิธมฺโม คือ ธรรมอัน
เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเก่า หมายความว่า ประ
เพณีมีมาอย่างไร ให้ปฏิบัติให้สมกับที่ควรจะได้หรือไม่
ควรจะได้เพียงไร มีของเก่าไปทำลายเสียหมด มันก็จะ
เป็นพวกเรอการตในปักกิ่งไป

๒. ได้แก่ วินิสยธมฺโม คือ ธรรมได้แก่กฎหมาย

๓. สุจริตธมฺโม ได้แก่สุจริตธรรม อธิบายของครู
บาอาจารย์มีว่าอย่างนี้ ธรรมข้อแรกนั้นจะต้องพัฒนาจิตใจ
คือจะต้องพัฒนาคนก่อน เหตุใดเราจึงต้องพัฒนาคนก่อน
ก็เพราะเหตุว่า คนนั้นเป็นผู้พัฒนาวัตถุ เพราะฉะนั้น ผู้
ที่จะพัฒนาวัตถุ ก็จำเป็นจะต้องมีธรรม ๓ ประการนี้เป็น
เครื่องประกอบเสียก่อน หากไม่แล้วก็ไม่ไปไม่รอด ที่เรียก

ประเพณีธรรมนั้นท่านอธิบายว่า คนเราเกิดมาในโลกย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในฐานะเป็นญาติบ้าง เป็นมิตรบ้าง เป็นครูบาอาจารย์กันบ้าง ไม่มีผู้ใดที่อยู่คนเดียวได้ จึงกล่าวได้ว่า ในโลกนี้คนไม่ได้อยู่แต่ลำพังผู้เดียว ย่อมต้องร่วมเกี่ยวข้องกันอยู่ด้วยเสมอ เริ่มตั้งแต่สังคมในครอบครัว เป็นหมู่บ้าน เป็นประเทศชาติและเป็นโลก การรวมกลุ่มของคนจำต้องมีหลักแกนของแต่ละกลุ่มนั้นเป็นสิ่งที่บุคคลผู้รวมกลุ่มยอมรับนับถือ และประพฤติสืบกันมาไม่ขาดสายเป็นเวลานานมาแล้ว และหลักอันนี้คือหลักที่เรียกว่าศีล ๕ ประการ อันชี้แจงหน้าที่ของมนุษย์ที่เรียกว่าประเพณีของมนุษย์ ธรรมเหล่านี้ ถ้าหากว่าปฏิบัติได้ ก็พัฒนาได้ ก็ถ้าปฏิบัติไม่ได้พัฒนาไม่ได้ก็เหมือนกัน แต่ว่าในหมู่คนที่รวมอยู่กันเป็นกลุ่มนั้นก็มีคนที่เลวบ้าง ทราบบ้าง มีคนที่กำลังน้อยบ้าง มากบ้าง ในลักษณะที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นลักษณะของปลาใหญ่กินปลาเล็ก เป็นลักษณะของผู้มีกำลังมาก ช่มเหงผู้ที่มีกำลังน้อย เป็นลักษณะการจួយโอกาส เพื่อจะเอาความสุขของตัวเท่านั้น เพื่อพัฒนาตัวเองเท่านั้น ดังนั้นบ้านเมืองจึงต้องมีกฎหมายควบคุม เพื่อได้รับความร่มเย็นเป็น

สุข ในกรณีเช่นนี้ก็มีสมมุติบุคคลขึ้นคณะหนึ่ง คือท่านที่
 มหาชนยกย่องว่าเป็นผู้ปกครองกลุ่มชน เพื่อไม่ให้คนทั้ง
 หลายเบียดเบียนกัน คนพวกนี้ก็ออกกฎหมายมาเพื่อควบคุม
 อุปนิสัยที่เลวร้าย พวกที่มีกำลังมากก็โกง—พวกกำลัง
 น้อย และกฎหมายนี้เองก็เป็นเครื่องที่พัฒนาสังคมได้อย่าง
 หนึ่ง คนเราจะไม่นับถือกฎหมายนั้นไม่ได้ เพราะกฎหมาย
 เป็นเครื่อง เป็นบรรทัด เป็นเส้นให้เราตีสำหรับให้เดิน
 ได้ตรงทาง เราจะถือว่าเราจะอยู่เหนือกฎหมายนั้นไม่ได้ ก็
 มีคนหลายคนหรือหลายหมู่หรืออะไรต่างๆ เหนือกฎหมาย
 ที่เรียกว่าถืออภิสิทธิ์ เป็นต้น คือเหนือกฎหมาย แต่ทว่า
 อย่างไรก็ตาม ธรรมสองอย่างนั้น ยังหาพอไม่ จำเป็น
 จะต้องมียุทธวิธีอย่างหนึ่งคือ สุจริตรธรรมๆ ก็เพื่อจะป้อง
 กันธรรมทั้งสองอย่าง ที่กล่าวข้างต้นเพราะว่า กฎหมาย
 ก็ดี หรือประเพณีอย่างอื่นก็ดี ปกครองคนได้แต่เพียง
 ภายนอกเท่านั้น การกระทำทางกายก็ดี กระทำทางวาจา
 ก็ดี มีประเพณีครอบงำป้องกันอยู่ แต่ทว่าทางใจนั้น ไม่
 สามารถจะป้องกันได้ หลักของสังคม หลักของการพัฒนา
 ประเทศชาติ จำเป็นจะต้องมียุทธวิธีข้อหนึ่งซึ่งเรียกว่า
 สุจริตรธรรมๆ ก็คืออะไร สุจริตรธรรมนั้นก็คือการกระทำตาม

หน้าที่ให้ถูกต้อง ถือธรรมเป็นใหญ่ที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย หลักในข้อนี้ ถ้าจะพูดกันให้ตรงแล้วสุจริตรธรรมในที่นี้ ก็คือ การที่บุคคลเรามีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองสังคมสองหลัก หลักหนึ่งได้แก่ หิริ คือ ความละอายต่อบาป อะไรเป็นความชั่วอย่าพึงกระทำอย่างนั้น อีกหลักหนึ่งได้แก่ โอตตัปปะ คือความเกรงกลัวต่อบาปอะไรซึ่งเป็นความชั่วต้องกลัวว่ามันจะมีผลแห่งบาปนั้น แต่ทว่าเหตุการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นเหตุการณ์ที่ผมใคร่จะพูดว่า เรายังมีการพัฒนากันในเรื่องนี้นั้นน้อยเหลือเกิน หรืออยากจะพูดว่า เรากำลังหมิ่นเหม่ต่ออันตรายที่ท่านนายกฯ พูดไว้ในการสัมมนาในที่ว่า เราหมิ่นเหม่ต่อภัยคอมมิวนิสต์เหลือเกิน ท่านประธานครับฯ ไหน ๆ ได้พูดแล้ว ก็ใคร่จะพูดเพื่อเป็นเครื่องแสดงให้นักศึกษามองเห็นว่า เราจะประพฤติสุจริตรธรรมกันได้เพียงใด บ้านเมืองของเรานี้ ตามรัฐธรรมนูญ แบ่งแยกสถาบันปกครองประเทศไว้ ๓ สถาบัน สถาบันแรกคือ สถาบันบริหาร ได้แก่ นักปกครอง พุ่อย่าง ๆ ว่ารัฐบาล สถาบันที่สอง ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันที่สาม ได้แก่ สถาบันตุลาการ เราจะให้ใครประพฤติธรรม สุจริตรธรรม ตามที่ว่านั้น ก็จำเป็น

จะต้องเอาความสุจริตหรือหิริ-โอตตัปปะ นี้ให้เข้าไปอยู่ในสถาบันเหล่านี้ต้องมีธรรมะที่สำคัญที่สุดอยู่สองหลัก คือ ความละอายบาปและความเกรงกลัวบาป หาไม่แล้วไปไม่รอด ธรรมนี้จะช่วยได้อย่างไร ผมจะยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ ธรรมของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยสถาบันในการบริหารได้นั้น ผู้ปกครองราษฎรจำเป็นจะต้องมีสังคหวัตถุ คือ วัตถุอันเป็นเครื่องสงเคราะห์แก่คนที่อยู่ใต้ปกครองของคนอื่น ต้องมีการเสียสละ ซึ่งเรียกว่าทาน คือทำให้เขาพอใจ ทำให้เขาพอกิน อย่าพัฒนาด้วยการแย่งงบประมาณกันเหมือนอย่างคุณก็ฤทธิฯ ท่านว่า โดยที่ไม่เห็นว่าคนอื่นไม่มีกินอย่างไร หรือคนอื่นไม่มีใช้อย่างไร ข้าราชการทั่วไปที่ปกครองบ้านเมืองจะต้องเป็นคนที่มีวาจาเอาจักหลักข้อนี้ได้แก่บิยวาจาอย่าไปทำสามหาบ อย่าไปทำข่มขี คนอื่นว่าเขาเป็นข้าทาสของตัว หลักที่ ๓ ต้องมีอัคคจริยา คือ การประพฤติกในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนที่เราไปปกครองเขา สิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ ก็อย่าไปทำให้เขาเสียประโยชน์ อย่าไปทำให้ประโยชน์ของเขาเสียไป สิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ ก็อย่าไปทำ นอกนั้นยังจำเป็นต้องมีสมานัตตัตตา คือธรรมที่สอนว่า ต้องวางตัวเป็นคนเสมอ

คนทั้งหลาย อย่าถือว่าเราเป็นเจ้าคนนายคน คนทั้งหลาย
 มีภาวะเหมือนกัน รักสุขเกลียดทุกข์รักดีเกลียดชั่วเหมือน
 กัน รักสุขเกลียดทุกข์เท่ากัน แต่ทว่าที่เป็นมาแล้วนั้น
 หรือที่กำลังเป็นอยู่ทุกวันนี้ ก็ได้หาเป็นเช่นนั้นโดยส่วน
 มากไม่ ถ้าปฏิบัติอย่างนี้ ก็เรียกว่ามีหิริ-โอตตัปปะ ธรรม
 ในพระพุทธศาสนาอย่างนี้กล่าว จะช่วยสถาบันนิติบัญญัติ
 ได้ ด้วยการออกกฎหมาย ให้มันถูกรื่อง ออกกฎหมาย
 ต้องถือเมตตาเป็นหลัก ไม่ใช่ความเห็นความผิดอย่างเดียวก็
 เอาเข้าตะรางหรือออกกฎหมายโดยส่วนที่เป็นประโยชน์แก่
 พวกพ้อง ก็อย่าให้เป็นเช่นนั้น ผมมีตัวอย่างอื่นที่เห็นว่า
 สถาบันพุทธศาสนาไม่ได้ช่วยสถาบันนิติบัญญัติที่ว่ามันเลย
 ต้องขออนุญาตพูดความจริงบางอย่างขึ้น เพื่อจะได้เข้าใจ
 ว่ามีข้อบกพร่องอย่างไร เมื่อไม่นานมานี้มีคดีๆ หนึ่งเกิด
 ขึ้นที่ริมคลองหลอด อีตาอะไรก็ไม่ทราบ ลักษณะแก่ ก็
 คงจะเห็นว่าขุ่นลูกนั้นมันสุกแล้ว ก็ไม่เห็นมีพระเดช
 พระคุณผู้ใดมาเอาไป แยกเอาไปกิน เป็นของแน่นอน
 ก็ได้ยินว่าได้ลงโทษไปตามกฎหมายหาว่าขโมย แม้ผู้หนึ่ง
 จอดเรืออยู่ริมคลองหลอดเหมือนกัน หุงข้าวไว้ ในเรื่อง
 นี้เกิดมา ๒-๓ ปีมาแล้ว ซึ่งมีหนังสือพิมพ์ลงหลายฉบับ

ซึ่งยังอยู่ในใจผม บอกกับลูกว่าประเทียแม่จะลงมา เพราะ
มันไม่มีกับข้าวกิน แม่ขึ้นไปลักกะปิหนึ่งกระป๋องที่ริมทุ่ง
พระเมรุ ตำรวจจับส่งโรงพักชนะสงคราม ตีคตะรางไป
สามเดือน ลูกก็เลยอดกะปิ ตัวอย่างเหล่านี้ แลจนถึง
ความเหี้ยมโหดของกฎหมาย ซึ่งไม่มีเมตตาเข้าเคียงคู่
เพราะฉะนั้นสถาบันนิติบัญญัติก็ต้องนึกถึงอันนี้เหมือนกัน
สถาบันตุลาการนั้นเล่าก็ยังเป็นที่พึงเก็บบจะเป็นสุดท้ายเสีย
ท้ายซ้ำ ที่เรากำลังหวังอยู่พุทธศาสนาช่วยได้มาก สถาบัน
ตุลาการต้องมีขันติ คือความอดทน ต้องมีภาระความข่ม
ใจ ข่มใจอย่างไร ข่มใจในเมื่อเห็นสินบนเงินล้าน ต้อง
ข่มใจให้ได้ในความคติต่าง ๆ มีสิ่งยั่ววนเหล่านี้อยู่มาก
เพราะฉะนั้นต้องใช้ขันติและทมะข่มใจต้องใช้ธรรมมาธิป-
ไตยเป็นหลัก คือการพิจารณาคติความชั่วธรรม ผมมี
อาชีพหลักอยู่กับหนังสือพิมพ์เหมือนคุณกฤต ๖ เพราะ
ฉะนั้นจำเป็นต้องพูดถึงธรรมอันเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์สัก
หน่อย เพราะเราได้พูดกันแล้วว่า สังคมเราเสื่อมลงไปมาก
หรือหลายอย่างก็เพราะสถาบันเสื่อมลง ซึ่งหนังสือพิมพ์
ปรากฏร่วมอยู่ด้วย นี่ผมมีอาชีพอันนี้ก็อยากจะรับสารภาพ
ว่า พวกผมก็มีที่ทำผิดทำถูก ป่า ๆ เป้อ ๆ กันอยู่ไม่น้อย

นี้ถ้าพวกเราหนังสือพิมพ์มาอยู่ที่นี้จะกลับไปถ้ำก้อยม หนังสือพิมพ์เรามีธรรมอยู่หลายบท อย่างน้อย ๗ บทด้วยกัน แต่ผมจะไม่เอามาพูดในที่นี้ มีธรรมในพระพุทธศาสนา ช่วยให้หนังสือพิมพ์เป็นคนดี เป็นแผ่นกระดาษที่สะอาด เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจะช่วยสถาบันนี้ได้อย่างไร ทำไม่จำเป็นต้องช่วยสถาบันหนังสือพิมพ์ในการพัฒนาประเทศ ก็เพราะว่าหนังสือพิมพ์นั้นจะทำลายประเทศเสียเมื่อไรก็ได้ ด้วยปากกาที่อยู่ในมือเท่านั้น จะสร้างประเทศอย่างไรก็ได้ด้วยปากกาที่อยู่ในมือเท่านั้น เพราะฉะนั้น หนังสือพิมพ์จึงต้องมีธรรมเป็นเครื่องช่วยพัฒนาประเทศ หนังสือพิมพ์จะต้องบำเพ็ญตนเป็นมหาวิทยาลัยเป็นข้อแรก ผมหมายความว่า จะต้องเป็นครูบาอาจารย์ที่ดีของคนอ่าน อย่าทำเป็นครูเถื่อนไม่ได้ รู้ก็ต้องบอกว่ารู้ ไม่รู้ก็ต้องบอกว่าไม่รู้ อย่าสารพัดรู้ เพราะบางทีไม่รู้ก็มี อะไรเหล่านั้น เป็นต้น ข้อที่สองจะต้องมีหลักธรรมให้ความเป็นธรรมแก่เศรษฐกิจได้เท่าไร หรือให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใดได้เท่าไร ก็ต้องให้ความเป็นธรรมแก่จากเช่นกัน คนที่มาปรากฏอยู่ในข่าว จะเป็นนายกหรือเป็นผู้ตักตาม ต้องให้ความเป็น

ธรรมเสมอเหมือนกัน นอกจากนั้น หนังสือพิมพ์จะต้องมีเมตตาจะต้องเป็นโรงงานของคนทั่วหน้า อุทิศหน้ากระดาษให้เขา หาที่อยู่ให้เขาด้วย ตัวหนังสือในยามที่เขาไม่มีที่อยู่ หาอาหารให้เขาในยามที่เขาไม่มีอาหารจะกิน หาหูกยาให้เขาในยามที่เขาไม่มีโรค เหล่านี้เป็นต้น นี่คือธรรมของพุทธศาสนาที่หนังสือพิมพ์จะต้องปฏิบัติให้ได้ หาไม่แล้วไปไม่รอด การพัฒนาไปไม่รอด ถ้าผมจะทิ้งไปเสียอีกสถาบันหนึ่ง มันก็จะบกร่องไป สถาบันนี้คือสถาบันสังฆมณฑล อันได้แก่พระคุณเจ้าที่นั่งอยู่ในสังฆมณฑลนั้น ในต่างประเทศถือกันสูงมากว่าเป็นสถาบันที่จะเชิดชูประเทศชาติ หรือเป็นหลักใจของคน เดียวนี้มีคนเขาพูดว่า ผมจะไม่พูดมากจะเกี่ยวกับสถาบันสังฆมณฑล เพราะว่าคุณชายคึกฤทธิ์ฯ ได้พูดมาแล้ว เดียวนี้มีคนเขาพูดกันมากกว่า คนเรานับถือพุทธศาสนานั้น บันออกเป็นสองประเภท ผู้ชายนับถือพระเครื่อง พวกผู้หญิงนับถือพระคน ก็คงจะหมายความว่า อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายเข้าไปหาท่านมากเหลือเกิน นี่ก็เป็นอันตรายกกระธรรม ก็ขอให้พระคุณเจ้าจงกรุณาช่วยพัฒนาประเทศในชั้นด้วย เพราะว่าสถาบันต่าง ๆ ที่มีมาแล้ว มีอยู่ใน

รัฐธรรมนูญ ที่ปรากฏอยู่เป็นหลักปกครองประเทศ ก็
 กระพือกระแพร้งเต็มที่ ผมก็ขอร้องพวกผมซึ่งเป็นนัก
 หนังสือพิมพ์ให้ช่วยกันอีกสถาบันหนึ่ง และขอร้องพระคุณ
 เจ้าในที่นี้ด้วย ส่วนความพิสดารมีอย่างไรนั้นคุณชายกึก-
 กัฏฐ ๖ ได้พูดแล้ว การปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้จะช่วยสังคม
 จะเป็นยุคเสื่อมหรือยุคพัฒนาก็ตาม ให้ได้แน่นอน และ
 ถ้าหากว่าปราศจากหลักเหล่านี้แล้ว ผมเห็นว่าไปไม่รอด
 และความมุ่งหมายของท่านนายกฯ ที่ได้บอกในที่ประชุม
 สัมมนานิสิตนักศึกษาในการอาสาพัฒนาคือ ภัยที่ร้ายแรง
 ที่สุดในขณะนี้ก็คือภัย อันเกิดจากลัทธิตรงกันข้าม กับ
 ลัทธิในพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ถ้าหากสถาบันทั้ง
 หลาย อันเป็นหลักปกครองประเทศหรือเป็นส่วนประกอบ
 ในการปกครองประเทศเหล่านี้ ได้ช่วยกันนำธรรมคือ
 ประเพณีธรรมวินัยะธรรมและสุจริตรวมเหล่านี้อันรวม
 ลงแล้วเป็นหิริและโอตปปะ เข้าช่วยตนเองเป็นขั้นต้นเสีย
 แล้ว ผมเชื่อว่าการพัฒนาประเทศหรือความมุ่งหมายของ
 นักศึกษาชุมนุมพุทธศาสน์นี้ ก็จะเป็นผล หาไม่แล้วก็
 จะไม่รอดอย่างแน่นอน

กีกฤทฐ

• กราวนี้เทศนาอะไรกันไม่ทราบว่าเป็นเรื่องอะไร ที่นั้นมันก็ทำให้เกิดความคิด คือผมมักได้ยินเสมอ ทุกวันนั้นและพูดไว้เสียให้เกิดขาดเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือเล่มนี้ ขึ้นต้นก็มีวาทะของท่านนายก ฯ สรุปความได้แล้ว ดูก็เหมือนจะว่า จงมาพัฒนาประเทศกันเถิด เพราะเรากลัวคอมมิวนิสต์ ผมก็อยากจะถามว่า ถ้าเราไม่กลัวคอมมิวนิสต์แล้ว เราก็ไม่พัฒนาอย่างนั้นหรือถ้าเผื่อคอมมิวนิสต์ไม่มาอยู่ข้างรั้ว เราจะปล่อยให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ ของเราอยากจนกันแค้นกัน อย่างแต่ก่อนอย่างนั้นหรือ ไม่ทำอะไร เพราะมีคอมมิวนิสต์มารุกรานก็ข้างมัน ใครจะออกอย่างไรก็ข้าง ถ้าทำอย่างนั้นแล้ว ก็ผิดหลักพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง การกระทำใดๆ ก็ตาม พระพุทธศาสนาถือว่า ถ้าทำโดยอคติ คือ พยาคติ ฉันทาคติ โหมาคติ โทษาคติ เหล่านี้แล้ว เป็นการกระทำที่ผิดทั้งสิ้น ไม่มีทางเจริญได้ เพราะฉะนั้นถ้าเมืองไทยทุกวันนี้พัฒนากันเพราะกลัวคอมมิวนิสต์แล้ว การพัฒนาเมืองไทยใช้ไม่ได้ ไม่มีทางที่จะเจริญได้เลย ไม่

มีทางจะประสบผลสำเร็จอย่างไรได้ทั้งสิ้น นี่ผมพูดในฐานะ
ที่ เป็นพุทธศาสนิกผู้หนึ่ง และเชื่อในคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้าจริง ๆ

เสฐียร

ท่านประธานครับ บังเอิญกระผมได้ไปประเทศ
คอมมิวนิสต์มา (หัวเราะ)

กึกกฤษฎี

แต่จะทำให้เกิดความคิดอย่างนี้ เพราะเหตุว่า เรา
รู้สึกหนักแน่นกันไป ไม่ได้ว่าคุณมหาหรรอก แต่รู้สึกว่า
ทางราชการก็ดี อะไรก็ดี ทุกวันนี่อะอะก็ซ้ำกันแล้วซ้ำ
อีกในเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ และดูการกระทำเช่นนั้นมันจะ
พิสูจน์ด้วยอีกทางหนึ่งได้หรือไม่ว่า คอมมิวนิสต์อยู่ที่ไหนก็
วิ่งไปพัฒนาที่นั่น การกระทำเช่นนั้นมักจะพิสูจน์ด้วยอีกทาง
หนึ่งได้หรือไม่ว่า คอมมิวนิสต์เขาพัฒนาได้เก่งกว่า เขา
เข้าถึงไหนเกิดการพัฒนาที่นั่น จนเราต้องวิ่งไปแข่งกับ
เขา (ปรบมือ) มันคิดได้หลายมุมนะครับ ผมเห็นว่าเป็น
ภัยเหลือเกินทีเดียว ความคิดเช่นนั้น ความเชื่อถือนั้น

และการโฆษณาออกไปเช่นนั้น อ้างเอาความกลัวเป็นเหตุ
 แห่งการพัฒนานั้น ถึงใครจะพูดจะอย่างไร ให้ผมนิยม
 นับถือผมทำไม่ได้ผมเห็นว่าเป็นการผิดหลักพุทธศาสนา
 เท่าที่ผมเชื่อถือ การกระทำด้วยภยากติเป็นการกระทำที่
 ประสบความสำเร็จไม่ได้ เป็นการกระทำที่จะมีผลใน
 ทางดีไม่ได้ เพราะการกระทำใดๆ ที่ประกอบไปด้วยอคติ
 หรือทำไปเพราะอคตินั้นไม่มีทางที่จะสำเร็จ ไม่มีทางที่จะดี
 ไม่มีทางที่จะเจริญได้ นี่เป็นความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา
 แล้วก็ผมอยากจะพูด คือว่า เราจะกลัวคอมมิวนิสต์หรือ
 ไม่กลัวเป็นการนอกเรื่องของการพัฒนา แต่ว่าถ้าเราจะ
 พัฒนาตามหลักพุทธศาสนาแล้ว เราจะต้องยกเอาเรื่อง
 ภยากติออกเสียทั้งสิ้น ความจริงพระพุทธศาสนาเป็นลัทธิ
 หรือเป็นศาสนาที่ไม่มีความริษยาในลัทธิ ใครจะเป็นคอม-
 มิวนิสต์หรือไม่เป็น ก็เป็นคนที่จะได้รับความเมตตากรุณา
 ด้วยกันทั้งสิ้น ไม่มีความริษยาในลัทธิ ถ้าหากว่าใครเขา
 จะเชื่อถือในลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็เป็นเรื่องของเขา แต่ละคน
 ศึกษากัน สิ่งทีพุทธศาสนิกชนทั้งปวง ควรจะได้รู้ไว้ นี่
 เป็นการพัฒนาอย่างหนึ่ง ซึ่งควรจะบอกไว้ทุกวัดวาอาราม
 ที่เดียว ก็คือ หลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น ตรงกัน

ข้ามกับหลักของพระพุทธศาสนาโดยสิ้นเชิงในหลักที่สำคัญที่สุด เพราะคอมมิวนิสต์เขาส่งเสริมปัญญาหมู่ ความคิดหมู่ ความเห็นหมู่ ส่วนพระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมการกระทำเช่นนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเหตุผลของบุคคลสำคัญที่สุด บัณฑิตทั้งเวทิกัณฑ์โพธิญาณ สวคมนต์สรรเสริญพระธรรมคุณก็สวดกันอยู่แล้ว ถ้าช่วยกันแปลให้เข้าใจแล้ว ผมว่าไม่ต้องไปกลัวหรือคอมมิวนิสต์ ของทั้งนี้จะอยู่ได้ด้วยความเข้าใจอันถูกต้องเท่านั้น สำหรับเทศนาข้ออื่น ๆ เกี่ยวกับสุจริตรธรรมของท่านผู้ปกครองแผ่นดิน ผมก็ได้เตือนโมทนาสาธุการ แปลเป็นไทยว่าเห็นด้วยครับแล้วก็อยากจะเสนอด้วยว่า ถ้ามีระเบียบข้อบังคับอย่างไร ใครจะเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรี ต้องเคยบวชเรียนมาแล้ว บ้านเมืองก็จะเจริญอีกมาก เพราะที่สังเกตประวัติก็น่า ก็ไม่เห็นมีใครท่านบวช ท่านนั่งอยู่นี่ท่านหนึ่งก็เป็นนายก มาแล้วหลายยุคหลายสมัย ไม่เคยบวชเลยจนบัดนี้ (ปรบมือ) แล้วผมก็จะขยายออกมาด้วย ผมเคยเรียนท่านครั้งหนึ่งว่า ทำไมไม่บวชไม่เรียนบ้าง ท่านบอกว่าใจจริงนั้นก็อยากจะบวชจะเรียนเหมือนกัน แต่วามันยังติดอยู่คือเป็นห่วงว่า ไก่ยืนมาว่า เขาจะมีรัฐ-

ธรรมนุญ จะมีการเลือกตั้งเร็วขึ้น (ปรบมือ) ถ้ามันไปบวชเสีย ก็อาจจะไม่ได้สมัครรับเลือกตั้ง ก็จะผิดเท่ากับไม่ได้รับใช้ประชาชน ผมก็ทราบเรียนท่านไปแล้วเหมือนกันว่า ให้เข้าไปบวชได้ตั้งแต่พรุ่งนี้ ไปนะครับ และบวชไปจนเป็นเจ้าคุณก็ยังไม่มีมีการเลือกตั้ง (ปรบมือ) อย่างกังวลเลย ถือว่าเป็นบริโภคของท่านคงคิดว่าอยากจะบวชเหมือนกัน แต่คิดว่าเขาจะเลือกกันอยู่ก็ยังบวชไม่ได้ ผมก็ได้แก่ไปแล้ว แต่ท่านก็ยังไม่เห็นบวช แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าผู้ที่มีอำนาจวาสนาปกครองแผ่นดินของเราอย่างน้อยก็เคยบวชเคยเรียนมาแล้ว ผมรู้สึกว่าการพัฒนาบ้านเมืองของเราจะใกล้เคียงกับหลักของพระพุทธเจ้าเข้าไปมากยิ่งขึ้น หรืออย่างน้อยผู้ที่ปกครองแผ่นดินก็รู้จักคำว่าสารูปซึ่งในพระवासวิสัยไม่มี ในชีวิตพระवासเรากำหนดถึงแต่ว่า อะไรถูกกฎหมาย อะไรผิดกฎหมาย แต่ธรรมแล้วจะสวดยหรือไม่สวดย จะเป็นสารูป การกระทำบางอย่างไม่น่าดู พระท่านก็ไม่ทำ ท่านนักการเมืองก็เป็นผู้ที่ปกครองประเทศก็ดี เพียงแต่จะรู้จักคำว่า สารูป ผมว่า การพัฒนาประเทศของเราอาจจะมีผลยิ่งขึ้นไป ถึยังขึ้นไป และใกล้เคียงหลักศาสนาพุทธกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

นี่เป็นข้อความที่ผมอยากจะกล่าวไว้ ส่วนหลักที่ว่าหนังสือพิมพ์ก็ควรจะต้องอิงพระพุทธรศานานั้น ก็ต้องขออนุโมทนา สาธุการจริง ผมเข้าใจว่าที่โรงพิมพ์สยามรัฐมีมหาเปรียญมากกว่าที่ชาวไทย (ปรบมือ)

ไป

เมื่อก่อนคุณเสฐียรได้พูดถึงคำปรารภของท่านนายกฯ เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ เรามีภัยคอมมิวนิสต์คุกคามอยู่ ซึ่งคุณชายคึกฤทธิ์ก็ได้พูดถึงว่า ถ้าหากว่าเราจะพัฒนากัน เพราะกลัวคอมมิวนิสต์แล้ว ก็จงอย่าได้พัฒนาเลย แล้วนอกจากนั้นคุณชายคึกฤทธิ์ฯ ก็ยังได้พูดถึงเรื่องการที่คุณเสฐียรเดินทางร่วมไปเยือนจีนแดนของคอมมิวนิสต์เมื่อเร็ว ๆ นี้ ซึ่งผมเองก็ได้มีโอกาสเดินทาง ร่วมไปด้วย ผมอยากจะกราบเรียนให้ที่ประชุมนี้ได้ทราบว่า เมื่อเราได้กลับมาถึงเมืองไทยแล้ว ได้พบกับคนหนังสือพิมพ์ ๒-๓ คน ถึงเรื่องที่เห็นอะไรมาที่ตี่บ่าง เราก็บอกว่าได้เห็นสิ่งที่ดีในประเทศนั้น คือ การศึกษาและการสวัสดิการสังคม เพียงเท่านั้นเองก็ถูกกล่าวหาว่าเหมือนกับคนตาบอดไปคลำช้างมา อย่างไรก็ตามในขณะที่อยู่ด้วยกันกับคุณเสฐียรนั้น

เราได้พูดกันอยู่ตลอดเวลาว่า สิ่งที่เราเข้ากันไม่ได้กับบ้านเมืองที่ปกครองโดยระบอบสังคมนิยมนั้น ก็คือ เรื่องลัทธิการปกครองและลัทธิเศรษฐกิจของเขานั่นเอง คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ขัดกับหลักศาสนาพุทธของเราที่นับถืออยู่เป็นอันมาก เรื่องนี้ที่คุณชายบอกว่า เราไม่ควรจะกลัวคอมมิวนิสต์นั้น ทั้งคุณเสฐียรและผม รวมทั้งคุณธนิตอยู่โพธิ์ ซึ่งได้ไปด้วยกันก็มีความรู้สึกอย่างเดียวกัน คือ เราไม่มีเหตุผลที่จะกลัวคอมมิวนิสต์เลย ถ้าหากว่าเราไม่ไปนิยมยินดีหรือไปปฏิบัติตามอย่างเขาเข้า เพราะส่วนที่ เราจะกลัวอย่างยิ่งไม่ใช่ว่า การที่คอมมิวนิสต์จะยกทัพโยธาถือปืนผาหน้าไม้เข้ามาในบ้านเมืองของเราได้ แต่สิ่งที่ควรจะกลัวอย่างยิ่งก็คือตัวของเรานี้เอง สังคมของเรานี้เองที่มีความแตกต่างกันในความเป็นอยู่ ในฐานะ ในการครองชีพอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ ต่างหากละครับที่น่ากลัวยิ่งกว่าที่จะไปกลัวพวกฝรั่งที่อยู่ในเมืองไซเวียต ความจริงคนที่เป็คอมมิวนิสต์ในไซเวียตนั้นก็มียู่เพียงจำนวนน้อย ถ้าพูดถึงจำนวนคนที่เป็พรรคคอมมิวนิสต์แล้ว ไซเวียตก็มีเพียง ๒๐ ล้านคน ในจำนวนพลเมืองทั้งหมด ๒๓๐ ล้านเท่านั้นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อคุณเสฐียรและคุณชายได้พูด

มาในเรื่องนี้ ผมก็อยากให้คุณเสรีรไคว้สชันาค่อไปอีกสักเล็กน้อยว่า ทำไมพุทธศาสนานั้นถึงเข้าไม่ไค้กับคอมมิวนิสต์ ๆ ที่จะเข้ามาในบ้านเมืองของเรานั้นเพราะเหตุไค้เพราะกั้วของเราเองหรือเพราะเหตุอื่น

เสรีร

ผมเองก็ไม้อยากจะให้การอภิปรายในวันนี้เป็นการไค้วาทิ แต่เมื่อทางสยามรัฐพุดมา ทางชาวไทยก็ค้องตอบบ้าง (ฮา) เกียวนนี้ไม้กลั้วแล้วคอมมิวนิสต์ แค้กลั้วสยามรัฐจะไปเขียนค่า (หัวเราะ) และค่าเอาข้างเกียวเท่านั้นที่จริงเรื่องกลั้วไม้กลั้วนี้ ก็บางที่คุณคึกฤทธิ์จะกลั้วมากกว่าผมไป ที่จริงพุดนี้ก็เตือนไว้เลย เพราะยังเป็นปลุชชอยู่ ผมก็ค้องจำค่าที่ท่านประธานพุดว่า มีหลักอยู่หลายหลักที่ซัักกับคอมมิวนิสต์ ที่คอมมิวนิสต์ซัักกับหลักศาสนาในที่นี้หมายถึงพุทธศาสนา ก็เมื่อซัักกันอยู่แล้ว ไหน ๆ เราจะเอาพุทธศาสนาเป็นเครื่องช่วยสังคัม ซึ่งคุณคึกฤทธิ์ใช้เวลาพุดมา ๒๐ นาที ถึงอย่างไรรักค้องเอาหลักพุทธศาสนามาช่วยสังคัมพัฒนากัน ก็เมื่อคอมมิวนิสต์เข้ามาอีก

ก็แสดงว่าคุณคึกฤทธิ์ ฯ จะเอาคอมมิวนิสต์เข้าพัฒนาประเทศ ขอประกาศให้ทราบเสียด้วย (หัวเราะ) พระคุณเจ้าที่เคารพ จะต้องพูดฝากไว้ให้ไปอยู่ที่วัด ถ้ากลับไปวัดบวร ก็ต้องบอกสมภารด้วยว่า ลูกศิษย์วัดบวรได้เอาเข้าแล้ว (หัวเราะ) คือว่า คนนั้นเป็นคอมมิวนิสต์ไปว่าขานคอมมิวนิสต์มา ตัวเองนั้นเองเป็นคอมมิวนิสต์ เรื่องที่ว่าคอมมิวนิสต์ขัดกับหลักศาสนาอย่างไร เพื่อนของผมอีก ๒ คน คือ คุณธนิศ อยู่โพธิ์ กับท่านประธานพูดแล้วว่าไม่สามารถจะเข้ามาแตะกันอยู่ได้ ขอให้พระคุณเจ้าเอาไปคิดว่า พุทธศาสนานั้นมุ่งหลักอันเป็นธรรมเนียมคือถือธรรมเป็นหลักใหญ่ที่สุดในการปฏิบัติอะไรก็ตาม ธรรมในที่นี้ก็คือธรรมาธิปไตย ส่วนคอมมิวนิสต์นั้น ในหลักอันเป็นแก่นแท้นั้นคุณชายคึกฤทธิ์ ฯ ก็รับแล้วว่า เขาถือว่าปัญหาหมู่หรือคนหมู่ หมายความว่าเขาดื้อบุคคลาธิปไตย ก็จะเอามาเข้ากับพุทธศาสนาได้อย่างไรเล่า เพราะฉะนั้นจะว่าใครกลัวก็ไม่ทราบละ เมื่อมันขัดกันอย่างนี้ ผมก็ต้องขอคัดค้านลูกศิษย์วัดบวรหน่อย

กึกกัฏฐ

ก็ว่าท่านประธานครับ ผมไม่ไ้ว่าคุณเสรีรภักดิ์
 หรอกครับ ความจริงมันสะกิดใจ คือ ผมสังเกตความ
 ไ้น้เอียงของเมืองไทยทุกวันนี้ ดูลั้วคอมมิวนิสต์กันมาก
 ไปเท่านั้น ผมก็ทราบดีว่า คุณเสรีรภักดิ์ไม่ลั้วคอมมิวนิสต์
 ที่กล่าวว่า ผมจะเป็นผู้นำคอมมิวนิสต์เข้ามา ผมไม่ปฏิเสธ
 ละ (หัวเราะ) และอยากจะบอกจริง ๆ ด้วยว่า ในยุคพัฒนา
 ของเมืองไทยเราทุกวันนี้ ถ้าพูดถึงความวุ่นวายในทางจิต
 ใจของผม ความว้าเหว่ ความอ้างว้าง ปราศจากที่ยึดที่
 พึ่งของผมแล้ว ถ้าหากว่าผมเป็นอย่างที่คุณเสรีรภักดิ์จริง ๆ
 คือ ถ้าผมสามารถจะยึดลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แท้จริง ไม่
 ชักความรู้สึกเชื่อถือเสื่อมใสของผมในทางศาสนาพุทธแล้ว
 ผมจะเป็นคนมีความสุขมากคนหนึ่ง ขณะนี้ผมมีทุกข์เพราะ
 ผมไม่มีอะไรจะยึด ที่มาอภิปราย วันนี้ ก็เพราะเหตุนี้
 เพราะอยากจะเอาศาสนาพุทธเป็นที่ยึด อยากจะให้ศาสนา
 พุทธมีส่วนในการพัฒนาประเทศ สำหรับคนอย่างผมจะได้
 ยึดถือได้ และจะได้ร่วมมือในการพัฒนาประเทศได้ แต่
 ถึงขณะนี้ยังไม่มีอะไรทำได้อะไรที่ผมพอจะยึดถือได้ นี้
 อยากจะชี้ให้เห็น เพราะฉะนั้น ถ้าใครจะว่าอะไรกับผม

ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ก็ไม่เลี้ยงละ ถ้าเป็นจริงก็ออกจะสบาย
ใจอยู่ อยากเป็นเหมือนกัน จะตายไป แต่ยังเป็นไม่ได้
เท่านั้นครับ

เสฐียร

ที่จริงคุณก็ถูกๆ ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์หรอก เป็น
อนาคิสต์ (หัวเราะ) คือไม่มีอะไรอีกเลย (ปรบมือ)

ป๊อ

ท่านผู้ฟังที่เคารพที่จริงเวลาของการอภิปรายของเรา
ก็มีอยู่น้อยเหลือเกิน ยังเทศน์ได้ครบ ๔ ธัมมार्ค ท่านนี้
ควรมีการอภิปรายเพิ่มเติมอีกสักเล็กน้อย ที่จริงผมอยาก
จะขอให้ท่านดวงๆ กับคุณเนือทิพย์ๆ ได้อภิปรายต่ออีก
ตัวเข้าไป แต่ถ้าหากท่านจะอภิปรายยาวเกินไปละก็ขอเวลา
เราก็ไม่พอ จะเรียนถามว่ามีอะไรพอจะอภิปรายได้พอหอม
ปากหอมคอบ้าง

ดวง

ที่ผมอยากจะต่อสัก ๒-๓ นาทีเท่านั้น คือว่า ท่าน

ประธานบอกว่าที่ผมมาอภิปรายแต่ต้นมีอารมณ์ค้าง ความจริงถ้าเราฟังอภิปรายทั้งหมดกันแล้วมันก็น่าจะมีอารมณ์ค้างทั้งนักศึกษาได้ฟังกันแล้ว ก็คงมีอารมณ์ค้างแน่ ไม่มีปัญหาเหมือนอย่างผม เพราะฉะนั้นผมยอมรับที่คุุณกึกกัฏฐว่าอย่างหนึ่ง คือว่า ทางพัฒนามีสองแขนง คือ พัฒนาวัตถุ เช่น เรื่องก่อสร้าง ถ้าเราก่อสร้างโดยยั่วยุ มันก็เสีย นี่ประการแรก เราไม่ดูถึงผลให้ดี การที่เราตั้งหน้าตั้งตาจะก่อสร้างไปทางวัตถุ โดยไม่คิดถึงว่าประโยชน์เป็นอย่างไร อะไรเป็นอะไรนั้น มันก็นำความเสียหายมาสู่เหมือนกัน อันที่สองที่สำคัญสุดก็คือ ทางจิตใจๆนี้ ความจริงก็น่าจะได้ทำกันคือ ที่ผมกลัวที่สุดก็คือว่า ถ้าไม่ได้ทำทางกระทรวงศึกษาธิการที่จะจัดโปรแกรมสอนให้รู้เรื่องธรรมทางจิตใจอะไรกันบ้างแล้วก็ลำบากทางพระผมไม่ค่อยเข้าใจ ท่านก็ตั้งหลักมันของท่านอยู่ส่วนอีกอันก็คือว่าผมอยากจะทำแต่-ทำไม่ได้ ที่มีอารมณ์ค้างอยู่นี้เพราะมันทำไม่ได้ ก็คือว่า อยากจะจับไอ้คนชั้นปกครองอย่างผมนี้ ขนาดผมทั้งหมดนี้ ที่ยังมีอำนาจวาสนา หรือที่ออกมาแล้วก็ตาม อยากจะจับพวกนี้ไป

บวชเสียให้หมด (ฮา ประมวื่อ) นี่ผมเห็นด้วยกับคุณ
กึกฤทธิ์ ๖ จับไปบวชให้หมดเลย

ป๋วย

ท่านจะบวชเมื่อไหร่ครับ

กวาง

มันบวชไม่ได้ (ประมวื่อ) ทั้งๆ ที่อยากบวช นี่ก็คือ
กิเลส ถ้ามีอะไรบังคับให้บวชมันก็หมดเรื่อง ทั้งๆ ที่
เองก็เคยพูดที่นี่ เกือบจะเข้าห้องขังไปทีหนึ่งแล้ว พูดที่นี่
ว่ารัฐธรรมนูญมันแท้ง ทั้งที่รู้ว่ามันแท้ง ใครๆ ก็บอกว่ามัน
จวนออกแล้ว ไปบวชไม่ได้ ยังเป็นห่วงอย่างที่คุณกึกฤทธิ์
ว่าไม่ผิดหรอก ผมเคยพูดกับท่านอย่างนั้น ก็เลยไม่ได้
บวชกัน ก็รัฐธรรมนูญจนเหงือกแห้งอยู่นี่ (ประมวื่อ)
ผมถึงอยากจะว่าพัฒนาใหม่ เราควรจะหาวิธีใดวิธีหนึ่งจับ
ไอ้คนผู้ใหญ่ๆ ขนาดผมนี้ ที่คุณเสฐียรบอกว่าคนชั้นปก
ครองเอาไปอบรมเป็นพระสักพักหนึ่งเป็นไง ผมว่าอย่างนี้
ถ้าพวกนี้ทำตัวให้ถูกต้องทุกอย่างแล้วละก็ คนอื่นก็ตาม

ทั้งนั้นแหละครับ ไอ้ทีละทีก็หมดแน่นอนไม่มีเหลือ
(ปรบมือ)

เนื้อที่พื้

ดิฉันขอขอบคุณ ดิฉันอยากจะพูดฝากความรู้สึกไว้กับท่านนักศึกษาทั้งหลายว่า ท่านเห็นอาคารบ้านเรือน ตึกงามสวยงาม ท่านอย่านึกว่าเป็นการพัฒนาครบถ้วนแล้ว ถ้าหากว่าจิตใจคนยังไม่พัฒนาให้ดี เพราะฉะนั้นขอฝากไว้กับท่านทั้งหลายว่า ขอให้ท่านได้โปรดพัฒนาตัวของท่านด้วย พัฒนาจิตใจของท่านด้วย แต่ดิฉันไม่ได้ดูถูกน้ำใจว่า พวกนักศึกษาจะมีจิตใจไม่ดี แต่ขอฝากไว้ในฐานที่เป็นครูแก่คนหนึ่งว่า ต้องพิจารณาตัวเอง ต้องพัฒนาจิตใจตัวเอง ถ้าหากว่าพัฒนาจิตใจไม่ได้ตึกงามอาคารบ้านช่องที่สวยงามก็ไร้ความหมาย เพราะฉะนั้น ก็ขอให้พัฒนาใจตนเอง หลักในการพัฒนา ดิฉันขอฝากไว้อีกหนึ่งทางทางพระพุทธศาสนามีหลักพัฒนาคนอยู่ ๓ ชั้น คือ พัฒนาเบื้องต้นด้วยศีล ให้คนมีความประพฤติเรียบร้อยทั้งกายและวาจา ประการที่สอง เป็นชั้นกลาง ให้พัฒนาด้วยสมาธิ เพื่อให้จิตใจบริสุทธิ์ ทำใจให้บริสุทธิ์ ประการ

ที่สาม ชั้นสูงสุด ค่ายปัญญา เพื่อทำลายกิเลสของคน
โดยสิ้นเชิง กล่าวโดยสรุป ก็หลักพัฒนาจิตใจของคนมีอยู่
ว่า ไกรศึกษา คีล สมาริ ปัญญา ขอขอบพระคุณ

กึกกฤษฎ

ผมขอฝากไว้กับท่านคงเท่านั้นเอง (ฮา) ที่ท่าน
เสนอหลักความคิดขึ้นมาว่า อยากจะให้ชนชั้นปกครองเช่น
คุณท่านและท่านอื่น ๆ จับไปบวชเสียให้หมดคนนั้น กระผม
อยากจะขอเรียนว่า ท่านชนชั้นปกครองก็ได้ทำอะไรต่อ
อะไรมามากแล้ว มันก็เสียไปหมดแล้ว ยังเหลือพระพุทธ-
ศาสนายู่อย่างเดียว ขอที อย่าไปบวชเลย (ปรบมือ)

ป๊อ

ขอบคุณครับ ผมได้ยินท่านคงกระชับว่า ไม่บวช
ครับ ไม่บวช (ฮา) ท่านนักศึกษาที่รักทั้งหลาย ได้ฟัง
คำคมของนักหนังสือพิมพ์ใหญ่สองคนกระทบกระเทียบกัน
มาบ้าง แค่นี้ก็ได้อะไรจริงจัง เพราะเป็นเรื่องของผู้ที่มี
อาชีพเป็นเพื่อนกัน ผลของการอภิปรายในวันนี้ของเราที่
ว่า หลักพระพุทธศาสนามีส่วนอย่างไรในสังคมยุคพัฒนา

นั้น ก็พอจะสรุปลงได้ว่า เราพัฒนาสังคมในยุคพัฒนา
ให้เป็นสังคมพุทธเสียด้วยพระพุทธศาสนาแล้ว สังคมของ
เราก็จะมีความสุข ความจริงคำว่า สังคมพุทธนั้น
ผมมิได้เป็นคนพูดขึ้นในวันนี้ เป็นคนแรก ผู้ที่พูดเป็น
คนแรกคือคุณชายกึกกฤษฎ์ ฯ นี้เอง ได้พูดในการอภิปราย
ครั้งหนึ่ง คุณเหมือนจะเป็นที่นี้เหมือนกัน ผมอยากจะเรียน
ว่า ถ้าหากว่าเราสามารถพัฒนาสังคมของเราให้เป็นสังคม-
พุทธได้แล้ว จะเป็นประโยชน์อย่างไร สังคมพุทธจะเป็น
สังคมที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยสุจริต จะเป็น
กำแพงต่อต้านทุกสิ่งที่เราไม่ได้ปรารถนา และจะทำให้
เราเป็นสังคมที่ทำให้คนทำความดีด้วยความสมัครใจ สัง-
คมพุทธมีดีอย่างไร คุณชายกึกกฤษฎ์ ฯ ก็ได้อภิปรายไว้ใน
ครั้งก่อน ซึ่งผมยังจำได้ ท่านว่าในด้านการเมืองมีเสถียร-
ภาพ เพราะว่าเป็นประชาธิปไตยที่เก่าแก่ หลักการของ
สังคมพุทธนั้นยังทันสมัยอยู่จนทุกวันนี้ เพราะไม่มีการ
จำกัดเสรีภาพของคนส่วนมาก ให้ความเป็นใหญ่แก่คณะ
นอกจากนี้ยังถือหลักประชาธิปไตยเป็นความถูกต้องเป็น
หลักใหญ่ ไม่แสวงประโยชน์จากคนโง่ ไม่แสวงอำนาจ
ไม่นิยมความรุนแรง และใช้หลักการวิวัฒน์ ไม่มีการบีบ

บังคับทางใจ ไม่บังคับให้ต้องเชื่อถือ เชื่อเท่าที่เห็นจริง
ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน. เป็นค่าน่าให้มีการเลิกทาส ใน
การอภิปราย ณ ที่ สมาคมหนังสือพิมพ์ วันหนึ่งท่านได้
พูดถึงเรื่องสังคมพุทธในด้านการปกครอง คืออย่างไร คือ
การที่จะทำให้เกิดระเบียบวินัยที่ดีไม่มีการเบียดเบียนกัน
ส่งเสริมให้ทุกคนมีความสุข ปฏิบัติจากการทำบุญ จากการ
ฆ่าและการบูชาบุญ ให้มาเป็นการสังคมสงเคราะห์ สอน
ให้มีการปฏิบัติสังคม อะไรไม่ดีก็ให้ทิ้งเสีย เช่นความเชื่อ
เก่าแก่ ลัทธิผี เหล่านี้เป็นกัน ในด้านการศึกษา สังคม-
พุทธก็จะสอนให้คนมีปัญญา วิมุติ อันเกิดจากเหตุที่ไม่
งามงาย รู้จักคิดและศึกษาในวิชาโลกธรรม พระก็ช่วย
มากแล้ว เช่น มีโรงเรียนในวัด พระเป็นผู้อุปถัมภ์ เป็นต้น
แต่ก็ถ้าหากว่าเราศึกษาในชั้นสูงขึ้นไป ก็จะทำให้สังคม
ของเรามีความสุขยิ่งขึ้น ในด้านเศรษฐกิจ ก็มีเศรษฐกิจ
ขั้นต่ำและขั้นสูง เศรษฐกิจขั้นต่ำก็คือว่าไม่มองปัญหา
เศรษฐกิจข้ามไป สอนให้คนรู้จักบำเพ็ญความต้องการ
ให้ทั้งตัวในทางเศรษฐกิจ สอนให้ถือในหลักเรื่องสัมปรา-
ยิกประโยชน์ ส่วนในด้านเศรษฐกิจขั้นสูงนั้น ก็ได้
มีการสอนให้พ้นจากความเป็นทาส หรือความอยากใน

กัฏฐาให้เป็นนายเหนือความต้องการ ซึ่งในวงการพุทธศาสนานั้นก็ต่างกว่าคนทั้งหลาย และคุณชายกึกกัฏฐนี่เอง ที่ได้พูดว่า สังคมพุทธเป็นสังคมที่คอมมิวนิสต์เจาะทะลวงเข้ามาไม่ได้ การผลิตจะต้องมีคนหลายฝ่ายเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะต้องมีการสั่นโศข ไม่ส่งเสริมการกินแรงของคนอื่นเหล่านี้เป็นต้น ท่านได้พูดยืดยาวถึงเรื่องสั่นโศข ซึ่งผมจะไม่เรียนในที่นี้ แต่ขอข้ามไปถึงสังคมพุทธในค่านิยมธรรม เพราะว่าสังคมพุทธในค่านิยมธรรมนั้น เป็นวัฒนธรรมที่สูงมาก คือในค่านิยมจิตใจก็ให้มีเมตตาการุณ ให้อภัย รักความสงบ ไม่มีการแบ่งชาติ ชั้น วรรณะ รู้จักการเผื่อแผ่ เอื้อเฟื้อ มีการละธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำสอนในเรื่องทิศหก ให้รู้จักหน้าที่ในเรื่องบุคคลต่าง ๆ ในค่านิยมธรรมทางวัตถุ เช่น วิจิตรศิลป์ วรรณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณี สถาปัตยกรรม ทนตรี ก็มีความจรโลงใจมาจากพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น เราจึงสมควรที่จะส่งเสริมว่าอะไรที่ควรจะทำเอาไว้ อะไรที่ควรจะทำเลิกก็เลิกเสีย สังคมพุทธนั้นว่าที่แท้แล้วก็ป็นลัทธิอันใหม่ที่เรากวจะยึดถือในบ้านเมืองของเราอย่างที่คุณชาย

เคยปรารภว่า เราควรจะมีหลักในการพัฒนา ผมคิดว่า ถ้าหากเรามาทกลงกันได้ว่า เราจะถือลัทธิพุทธสังคมนิยม หรือแบบที่ ผมแปลเอาเองว่าบุคคิสต์โซเชลิสต์ ที่จะช่วยให้รัฐบาลของเราทำนโยบายเกี่ยวกับจิตวิทยาและสังคม เพื่อให้มีเอกภาพของชาติ และช่วยให้ชาติไทยของเราเจริญ พัฒนาต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ ผมคิดว่าที่ผมเรียนมานี้ คงจะไม่ผิดที่ คุณคึกฤทธิ์ ๖ พุดไว้ แต่ว่าบางทีผมอาจจะพลาด บางข้อบางเรื่องไปก็ได้ อยากจะขอให้คุณชายคึกฤทธิ์ ๖ ได้ชี้แจงอีกที ที่ผมได้กล่าวมานี้ ท่านยังจะจำได้หรือไม่ เป็นคำของท่านและถูกต้องหรือเปล่า มีอะไรจะเพิ่มเติมอีกบ้าง

คึกฤทธิ์

ผมอายุ (ฮา) ความจริงผมได้คติอะไรบางอย่าง... ต่อไปพูดอะไร เห็นจะต้องจดโน้ตที่ตัวเองพูดไว้ เพราะพูดไป ๆ กว้างความเจตนาดีหรืออะไรก็ไม่ทราบในขณะนั้น อาจารย์ปุยมาร้อ่านอีกทีฟังทีจ้ง (ฮา) จนกระทั่งต้องถามว่า นี่ผมพูดไว้จริง ๆ หรือ คือไม่นึกว่าตนเองไปพูดอย่างนั้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อท่านกรุณาจดเอาไว้เป็นหลักฐาน

วิลาศ มณีวัต

๒

ควาสบายให้แก่ตัวเราและบ้านเมืองของเราได้ บัดนี้เวลา
ก็ล่วงเลยมาถึง 18.30 น. แล้ว ผมนี่กว่าเป็นเวลานาน
พอสมควร จึงขอจบการอภิปรายในวันนี้ และขอขอบคุณ
ท่านทั้งหลายที่ได้กรุณาร่วมฟังด้วยความสนใจทั่วกัน
ขอบคุณ (ปรบมือ)●

2000